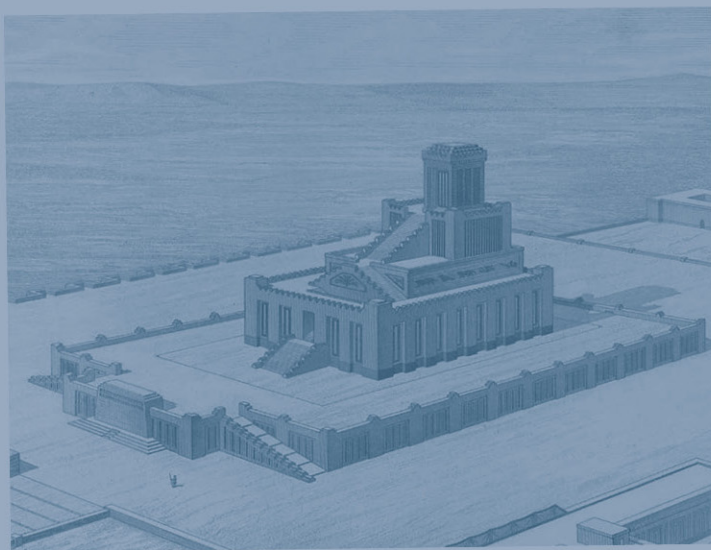

Arqueologia de Mesopotàmia. Les conferències de Pelegrí Casades (1906)

Jordi Vidal Palomino

Arqueologia de Mesopotàmia.
Les conferències de
Pelegrí Casades (1906)

BARCINO MONOGRAPHICA ORIENTALIA

Volum 24
2024

Institut del Pròxim Orient Antic (IPOA)
Facultat de Filologia
Universitat de Barcelona

Arqueologia de Mesopotàmia.
Les conferències de
Pelegrí Casades (1906)

Jordi Vidal Palomino (ed.)

UNIVERSITAT^{DE}
BARCELONA

Edicions

© Edicions de la Universitat de Barcelona

Adolf Florensa, s/n

08028 Barcelona

Tel.: 934 035 430

www.edicions.ub.edu

comercial.edicions@ub.edu

EDICIÓ: Institut del Pròxim Orient Antic (IPOA), Facultat de Filologia, Universitat de Barcelona

DIRECTORS: Adelina Millet Albà, Ignasi-Xavier Adiego (IPOA, Universitat de Barcelona)

IMATGE DE LA COBERTA: Reconstrucció d'un temple caldeu, segons l'arquitecte Charles Chipiez (*Histoire de l'art dans l'antiquité*, vol. 2, París, 1884, pl. 11).

ISBN: 978-84-1050-087-7

Data d'edició: 2024

Aquest document està subjecte a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada de Creative Commons, el text de la qual està disponible a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Índex

1. Introducció	9
2. Primera conferència (13 de gener de 1906)	27
3. Segona conferència (20 de gener de 1906)	65
4. Tercera conferència (27 de gener de 1906)	91
5. Quarta conferència (3 de febrer de 1906)	115
6. Cinquena conferència (10 de febrer de 1906)	143
7. Sisena conferència (17 de febrer de 1906)	169
8. Addició	199
Bibliografia	205
Índex onomàstic	209

1. Introducció

1.1. *Pelegri Casades i Gramatxes, divulgador arqueològic*

Durant bona part del segle XIX l'interès per l'arqueologia a Catalunya va ser més aviat escàs (Gracia 2018: 37 i s.). Bona prova d'això és l'absència de la disciplina dins d'un àmbit universitari on les teories creacionistes transmeses per autors com el catedràtic d'Història Universal, Joaquim Rubió i Ors, eren encara hegemòniques (Rubió i Ors 1884).¹ Aquesta situació explica que els arqueòlegs catalans més destacats del XIX no fossin precisament professionals de la disciplina. És el cas, per exemple, del farmacèutic Pere Alsius i Torrent, descobridor de la mandíbula de Banyoles, o del naturalista Francesc Martorell i Peña, creador d'una col·lecció de materials prehistòrics molt notable, que més endavant s'integrà en el Museu Municipal del Parc de la Ciutadella.

Tanmateix, el desenvolupament de l'excursionisme científic durant el darrer terç del segle XIX² va donar una gran impuls a l'interès per l'estudi de les restes

1. Vegeu Barral 1989: 12 i s. per a una síntesi sobre l'arqueologia catalana durant el segle XIX.

2. Les principals associacions excursionistes de l'època foren: Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1876), Associació d'Excursions Catalana (1878), Associació Excursionista d'Ilerda (1885), Centre Excursionista de Catalunya (1891), Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus (1901), Centre Excursionista de la Comarca del Bages (1905), Centre Excursionista de l'Urgell i la Segarra (1905), Centre Excursionista de Lleida (1906), Centre

materials del passat. De fet, fins a la creació de la secció arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), el Servei d'Investigacions Arqueològiques (1915) i l'arribada de Pere Bosch Gimpera a la càtedra d'Història Antiga de la Universitat de Barcelona (1916) (Gracia / Cortadella 2007; Gracia 2016), les associacions excursionistes van ser un dels principals pals de paller de l'arqueologia catalana.

En aquest sentit, cal destacar que molts dels textos fundacionals dels excursionistes més eminents de l'època insistien a l'hora de remarcar la importància de l'arqueologia com a via per conèixer la història de Catalunya, fomentar l'amor a la pàtria i contribuir a la reconstrucció nacional del país (Riera 1882; Torras 1888; Gudiol 1902). Per assolir aquell objectiu, les associacions excursionistes programaren conferències de contingut arqueològic i, sobretot, organitzaren visites a jaciments, museus i col·leccions privades a Tarragona, Empúries, Badalona, Caldetes, Cabrera, el Museu Provincial d'Antiguitats de Barcelona, el Museu Municipal d'Història del Parc de la Ciutadella, el Museu Episcopal de Vic, etc.

És precisament dins d'aquest món d'erudits i excursionistes interessats per l'arqueologia on hem de situar la figura del nostre protagonista, Pelegrí Casades i Gramatxes (Barcelona, 1855 – 1947). Jurista de formació, Casades fou un dels personatges més rellevants dins de l'àmbit de la divulgació arqueològica a Catalunya a finals del segle XIX i principis del XX. Va articular el seu interès per l'arqueologia a través de la seva participació en dues agrupacions, la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa (AAAB) i el Centre Excursionista de Catalunya (CEC). A la AAAB fou el director de les publicacions de l'entitat, on s'encarregava de la recepció d'originals, la confecció dels noticiaris i la redacció de nombroses ressenyes bibliogràfiques. Aquelles tasques li van permetre estar molt al dia de la recerca arqueològica nacional i internacional, així com mantenir relacions epistolars amb arqueòlegs eminents com George Bonsor, Pierre Paris, Émile Cartailhac, Arthur Engel, Henri Breuil, Josep Gudiol, Juan Rubio de la Serna, etc. (Vidal 2023a: 166 i s.).

A banda, Casades fou el president vitalici de la secció arqueològica del CEC, des d'on va dur a terme tres tasques principals. La primera fou l'organització d'excursions i visites a monuments historicoarqueològics catalans, així com a col·leccions institucionals i privades d'art i arqueologia. La segona va ser la creació, amb la col·laboració de l'artista Manuel Genovart, d'una base de dades sobre les col·leccions privades catalanes que contenien materials artístics i

Excursionista del Vallès-Sabadell (1908), Centre Excursionista de Terrassa (1910), Centre Excursionista de Vic (1912), Secció Excursionista de l'Ateneu Tarraconense de la Classe Obrera (1915), Agrupació Excursionista de Reus (1915), etc. (Cortadella 1997: 274; Gracia 2018: 66).

arqueològics, base de dades formada per més de dues-centes fitxes en què consignava, entre d'altres, el nom dels col·leccionistes i una descripció breu de les peces conservades. Però, sens dubte, l'activitat que li va comportar un major reconeixement fou la tercera, el cicle de conferències arqueològiques per a excursionistes que va pronunciar al CEC entre 1905 i 1917. Segons explicava a les seves memòries, la idea d'endegar aquell cicle de conferències no fou seva, sinó que es tractà d'un encàrrec que li plantejaren Cèsar August Torras, president del CEC, i el folklorista Rossend Serra i Pagès (Vidal 2023a: 204). En total va pronunciar més de tres-centes lliçons, que anaven des de la prehistòria fins a l'època bizantina. Les conferències foren un veritable esdeveniment cultural a Barcelona, tal com ho demostren tant les cròniques periodístiques de l'època (recollides sobretot a La Veu de Catalunya), com la correspondència personal de Casades. En aquest sentit, destaquen les cartes que personalitats reconegudes, com el sacerdot, escriptor i lingüista Antoni Maria Alcover³ o l'advocat i diputat de la Mancomunitat Josep Maria Bassols,⁴ li enviaren per felicitar-lo per l'èxit d'aquella iniciativa.

A banda, el 1901 Casades també va formar part del jurat del premi Martorell d'Arqueologia, al costat de Josep Vallet i Piquer, Silví Thos i Codina, Francesc de Bofarull i Sans, i Josep Brunet i Bellet. Casades s'encarregà de confegir un informe de cadascuna de les obres presentades a concurs. Aquells informes serviren per atorgar el premi a un treball de Pierre Paris, *Essai sur l'art et l'industrie de l'Espagne primitive*, així com un accésit a les *Nocions de arqueologia sagrada catalana* de Josep Gudiol i Cunill (Vidal 2023a: 183 i s.).

Tanquem aquest repàs pel currículum arqueològic de Casades fent esment de la seva participació en la Comissió d'Arqueologia de l'Exposició Universal de Barcelona de 1929. Allà, entre d'altres, va proposar sense èxit que es creés una reproducció a escala de la Barcelona romana del segle IV (Vidal 2023a: 227).

Queda clar, doncs, que Casades fou una personalitat destacada dins del panorama arqueològic català de la seva època. Certament, la institucionalització i professionalització de l'arqueologia a casa nostra el relegaren a ocupar un lloc cada cop més secundari. Tanmateix, fins i tot en aquelles circumstàncies noves, Casades mantingué bona part del seu prestigi. Així ho demostra, per exemple, el fet que, entre 1924 i 1929, fins a cinc institucions diferents (CEC, Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, Centre Excursionista de Vic, Centre Excursionista

3. Carta d'Antoni Maria Alcover, de 2 de febrer de 1906. Capsa 945. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

4. Targeta de Josep Maria Bassols, de 2 de gener de 1906. Capsa 945. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

del Vallès, Col·legi dels Escolapis de Sarrià) li demanessin que celebrés conferències per donar a conèixer i valorar un esdeveniment tan sensacional com la descoberta de la tomba de Tutankhamon (Vidal 2022). Sens dubte, Casades fou tot un referent pel que fa a la divulgació arqueològica a Catalunya.

1.2. *El cicle de conferències sobre arqueologia mesopotàmica*

Les conferències que presentem en aquest volum són les sis que Casades va dedicar de manera monogràfica a l'arqueologia de Mesopotàmia, i que va llegir al CEC entre el 13 de gener i el 17 de febrer de 1906. Els manuscrits de les sis conferències formen part del seu llegat documental conservat a l'Arxiu Nacional de Catalunya.⁵ En total són quatre-centes set quartilles manuscrites. D'aquestes, tres-centes noranta-cinc corresponen pròpiament a les sis conferències, mentre que hi ha un plec final, de dotze quartilles, intitulat "adició". Aquestes darreres quartilles contenen una reflexió genèrica sobre el significat històric de l'arqueologia mesopotàmica, i potser Casades les va llegir al final de la sisena lliçó. Alhora, el plec de l'última conferència inclou també cinquanta-tres quartilles manuscrites sobre les excavacions de Leonard Woolley a les Tombes Reials d'Ur. Es tracta d'uns apunts molt posteriors, que corresponen a les tres conferències que Casades va dictar sobre aquelles excavacions al CEC (14 i 21 de novembre de 1929) i a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (desembre de 1929) (Vidal 2021b), i les quals no guarden una relació directa amb les sis conferències que presentem aquí.

Des del punt de vista cronològic, les sis sessions dedicades a la Mesopotàmia antiga eren les que anaven de l'onzena a la setzena del seu cicle de conferències arqueològiques al CEC. Abans, Casades havia fet la conferència inaugural, on dissertà sobre la relació entre l'arqueologia i l'excursionisme científic (Vidal 2021a), tres conferències dedicades a la prehistòria (Vidal 2023b i en premsa, a), i sis conferències sobre l'Egipte Antic (Vidal, en premsa, b).

<i>Títol</i>	<i>Continguts</i>	<i>Data</i>	<i>Quartilles</i>
"I ^a de Caldea-Assíria"	"Resum històric. Caldea. Assíria. La religió"	13 de gener de 1906	89
"II ^a de Caldea-Assíria"	"Paral·lel entre babilònics y ninivitas. L'Art, en general. Arquitectura"	20 de gener de 1906	57

5. Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya.

INTRODUCCIÓ

“III ^a de Caldea-Assíria”	“Estil arquitectònic. Les portes, murs, cobertes, etc. Esculptura. Pintura. L’argila esmaltada. Decoració”	27 de gener de 1906	58
“IV ^a de Caldea-Assíria”	“Necrópolis. La mort y vida futura. Enterraments. Arquitectura religiosa. Idem civil. El palau reyal”	3 de febrer de 1906	60
“V ^a de Caldea-Assíria”	“Babilònia. Nínive. L’esculptura. La metallúrgia. Origen de l’Art Caldeo y del Assiri y llurs característiques”	10 de febrer de 1906	61
“VI ^a de Caldea-Assíria”	“Art Sargónic. Esculptura rupestre. Policromia. Glíptica (cilindres- <i>kunuku</i>). Arts industrials”	17 de febrer de 1906	70
“Adició”	—	—	12

Taula 1. Les conferències de Casades sobre arqueologia mesopotàmica

Per tal de documentar-se sobre la matèria de les sis conferències d’arqueologia de Mesopotàmia, Casades es basà fonamentalment en el segon volum de la monumental *Histoire de l’art dans l’antiquité* (Perrot / Chipiez 1884). De fet, va seguir fil per randa tant l’ordre expositiu d’aquella obra, com la majoria dels seus continguts, que va resumir amb més o menys detall. És important tenir en compte que l’obra de Perrot i Chipiez es va publicar vint-i-dos anys abans de les sis conferències de Casades, uns anys molt efervesents pel que fa al desenvolupament de l’arqueologia mesopotàmica, amb excavacions importants que tingueren lloc durant aquell interval i que, òbviament, no apareixien recollides en l’obra dels autors francesos. Això explica que algunes informacions facilitades per Casades durant les sessions fossin inexactes o haguessin estat superades. Un exemple serà suficient per tal d’il·lustrar aquesta problemàtica. Així, en la conferència del 10 de febrer de 1906 (p. 6),⁶ afirmava que fins aquells moments no s’havien portat a terme excavacions serioses i sistemàtiques a la ciutat de Babilònia. La informació, extreta de l’obra de Perrot i Chipiez (1884: 469 i s.), era certa en el moment en què es publicà el segon volum de la *Histoire de l’art dans l’antiquité*, però havia quedat desfasada quan Casades va dictar la conferència. El cert és que aleshores ja feia més d’un lustre que l’arqueòleg alemany Robert Koldewey excavava a Babilònia,

6. Les pàgines de les conferències a les quals ens referim al llarg de la introducció és l’original dels manuscrits de Casades.

on dirigí una missió arqueològica que durà gairebé dues dècades (1899-1917) i que, per la seva qualitat i rigor metodològic, marcà un abans i un després en l'estudi arqueològic de l'antiga Mesopotàmia (Marzahn 2008; Seymour 2008; Da Riva 2015; Pedersén 2021: 14 i s.). En altres casos, però, Casades sí que s'esforçà per mirar d'actualitzar la informació facilitada per Perrot i Chipiez. L'exemple més evident en aquest sentit és la menció freqüent que va fer dels treballs de Jacques de Morgan a Susa del 1897, amb informació extreta d'una obra publicada poc abans de les conferències que presentem aquí (de Morgan 1905).

Malgrat tot, la dependència de les conferències de Casades respecte al text de Perrot i Chipiez és gairebé absoluta, i fou reconeguda per l'autor català al llarg de les sis sessions. El fet que Casades escrivís aquelles conferències basant-se quasi exclusivament en un sol llibre s'explica bé a partir de dos motius principals. D'una banda, cal tenir en compte que es tractava de conferències introductòries i de caràcter divulgatiu, i per això segurament Casades va considerar innecessari dur a terme un exercici exhaustiu d'erudició bibliogràfica. De l'altra, no hem d'oblidar les dificultats que existien a la Barcelona de principis del segle XX a l'hora d'accedir a bibliografia específica sobre arqueologia mesopotàmica. Casades reconeixia a les seves memòries que només podia comptar amb les obres disponibles a la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès, i amb les que ell mateix rebia gràcies a la seva tasca com a encarregat de les publicacions de la AAAB (Vidal 2023a: 165). És cert que el bibliòfil Josep Brunet i Bellet va reunir la que segurament era la millor biblioteca assiriològica de Barcelona en aquella època, amb exemplars de les principals obres d'Austen Henry Layard, Paul-Émile Botta, Victor Place, Henry Rawlinson o George Smith, entre d'altres (Vidal 2012). Tanmateix, i malgrat que el CEC va arribar a organitzar una visita guiada a la biblioteca privada de Brunet el 1892, no tenim cap indici que demostrï que Casades fes ús d'aquell recurs.

Tanmateix, Casades no es limità a resumir els treballs de Perrot, Chipiez i, en menor mesura, de Morgan, sinó que sovint també va afegir comentaris personals que deixen entreveure alguns dels trets essencials del seu pensament. Les glosses amb les quals Casades va salpebrar el seu discurs les podem agrupar en tres categories bàsiques: polítiques, didàctiques i apologetiques.

Dins del grup de glosses polítiques cal situar tots aquells comentaris on Casades comparava diferents aspectes de la història de Mesopotàmia amb situacions polítiques contemporànies que considerava assimilables. Així, per exemple, per tal d'exemplificar les relacions entre Assíria i Babilònia, va establir un paral·lelisme amb Catalunya i Espanya, on Catalunya seria Babilònia (poble culte i treballador) i Espanya seria Assíria (poble militarista i despòtic) (primera conferència, p. 9-10). En aquest passatge, Casades es posicionava políticament com

un ferm defensor de l'autonomia política de Catalunya (“nosaltres, com á nacionalistes y autonomistes...”). Anys a venir, però, canvià radicalment els seus plantejaments. Arran de la guerra civil, va llençar crítiques molt dures contra el catalanisme polític (“Res tinch que veure ab els Cambó y demés, dits de la «dreta», y execro y maleheixo (more Bíblica) als vils Companys y seguidors d'aqueixos enemichs de la Catalunya genuina y de la Espanya tradicional”), alhora que es reivindicava com un nacionalista exclusivament cultural (“El meu «catalanisme» no es polítich (...). Es exclusivament y purament sentimental, ó romántich, en el mellor sentit de la paraula. Estimo ma terra pátria com s'estima una mare ja morta, porque Catalunya morí quan morí també 'l rey Martí”) i celebrava la victòria militar de Franco (“Visca Franco y son exercit!!”). Casades, per tant, al final de la seva vida evolucionà cap a uns plantejaments molt propers als del tradicionalisme de Josep Torras i Bages, a partir de la reivindicació d'un catalanisme cultural, medievalitzant, apolític i conservador, amb el catolicisme, la família i la propietat privada com a fonaments de l'esperit del poble (Vidal 2023a: 9 i s.).

Encara dins de l'àmbit dels comentaris polítics, Casades defensava l'existència d'un paral·lelisme directe entre l'imperi assiri i la Rússia dels tsars. Així, considerava que l'exercici del poder polític per part dels reis assiris era similar al que duia a terme “l'infelís Nicolau II” (segona conferència, p. 11). De fet, Rússia ocupà un espai important dins del pensament de Casades, sempre com a model negatiu d'estat contemporani. Si el 1906 es mostrava especialment crític amb la Rússia tsarista, més endavant s'obsessionà amb la creació de la Unió Soviètica, a la que es referia com “el femer rus” o “la gran bèstia apocalíptica”, un cau de bolxevics, jueus i maçons que treballaven per a la destrucció de l'Europa cristiana i conservadora (Vidal 2023a: 9 i s.).

Per acabar l'apartat dedicat a les glosses polítiques esmentarem la insistència de Casades en dibuixar un contrast radical entre la situació de Mesopotàmia a l'antiguitat, que va arribar a definir com la regió “mes hermosa del mon, un verdader paradís, una meravella de la naturalesa, un país de fades” (primera conferència, p. 12), i la seva realitat actual, amb la zona convertida en un “lloch de desolació, de miseria y de ruina” (primera conferència, p. 38). En aquest sentit, no dubtava a l'hora d'assenyalar l'imperi otomà com el responsable primer d'haver convertit un país idíl·lic en una terra erma, pobra i insalubre (primera conferència, p. 12 i s.). De fet, aquesta és una idea amb un llarg recorregut, que va ser plantejada per primera vegada per un il·lustrat com el comte de Volney, qui afirmava que el desolat paisatge siríà era una conseqüència directa del pillatge fiscal practicat pel mal govern otomà (Volney 1787, II: 59 i s.; citat a Liverani 2014: 25). Es tracta, és evident, d'un raonament típic de l'orientalisme definit per Edward Said (Said

1978), que tendeix a presentar l'imperi otomà com un estat irracional, despòtic i feble, responsable directe de l'ensulsiada de Mesopotàmia.

Dins de l'apartat de glosses didàctiques situem tots aquells comentaris de Casades que comparaven determinades característiques de l'antiga Mesopotàmia amb elements quotidians, sobretot de l'àmbit català. Per exemple, durant la segona conferència va lloar la capacitat dels arquitectes babilonis i assiris per construir cases ben adaptades a les particularitats climàtiques de la regió, a diferència del que, segons ell, succeïa a vegades a la Catalunya contemporània ("No era com ara, que l'atreuiment d'un arquitecte, ó massa sábi, ó massa... poc sábi, 's creu ab el dret de prescindir de les condicions climatològiques del país, y per exemple, construeix una casa, pera pasarhi l'estiu, en la calurosa plana de Vich, baix la forma y disposició d'un chalet suís ó una barraca noruega; y no diré jo si deu torrarse l'amo que l'habiti...!", segona conferència, p. 26 i s.).

Més endavant, per mirar d'explicar les característiques de les tendes reials assíries, no dubtà a l'hora de comparar-les amb "els nostres envelats de festa major" (segona conferència, p. 48). De manera similar, equiparava determinades tècniques decoratives identificades a la ciutat d'Uruk amb les emprades per Antoni Gaudí i altres arquitectes modernistes de la seva època (tercera conferència, p. 34). En una altra ocasió, va comparar les rosàcies babilònies amb els capitells gòtics de l'arquitectura civil catalana (tercera conferència, p. 39), alhora que va recórrer a un vers de l'Atlàntida de Verdaguer per il·lustrar la desolació actual del paisatge mesopotàmic (quarta conferència, p. 33 i s.). Amb aquest tipus de comentaris és evident que Casades pretenia trobar exemples que apropessin la seva audiència a una realitat, la de l'antiga Mesopotàmia, sovint percebuda com a llunyana, estranya i aliena.

La darrera categoria de comentaris personals de Casades que hem identificat és la de contingut apologetic. En aquest sentit, cal tenir en compte que Casades era un individu profundament catòlic, amb una concepció estrictament providencialista de la història, i fermament convençut que la Bíblia era la nostra font més fiable per conèixer la història més antiga de la humanitat. D'acord amb aquests plantejaments, no és d'estranyar que al llarg de les conferències es mostrés absolutament convençut que les excavacions arqueològiques a Mesopotàmia només podien aspirar a confirmar la veracitat històrica del testimoni bíblic ("Aquestes primeres informacions de la Bíblia venen, com tantes altres, confirmades pels moderns descobriments fets en el país caldeu", primera conferència, p. 14). De la mateixa manera, no tenia cap mena de recança a l'hora d'acceptar l'argument sobrenatural del càstig diví per tal d'explicar esdeveniments o processos històrics concrets, com les destruccions de Babilònia i Nínive ("Realment, sembla planar la maledicció del Deu de Abraam, Jacob, y d'Israel damunt les despulles de la

impúdica Babilonia y de la sanguinaria Assiria, cumplintse encare la condempna que decretá l'Altíssim, en hora solempnial, en el relotje del temps y que durará pels sígles dels sígles..." (quarta conferència, p. 46).

Especialment orgullós se sentia de la tasca investigadora duta a terme per arqueòlegs i assiriòlegs com Alfred Louis Delattre i Jean-Vincent Scheil, que eren també homes d'església. En aquest sentit, no només enaltia la vàlua de les seves aportacions, sinó que aprofità l'ocasió per denunciar les polítiques anticlericals contemporànies que, creia ell, no només atemptaven contra el catolicisme, sinó que també entorpien l'avenç de l'estudi historicoarqueològic del Pròxim Orient (quarta conferència, p. 19).

Malgrat la relativa freqüència amb què Casades inseria comentaris personals en el transcurs de les conferències, el cert és que li agradava advertir la seva audiència, potser en un exercici de falsa modèstia, que les seves opinions no tenien ni l'interès ni l'autoritat de les paraules de Perrot, Chipiez o de Morgan ("No fêm mes que suposicions que, per ser nostras, ben poca cosa valen", segona conferència, p. 44). De fet, l'estudi atent dels manuscrits demostra que va suprimir moltes de les glosses que, en un primer moment, tenia previst comentar durant les sessions (vegeu, per exemple, segona conferència, p. 33). En qualsevol cas, està clar que per a nosaltres aquests comentaris són un material certament valuós per tal d'aprofundir en el coneixement i l'estudi del pensament de Casades.

1.3. *Mesopotàmia i Egipte*

A finals del segle XIX i principis del XX, i així s'aprecia clarament en les conferències de Casades, encara era vigent la idea segons la qual l'Egipte faraònic era la civilització més antiga de la història de la humanitat. En bona part, aquesta pretesa prioritat cronològica d'Egipte sobre Mesopotàmia s'explica a partir del fet que l'Egiptologia, com a disciplina acadèmica, nasqués molts anys abans que no pas l'Assiriologia. Així, el moment fundacional de l'Egiptologia acostuma a situar-se en la dècada del 1820 arran del desxiframent dels jeroglífics per part de Jean-François Champollion. Tot seguit es crearen les primeres càtedres d'Egiptologia, i autors com Emmanuel de Rougé, Auguste Mariette, Carl Richard Lepsius i Heinrich Brugsch, entre d'altres, portaren a terme importants projectes d'excavacions i estudi de textos que donaren un gran impuls al desenvolupament de la recerca egiptològica (Hornung 2000: 21 i s.; Thompson 2015: 97 i s.). El sorgiment de l'Assiriologia, en canvi, fou bastant més tardà. Les primeres excavacions sistemàtiques a Mesopotàmia foren les de Botta a Khorsabad (1843) i Layard a Nimrud (1845), i només donaren a conèixer els vestigis de la civilització assíria del primer mil·lenni a.n.e. (Lloyd 1947; Larsen 1996; Fagan 2007; Vidal

2008). Alhora, el desxiframent de l'escriptura cuneïforme sumero-accàdia fou llarg, complex i controvertit (Gordon 1968; Bottéro 1972; Daniels 1995; Cathcart 2011; Charpin 2022: 45 i s.). De fet, el 1857 la Royal Asiatic Society de Londres va proposar a Rawlinson, Edward Hincks, Jules Oppert i William Henry Fox Talbot que traduïssin una inscripció del rei assiri Tiglatpilesser I. L'objectiu de la prova era determinar si les propostes de desxiframent del cuneïforme que havien donat a conèixer fins al moment eren prou fiables, o es tractava només d'especulacions poc fonamentades, tal com sospitaven alguns. El cert, però, és que els quatre experts van oferir unes traduccions del text raonablement coincidents. Així ho va reconèixer el dictamen que la Royal Asiatic Society va emetre aquell mateix any, un dictamen que sovint s'ha fet servir per establir el moment fundacional de l'Assiriologia, gairebé quatre dècades més tard que Champollion desxifrés els jeroglífics egipcis.

Per tant, fou aquesta disparitat cronològica en el desenvolupament d'ambdues disciplines la que explica l'origen d'una de les idees que més va repetir Casades al llarg de les sis conferències que aquí ens ocupen, això és, l'antiguitat més gran de la civilització egípcia. De fet, les primeres paraules de la conferència del 13 de gener de 1906 foren molt significatives i tenien com a objectiu deixar clar davant de la seva audiència que l'antiguitat de Mesopotàmia era “no tanta com la del Egipte” (primera conferència, p. 1). Fruit d'això, i de la seva concepció difusionista de la història, al llarg de les sis lliçons Casades s'esforçà a convèncer els assistents que bona part dels elements arquitectònics, motius decoratius o concepcions religioses presents a Mesopotàmia, en realitat tenien el seu origen a Egipte. Fins i tot, va arribar a plantejar la possibilitat que els zigurats mesopotàmics s'inspirassin directament en la piràmide esglaonada de Djoser (quarta conferència, p. 31), o que els *lamassu* assiris fossin una mena d'imitació mesopotàmica de l'esfinx de Gizeh (cinquena conferència, p. 22). De fet, tanta va ser la seva insistència en la prioritat cronològica i cultural egípcia, que en alguna de les sessions intentà matisar la contundència del seu missatge, i va mirar de transmetre la idea que no tota l'arqueologia mesopotàmica depenia directament d'Egipte (“No tot ha d'ésser invenció dels Egipcis!”, primera conferència, p. 72).

Molts anys després, arran de les seves conferències sobre les Tombes Reials d'Ur del 1929, Casades va reprendre la discussió sobre l'antiguitat de les civilitzacions d'Egipte i Mesopotàmia (Vidal 2021b: 94 i s.). En aquells moments era ben conscient que les excavacions arqueològiques al sud de l'Iraq estaven demostrant l'extraordinària antiguitat de la cultura sumèria. Malgrat tot, Casades mantenia intacta la seva egiptomania, i posava en dubte que treballs com els de Woolley a Ur haguessin obtingut dades arqueològiques realment fiables sobre la pretesa antiguitat dels sumeris. De fet, considerava que tot plegat responia a una

moda arqueològica passatgera i que, un cop superada l'eufòria primera al voltant de la cultura sumèria, els arqueòlegs tornarien a reconèixer l'antiguitat més gran de la civilització egípcia.

En l'origen d'aquests plantejaments de Casades se situa la seva concepció radicalment difusionista de l'arqueologia, una concepció defensada per figures com les de Grafton Elliot Smith, William Matthew Flinders Petrie, Gustaf Kossinna o Vere Gordon Childe, entre d'altres. El difusionisme arqueològic partia del convenciment que l'ésser humà té una capacitat d'inventiva limitada, així com molt poca predisposició al canvi. Les persones són essencialment estàtiques i tendeixen a oposar-se a qualsevol mena de modificació o alteració en l'estil de vida i en les característiques del seu entorn. A partir d'aquestes consideracions, el difusionisme creia del tot improbable que qualsevol innovació (cultural, tecnològica, artística, etc.) s'hagués produït més d'una vegada de manera independent, i per això forçosament la seva generalització havia de ser resultat d'un procés de difusió (Del Rincón 1988). De fet, els plantejaments de Casades recorden especialment les idees de Grafton Elliot Smith, un dels autors més radicals en aquest sentit, fins al punt de ser considerat com el màxim representant de l'hiperdifusionisme. Una de les teories més famoses de Smith era la que situava en l'Egipte antic l'origen de totes les civilitzacions històriques, fins i tot les americanes. Segons Smith, a Egipte s'inventà l'agricultura, la irrigació, l'art, l'artesanía, les ciències, les formes socials i religioses complexes, etc., i des d'allà es difongueren per la resta del món (Smith 1911; vegeu també Jones 2020: 4 i s.). Tot i que la principal obra de Smith sobre aquesta qüestió és posterior a les conferències de Casades, el cert és que aquest va acceptar i transmetre amb insistència i entusiasme els plantejaments difusionistes propis de l'època, que tendien a presentar Egipte com el focus civilitzador primari i indiscutible. Dins d'aquest esquema, Mesopotàmia ocupava un espai secundari, tal com Casades repetí mantes vegades en les conferències que presentem aquí.

1.4. *Assiriofòbia*

Una altra de les idees principals que podem identificar en les lliçons d'arqueologia mesopotàmica de Casades és l'expressió d'una veritable assiriofòbia (Vidal 2021c). De fet, l'assiriofòbia no fou, ni de bon tros, un invent de Casades. Ja des dels mateixos orígens de l'Assiriologia es desenvoluparen plantejaments d'aquest tipus, expressats a partir d'una valoració radicalment negativa del món assiri (Holloway 2005; Frahm 2006). Tradicionalment, el discurs assiriofòbic s'ha estructurat al voltant de dos arguments principals. El primer es basa en una condemna explícita de la crueltat que es creu característica de l'imperi assiri. El segon, en canvi, se centra en l'àmbit estètic, a partir de la consideració de l'art assiri com un art de

poca qualitat, substancialment inferior a l'art clàssic. Les causes d'aquesta assiriofòbia ben segur que són moltes, però potser la més important de totes elles sigui el retrat negatiu dels assiris que ofereixen alguns dels llibres de l'Antic Testament, un retrat que condicionava decisivament l'aproximació a l'estudi d'aquella cultura (Fales 2010: 29).

Curiosament, foren alguns dels primers assiriòlegs els encarregats de formular i difondre els plantejaments assiriofòbics. En aquest sentit, resulta molt interessant el testimoni d'un dels desxifradors de l'escriptura cuneïforme, el ja esmentat Henry Rawlinson, qui, en una carta dirigida a Layard, es referia de manera molt explícita a la baixa qualitat de l'art assiri:

Jo encara penso que els relleus de Nínive no tenen valor com a obres d'art. Pot un admirador de la bellesa contemplar-los amb plaer? Certament, no (...) El vostre toro alat no és pas l'Apol·lo del Belvedere (citat a Bohrer 2006: 242 i Thomas 2022: 59).

Richard Westmacott, professor d'escultura de la British Royal Academy, es va manifestar d'una manera semblant quan una comissió parlamentària li va preguntar pel valor artístic de les peces assíries que havien descobert els arqueòlegs francesos i britànics:

És un art molt dolent (...) com menys persones i artistes vegin aquest tipus d'objectes, millor (citat a Bohrer 2006: 247).

L'historiador suís Jacob Burckhardt va anar fins i tot més enllà, i va descriure la ciutat de Nínive i les seves obres d'art com a "grolleres", "mesquines" i "servils" (Frahm 2017: 8). Aquest darrer qualificatiu és molt significatiu, ja que depassa la simple valoració estètica. Burckhardt era especialista en l'estudi de l'art del Renaixement, i creia que la seva qualitat depenia en bona part de la llibertat individual i la creativitat, dos conceptes que considerava aliens a l'art assiri. Segons ell, aquell era un art produït en un context despòtic, i que tenia com a objectiu únic glorificar les accions brutals d'uns reis tirànics (Frahm 2006: 79 i 2017: 8).

Com diem, l'altre pilar del discurs assiriofòbic és el que feia referència a la brutalitat assíria. Un cop desxifrades algunes de les inscripcions reials, i un cop exhibits al Museu Britànic i al Louvre els relleus trobats als palaus assiris, foren moltes les veus que mostraren un rebuig explícit envers l'aparent gust per la brutalitat i la violència que semblava caracteritzar el poble assiri (Frahm 2017: 8).

En el cas de les conferències de Casades, el cert és que el nostre autor va desenvolupar a bastament els arguments antiassiris que acabem de comentar. Pel que fa a l'element artístic, Casades va recordar fins a vint-i-nou vegades a tots els

assistents a les sessions que l'art assiri no era un art original, sinó que es limitava a copiar, amb millor o pitjor sort, tècniques i motius iconogràfics egipcis i babilonis (primera conferència, p. 2, 10 i 89; segona conferència, p. 18 i 30; tercera conferència, p. 8, 10, 18, 20, 28, 37, 38, 46 i 52; quarta conferència, p. 19; cinquena conferència, p. 22, 42, 48, 50, 55 i 58; sisena conferència, p. 4, 5, 7, 9, 10, 33, 34 i 56). Malgrat els seus esforços, però, creia que els artistes i arquitectes assiris mai no foren capaços de reproduir la bellesa i l'elegància dels models que intentaven imitar. Per exemple, no dubtava a l'hora d'afirmar que l'arquitectura assíria es caracteritzava per la "poca manya" i la "falta d'elegància en les proporcions" (tercera conferència, p. 8). Els assiris eren "Imitadors, y res mes, la técnica y les prácticas d'aqueixa gent se ressentia de manca d'originalitat" (tercera conferència, p. 38).

A Casades no li agradaven en absolut alguns aspectes dels relleus recuperats a Khorsabad, Nimrud o Kuyunjik. Per exemple, considerava que allà els artistes assiris demostraven la seva incapacitat per representar correctament la figura humana, que sempre apareixia encarcerada, pesada, "macissa y feixuga", molt lluny de la "perfecció insuperable dels grechs" (cinquena conferència, p. 25). De fet, segons ell, l'art assiri ni tan sols resistia cap mena de comparació amb l'art egipci. En aquest sentit, apuntava que els artistes egipcis eren capaços de caracteritzar les persones "quasi d'un modo perfecte". En canvi, els assiris seguien "un motllo", "Tothom representat es idéntich, el caracter, la expressió son sempre 'ls mateixos", un tret que inevitablement donava lloc a "una monotonía verdaderament pesada", fins al punt que "ningú pot distingir un Assurbanipal d'un Sargon" (cinquena conferència, p. 37 i s.). Els egipcis, en canvi, sabien transmetre una imatge d'elegància, "plácida tranquilidad i bonahomía" en la representació de la figura humana. Els assiris, però, només foren capaços de representar homes "antipáticos, ferótes, farrenys, indicant sopérbia y crueltat" (segona conferència, p. 12 i s.), una característica que denotava un dels elements que Casades més avorria del poble assiri: la seva brutalitat.

En general, l'art assiri es caracteritzava per una total "falta d'espontaneitat y de llibertat". Era inútil mirar de trobar-hi lo "personal, lo íntim, lo sentit", a causa de la manca de "l'esperit, del talent, de la inspiració del artista". Així doncs, als relleus assiris no hi havia "obres genials", només "treballs pera sortirse del pas, y prou" (cinquena conferència, p. 29 i s.). Casades sí que va reconèixer que els artistes assiris "arribáren á un grau de perfecció que encara 'ns causa meravella" a l'hora de representar els animals. Tanmateix, ràpidament va atribuir el mèrit d'aquella habilitat als artistes babilònics, veritables creadors de totes les imatges que admirava: "d'ells ho aprengueren els assiris" (cinquena conferència, p. 40 i s.).

Casades era especialment crític amb els relleus del palau de Sennaquerib a Nínive, on identificava no només la tradicional “falta d’originalitat”, sinó també símptomes de “decadència” i “cansament”, reflectit en l’obsessió dels artistes per la representació de detalls insignificants i de figures en miniatura. De forma molt gràfica, afirmava que els artistes assiris d’aquella època volaven amb ales, però no amb les ales “lleujeres de l’alosa, que tan s’enlayra, sino de les palmípedes y gallináceas que volen sempre arran de terra...” (sisena conferència, p. 3 i s.).

Casades també va reprendre els arguments de Burckhardt relacionats amb el suposat servilisme de l’art assiri. En aquest sentit, apuntava que, efectivament, era un art condicionat totalment pel context despòtic en el qual es desenvolupà. El definia com una art “posat al servey dels reys”, que “dedicà tots sos esforços á glorificar als monarcas y enaltir tots sos actes, fossen de pau, fossen de guerra”, i que es limitava a representar escenes de “sitis, combats, casseres y demás actes de forsa en quins prengueren part aqueixos reys”. Un art, en definitiva, patrocinat i condicionat per uns monarques que només pretenien “perpetuar llurs gestes guerres, llurs crueltats y llurs violencies” (segona conferència, p. 11 i s.). El servilisme envers el poder reial feia que fos un art sense gràcia ni subtileza, “sempre sério, sempre formal, sempre en funcions oficials, al servey del amo y senyor absolut de tots y de tot...!”. Aquest fet, segons Casades, també explicava el poc interès dels assiris en representar la figura de la dona, car “la hermosura”, “la alegría”, “[l’]amor” i “lo eternament agradable” eren conceptes femenins que no tenien cabuda dins de l’art oficial i encotillat dels assiris (sisena conferència, p. 35).

Més enllà de l’element artístic, Casades també es va fer ressò de l’altre gran argument assiriofòbic, el de la seva brutalitat. Així, per exemple, a l’hora de tractar les campanyes del “ferótge” Salmanassar III, afirmava que aquell només va poder crear una obra política efímera, construïda damunt d’un “formiguer de pobles”, “aixafats sota ’ls carros de guerra”. El resultat de la seva política exterior fou una “gloria guerrera, amassada ab carn humana y regada abundantment ab sanch”. Tanmateix, continuava Casades, la brutalitat de Salmanassar III no podia quedar sense rebre el seu càstig merescut, per la qual cosa els seus successors es van veure abocats a “l’afebliment y decadencia mes vergonyosa”, “revolcantse en sa impotencia, en el llot pestilent de tots els vicis y miserias de que es capás la bestia humana, quan se la deixa lliure de tot fré y mesura” (primera conferència, p. 45 i s.).

L’assiriofòbia de Casades transcorria en paral·lel a la seva admiració explícita per l’Egipte Antic. Per aquest motiu es mostrava molt crític i dolgut amb el període de dominació assíria sobre el país de Nil durant el segle VII a.n.e., fins al punt d’acusar a Assarhadon i Assurbanipal de profanar “la sagrada terra d’Egipte” (primera conferència, p. 49). Casades, però, es consolava assenyalant que la

brutalitat assíria que tant avorria era també “el germen de sa feblesa y ’l principi de sa decadencia”, ja que li impedia “atràures l’adhessió dels pobles que subjectá”, alhora que “exasperá á les nacionalitats vensudes”. La seva conclusió era molt contundent: “Jamay Nínive suspirá l’amor als vensuts; jamay el llás d’unió pogué esser ferm; la forsa, la crueltat, el despotisme intolerant, foren les causes de la cayguda del regne ninivita” (primera conferència, p. 53).

La violència sistèmica assíria, segons Casades, es replicava en l’esfera religiosa. D’aquesta manera, mentre que afirmava que la religió egípcia era “amable, sonrisent y confiada”, la religió assíria era “farrenya, pahorosa y insegura”. Els seus déus eren “sers invisibles y espantosos”, amb un “humor irascible y venjatiu” (primera conferència, p. 65). Es tractava, en definitiva, d’una religió “sanguinaria, crudél, bassada en els sacrificis humans” en honor del déu nacional Assur (segona conferència, p. 4).

Casades també va cridar l’atenció sobre l’organització sociopolítica assíria, que considerava que s’adaptava perfectament al caràcter cruel i brutal dels seus habitants. Al capdamunt de tot se situava el rei que, “apoyat en l’exércit, tot ho domina”. “La preocupació constant dels reys en els millors temps de la història de la Assíria, fou la de conquistar pobles, portant la guerra per tot arreu”. Això explica que a la societat assíria “’l soldat ho es tot y ho pot tot”, mentre que no hi ha espai per a l’acció diplomàtica, anorreada sota el principi inexcusable segons el qual tothom estava obligat “á humiliar la testa davant les imatges d’Assur, deu de la guerra, deu nacional de la Assíria” (segona conferència, p. 9 i s.).

Si tenim en compte tot el que s’ha apuntat fins ara, no pot sorprendre en absolut el judici contundent que Casades va fer dels assiris davant de la seva audiència del CEC: “Els ninivitas no inventaren res y no aportáren res á la civilització. Donats á la guerra y á la conquesta, sos plahers eran vencer pobles, ofegantlos ab llur pròpia sanch”. Així, mentre que els babilonis eren descrits com a “amants de la ciencia y de l’art”, “refinats fins á la voluptuositat y al sensualisme”, els assiris foren “intemperants, fanátichs”, un “poble de soldats” que “no capian altra cosa que la brutalitat de la forsa dominant”, incapaços de trobar “mes delícies en la vida que la lluyta, el carnátge, la opressió, la duresa, la crueltat, el rigor y la dura inflexibilitat” (segona conferència, p. 3 i s.).

Casades, però, va esperar fins a la darrera conferència per anunciar quina era, segons ell, la causa principal que explicava que els assiris fossin un poble cruel i salvatge, incapaç per a l’art i la bellesa: “No cal oblidar que ’ls assiris foren semítas y no hi ha que cercar delicadeses en aqueixa nissaga sanguinaria y crudél” (sisena conferència, p. 32 i s.). Aquí Casades donava per fi una mostra, encara que breu, d’un dels trets més característics del seu pensament, això és, un antisemitisme furibund, que va desenvolupar a bastament tant en les seves conferències al CEC

com, sobretot, en alguns escrits inèdits i en les seves memòries (Vidal 2020 i 2023c). Amb aquesta afirmació Casades deixava clar que el gust assiri per la violència i la seva incapacitat per produir un art de qualitat era una conseqüència directa de la seva pertinença a la raça semítica.

Una altra manifestació interessant de l'assiriofòbia de Casades la trobem en els paral·lelismes que va establir amb l'actualitat. Així, per exemple, trobava similituds molt significatives entre Nínive i Madrid. La ciutat assíria, igual que Madrid, era una capital "orgullosa" i "absorvent", incapaç d'esdevenir "un centre natural de població y de producció". Ambdues ciutats només existien per "la voluntat dels reys". Alhora, també destacava l'existència de similituds entre Barcelona i Babilònia, "la verdadera capital", "habitada per gent feynera", "empòri de tot el comer", "plena de magatzems, obradors y talleres". Casades celebrava que la pugna entre Babilònia i Nínive tingués un final feliç gràcies a la intervenció divina, que va ordenar la destrucció de la capital assíria, desapareguda "miserablement sense deixar rastre", gràcies a la "ventada sanjadora de la Tramontana". Arribats a aquest punt, assenyalava que Madrid faria bé de prendre bona nota del destí històric de Nínive, veritable "exemple pera certs artificialismes, que 's créhuen indestructibles, porque tenen solamente la rahó de la forza; pero no la forza de la rahó" (cinquena conferència, p. 10 i s.).

Un cop aquí, encara ens falta determinar fins a quin punt el discurs assiriofòbic de Casades era original, o bé depenia de la seva font principal, l'obra de Perrot i Chipiez. El cert és que molts dels arguments antiassiris plantejats per Casades estan presos directament d'aquell treball. Allà hi trobem referències sovintejades a la violència i la brutalitat assíries (Perrot / Chipiez 1884: 45, 51, 53, 203...), la manca d'originalitat del seu art i la consegüent imitació de models babilonis i egipcis (Perrot / Chipiez 1884: 360), el servilisme dels artistes envers el poder polític (Perrot / Chipiez 1884: 103, 282), etc. Perrot i Chipiez, com Casades, també definiren els assiris com un poble militaritzat, cruel, brutal i rígid (Perrot / Chipiez 1884: 91), tot i que mai no esgrimiren l'argument antisemita, com sí que ho va fer Casades. Així doncs, Casades va extraure bona part dels seus arguments assiriofòbics de l'obra de Perrot i Chipiez, però no es va limitar a reproduir-los mecànicament, sinó que els va reelaborar i enriquir amb idees pròpies, com l'antisemitisme i les comparacions amb Madrid i la política espanyola.

Acabarem aquest apartat fent referència als resums de premsa de les conferències redactats pel mateix Casades, publicats a *La Veu de Catalunya*, i reproduïts en aquest volum. Allà Casades no va dubtar a l'hora de reiterar alguns dels arguments assiriofòbics que va difondre durant les conferències. Així, insistia de nou en la manca d'originalitat de l'art assiri, la seva monotonia, l'omnipresència dels monarques, la seva dependència i inferioritat en relació amb l'art egipci i

babiloni, etc. De fet, afirmava sense embuts que els relleus assiris no tenien una veritable vocació artística, sinó que es tractava de simples narracions propagandístiques al servei del poder reial (*La Veu de Catalunya* 15/02/1906, p. 2). Per descomptat, també va aprofitar la premsa per denunciar la brutalitat assíria. En aquest sentit, insistia en el fet que l'imperialisme assiri havia obligat Babilònia a desenvolupar una lluita constant per la seva autonomia, una autonomia que, però, només va aconseguir un cop es va consumir l'anelhada destrucció de Nínive (*La Veu de Catalunya* 20/01/1906, p. 2). També va reiterar l'argument racial sobre el caràcter semític dels assiris, però sense arribar a desenvolupar la idea (*La Veu de Catalunya* 20/01/1906, p. 2). En canvi, va ometre qualsevol referència al paral·lelisme que havia establert entre Babilònia-Barcelona i Nínive-Madrid. Podem concloure, per tant, que Casades, a partir dels resums que va fer de les seves pròpies conferències a *La Veu de Catalunya*, va transmetre una visió més matisada de la seva assiriofòbia. Allà va optar per ometre els qualificatius més contundents pronunciats a les sessions del CEC i va rebaixar el to o, fins i tot, va eliminar alguns dels elements més polèmics del seu argumentari, com l'antisemitisme o l'equiparació del món assiri amb Espanya. Queda clar, doncs, que va reservar per a les conferències l'expressió més contundent i crua de la seva assiriofòbia.

1.5. *Nota sobre la transcripció de les conferències*

Acabarem aquesta introducció amb una breu justificació de la transcripció dels manuscrits de les conferències que presentem aquí. Es tracta d'una transcripció diplomàtica, que manté l'ortografia, la sintaxi i la puntuació original del text. En notes a peu de pàgina hem consignat tant els apunts al marge que va afegir Casades, com les paraules i els passatges suprimits pel mateix autor, uns elements que creiem que poden ajudar a entendre millor el procés de creació del text definitiu. També hem afegit un breu aparat crític, amb dades biogràfiques, bibliogràfiques i aclariments puntuals al text. Finalment, hem assenyalat la paginació original dels manuscrits amb parèntesis quadrats.

2. Primera conferència (13 de gener de 1906)

2.1. Transcripció del manuscrit de la conferència

[1] La Caldea y la Assíria.

Son dos pobles distints y al anunciarlos junts es perque la antiguetat d'abdós es quasi igual, si bé no tanta com la del Egipte,¹ al menys en el estat actual de nostres coneixements, que no son, de molt, tan complerts y d'una llargada de sigles tant grans, com quan se trácta del país faraónich. Per consegüent, per ordre cronològich, devém ara ocuparnos de la Caldea, y,² conjuntament, de la Assíria.

Seguint l'ordre establert per nostres mestres Chipiez³ y Perrot,⁴ en sa obra fonamental en aqueixa lley d'estúdis,⁵ ens farém, primerament, cárrech dels

1. Text suprimir: "Per aixó".

2. Text suprimir: "seguidament".

3. Charles Chipiez (Ecully, 1835 – Paris, 1901). Arquitecte i arqueòleg. Professor de l'École Spéciale d'Architecture. La seva obra principal foren els diferents volums de la *Histoire de l'art dans l'antiquité*, escrits conjuntament amb Georges Perrot.

4. Georges Perrot (Villeneuve-Saint-Georges, 1832 – Paris, 1914). Historiador de l'art. Fou, entre d'altres, professor d'Història Antiga de l'École des Hautes Études i director de l'École Normale Supérieure. La seva obra principal foren els diferents volums de la *Histoire de l'art dans l'antiquité*, escrits conjuntament amb Charles Chipiez.

caràcters generals de la civilització Caldeo-Assíria, parlaré de la Arquitectura d'aqueixos pobles;⁶ ocupantnos, en primer terme, de la tomba caldea, ó sia, de la arquitectura funerària, pera tractar despres, de la arquitectura religiosa, civil y militar; acabant aquestes converses sobre la Caldea [2] y la Assíria, dihent quelcóm de la esculptura, de la pintura y de les arts industrials; comparant,⁷ sovint, la civilització caldea ab la egípcia, perque aquésta, fou la mestra de tots els pobles de la Antigüetat clàssica, y, per tan, no 's pot prescindir de recordàrla, sempre en la llarga tasca que 'ns havém empresa, y que, ab la ajuda de Deu, y la vostra amabilitat, penso assolir complertament.

La Caldea, al igual que l'Egipte, tingué son bressol en la conca baixa d'un gran riu, en un terror fet per els aluvions fluvials, que ompliren les valls del Tigris y de l'Eufrates. Els primers passos de la vida donats pel poble caldeu foren en la plana vehí al mar y, á mida que 's trová ab forces pera remuntarse mes enllá de son origen primitiu,⁸ allavors, s'allunyá de la terra baixa y aná, decidit, á la conquesta de les montanyes, fins arribar á les glassades altures de la⁹ Armenia. Com l'Egipte, la primera capital del realme caldeu fou assentada propera á [3] la costa; alsantse, com Memfis, ab vistes á la mar, la antiquíssima ciutat d'Our y Larsam; perdent sa capitalitat per mudar de centre la vida nacional¹⁰ de la Mesopotamia vers terres en dins,¹¹ erigintse la poderosa Babilònia, com en el país nilotich succehí en importancia Thebas á la primitiva Memfis; y, per fi, portant mes al interior del país mesopotámich la capitalitat. Veyém que Ninive acabá per ésser la mestressa y senyora del imperi, com ho fou Sais en els darrers temps del regne nilótich. Lluitant sempre, les conquestes y 'l comers portáren el domini dels reys assiris á las allunyades regións montanyenques arménias, ahon lo deu-peix Oannés,¹² segons tradició antiquíssima, ensenyá al home primitiu "tot lo que contribueix á fer dolsa la vida".¹³

Es tal el paralelisme que en moltes coses trovarém entre 'l país del Nil y 'l del Eufrates que, fins semblant una repetició enfadosa, sovint, haurém d'insistir en una multitud de semblances y de coincidencies entre aqueixes dues [4] civilitzacions que,

5. Perrot / Chipiez 1884.

6. Text suprimir: "passant despres".

7. Text suprimir: "finalment".

8. Text suprimir: "sa activitat, portant els productes de sa civilització".

9. Text suprimir: "Etiopia".

10. Text suprimir: "caldea".

11. Text suprimir: "alsantse".

12. Text suprimir: "ensenyá".

13. Berós 1, 1, 5.

si no son bessones, podém dirleshi germanes, y, com á tals,¹⁴ en certes particularitats,¹⁵ ben iguales, y en altres, del tot distintes. Aixís (p.e.),¹⁶ Ra-Tum fou el pare del Egipte,¹⁷ com Oannés¹⁸ de la Caldea.

El gran il·lustrador dels anals mesopotàmichs, el fundador de la assiriologia, fou M. Jordi Rawlinson,¹⁹ autor de la obra fonamental “The five great monarchies of the ancient eastern worl, or the history, geography and antiquities of Caldean, Assyrie, Babylon, Media and Persia etc.” [sic] publicada en 1879; com son jermá Enrich Rawlinson²⁰ fou el investigador sapientíssim y descobridor dels tresors que, per sigles, la²¹ Mesopotamia y la Persia, tenian amagats en llurs entranyes; contribuint, junt ab els immortals Layard,²² Coste,²³ Flandin²⁴ y Oppert,²⁵ á descobrir el vel espessíssim que tapava ’l grandióis quadro d’aquelles civilisacions,

14. Text suprimir: “ab molts trets iguals”.

15. Text suprimir: “ple”.

16. Text suprimir: “Amon”.

17. Text suprimir: “religiós”.

18. Text suprimir: “ho fou pera”.

19. George Rawlinson (Chadlington, 1812 – Canterbury, 1902). Historiador i teòleg. Catedràtic d’Història Antiga de la Universitat d’Oxford. Entre les seves obres destaquen *The Five Great Monarchies of the Ancient Eastern World* (1862-1867), *Egypt and Babylon* (1885) i *History of Phoenicia* (1889).

20. Henry Creswicke Rawlinson (Chadlington, 1810 – Londres, 1895.). Polític, militar i orientalista. Fou, juntament amb Edward Hincks, un dels principals responsables del desxiframent de l’escriptura cuneiforme sumero-accàdia. Entre les seves obres destaquen *The Persian Cuneiform Inscription at Behistun* (1846), *A Commentary on the Cuneiform Inscriptions of Babylon and Assyria* (1850), *Outline of the History of Assyria* (1852) i *Notes on the Early History of Babylonia* (1854).

21. Text suprimir: “terra”.

22. Austen Henry Layard (Paris, 1817 – Londres, 1894). Diplomàtic i arqueòleg. Fou, juntament amb Paul-Émile Botta, un dels pioners de l’arqueologia mesopotàmica, gràcies a les seves excavacions a Nimrud (1845) i Nínive (1847). Entre les seves obres destaquen *Nineveh and its Remains* (1849), *Monuments of Nineveh* (2 vol.) (1849-1853) i *Nineveh and Babylon* (1853).

23. Xavier Pascal Coste (Marsella, 1787 – 1879). Arquitecte. Acompanyà Flandin en el seu viatge a Pèrsia, durant el qual dibuixà nombrosos croquis de jaciments com Ecbatana, Behistun, Taq-e Bostan, Pasàrgada, Persèpolis, Babilònia, Nínive, etc.

24. Eugène Flandin (Nàpols, 1809 – Tours, 1889). Pintor. Entre 1839 i 1841 va fer un viatge a Pèrsia, durant el qual dibuixà i pintà nombrosos monuments arqueològics del país. També acompanyà Paul-Émile Botta en les seves excavacions a Khorsabad del 1843-1844, on s’encarregà de documentar gràficament les troballes. Entre les seves obres destaca *Voyage en Perse* (1851).

25. Jules Oppert (Hamburg, 1825 – Paris, 1905). Assiriòleg. Catedràtic de filologia i arqueologia assíria del Collège de France. Entre les seves obres destaquen *Chronologie des Assyriens et des Babyloniens* (1856), *Expédition scientifique en Mésopotamie* (2 vol.) (1859-1863), *Histoire des empires de Chaldée et d’Assyrie* (1865), *Éléments de la grammaire assyrienne* (1868) i *L’immortalité de l’âme chez les Chaldéens* (1875).

de les quals, fragmentàriament, podian deduirse,²⁶ de la Bíblia y de les relacions dels autors helénichs.

[5] El terror que forma 'l camp de les investigacions d'aqueixos sabis, y²⁷ dels qui 'ls han succehit en sa meritíssima tasca d'il·lustrar els anals antichs de la civilització humana, s'extén del Atlàntich al mar Roig, comprenent una àmplia faixa de terres²⁸ ermes y desolades que atravessen l'Àfrica y l'Àsia, aproximadament, de Ponent á Llevant. Al mitx d'aqueixa²⁹ regió, trenca la continuïtat del immens desert una faixa riallera d'hermosa vegetació,³⁰ senyalant el punt ahon el desert muda son aspecte de baixa plana, per uns alts rasos ó calmes. Al ponent d'aqueixa regió verdejant, hi han els deserts de l'Àrabia y de l'Àfrica, sorralts grandíssims,³¹ que s'aixecan apenas, si no com mes baixos, del nivell del Océa; y al llevant de dita encontrada, hi ha un altre desert altíssim, format per una sèrie de rasos y calmes, que s'aixecan á 3000 (915 m.) y a 10000 (3050 m.) peus anglesos.³² La rodalia fèrtil y habitable situada entre aqueixos deserts, baixos d'una part, y altíssims de la altra, participa d'aqueixos [6] dos aspectes que la naturalesa posá á son vehinatge. Allá ahon el cinturó de sorra es interromput per la vall del Nil, no 's veu cap cambi produït per la elevació del terror, l'aspecte varia per rahó d'una estreta plana conrehuada. Es tot diferent á la altra vall que trenca 'l desert mes al Est, á lo llarg del Eufrates y del Tigris. Aquí, el país fèrtil se parteix en dues zones paraleles; la part occidental ofereix cert aspecte com el de la vall del Nil, mentres que la part oriental es una regió montanyosa, formada de cinch ó sis serralades paraleles, que puján fins á la regió de neus eternes. Es la regió occidental, ó de les planes, la que fou objecte d'estúdi per els germans Rawlinson, Layard y Oppert. Entre 'ls límits del desert syro-aráb y el peu del gran masís de montanyes del Kurdistan, un poble que figurá llargament en tota la historia antiga, rival del Egipte, hi feu desde moltes centúries sa estada y, de vegades, dominá desde aquella encontrada, tot lo mon, coneguda³³ aqueixa terra ab la denominació de la Mesopotamia [7] pels grechs y pels romans, haventnos llegat aqueix nom que 'ls moderns han usat sempre. Aqueixa regió compresa entre 'ls dos rius, Eufrates y Tigris, com la terra egípcia, nasqué d'aqueixes³⁴ aygues y per son treball constant y

26. Text suprimir: "dels versículs".

27. Text suprimir: "de quins los".

28. Text suprimir: "desertes".

29. Text suprimir: "inmensa".

30. Text suprimir: "marcant".

31. Text suprimir: "com la mar".

32. Nota al marge: "(3 peus = 0'90)".

33. Text suprimir: "per nosaltres".

34. Text suprimir: "vies".

incansable, la ha mantinguda floreixent per llargues centuries, y avuy³⁵ també incansablement plora, salmodiant, la mort de sa filla, soterrada en la desolació mes gran, cumplint la sentència que, en un moment d'indignació y d'ira, la divinitat, inexorablement dictá contra aqueixos pobles pera sempre mes esborrats del mon dels vivents.

Pera³⁶ no confondre 'ls térmes que sovint s'usarán en aquestes converses,³⁷ aixó es, Caldea y Mesopotámia, es precis tenir en compte la divisió de la encontrada que será objecte d'estúdi. La Caldea es una part, una comarca solament, de la inmensa plana de la Mesopotámia, prou gran aqueixa regió pera podershi encabir els territoris de váris estats ó monarquies independents. [8]³⁸ La Caldea ocupava la part sud de la regió banyada pel golf Pérsich, desenrotllantse vers l'Oest tocant ses fronteres, per aqueixa banda, ab la Arábia. Les confrontacions³⁹ del país caldeu son; al Sud ab el golf pérsich; al est ab el riu Tigris; al oest ab el desert arábich y al Nort ab la ratlla que separa l'Alta y la Baixa Messopotámia. Els limits de la Caldea ab els de la Assíria están entre la part baixa y la part alta de la vall, y en aqueix indret se posaren les fites dels dos pobles que 's partiren el domini de la dobla conca del Tigris y del Eufrates. Aqueixos dos Estats, dividits per la naturalesa, feren, llarch temps, dintre d'una encontrada germana, vida autónoma, y si bé, per efecte de les conquestes, una nacionalitat perdé sa independència á benefici de l'altra, la mateixa naturalesa, que 's desentén sempre de les combinacions diplomátiques y de les iniquitats polítiques, fixá imborrablement les ratlles de separació d'abdós pobles. "Quod Deus conjuxit homines non separent", dihen els canonistes al parlar de la indisolubilitat [9] del matrimoni; y á "sensu contrario", la filosofia de la història procláma 'l principi: "quos Deus separavit, homines non conjunxerunt", y acabaré aquestes llatinas afegint de ma cullita, "qui potest capere, capiat", donchs, malgrat haver la antiquissima nació⁴⁰ caldáica sigut, nominalment, una "província" del imperi assiri, abdues nacionalitats may se confonguéren, conservant els prestigis y 'ls honors de sa gran antigüetat, ab centres principals de civilització y cultura, de comers y industria, essent la poderosa ciutat de Babilonia la verdadera capital de la Mesopotamia. L'altre poble; (dominador, absorbent, que ab son orgull volgué dominar la Caldea, malgrat haver apresca

35. Text suprimir: "viuda de".

36. Text suprimir: "saber".

37. Text suprimir: "sobre".

38. Nota al marge: "Mapa". Probablement Casades va projectar un mapa de Mesopotàmia en aquest punt de la conferència, tot i que l'obra de Perrot i Chipiez no n'inclou cap.

39. Text suprimir: "d'aquell".

40. Text suprimir: "caldea".

d'aquesta la civilització y trauere d'ella sas riqueses y sa forsa, essent mes modern en la història de la cultura), es el poble Assiri. Per aixó, encare que 'ls unitaristes grechs anomenan,⁴¹ erradament, com qualsevol burócrata aqueixes nacionalitats, fent de la Caldea un districte de la Assiria; y dihent Assiria, á tota la Mesopotàmia, nosaltres, com á nacionalistes y autonomistes,⁴² en Arqueologia, distingirém la Caldea, de la [10] Assíria, per un deber de justicia y de conseqüència. Figureuvos, pera aclarir el concepte, que la Caldea fós Catalunya, y l'Assíria,... lo altre.

Els límits de la Assyria no son tan fixos com els de la Caldea, porque, guerrera y conquistadora com fou aquella nació, extenia sas fronteres sempre que podia, anexionantse territoris ó perdentlos segons la vária fortuna que portan en si les empreses guerreres. Pot, ab tot, afirmar-se, que, en sentit general y ample, la Assíria comprenia tota la Mesopotamia del Nort y 'ls territoris que miran aqueixa encontrada desde l'altra vora del Tigris, entre son curs y 'l peu de les montanyes. El centre del país⁴³ assiri, es el terrer que s'exten en les dues riberes del riu. En aqueix districte s'alsaren les ciutats que en el decurs de la historia feren de capital al regne,⁴⁴ y que encara senyalan les ruinas de Khorsabad, de Kouionjick, Nebbi-Iounas, Nimroud y Kaleh-Shergat. [11] En una d'aqueixas ciutats hi ha que reconeixehi á la Ninive,⁴⁵ que resum tota la historia de la Assíria; com Babilonia enclou tots los anys de la Caldea. Aquésta sempre fou una regió d'extensió territorial mes reduida que la de sa rival y dominadora.⁴⁶

La Mesopotàmia, com l'Egipte, déhuen á l'aygua⁴⁷ els elements de vida que⁴⁸ gosáren, si bé ab molt diferents condicions, per quant les crescudes del Nil son periódiques, fixes y suaument s'extenen com un llensól per la vall disposada per la naturalesa á rebre com en un ample solch, de regulars vores, l'aygua benefactora, que s'esmuny quietament fins al mar, mentres els rius que fertilisan la Mesopotàmia fan llur tasca fecundant barroerament y 'ls llits en que s'escorren no tenen les riberes regulars y tan ben disposadas com les del riu africá. Aixó obligá, com veurém després, als monarcas assiris, á crehuar la plana mesopotàmica de canals y rechs, ab una perfecció que envejarian els autors de la política hidráulica espanyola, si es que may s'ho haguéssen prés de bona fé, que ho dubtém, aquesta paraula.

41. Text suprimir: "indistintament".

42. Text suprimir: "distingirem fins".

43. Text suprimir: "assiriach".

44. Text suprimir: "aixó es, Khorsabad".

45. Efectivament, l'antiga Nínive es troba a la localitat actual de Kuyunjik.

46. Text suprimir: "ocupá".

47. Text suprimir: "les condicions".

48. Text suprimir: "gosen".

[12] La regió primerament poblada de la Mesopotàmia fou la quina reunia mes condicions pera la estada del home y proporcionava 'ls medis apropiats á la vida, y aqueixa regió fou la meridional, ahon els rius Eufrates y Tigris s'acóstan pera donarse el bes y l'abrassada de germans al trovarse, despres del llarch camí que separats han fet desde llur naixensa, permetent sa relativa proximitat obrir canals de régo, ó construir senzills enginys pera pujar la aygua, ben doma en aquells indrets, y regar fàcilment la terra.

Aixís se feu durant la antigüetat, y per aixó la regió mesopotàmica fou la mes hermosa del mon, un verdader paradís, una meravella de la naturalesa, un país de fades, rublert de flors d'olors y colors exquisides; fruites y bé de Deu de tota mena, ahon la vida havia d'esser regaladíssima. Quan aqueix país d'encantament, caigué baix la dominació turca y la administració pública desaparegué, allavors, y encara dura, la terra, com viuda desolada, ha quedat érma, y la mort hi regna sota 'ls pestilencials [13] ayguamolls y pútrides maresmes.

Les primeres planes dels anals de la Caldea y de la Assíria están consignades en el Génesis. Els primers habitants d'aqueixes encontrades, vinguts d'Orient, havent trovat una plana hermosa en el país de Sennaar, en élla hi feren estada. Sennaar, reduit á nostra llengua, es Caldea, á la baixa Messopotàmia, bressol de la espècie humana, y en quin indret, el darrer net de Noé, plantá la primera ciutat, Babél, lloch de la confusió, de la qual nasqué Babilonia, despres que 'ls homes se dispersaren d'aquest primer núcleu humá, pera anar á poblar la universa terra, ab la diversitat de llenguas nascudas al peu de la torra. El "regionalisme" nasqué desde aqueix moment solémpne y transcendentalíssim pera 'ls destins de la humanitat, y les primeres excursions també comensáren en aqueix lloch y moment! Les ciutats de la Caldea, vehina al golf pérsich, foren les primeres que conegué el historiador del poble Hebreu. Nemrod nasqué de Kousch, qui comensá á [14] ésser poderós damunt de la terra, y fou un gran cassador devant del Senyor.⁴⁹ L'origen de son imperi fou Babel, Erech, Accad y Chalanné, en el país de Sennaar. D'aqueix país sortí Assur, qui edificá Ninive y 'ls carrers d'aqueixa ciutat y Calach y també Resen, entre Nínive y Calach, que es una gran ciutat. (Génes. X, 8-12)

Aquestes primeres informacions de la Bíblia venen, com tantes altres, confirmades pels moderns descobriments arqueològichs fets en el país caldeu; y 'ls caràcters, dits cuneiformes, trovats, interpretats y estudiats pels assiriòlechs, han vingut á revelar á la ciencia 'ls orígens dels llenguatges antichs, usats en la aubada de la civilització humana, per distints pobles, sortits d'un núcleu comú; nova demostració de la inicial y única procedencia del home. Ab aqueixos tipus

49. Nota al marge: "Jahvé".

cuneiformes, durant mes de 2.000 anys, tots els pobles de l'Assia anterior, expressaren llur pensament y sentiments, revelant, a més, la existencia de cinch ó sis llengues, ó dialectes, diferents, provinents d'un primitiu [15] llenguatge. A mes d'aquest admirable descobriment, els monticuls que s'aixecan en la avuy desolada plana mesopotàmica, al ésser oberts per els sábis, han tornat á la llum les primeres formes d'arquitectura, y de l'Art caldeu-assiri,⁵⁰ afirmant ab llenguatge d'indubtable sinceritat, á favor de les afirmacions contingudes en la Bíblia, molts punts que s'havien presos com fáules y tradicions, entretingudes é ingénues.

Primitivament, el país caldeu, fou ocupat per tribus⁵¹ pertanyents á diferentes ráces, que tenien origen y llengua distints. La Bíblia personifica en Nimrod el primer quefe d'aqueixes gents, qui fundá les primeres ciutats en la Caldea; els primers núcleus sedentáris, els primers fonaments de la civilisació⁵² en la terra de Sennaar. Aqueix home extraordinari, "gran cassador davant del Senyor", fou fill de Kousch y net de Cham, un dels tres fills de Noé. Nimrod y son poble son, donchs, de la [16] mateixa branca d'ahón nasquéren els etiòps, els egípcis, els lybis, els cananéus y 'ls fenicis. D'aqueixa mateixa arrél, fondíssimament enfonsada á la terra, som nosaltres, els europeus, el darrer plansó de l'arbre inméns de la familia Camita. De la rassa de Sem; altre fill de Noé, prové Assur, sortit també de les planes de Sannaar [sic] per anar á fundar Ninive, en la part alta de la Messopotamia.⁵³ De la ciutat d'Ur, á Caldea, surt així mateix l'altre descendent de Sem, anomenat per la Bíblia, Térach, qui, segons Abrahám, vingué á ésser el páre del poble hebreu.

La Caldea, tingué son cronista, qui compongué la historia d'aqueix antiquíssim país, segons les tradicions y les cròniques primitives que tingué á má. Aquest autor fou Beróssi; com ho tingué Egipte, en la persona de Manéthon. De tan interessants obres sols han arribat fins á nosaltres, fragments preciosos, que ab élls, y ab las relacions bíbliques s'han pogut refer, ab penes y treballs, els anys de [17] aqueixes nacions, que comparteixen ab l'Egipte els honors de les primitives civilisacions. Berosi afirma, que en un principi, á Babilonia, hi⁵⁴ acudí una gran munió d'homes de diferents nacions quins colonisaren la Caldea. Se suposa que aqueixes nacions serian la dels Kuschites y la dels Semites, abdues nascudes d'una mateixa soca, que produí les dues famílies juhéva y fenícia, no per⁵⁵ enemigues

50. Text suprimir: "declarant".

51. Text suprimir: "provinents".

52. Text suprimir: "del país".

53. Text suprimir: "D'Assur".

54. Text suprimir: "acudiren".

55. Text suprimir: "eternament".

menys parentes. A més d'aqueixos pobles s'ha dit que habitaren la Caldea fills de la gran família Arya, de quina provenen els Indis, els Persas, els Armenis y 'ls pobles de l'Assia Menor. Els datos no permeten anar més enllà d'aqueixes rasses descendents de Kusch y de Sem. Ab tot, sembla que la llengua primitivament parlada pels caldeus, segons les inscripcions, no fou ni semita, ni ària, no com la parlada pels egipcis, sino del grupo de les aglutinants, com el llenguatge finnès y 'l turch.⁵⁶ Fundats en aqueixa particularitat y ab altres indicis, els assiriòlechs han afirmat [18] que 'ls primers habitants de la Caldea, ó al menys, els primers immigrants que portàren la civilització á tan antiquíssim país, foren de rassa turània, que de les maresmes de la Finlàndia, damunt del Mar Bàltich, á les vores del Amur, á les riberes del oceà Pacífich, habita encare avuy el Nort d'Europa y de l'Assia. Res se sab de segur, á la hora present, sobre el verdader origen dels pobles primitius que habitàren les terres célebres en tots temps històrichs, fundánthi les primeres societats civilisades, y inaugurant les nacionalitats de quines son, els actuals, els directes successors. De totes maneres, guanya cada dia més adèptes la teoria que suposa, que del Nort, y no del Orient, provenen aqueixes allaus de pobles que en totes les èpoques històriques, mes ó menys allunyades del nostre temps, han caygut damunt les terres meridionals, sia atrets per les condicions que aquèstes sempre han tingut per la vida y desenrotllo de les facultats y aptituds de la rassa humana, sia per el poder profilàctic de la gent nòrdica, que l'ha obligada á llensar [19] de son áspre terror, enviantlos á terres mes hospitalàries, á multitud de sos fills, podéntse calificar á las regions septentrionals com el lloch de reserva de la humana especie, la verdadera officina gentium, dels autors clàssichs. Per lo tan, els primitius pobladors civilisats de la Caldea sembla que provénen del Nort d'Europa, com també se ha suposat respecte els primers immigrants del Egipte, no essent unes tribus selvátjes, sino ja constituïdes en cos de nació, possehint escriptura, indústries, les mes necessaries, religió y legislació, segons afirmá Oppert, y ho confirman els descobriments que acaba de fer Mr. Morgan,⁵⁷ en el país antiquíssim del Elam.

56. Casades es referia a la llengua sumèria, la qual en un primer moment va ser anomenada llengua turània (Cooper 1991).

57. Jacques de Morgan (Château de Biou, 1857 – Roma, 1913). Enginyer, arqueòleg i geòleg. Fou, entre d'altres, director del Servei d'Antiguitats d'Egipte (1892-1897). Especialista en l'Egipte predinàstic, se'l considera, juntament amb Petrie, un dels fundadors dels estudis de la prehistòria egípcia. Excavà a jaciments com Dahshur, Nagada, Saqqara, Kom Ombo, Susa (Iran), etc. Entre les seves obres destaquen *Catalogue des monuments et inscriptions de l'Égypte antique* (3 vol.) (1894-1909), *Le trésor de Dahchour* (1894), *Fouilles à Dahchour* (2 vols.) (1895-1903), *Recherches sur les Origines de l'Égypte* (2 vol.) (1896-1897), *Histoire et travaux de la délégation en Perse du ministère de l'Instruction publique, 1897-1905* (1905) i *La Préhistoire orientale* (3 vol.) (1929).

Tradicions locals suposan també aqueix origen; y mes que tot, els mots revelats per les inscripcions, designant animals y arbres pròpis de les regions del Nort, y no de les regions meridionals, y, per tan, importats, permetent donar per resolta aqueixa qüestió dels orígens, de la qual, empro, no se n'ha dit encara la darrera paraula, si bé hi han datos pera admetre com acceptables conclusions que la ciencia, tal vegada, confirmará algun dia.

[20]⁵⁸ Havém parlat suára de les inscripcions cuneiformes, ó en forma de tascó, de clau ó de punta de fletxa, cuña en castellá, de quin objecte han prés nom entre 'ls arqueólechs,⁵⁹ els tipos ó caràcters del alfabet caldeu y assiri.⁶⁰ Com l'Egipte, la manera mes primitiva que usáren els⁶¹ caldeus pera fixar material y, visiblement ses idéas, fou per medi d'imatges representatives de coses ú objectes. El poble que inventá, realment, els signes equivalents als sóns de la veu humana, fou el fenici; á aqueixa gent es deguda la admirable troballa del abecedári? Els tipos caldeus no son propiament lletres, en el sentit que sempre s'ha entés desde 'ls fenicis ensá. L'alfabetisme fou desconegut pels egipcis y pels babilónichs.

En les inscripcions mes primitives de la Caldea trovades á Eréch y á Tello s'hi véuhen váris signes que no tenen cap aspecte de lletres; son combinacions [21] geométriques, ab formes d'estrelles, triánguls, quadrats, ratlles paraleles, tallades per altres verticals ó diagonals, losanges, etc.; una gran varietat de figures, fetes ab claus ó puntes de dart, com un joch de passatemps ó d'entreteniment, ab les mes variades combinacions, ab la particularitat ben característica de no presentar may cap figura de forma circular ó curva. Aqueixos trassats rectilínis no sembla que fossen els mes primitius, sino que al descobrirse aquestes noves formes d'expressar gráficamente el pensament, foren abandonades les ideogrames dels primers temps.

La forma típica usada pels homes que s'establiren en la terra de Sennaar, pera sa escriptura, fou motivada, tal vegada, per la naturalesa de la materia que de bon principi se valgué pera fixarhi 'ls signes representatius del pensament; aixó es, les escorses dels arbres. Mes segur y positiu es que, desde [22] temps molt reculats s'utilisá l'argila plástica, que abundantment proporciona 'l terror d'aluvió de qué es formada la inmensa plana de la Mesopotàmia, compresa entre 'ls dos rius Eufrates y Tigris. De manera que lo que 'l papirus fou pels egipcis, pels caldeus y assiris fou la argila, servintlos lo mateix pera escriurehi, com pera vestir llurs monuments grandiosos. Els primers documents y textos històrichs de la Mesopotamia, les

58. Nota al marge: "Dibuix. Projecció". Casades es referia a la inscripció cuneïforme reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 25, fig. 1.

59. Text suprimit: "Per lo tan".

60. Text suprimit: "presentant l'aspecte de petits y, de vegades, llargaruts tascóns".

61. Text suprimit: "pobles de la Caldea y de la Assíria".

escriptures y 'ls llibres, foren fets de mahó, com les torres-observatoris, els palaus y 'ls temples. Cap mes poble despres del nilótich, usá ab major abundancia⁶² el mahó, trevallántlo desde la manera mes rudimentária, fins donántli tot l'esplendor, en tons y esmalts, que comporta l'argila cuidadosament preparada y trevallada. Es el material que mes fidelment ens ha guardat y trasmés quant se li confiá, en Art y en escriptura, donchs, deixántse trevallar ab facilitat suma y ab mes seguretat que [23] en el papirus y en la fusta, sia en buit, sia en relleus, pintat ó gravat, una vegada 'l temps ó 'l calor han endurida la pasta argilenca, no hi ha cap agent, com no sia la voluntat humana posada á destruir expresament, reduintles á bossins y á pols, que esbórri lo que la inteligencia y 'l gust consignáren o fixáren en tan humil materia. La facilitat d'obtenirla y de trevallarla, donantli la forma de tauletas, convertí, de bona hora, als pobles habitants de les conques del Eufrates y del Tigris, en aficionats á confiar á la argila tots els descobriments que en la via de la civilisá [sic] logrären els caldeus y assiris, posant á la disposició de tothom, ab una facilitat suma, la primera materia. L'obtenir tauletes d'argila era cosa molt mes⁶³ assequible que no⁶⁴ el papirus, ab las degudes condicions pera trassarhi en éll els geroglífichs. Per aixó, á Egipte, els escribas eren una classe social desconeguda pels [24]⁶⁵ habitants de la Messopotamia. Desde 'l moment que 's pogué prescindir de les figures complicadament combinades ab quines s'inaugurá l'escriptura caldea, y s'usaren els tipos arrengherats, com les nostres lletres, y pogué escriures depressa y fàcilment, tothom se trovaria en disposició de fixar en l'argila ses ideés, disposant d'un tros d'aqueixa materia y d'un estilet d'os ó d'evori, pera⁶⁶ posarhi 'ls⁶⁷ signes ideográfichs ó fonétichs. La mateixa facilitat en usar aquest sistema de signes feu que quatre ó cinch llenguatges s'hagin valgut d'élls, lo qual ha sigut un element poderós que ha fet relativament planera la tasca de la interpretació dels signes cuneigráfichs. De la Capadócia, á la calma de l'Iran, de la Arménia á las platges del golf pérsich, en tota l'Assia anterior, el sistema de signes inventats pels primers habitants de la Caldea, tingue 'l mateix espandiment que l'alfabet fenici en la conca del [25] Mediterrá; éll fou l'instrument poderós y 'l vehicul segur de la civilisació d'aqueixa inmensa encontrada. Se comprén, donchs, com obsérvan Chipiez y Perrot, que 'l clau, aqueix element generador de tots els grups de que 's

62. Text suprimir: "la rajola".

63. Text suprimir: "fácil".

64. Text suprimir: "obtenir".

65. Nota al marge: "Projecció". Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 27, fig. 2.

66. Text suprimir: "fixarhi".

67. Text suprimir: "tipos".

compon la escriptura cuneiforme, hagi sigut considerat pels assiris com un dels símbols sagrats de la intel·ligència divina. La escriptura, per lo tan, fou estimada per aqueixa gent com un dó del cel y, per aixó, se veu representat un palet de riera, ab lletres incises, damunt d'un altar, revent els homenatges y 'ls prechs del sacerdot, en una pedra que Layard publicá en sa obra Niniveh and its remains [sic]. Ab tot y 'ls grans serveys que pera la ciència antiga feu la escriptura cuneiforme, els signes fenicis suplantaren, al comens de nostra Era, als pròpis de la Messopotamia.

Comparats els geroglífics egipcis ab els signes cuneiformes, se comprén que aquésts havían de portar [26] grans ventatjas sobre 'ls primers, no sols per la facilitat de sa comprensió, com á mes precisos en quan á son valor fonètic, si que com á mes⁶⁸ ràpits en sa execució material, lo que portá la ventatja de la major divulgació de les idees ab dits caràcters consignades, haventse expandit mes depressa y mes lluny que 'ls geroglífics,⁶⁹ fins arribar á les illes del Mediterráni. Els primers elements de la ciència 'ls pobles que precediren á la Grecia, els aprengueren per medi⁷⁰ dels textos de la Baixa Caldea. Per altra part, l'art se deslligá desde un principi de la escriptura; no nasquent d'ella, com passá á Egipte, tenint, en certa manera, una vida propia é independent; l'escriba y l'artista no 's confongueren, com succehí en els temps primitius del Egipte, y aixis ho férem avinent en son dia.⁷¹

[27] La historia de la Caldea y de la Assiria havia sigut, desde 'ls grechs fins als descobriments de la Arqueologia y 'ls grans treballs dels assiriólechs, un teixit de fáules y de contes “de la vora del foc”, rondalles y fol·lies mes bones pera entretenir vells y criatures que no pera fundarhi cap intent de criteri històric. Els personatges de Ninus y de Semíramides son tan fabulosos, com nostre Otger Catalon y els Nou Varons de la Fama, que tampoch han existit may.⁷² Els cronistas antichs, comensant pels grechs, eran molt aficionats á deixar les regnes soltes al cavall fogós de la imaginació, y anavan en sa esbojarrada carrera, tan lluny que no paravan fins mes enllá dels núvols,⁷³ anant á cercar en el cel, lo que no 's mogué may de la terra, atribuint á la intervenció divina,⁷⁴ fets perfectíssimament humans y

68. Text suprimit: “fàcils”.

69. Text suprimit: “havent”.

70. Text suprimit: “d'aqueixos tipos”.

71. Casades es referia a la primera conferència sobre l'Egipte Antic, pronunciada al CEC el 25 de Novembre de 1905, durant la qual va afirmar que l'escriptura era una vessant més de l'art egipci (Vidal, en premsa, b).

72. En realitat, Semíramis fou un personatge històric, la reina Šammuramat, esposa de Šamši-Adad V (824-811 a.n.e.) (Rollinger 2009-2011).

73. Text suprimit: “fent”.

74. Text suprimit: “lo que no”.

tan planers, que si avuy [28] haguessin passat no haurien pas succehit de molt diferent manera com positivament se realisaren. Ab els descobriments fets á Babilonia y á Ninive y ab la lectura de les inscripcions cuneiformes, les fáules se son esvahides de la mateixa manera que⁷⁵ 'l sol esbargeix las boyres, que peresosament s'ajassan en nostres valls, ó pujan mandrosament serres amunt. Desde que Maspero⁷⁶ y Lenormant^{77 78} trassaren les ratlles principals del gran quadro histórich d'aqueixos dos centres de cultura que 's disputaren durant dos mil anys la hegemonia de la Messopotámia,⁷⁹ les⁸⁰ ómbres que envolcallaven els orígens de la Caldea y de la Assíria se son aclarides de tal manera, que avuy, si bé no se sap tot encare sobre aquells antiquíssims imperis, no s'ha de caminar á les palpentes pera fer vía segura.

[29] La Caldea, com l'Egipte, té la historia molt llarga. Morgan acaba d'afirmar que 50 sigles enrera, el poble elamita havia ja sortit de la primitiva barbárie. Ab tot, lo que 's coneix, ben comprovat, sols, per ara, comprén una vintena de sigles y per rahó de método ha deguda esser dividida⁸¹ en primer y segon imperi caldeu la historia d'aqueix poble.

Malgrat les foscors que envolcallan els orígens de la Caldea, ha pogut tráures en clar que la part inferior de la conca dels dos rius Eufrates y Tigris fou ocupada, en época molt llunyana y impossible de fixar la data, per rasses diferents, distintes d'origen y de sanch; formant dos grups que si be estigueren en continues relacions, d'enemistat y d'amistat, segons les circumstancies s'ho portavan, empro, may visquéren confoses. Cap á solixent, en la regió de les altes calmes, fins la del Iran,

75. Text suprimir: "quan".

76. Gaston Maspero (Paris, 1846 – 1916). Egiptòleg. Fou, entre d'altres, catedràtic de Filologia egípcia i Arqueologia del Collège de France (1874), i director del Servei d'Antiguitats d'Egipte. Entre les seves obres destaquen *Des formes de la conjugaison en égyptien antique, en démotique et en copte* (1871), *Histoire ancienne des peuples de l'Orient* (1875), *L'Archéologie égyptienne* (1887), *Les Momies royales de Deir El-Bahari* (1889), *Les Inscriptions des pyramides de Saqqarah* (1894), *Histoire ancienne des peuples de l'Orient classique* (3 vol.) (1895-1899) i *Essai sur l'art égyptien* (1912).

77. François Lenormant (Paris, 1837 – 1883). Orientalista i arqueòleg. Catedràtic d'Arqueologia de la Bibliothèque nationale. Fou un dels primers assiriòlegs que va identificar la llengua sumèria en els textos cuneiformes mesopotàmics. Entre les seves obres destaquen *Description des antiquités égyptiennes, babyloniennes, assyriennes, mèdes, perses, pheniciennes* (1867), *Histoire du peuple juif* (1869), *Le déluge et l'épopée babylonienne* (1873), *Les premières civilisations* (2 vol.) (1873), *La magie chez les Chaldéens et les origines accadiennes* (1874), *La divination et la science des présages chez les Chaldéens* (1875) i *La langue primitive de Chaldée et les idiomes touraniens* (1875).

78. Text suprimir: "han trassat".

79. Text suprimir: "els misteris".

80. Text suprimir: "hombres".

81. Text suprimir: "aquella".

existia 'l regne d'Elam, segons els hebreus y la nació Sussiana, segons els grechs. Al Ponent del Tigris, á Mesopotamia, es ahon se [30] fundá y 's desenrotllá el primer imperi caldeu. La capital d'aquell estat oriental fou Susa, que si bé de vegadas s'imposá per la forsa de ses armes victorioses sobre la mateixa Babilonia y tota la regió siriaca, al ponent del Eufrates may assoli la supremacia moral que les conquestas de la civilisació y de la cultura dónan al poble que les ha fetes. Si del govern, usos, lleys y costums de Susa res ó quasi res s'en sab, de sas arts se pot afirmar que no foren mes que una còpia de les caldéas. La qüestió está en vies de resóldres, desde que⁸² la Misió francesa, está publicant el resultat de sa darrera campanya d'excavacions.⁸³ De la primitiva Caldea, gracies als textos incomplets de Berósi, se sab quelcom mes, encare que poch, parlant de dues dinasties primitives, una⁸⁴ divina, ó composta de deus ó héroes, y l'altra humana, ab uns monarques que lograren viure milers d'anys. De la primera 'n sortí aqueix éns fabulós Oannés, deu-peix, y la tradició del diluvi que presenciá Xisoutros, el Noé caldeu.⁸⁵

[31] Aqueixos periodos, de llargada impossible de medir, representen la proto-historia de la Messopotamia, durant qual temps l'home, que primerament prengué estada en la regió, lluytaria ab la naturalesa y ab les feres, fets que sols la tradició confosament recorda, envollats en les tenebres de la fosca, de la qual sobresurten les borroses siluetes de les ajegantades figures dels deus y dels héroes, en quins la imaginació popular y la fantasia dels antichs cronistas hi personifica als conductors y qüefes de les⁸⁶ races primitives originaries de les nacionalitats clássiques. Despés d'aqueixos temps fabulosos, Berosi párla d'una dinastia médica com á la primera dominant en lo país messopotámich, recort d'una invasió dels árias, que durant dues centúries, exerciren la [32] supremacia en el país.⁸⁷ Finida la dinastia dels árias, aquell cronista párla d'una altra dominació, exercida per una rassa sussiana, ab onze reys que anaren succehintse en el domini de la regió.⁸⁸ La Bíblia, en certa manera, confirma les hipótessis que 'ls assiriólechs han fet fundats en els datos berossians, donchs, que, com contemporáni del patriarca Abraham, (XIX sigles av. de J. C.), se parla del rey Chodorlahomor, rey del Elam, ámo de tota la conca del Tigris y del Eufrates, tenint per vassalls, entre altres, á

82. Text suprimir: "ls centrals descobriments de".

83. Casades es referia a de Morgan 1905.

84. Text suprimir: "d'origen".

85. Beròs 1 i 2.

86. Text suprimir: "rassas".

87. Beròs 2, 4, 3.

88. Beròs 2, 4, 6.

Amraphel, rey de Sennaar, (Caldea); y Arioch, rey d'Elassar, allavors la principal de les ciutats assírias.⁸⁹ Aqueixes afirmacions de la Bíblia y del cronista Berosi, vénen novament confirmades per la cronologia, que de molt antich, els monarcas assiris tenian bon compte de fer portar rigurosament. Aixís [33] el darrer conquistador ninivita Assurbanipal, al fer consignar en les inscripcions sos fets d'armes, pot enorgullirse d'haverse apoderat de Susa⁹⁰ 1635 anys despres que Chodornakhounta, rey del Elam, feu la conquesta de Babilonia, havent trovat en aqueixa ciutat les imatges divines que 'l rey elamita se n'emportá d'Erech,⁹¹ havéntlas restablertes en el santuari caldeu d'ahon havían estat sustretes.⁹²

El dato mes antich que pot fixarse en aquests moments pera la historia de la Caldea, es l'any 2295 abans de nostra era, en qual⁹³ temps se realisá la conquesta⁹⁴ ó la ocupació del país per una rassa procedent de Susa. Y aquesta data la devém considerar exacta, donchs, es sabut y confirmat que 'ls caldeus tingueren confiada á uns funcionaris la [34] formació de la cronologia, d'ahon nasqué 'l sistema⁹⁵ dels épónims assiris pera senyalar les dates dels fets històrichs, ó [sic] no pels anys del faraó regnant com féren els egipcis; portant, á mes els caldeus, unes taules astronòmiques, fundades en les observacions siderals, que remúntan á una respectable antiguitat.

Despres de la dinastia elamita succehi una dinastia propiament caldea, en l'any 2047 av. de J. C., que segons dit cronista, doná 49 soberans y durá 458 anys.⁹⁶ En aquest temps els faraons de la dinastia XVIII conquistaren la Mesopotamia.⁹⁷

Les inscripcions trovades en les ruines de les ciutats caldeas han revelat els noms d'una cinquantena de reys, que poden atribuirse al periodo que s'ha dividit del modo suara expressat, [35] havent els assiriólechs concretat mes aqueixos datos en vista del aspecte mes ó menys arcáich de la escriptura y de la llengua, els elements que éntren en la composició d'aqueixos noms y altres circumstancies que si be han fet avansar molt els nostres coneixements en la fosquíssima historia primitiva de la Caldea, no pot compararse ab els datos complets que s'han

89. Gènesi 14.

90. Text suprimir: "1635 despres".

91. RINAP 5/1, Ashurbanipal 20, ii, 10'-15'.

92. Text suprimir: "D'aquest fet, segons Smith, fa 2280 anys, uns 22".

93. Text suprimir: "data".

94. Text suprimir: "del país que".

95. Text suprimir: "éponim".

96. Beròs 2, 4, 7.

97. Text suprimir: "Els monuments".

obtingut relatiu als noms dels⁹⁸ faraons de las primeras dinasties egípcies. Pera fixar el dels primers reys caldeus ha sigut precis váldres de perifrassiss, ó locucions indirectes, dades les dificultats d'interpretar els signes.⁹⁹

En el Museu Británich entrá, fá una vintena d'anys, un segell,¹⁰⁰ que fou perdut durant molt temps, y que 's tingué la sort de trovar á Bagdad.¹⁰¹ En éll se representa á un personatge [36] assentat en un trono, semblant als del antich Egipte, essent dit personatge barbut y vestint llarga túnica fins als peus, deixant nusos brassos y espatlles. Va cobert ab una espécie de barret.¹⁰² Damunt d'éll y á la part de devant, s'hi veu una mitxa lluna, ab les puntes cap amunt. Tres personatges, drets, en actitud d'adoració, vestits ab llargues túniques, sense cobrirlos els brassos, y coberts ab estranys barrets, están davant del aludit personatge. Una d'aqueixes¹⁰³ tres figures, la de davant, agafa per la ma, á la segona; la darrera está tota sola. S'ha pogut interpretar que 'l nom d'aqueix personatge es Ourcham,¹⁰⁴ que se'l considera 'l primer de la llista dels reys de Caldea; es, donchs, el Menes d'aqueix antiquíssim realme, anterior á la conquesta Susiana. [37] D'aqueix primer monarca y de son fill Ilgi,¹⁰⁵ s'han trovat textos estampats en els mahóns dels edificis fets alsar per aqueixos reys, presentant la escriptura d'aqueixos textos una fesomia molt particular. Es d'aqueixa época reculadíssima que s'atribueix la fundació de les mes antigues ciutats de la Baixa Caldea, aixó es: Our, Ouroukh, Larsam, Nipour, Sippara, Borsip, Babilonia, situades en la ribera del Eufrates y algunes d'elles

98. Text suprimir: "primers".

99. Nota al final de la frase: "(Véure al dors)". Al revers de la quartilla hi ha l'anotació següent, molt posterior a la data de la conferència:

"Segons la obra "Geschichte des Altertums", de Meyer – edició de 1909, els primitius reys de Caldea, foren:

Mesilim, rey de Kish =	2850 av. de J. C.
Ur- Nina	2750 " " "
Eannadu	2700 " " "
Entemena....	2650 " " "
Uru-Kaghina ...	2600 " " "
Sargon...	2500 " " "
Naramsin....	2470 " " "
Gudea...	2340 " " "
Hammurabi....	1950 " " " (el del célebre còdi gravat en una pedra (Mus. Británic)).

100. Text suprimir: "en el trovat".

101. Casades es referia al segell reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 38, fig. 3.

102. Text suprimir: "com un hongo dels d'are".

103. Text suprimir: "figures, la primera".

104. Lectura antiga del nom d'Ur-Nammu, fundador de la Tercera Dinastia d'Ur.

105. Lectura antiga del nom de Šulgi, segon rei de la Terceira Dinastia d'Ur.

existents encare ab noms del tot diferents y reduïdes á miserables¹⁰⁶ aduars arabs. La primera de dites ciutats, Our (Ur), sembla fou la primitiva capital de la Caldea, y per sa situació prop del riu y de sa antiga desembocadura, siguié un centre importantíssim de comers marítim. Babilonia, que fou fundada mes tart que Our, devingué la [38] capital de la Caldea, com á ciutat de residència del rey y centre de la religió. Avuy la regió que s'extén desde Hillah á Bassorah, que fou 30 ó 20 sigles abans de nostra era un centre pobladíssim y bressol de la civilització caldea, com pesánthi encara la maledicció divina, es un lloch de desolació, de miseria y de ruina, ocupat per tribus nómades y selvatjes, com si allí el curs dels sigles, torcent sa natural via, haguéssin sobtadament reculat tornant als primers temps en quins la planta humana trepitjà per primera vegada aquell país, ab la sola diferencia, que lo que es avuy desert,¹⁰⁷ herm y mort, allavors la mes luxuriant vegetació cubriria com atapahida catifa la terra verge.

Ab grans treballs y, en virtut de circumstancies especials, els sabis, desafiant la mort, han [39] desvetllat de son sómni secular las civilisacions que fören fá 60 ó 50 sigles enrera, y si Egipte ha renaixut desde que Champollion,¹⁰⁸ al davant dels egiptólechs, el torná á la vida, la Caldea y la Assíria han revelat, en part, llurs misteris gracies als esforços de Loftus,¹⁰⁹ Williams,¹¹⁰ Taylor,¹¹¹ Sarzec,¹¹² Morgan y altres, que ab sos maravellosos descobriments han permés á Lenormant y á Maspero escriure la Historia antigua fundada en datos certs. Els monuments han revelat á Ismi-Dagan, de qui Berosio parlá com pertanyent á la 4ª dinastia (1800

106. Text suprimir: "poblats turchs".

107. Text suprimir: "es herm".

108. Jean François Champollion (Figeac, 1790 – Paris, 1832). Egiptòleg. Fou, entre d'altres, conservador de la col·lecció egípcia del Museu del Louvre (1826) i catedràtic d'Egiptologia del Collège de France (1831). És considerat el pare fundador de l'egiptologia, gràcies al seu desxiframent de l'escriptura jeroglífica. Entre les seves obres destaquen *Lettre à M. Dacier relative à l'alphabet des hiéroglyphes phonétiques* (1822), *Précis du système hiéroglyphique des anciens Égyptiens* (1824), *Lettres écrites d'Égypte et de Nubie en 1828 et 1829* (1833), *Grammaire égyptienne* (1836) i *Dictionnaire égyptien en écriture hiéroglyphique* (1841).

109. William Kennet Loftus (Kent, 1820 – Alta Mar, 1858). Geòleg, naturalista i arqueòleg. A final de la dècada de 1840 i principi de 1850 excavà a jaciments com Uruk, Ur, Larsa, Susa, Ninive i Nimrud, entre d'altres. La seva obra principal és *Travels and Researches in Chaldea and Susiana in 1849-1852* (1857).

110. Fenwick Williams (Annapolis Royal, 1800 – Londres, 1883). Militar. Fou el cap de Loftus en el marc de la Comissió per a la delimitació de la frontera entre Pèrsia i Turquia.

111. John George Taylor (? – ?). Militar i arqueòleg. Excavà, entre d'altres, a Ur, Eridu, Kurkh, etc. Publicà el resultat de les seves recerques al *Journal of the Royal Asiatic Society*.

112. Ernest de Sarzec (Rennes, 1832 – Poitiers, 1901). Diplomàtic i arqueòleg. Vice-cònsol francès a Bàssora. El 1877 excavà a Telloh, l'antiga Girsu, on va treure a la llum per primer cop les restes materials de la civilització sumèria.

anys av. de J.C.); Teglathfalasar I, qui regnà 12 sigles avans de J.C. y restaurà el temple d'Ouannés fundat per dit rey Ismi-Dagan, en qual temps la Assíria estava habitada per un poble que adorava les divinitats caldeas,¹¹³ estant subjecte als reys establerts en el país baix. En aqueixa época [40] donchs, correspón colocar el primer imperi caldeu, quals monarques dominavan tot lo país de la Mesopotamia, desde'l mont Zagros á la desembocadura dels rius y'l mar.

Una vegada establerts els soberans de la Caldea en la regió susdita, sa primera preocupació consistí en ferhi possible la vida, aprofitant les condicions naturals del terror y, sobretot, els dos rius y sos avingudes, fent construir canals y aprofitant les aygues, convertint en un paradís una terra ben disposada pera rebre el treball del home. Les inscripcions de Hammourabi, que son els mes antichs documents en caràcter fonètic que hagin arivat fins á nosaltres, nos revelan que aquell successor d'Ismi-Dagan, feu tot lo possible pera que en sos dominis la existencia de son poble hi quedés assegurada. D'aqueixa [41] época tan allunyada data 'l canal fet construir per dit soberà, y que feu reparar Nabucodonosor. Avuy, malgrat l'abundant d'aqueixa obra colossal de la enginieria caldea, encara, en molts indrets de la província de Bagdad, el vianant trova vestigis que li recordan una época de civilització y cultura, per sempre mes foragitada d'aquella regió avuy tan desolada y trista. Aqueixos grans treballs hidràulichs fets pel antich imperi caldeu y que convertiren la Mesopotamia en un dels punts mes fèrtils de la terra, causaren admiració als mateixos grechs quan ab la conquesta d'Alexandre s'ampararen del país. "Quan el mon civilisat, exclaman Chipiez y Perrot, voldrà rependre possessió d'aqueixa encontrada en tindrà prou pera desvetllàri arreu la cultura y la vida, restablir y¹¹⁴ mantenir en sa integritat la obra dels contemporanis [42] d'Abraham y de Jacob."¹¹⁵ Es dir, s'haurà de tornar á restablir lo mateix que 's feu 4.000 anys enrera.

La unitat y supremàcia de la Caldea sembla que caygué quan en el sigle¹¹⁶ XIV av. de J.C. els¹¹⁷ monarques egipcis¹¹⁸ Toutmés y Ramsés conquistaren la Messopotàmia, fent vassalls dels faraons als prínceps que regnavan á Babilònia. Les tribus de la Messopotamia alta conservaren, per estar mes allunyats del Egipte, la independència, tenint cada ciutat de la Assíria son príncep. Un d'aqueixos¹¹⁹

113. Text suprimir: "depenent".

114. Text suprimir: "sostenir".

115. Perrot / Chipiez 1884: 41.

116. Text suprimir: "XVI".

117. Text suprimir: "Toutmés".

118. Text suprimir: "de las branques".

119. Text suprimir: "ciutats".

petits Estats, que tenia per capital Nínive, absorvi les demés y reuní en un sol cos de nació á tota la Assíria, y engrandintse envers la Caldea acabá per dominar aqueixa antiquíssima regió, fent de tota la Messopotamia un sol Estat, unformat, baix el ceptre dels monarcas assiris, dominant desde [43] la capital, Nínive. Aixó passá á darrerries del sigle XIV av. de J.C. Allavors l'Egipte ja havia perdut son domini en el país que regan l'Eufrates y 'l Tigris, y si Babilonia conservá sos reys particulars, no foren sino uns sátrapas hereditaris, dependents dels soberans de la Assíria. Alguna vegada Babilonia intentá recobrar sa perduda autonomia, del 1060 al 1020 av. de J.C., mes, aqueixos intents de llibertat fóren aviat ofegats ab sanch; y en el sigle VII av. de J.C. la supremàcia dels Ninivitas quedá establerta fins á la desaparició del regne.

El segon imperi¹²⁰ 's caracteriza per la supremàcia dels reys de Nínive fundada en les conquestes y poder militar d'aqueixos soberans, comensant aqueix nou periodo en la historia de la Assíria en el sigle X. Les expedicions militars s'extingueren per tota la Messopotamia desde les riberes del golf Pérsich fins á les platjes del mar [44] Caspi, desde 'ls congosts y muntanyes de la Armenia, fins á les planes de la Capadócia, arriant també á Síria, al Amanus, al Líban y á les costes de la Fenicia. Lo que fou l'Egipte durant les dinasties XVIII y XIX, assoli l'Assíria en¹²¹ el segon imperi; y son d'aqueixa época de gran poder pels reys ninivitas que s'aixecan els monuments, les inscripcions, les estàtues, que caracterissan tot un periodo pera la historia, pera l'Art y pera l'Arqueologia del Orient classich. Recort vivent d'aqueix temps de glories pera 'ls dominadors de la Messopotamia son els monuments de Assurnasirpal qui tingué son palau á Calach, la antigua Nimrud,¹²² quals parets omplian els baixos relleus, plens d'inscripcions, que avuy es guardan, en part, en el Museu Británich, y, en part, el Louvre y qual interpretació feu Layard. [45]¹²³ Pertanyen al palau nord-oest de Nimrud. Lo fill de Assurnasirpal, Salmanasar III erigí en el palau central de dita ciutat un obelisch de basalt ple d'inscripcions, en les¹²⁴ quals se conté tota la crónica de ses conquestes y esplets guerrers, obtinguts en 31 campanyes, dirigides pel rey en persona, contra tots els pobles vehins. ¡Farreny sobre tota ponderació havia d'ésser aqueix Salmanassar! Cansat de matar gent, anava á reposar en el palau que 's feu bastir al costat del del

120. Text suprimir: "assiri".

121. Text suprimir: "son segona dinastia".

122. En realitat Kalhu / Kalah és el nom antic, i no pas el modern, de l'actual Nimrud.

123. Nota al marge suprimida: "Geni en actitud d'adoració. Palau de Nimrud. (Louvre)". Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 43, fig. 4. El fet que suprimís l'anotació permet suposar que no va projectar aquella imatge.

124. Text suprimir: "quines explica".

seu pare; repós que durava poch, porque,¹²⁵ tan bell punt el ferótge monarca girava la esquena, un formiguer de pobles, que éll creya aixafats sota 'ls carros de guerra y malmesos per la pluja dels darts de sos arquers, s'alsavan ardots no deixant en pau als vencedors ninivitas. Mes, aqueixa gloria guerrera, [46] amassada ab carn humana y regada abundantment ab sanch, s'esvahí com¹²⁶ ombra vana vers lo VIIIe sigle av. de J.C.; pagant, se ha dit, les culpes de sos passats, ab l'afebliment y decadencia mes vergonyosa, el llegendari Sardanapal, revolcantse en sa impotencia, en el llot pestilent de tots els vicis y miseries de que es capás la bestia humana, quan se la deixa lliure de tot fré y mesura, segons contan tradicions, no confirmades encare, lo que 'ns fá sospitar que aqueixa destrucció de Nínive, ab tot l'aparato de la mes acreditada mise en scène, no fou sino una malavolensa combinada pels pobles vensuts pel poder dels Salmanassars. Y ho confirman les victories dels exércits assiris en la mateixa época que se suposa la desfeta de Sardanapal, obtingudes per Teglathfalassar II, qui s'ampará, ab brillants fets [47] d'armes desde les valls del Indus á les fronteres de l'Egipte.

Altre monument aixecat pel poder de la Assiria victoriosa fou el palau de Khorsabad, alsat, junt ab la ciutat que 'l contenia, pel segon successor d'aquell conquistador y agavellador de pobles. Es el conegudíssim Sargon dels escriptors, el Saryukin de les inscripcions. Son fill,¹²⁷ Sennaquerib continúa la llista de conquistadors y constructors que fán la gloria de la monarquia ninivita y contra quin monarca 'l poble hebreu llensá totes les malediccions y li desitjá totes les malvestats que imaginar pogué aquella rassa eternament vexada y aborrida. Realment fou terrible aqueix Sennaquerib pera sos enemichs ó pera aquells que s'atreviren á plantarli cara. Les revoltes de l'Elam y de la Caldea las ofegá ab sanch, y en sa [48] indignació, feu despoblar y quasi destruir la capital dels rebeldes caldeus, Babilonia, els quals no s'avingueren may á conformarse en la pérdua de llur autonomia, malgrat haver estat els primers en portar la civilisació, la cultura y la riquesa al pais dominat per complert pels orgullosos y unitaristas assiris. Desmantelada y en ruines la antiquíssima capital, que en l'Eufartes enmirallava ses meravelles, Sennaquerib cuidá d'embellir espléndidament la capital de la rassa dominadora, Nínive, residint en élla, com no feren sos antecessors, y fentshi bastir un palau magnífich,¹²⁸ de qual mortalla secular la descotxá el gran assiriólech Layard, essent coneguda aquella superba demora real

125. Text suprimir: "al girar esquena".

126. Text suprimir: "sombra".

127. Text suprimir: "continua Sennacherib".

128. Text suprimir: "quals despulles".

ab el nom que desperta l'entusiasme dels arqueòlechs: Kuiundjik. Murs, torres y molls foren refets pel vencedor dels Caldeus.

[49]¹²⁹ Assarhaddon y Assurbanipal engrandiren encare mes les conquestes de son pare y avi, y les armes victorioses dels assiris se passejaren orgullosament pel nort de la Aràbia, profanaren la sagrada terra d'Egipte, assetjaren y prengueren Memfis y Thebas; tota la vall del Nil, desde la frontera de la Etiopia al mar, sofrí 'l crudél vassallatge dels ninivites. Babilonia, sempre subjecte y may vençuda, fou altra volta anorreada, y la Sussiana, fidel aliada de la Caldea, fou saquejada y destruïda crudelissimament, y perdé per sempre mes la independència. Hi hagué un moment que 'l gran imperi semita, fundat pels Sargónidas, semblá que havia d'ampararse de tot lo mon. Les inscripcions, traduïdes per Smith,¹³⁰ no donan lloch á dubtes de quan brillant fou¹³¹ el regnat de Assurbanipal pera la Assíria. Les gestes les volgué [50] perpetuar aqueix conquistador fent construir grans edificis. Mes civilisats que 'ls guerrers d'are, al costat de les destruccions s'apressavan á compensar les ruïnes, alsant palaus y temples, estotxs de tota magnificència; santuáris d'un Art grandíós y exquisit. De si mateix diu Assarhaddon que á Caldea y Assíria feu construir deu palaus y 36 temples. Per tots ells párlan les marevelles descobertes a Nimrud.

Y ¿que vos diré d'Assurbanipal? Que es una figura de les mes grans que l'història antiga del Orient pot presentar á la admiració de les generacions. Esperit complexe, sembla haver en sí reunit les oposades condicions de diversos reys. Crudél ab els vensuts, ardít en les batalles, artista y sábi, lo mateix destruí, sense pietat, als enemichs que s'oposavan á sa victoriosa carrera, com pera reposar [51] de la feixuga vida dels campaments se lleysava plé de coratge á la cassa de les fieres,¹³² dels lleons sobre tot; y lo mateix cuidava de fer exornar magníficament son palau, que organisá la célebre biblioteca, quals tauletes d'argila, trovades á Kuiundjik, guarda com cosa preciosíssima 'l Museu británich. En élls [sic] s'hi transcrigueren els antichs textos dictats, feya molts sigles enrrera, á Our, de Caldea. Forman una verdadera biblioteca, haventhi documents de totes menes; vocabuláris comparatius; llistes de divinitats ab els noms que les caracterisan; llistes cronològiques de reys y d'héroes epónims; taules d'observacions astronòmiques,

129. Text suprimít: "Sos fills".

130. George Smith (Chelsea, 1840 – Alep, 1876). Assiriòleg. Membre del Departament d'Assiriologia del Museu Britànic. Fou famós sobretot pel seu descobriment de la versió accàdia del mite del Diluvi, un text que formava part de l'epopeia de Gilgamesh (tauleta XI). Entre les seves obres destaquen *History of Assurbanipal* (1871), *Assyrian Discoveries* (1875) i *The Chaldean Account of Genesis* (1876).

131. Text suprimít: "aquell".

132. Text suprimít: "lleons".

gramatiques, histories, obres científiques de distintes especies; en una paraula, tota la ciencia d'aquella época reunida per l'esfors d'aquell monarca extraordinari, baix l'amparo y salvaguarda de son gran poder. Aqueixes tauletes d'argila estavan arrellanades per ordre de materies en [52] moltes sales del pis superior del palau reyal. Quan la destrucció de la casa del rey, al esfondrarse 'ls sostres, caygueren aquelles tauletes, esmicolantse la major partida; mes, la paciència extremada dels sabis assiriólechs Rawlinson y Smith, ha fet possible la restitució, quasi sencera, d'aqueixos textos preciosissims, d'aqueix¹³³ tresor invaluable. Per donar una idea del nombre d'aqueixos llibres d'argila, desapareguts, n'hi haurá prou dihent que 'ls trossos de mahó que cubrían les sales del palau, tots plens de petita escriptura, formavan á terra una capa de prop de cinquanta centímetres de gruix.

Hermosos baixos relleus omplían els murs d'aqueix palau-biblioteca. Entre ells, presentem el quin representa á Assurbanipal cassant, conservat en el Museu britànich.¹³⁴

L'imperi dels Sargónides, malgrat les brillants victories sobre 'ls enemichs y haverse fet amos de tants [53] pobles, portava en sas entranyes el gèrmen de sa feblesa y 'l principi de sa decadencia. No sapigué¹³⁵ atraures¹³⁶ l'adhesió dels pobles que subjectá; les crueltats ab que coronáren els assíris sas victòries exasperá á les nacionalitats vensudes; la unitat del immens imperi no fou jamay assolida; la revolta fou constant en un punt ó altre del regne, y l'haver d'estar sempre en peu de guerra fou una de les causes de la destrucció de la obra de tan valerosos monarques. Jamay Nínive suspirá l'amor als vensuts; jamay el llás d'unió pogué esser ferm; la forsa, la crueltat, el despotisme intolerant, foren les causes de la cayguda del regne ninivita, y l'haver de sostenir en estat de guerra contínua al país, acabá per delmarlo, de tal manera, que á la primera enbestida dels Scítas Simmerians, vers l'any 632 av. de J.C., com feren sigles despres, els bárbres del Nort ab la corrompuda Roma, acabaren ab el colossal imperi dels Sargonidas. [54] Desde aqueixa invassió, que tant recorda á la¹³⁷ que inauguré nostra Edat Mitjana, la Messopotamia quasi quedá despoblada, y si Babilonia y Nínive sobrevisquéren á la total ruina, fou degut á sa mateixa immensitat y á la fortaleza de llurs altes y gruixudes muralles. Quan els bárbres escítas, cansats de destruir y abarroats de botí, abandonaren la terra que deixaren desolada y herma, allavors els Medes

133. Text suprimir: "tressor".

134. Nota al marge: "Kuiundjik". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 47, fig. 5.

135. Text suprimir: "assimilarse".

136. Text suprimir: "l'amor".

137. Text suprimir: "quina".

s'amparàren del país, á la primera meytat del sigle VII av. de J.C. Fins allavors aqueixa gent de la familia ária no formá un cós de nació, que fundá 'l quefe supré m d'aquelles tribus, reunintles baix son ceptre de forsa, el célebre Cyaxares, qui, mort Assurbanipal, s'apoderá de Nínive. Desde aqueixa hora cállan les lloses de marbre y les tauletes d'argila. Els escribas assiris restàren muts per sempre mes. Un vel de mort planá [55] fatídich damunt la Messopotamia, que may mes s'alsá de tanta ruina y¹³⁸ tremenda desfeta. Nínive y son darrer sobirá, Assurediláni, foren consumits, junts, per les flames, y 'ls enemichs coaligats, la Media y la Caldea, vejéren, ab estupor, caure vensuda á la¹³⁹ capital poderosa, "catau de lleons", "ciutat sanguinaria, de quina ningú tindrà pietat", segons paraules del profeta Nahum.¹⁴⁰

Durant 26 sigles, la mare Naturalesa, piadosament, cobrí ab espessíssima mortalla les despulles de la gran ciutat, les runas de la mestressa sobirana de les nacions. La Ciencia Arqueològica, guiada ab la llum de les velles tradicions y de les cròniques clàssiques,¹⁴¹ com altre Sigfrid de la llegenda germànica, havent compreses les màgiques paraules del ausell de la tradició, despres d'haver mort al Fafner del oblit, aná á despertar la [56] Brunilda assíria, que les flames, mes piedoses¹⁴² que la ira del deu Baal, guardàren son cós mort, esperant la hora de sa resurrecció. Rawlinson ens ha contat, ab sas obras, la vida de la heroína; com Wagner ha escrit, ab admirables notes, la gran llegenda del Septentrió.

En aquestes converses dedicades á la Assíria veurém lo molt que l'Art y la Ciencia de la antiguetat déuhen á aquell poble tan colossal en vida com immens en la sua mort.

Desaparescut l'imperi ninivita, se repartiren la Messopotamia,¹⁴³ els caldeus y 'ls persas; Nabopolassar y Cyaxares feren¹⁴⁴ un tractat d'amistat despres d'haver anorreat al enemich comú. El Nort fou pels Medas; el Sud pels Caldeus (625-536), quins, si bé pretenguéren engrandirse apoderantse del [57] Egipte, la resistencia dels faraóns saítas feren desistir de tals intents als invasors; en cambi, Sargon posá fi al regne de¹⁴⁵ Israël, com Nabucodonosor destruí el de Judá. La Fenícia y la Síria del Nort, vingueren á aumentar els dominis dels babilonis, escapant Tyr de la conquesta caldea mercés á sa posició geogràfica. Tota la Messopotamia fou desde

138. Text suprimít: "malvestats".

139. Text suprimít: "ciutat".

140. Nahum 3, 1.

141. Text suprimít: "aná á descotxar á la morta".

142. Text suprimít: "'l irat".

143. Text suprimít: "un nou imperi babilónich, medi y persa".

144. Text suprimít: "les paus".

145. Text suprimít: "Judá".

llavors semita y una sola llengua siguié de cap á cap parlada. (La de les inscripcions). Babilónia fou la capital de tot el país, perdent sa antiga importancia les velles ciutats caldeas, Ur y Erech. Desde que la Caldea no tingué res á temer de sa rival ja morta, una era de renaixensa comensá y uns temps de restauracions en tots els ordres comensá quan Nabopolassar establí sa estado en la renovada Babilonia. Nabucodonosor, son fill, aqueix gran monarca del segon imperi caldeu, feu [58] lo que Ramsés II pera Thebas y tot l'Egipte. Éll restablí 'ls canals que unían el Tigris ab l'Eufrates prop de Babilonia; éll repará 'ls grans dipòsits que 'ls antichs reys caldeus feren obrir pera enmagatzemar les aygues pels temps d'aixut; éll refeu el pont que unía les duas parts de la ciutat; éll reedificá la gran muralla de Babilonia; el gran temple de Nebo á Borsippa; el gran pantano de Sippara; el gran canal reyal y alsá de sas ruinas les velles ciutats de Babel, Kutí, Borsippa y Sippar. En un mot, torná tot l'antich esplendor á sa pátria y regne, convertint á sa capital (601-561) en la ciutat mes gran, mes poblada y mes hermosa de tota l'Assia, assegurantli una vida, que malgrat les conquestas posteriors dels Persas, dels Parts y dels Turchs, está en camí avuy de tornar á esser la gran capital del mon Oriental.

[59] La Religió Caldea.

Aixís com la tomba egípcia, en totes les époques de la vida nilòtica, ha revelat á la Arqueologia tot quant li ha preguntat fins ara, sense reservar-se cap secret sobre la existencia íntima del poble dels faraóns,¹⁴⁶ parlant ab tota la ingenuïtat y sinceritat d'un verdader y probat amich, no aixís la tomba caldea, y molt menys, la assíria, sobre tot aquésta, perque encara no s'es trovada. Els enterraments de Memfis, d'Abydos y de Thebas han descobert el sentiments mes arrelats en el cor del home, com son els relatius á la vida futura, al destí últim y definitiu d'aqueix esperit, que es nostra essencia mes pura y que la mort no pot anorrear, [60] ab els temors y les esperances que sempre el fet de la pérdua de la vida terrena ha produït en el pensament humá, fentli náixer el convenciment de sa petitesa, de sa gran feblesa, y de la necessitat, sempre y en tot temps sentida, de créure en una suprema causa de les coses, en un ulterior destí de l'ànima, y en la resposta¹⁴⁷ á la pregunta que l'home sempre s'ha feta, en una ó altra forma. ¿per qué havém vingut al mon; perque la entrada en éll es tan curta? En la solució de tants d'enigmes com envolcallan la nostra existencia, se funda l'instint religiós, la necessitat de créure y d'adorar, que es una de les característiques mes fermes de la especie humana. L'Egipte ha dit tot quant se li ha demanat sobre aqueixos punts transcendentials; la

146. Text suprimít: "revelant".

147. Text suprimít: "incontestable".

Caldea y la Assíria, no [61] han revelat res ó quasi res. Ni inscripcions, ni figures, que aclareixin les tenebres que envolcallan els anals religiosos de la Messopotamia, han sigut trobats fins ara pera poder trassar el quadro complert de la vida mística dels pobles que habitaren aquella encontrada. Tot lo mes, lo que sabém en aquest sentit, son dedicacions de temples, homenatges als deus y 'ls noms de les divinitats, ab les invocacions ab que se'ls coneixia ó implorava sa protecció. Res d'aqueixas extesas representacions y geroglífichs esplicatius que ómplen els murs de les¹⁴⁸ sepultures y de les sales dels temples egipcis, y que 'ls egiptólechs han llegit, interpretat y traduït á les llengues modernes. Les mateixes inscripcions caldeas, menys precises que les egípcies, son causa, de vegades, de dubtes y confusions, y, per altra part, son mes aviat històriques y narratives [62] que religioses y dogmàtiques. Altra font d'informació, que manca pera 'l nostre intent, son els escriptors clàssichs; dintre de les faules y exajeracions ab que guarniren sas cròniques sobre 'ls pobles antichs del Orient, la critica moderna hi ha anat desentranyant datos preciosos pera refer la historia de la remota antigüetat; lo qual no s'es pogut fer pera la Caldea y la Assíria. Tot lo que se sab del Art d'aqueixos pobles es el resultat del treball gegantí¹⁴⁹ dels sábis moderns. La obra de Berosi, sobre la Historia de Caldea, s'es perduda, creyentse que aqueixa obra contindria tots els datos que dit escriptor grech,¹⁵⁰ de la época dels Seléucidas, establerts á la Messopotamia, arreplegá de les tradicions del país. La moderníssima interpretació dels textos cuneiformes ens ha fet saber quelcóm [63] de les creencies y de les cerimonies relligioses de la mes antiga de les nacions que habitá la Messopotamia y que hi deixá rástres á la historia. Pera 'ls caldeus, l'univers está poblat d'una atapahida munió d'esperits que habitan les profunditats del firmament, 'ls insondables avenchs que sota terra óbren llurs goles plenes de foscors; y les regions inmensas de les aygues. Volan lleugers damunt dels vents; encenen las lluyssors enlluernadores dels llamps en les tempestes, iluminan la nit ab les estrelles y ómplen de clarors de dia l'ample cel. D'aqueixos exércits incontables d'esperits n'hi han de bons y n'hi han de perversos, amichs uns del home, enemichs terribles altres pera la humana espécie, essent precís, ab ofrenas, conservar l'amistat dels esperits benefactors, y deturar la ira dels dolents. La eterna lluyta del Bé y del Mal, els caldeus se la figuravan en aqueixa [64] forma, com l'han sentida tots els pobles en la llur infancia. El fonament dels ritos y de les cerimonies religioses fou el conseguir el domini absolut damunt d'aqueixos esperits terribles, baix qual poder é influx succehían totes les coses bones y dolentes; y aqueix domini del home sobre

148. Text suprimít: "cambres".

149. Text suprimít: "de nostres".

150. Text suprimít: "de la época dels".

aqueix [sic] éssers invisibles é impalpables, mes quals efectes y activitat eran reals y tangibles, se conseguia per medi de fórmules màgiques, d'encantaments, de sortilégis; en un mot, tot l'art de la mes complicada bruixeria devia posarse á contribució pera assolir l'home un poder tan gran ó igual als dels esperits. I aixó, naturalment, no ho podia conseguir tothom; fou exclusiu del rey, bruixot suprem, y dels sacerdots y sábis, coneixedors de la Màgia y de son secrets. El fonament de tota la teogonia caldea era donchs, la Màgia, inspirant la pór als homens.

[65]¹⁵¹ Tot lo que la religió egípcia té d'amable, sonrisent y confiada per el fidel súbdit dels faraóns, té de farrenya, pahorosa y insegura pel creyent servidor dels Assurbanipals y Sennaqueribs. Desde 'l moment que la sort de l'home, sa fortuna, sas desgracies, depenen de la voluntat y humor irascible y venjatiu d'aqueixos sers invisibles y espantosos, l'Art havia de traduir els sentiments que inspiravan d'una manera lo mes exacta possible. Aixis veyém que 'ls artistas caldeus y assiris ómplen el panteó de llur país de les representacions pahorosas del dimóni, qual sola contemplació fá basarda, y la imaginació, aterroritzada davant de tan espantoses figures, havia de sentir la inquietut de tot lo que causa espant. Arreu, en baixos relleus, en petites figuretes de bronze ó d'argila cuita, 's trovan aqueixos simulácles dels mals esperits, representats, com feren els ingénus pintors y miniaturistas mitjevals, per medi de figures horrorosament lletjes. Un cos humá surmontat d'un cap de lleó ab actitud de llensar brams [66] aixordadors, les aures de gos dretes com escoltant, lo coll de cavall ab les crins estarrufades; els brassos en actitud amenant, y sostenint en abdues mans punxeguts punyals, y portantne encare un altre en el cinturó; urpes d'au de rapinya en lloch de peus. Tot plegat un mónstre horrible. En el palau d'Assurbanipal á Kuiunjik, aqueixa representació, poch agradable, hi fou sovint reproduïda, ab gran luxe de detalls.

Es cert que l'Egipte passá també per aqueixa fásse primitiva de la religió fetiquista ó animista, que de tot ne fá éssers sensibles, ab influencies¹⁵² bones o nocives sobre l'home y sos actes, fent objectes d'adoració les montanyes, els rocams, els rius, els arbres centenáris, els agents atmosférichs, els animals útils ó danyins; empro, aviat, els¹⁵³ sacerdots egipcis procuraren donar noves formes á n'aqueixos sentiments, guarnint d'atributs representatius de primitives supersticions, á sos deus,¹⁵⁴ fentlos aixís mes assequibles al poble, humanisantlos, si val la paraula. [67] De la adoració dels esperits, bons y dolents, á la dels astres,

151. Nota al marge: "Projecció". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 62, fig. 6.

152. Text suprimir: "actives".

153. Text suprimir: "súbdits".

154. Text suprimir: "convertintlos aixis".

que en certa manera son éssers vivents, hi ha no mes que un pas; y 'ls caldeus, es sabut de tothom, que veneraven aqueixos cossos lluminosos que brillan bellament en la volta del cel. La personificació dels planetes, pera tributarlosi 'l culte que solian els caldeus, la trovém en els bétyls, com ne dihuen els grechs, ó pedres sagrades, objecte constant del culte, que desde 'ls Semites passá als grechs. Els caldeus, en son temple d'Uruk, segons han revelat les inscripcions cuneiformes, adoravan set pedres negres, que personificavan els set planetas.

Junt ab les representacions dels dimónis, els descobriments dels palaus assiris ens han donat els simulácre dels deus protectors del país. Com á Egipte, se trovan barrejades sovint les formes humanes ab les dels animals; y aqueixa monstruosa barreja no es característica d'una época primitiva en la historia del Art de la Messopotamia, sino que persistí en els temps mes avansats, atribuintla fins als deus [68]¹⁵⁵ superiors. Aixís veyém en el palau de Nimrud figurat un deu ab cap d'águila, ab ales, en actitud d'amparar la típica representació del arbre sagrat, y sostenint ab l'altra ma, el¹⁵⁶ cistell ó caldereta, que may abandonan els deus; com en les representacions de les divinitats egipcies que sempre se les veu sostenint la creu nansada d'Ossiris, signe de eternitat. Abans que aqueixa representació dels deus, Berosi descrigué al deu benéfich qui vá expandí entre 'ls homes les primeres idees sobre les Arts y les Lletres. Diu, tenia 'l cós d'un peix,¹⁵⁷ además del cap de peix, un altre cap, (humá), ab extremitats d'home, que surtían de sa qua de peix;¹⁵⁸ aqueix deu tenia la veu humana, son nom era Anu ó Dagon, y se'l trová representat en el palau de Nimrud.

Aqueixa barreja d'elements,¹⁵⁹ trets del cos de les besties, ab la figura humana, si bé se la pot considerar com una persistencia de tradicions antiquíssimes que recordan la adoració dels animals útils ó danyins al [69] home, com á forma primera de les mes antigues religions, ab tot, á mida que la civilització avansa y les creencies anáren espiritualisántse, aquelles atrevides combinacions no foren sino símbols pera expressar mes de lo que la paraula,¹⁶⁰ per si sola, no es bastant á caracterisar, sobre tot en¹⁶¹ unes époques en quines la humanitat, pot dirse, que encára no havia eixit de sa infancia. Quan, mes avansada la cultura en el país del qual parlém, semblá prescindir d'aqueixes infantívoles supersticions, les substituí

155. Nota al marge: "Projecció". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 64, fig. 8.

156. Text suprimir: "sistell".

157. Text suprimir: "mes son".

158. Beròs 1, 1, 5.

159. Text suprimir: "animals".

160. Text suprimir: "humana".

161. Text suprimir: "unas epocas".

per les de la astrologia,¹⁶² atribuint als ástres lo que cregué antiguament própi dels esperits pobladors de tot l'univers visible y invisible. Y aqueixa creencia de la influencia y poder dels astres en els destins del home, arrelá tan fortament en el cor dels pobles de la antigüetat que subsistí durant époques relativament modernes, y, malgrat les clarors del Cristianisme pera enllumenar l'esperit humá; ¡quants encáre créhuen [70] en las estrellas bones y dolentes, sense saber un borrall¹⁶³ de qui eran els caldeus y els assiris y llurs supersticions!

Mes, d'aqueixes supersticions del poble indocte, els esperits cultes de la Caldea en traguéren gran profit, ajudats per les condicions especialíssimes de llur país. La trasparencia inmaculada de l'atmósfera en la regió messopotámica feu¹⁶⁴ gosar als observadors de la naturalesa la esplendida brillantor de les estrelles en les nits quasi sempre serenes, movéntlos hi la curiositat d'esbrinar el cóm y el perquè d'aquells cossos tan admirables, evolucionant magestuosament en l'amplíssima volta. Desde pla terra,¹⁶⁵ els fenòmens de la evaporació entelavan el immens escenári, y convensuts de la necessitat de guanyar alsadas ahon no arriuessen els vapors boyrosos, els feu construir aqueixos observatoris-temples, enormes torres macises, de molts pisos, disminuint de [71] volum á mida que 's guanyava en alsada y als quáls s'hi pujava per medi de rampes exteriors. Tan bon punt l'home, primer ocupant de les terres formades per els aluvions del Eufrates y del Tigris,¹⁶⁶ conegué la manera de pastar, cóure y aparellar la argila, aqueixes torres altíssimes s'alsaren aviat, pera interrogar desde la mes sobirana plataforma, á les estrelles y esbrinar els misteris de llur vida, ab lo fi de predir els mes foscós arcans del pervindre. Arreu, en la extesa plana messopotámica, s'alsaven aqueixos primitius observatoris astronómichs, mitx temples de la mágia, mitx temples d'investigació que¹⁶⁷ m'atreviré á dir científica.

Vé d'aquella época tan allunyada de la nostra la superstició de que cada hú té sa bona ó dolenta estrella; cada ésser al venir á la terra, allá en les profunditats del cel, hi naixé una estrella en la quina s'hi estotjava com en el cor d'un brillant, el destí d'aquella ánima encarnada en el cós humá. Els caldeus comunicáren aqueixa [72] creencia als grechs,¹⁶⁸ aqueixos als romans y aquestos á nosaltres, que som sos fills, per successió directa. Es el gran orador March Tulus Cicero, qui explica

162. Text suprimir: "comunicava".

163. Text suprimir: "de les supersticions".

164. Text suprimir: "disfrutar".

165. Text suprimir: "á voltes, els vapors".

166. Text suprimir: "sabé".

167. Text suprimir: "no".

168. Text suprimir: "aquestos".

aqueix origen d'un creencia,¹⁶⁹ encare no prou desarrelada del cor humá, malgrat els 2000 anys de Cristianisme y 'ls cent anys, ó mes, del major escepticisme en tot.

Sia com vulga, els orígens de la ciencia astronómica, hi ha que anarlos á cercar á Caldea. No tot ha d'ésser invenció dels Egipcis! Segurament que 'ls primers observatoris que s'alsáren á la Messopotamia no tingueren un fi purament científich, com els moderns; suposárho solament seria fer massa favor á una gent que may pensá volar tan amunt. Ab tot; seguint camins errats, de vegades s'arriba als punts¹⁷⁰ menys pensats, y aixó passá, á la llarga, ab els caldeus. Ells inventaren¹⁷¹ una numeració que 'ls hi permeté¹⁷² fer càlculs que son el comens de grans teories [73] astronòmiques, confirmades ó rectificades molts sigles despres pels sábis moderns. Els caldeus inventaren, també la aritmetica, usant els primers signes representatius dels números, y 'ls problemas de la Matemática. Posats d'acort els matemátichs y 'ls assiriólechs, se pot avuy fer aqueixa afirmació. Els caldeus ensenyaren á contar, primer ab els dits, "el comte de la vella", despres pel sistema quinal, aixó és, de cinch en cinch, que deixaren per usar el sistema duodecimal, de sis en sis, ó la dotzena, com el mes racional, fácil y cómodo, pels divisors que permet. Altres invents s'atribueixen als matemátichs caldeus, que, per no allargar massa, deixém de parlar, encare que correspongan á la Aritmética Arqueológica. Y com no soch fort en números, me crech vedat de parlárvosen. Si diré, que s'es trovada una tauleta de terra cuita, á les ruines de Larsam, antiquíssima ab un problema de quebrats, perfectament resólt. Are de poch, Morgan ha trovat, gravat en tauletes d'argila, resóltos problemes d'aritmetica. El sistema decimal are en ús, pera mides, extensions, capacitats, pesos, superfícies, etc. vé del colze [74] caldeu; també vé d'aqueix poble la divisió del círcol en graus, minuts y segons; y la divisió dels mesos del any, del dia y de la hora y sas fraccions. Els principis de la doctrina astronómica élls els establiren; el mapa del cel y 'l registre dels fenòmens astronómichs élls el comensaren, élls descrigueren el curs dels planetes, del sol y de la lluna y 'ns parlaren de les 12 constelacions del zodíach, y¹⁷³ altres fenòmens, erradament atribuïts als grechs, entre élls, la predicció dels eclipsis llunars; y si no pogueren establir els del sol, notaren el fenomen quan podían observarlo, conservant son recort, donant el verdader valor á aqueix fenomen natural, que tan ha esparverat sempre als esperits senzills é

169. Ciceró, *De divinatione*, I, 1, 2.

170. Text suprimir: "mes".

171. Text suprimir: "els càlculs astronómichs".

172. Text suprimir: "calcular certs".

173. Text suprimir: "molts".

incultes de tots temps; fixaren l'any¹⁷⁴ llunar, per ells oficial, pera lo religiós y lo civil, compost de 12 mesos de 29 y 30 dies. Admirats els grechs del estat avansadíssim dels Caldeus en las Ciencias matemática y astronómica, suposaren que les observacions dels sabis d'aqueix poble remontan á 22 sigles abans de nostra era!

[75]¹⁷⁵ En aqueixa creencia relativa á la¹⁷⁶ gran antigüetat atribuida pels grechs als cálculs matemátichs y á les observacions siderals dels caldeus,¹⁷⁷ devém, quan menys, reconeixer l'origen¹⁷⁸ dels primers pássos que doná l'home, en estat de civilisació, en el llarch y dificultós camí de les ciencias exactes y físiques, á les especials creencies religioses d'aquell poble antiquíssim, qui desde les mes puerils aberracions sobre 'ls esperits, bons y dolents, que poblavan l'univers, determinant els fets adversos ó favorables á la humana existencia, arrivaren á la contemplació y estudi dels fenòmens astronómichs, fundant els principis de la cronologia, de la matemática y de la astronomia, que si no son monuments materials, testimonian la altesa del intel·lecte humá [76] superior als de tots los essers que poblan la universa terra. Recordareu que férem esment de la biblioteca d'Assurbanipal, á Ninive. Ella contenia catalechs d'observacions solars y planetaries, y les fases de la lluna, dia per dia, de cada mes; la distribució dels astres en l'ampla volta dels cels pera les quatre estacions; y, per fi, en el palau de Senaquerib fou trovat un fragment de planisferi assiri. Si 'ls documents haguessin desaparegut tots; si 'ls autors no haguessin may parlat, per medi dels relleus que decoravan els murs de les construccions assíries, sabríam que 'ls caldeus estudiavan els astres, tot rendintlosi homenatges d'adoració. Tan en les representacions de la persona del rey, com en els contractes consignats en els cilindres d'argila, sempre y per tot arreu, se figura els astres presidint les escenes en [77] quines el monarca hi pren part, ó son els astres y sa figura 'l signe ó segell que¹⁷⁹ ampara la bona fé dels contractants, y dona autenticitat als pactes. Aixís com en l'Estat espanyol, desde Felip IV ensá, per medi¹⁸⁰ del redolí que hi ha en el paper sellat, se dona forsa¹⁸¹ pública als documents en éll escrits, aixís, l'Estat assiri, per medi del signe d'una estrella, que representava al rey, donava forsa jurídica als contractes.

174. Text suprimít: "solar y 'l".

175. Text suprimít: "En la darrera conversa, á son acabament, diguérem".

176. Text suprimít: "inmensa".

177. Text suprimít: "devent".

178. Text suprimít: "d'aqueixos".

179. Text suprimít: "dona".

180. Text suprimít: "d'un redolí".

181. Text suprimít: "legal".

Del únic astre que 'ls Egípcis feren gran esment y objecte d'adoració, personificanthi els misteris principals de sa religió, fou com recordareu, el Sol, deificat ab el nom d'Horus. Els assiris no li donaren, al astre rey, com li diuen¹⁸² els poetes moderns, d'us diari, tanta importancia, posantlo en la mateixa categoria que 'ls demás reys del firmament. Els deus Samas, el sol; Sin, (el deu-lluna); Adar, (Saturn); Merodach, (Jupiter); Nergal, (Mars); Istar, (Venus); y Nebo, (Mercuri), eran tots d'igual categoria en la religió assíria.

[78] A mes d'aqueixos deus, senyors del firmament, els cadeus adoraven al deu de les tempestes, al terrible Raman, qui en ses curtes, mes horrorosas aparicions, al comens del estiu, en les planes de la Messopotamia, ompla de mals y esglays la gran encontrada. Pera apaybagar ses ires tremendes se celebravan professons, en les quals la imatge del deu era portada al tabernacle y passejada solempnialment. En les ruines del palau de Nimrud se han trovades les representacions d'aqueixes cerimonies religioses, figurant als deus Raman y Merodach, ja drets, ja sentats en alts tronos, portant en la mà la destrall de la destrucció y un feix de llamps. Aviat, la religió Caldea, degué convertirse en politeista pera poder deturar ab les ofrenes ó neutralisar ab les formes màgiques, les forses diverses ab que 'l poder de la naturalesa se manifesta al home. Mes, arrivá un moment en [79] que la munió d'esperits bons y dolents entre 'ls quals era repartida confosament la forsa del univers, se la uniformá ó concentrá en uns pochs éssers superiors en els quals residia el poder y la causa de les coses, creantse 'ls deus, superiors als demás esperits demoníachs, que foren convertits en agents ó medis de manifestarse la supremàcia de la divinitat, autora de la vida y del equilibri dels mons. Les creencies religioses se concretaren mes; l'esperit humá pogué tenir mes seguretat y confiansa respecte de ses relacions ab la divinitat, no debent ja temer d'aquella primitiva munió indisciplinada y confosa de dimonis contra qual poder¹⁸³ y despotisme res, ó molt poch, li era possible conseguir al home. La divinitat prenia cos, consistencia y mes realitat; no era un núvol incoherent d'esperits horribles y lletjos, revoltosos, antipátichs, sino un deu [80] determinat, concret, conegut, ab quin podia tenirhi confiansa, sabent son nom, son caràcter, sos atributs y sa morada, fos aquésta un brillantíssim estél, ó bé 's trovés en el cim d'enlayrada montanya, envollada de neus eternes y d'espessa nuvolada que amaga la esplendorosa cara del deu, ó bé en artisats santuaris dintre 'l temple. En aqueixos¹⁸⁴ llocs sagrats, per les ofrenes y per les oracions, la veu del home era

182. Text suprimir: "nostres".

183. Text suprimir: "poch pot".

184. Text suprimir: "punts".

sentida y les ansies de son cor calmades, y un comers íntim, constant, formalíssim, quedá establert entre 'ls deus y les criatures.

Aixís les coses, l'art degué posarse a disposició dels sentiments religiosos. Ja no 's tractava de representar els espantosos mónstres dimoníachs, era precis crear un tipo d'hermosura y magestat supremes pera representar al deu, y tota vegada que la divinitat se dignava baixar á la terra, desde 'ls altíssims llocs, [81]¹⁸⁵ fou de tot punt precis vestir una mansió que per sa grandiositat y magnificencia fós digna de la estada del deu y may se pogués confondre ab la habitació del home. La escultura y la arquitectura degueren apareixe pera obehir als dictats de la religió.

Els temples caldeus no han tingut la sort de sobreviure á son temps com els egipcis. Informes munts de runes,¹⁸⁶ senyalan el lloch de son amplasament. Es inútil preguntar als montículs de desferros com eran aquells edificis, quina sa planta, com fou son alsat. Res vos respondrían. En cambi abundan les¹⁸⁷ imatges dels deus á mida que la idea de la divinitat prengué formes concretes y mes condensades.¹⁸⁸ Mes aqueixes representacions dels deus no 's presentan clares y precises com els deus egipcis, ni per llurs atributs, ni per llurs noms. Aquestos consisteixen en ideogrames de difícil [82] interpretació. Per altra part, no existeixen grans estátues de deus, sino que aquestes figuren en relleus, en els cilindres, en les pedres dels anells, en les tauletes d'argila, tots objectes petits, y figurats ab certa monotonía que no hi ha medi de poder formar una verdadera galería de deus, com s'ha fet ab la mitologia egípcia y grega, especialment. La imatge de las divinitats caldeas son una combinació d'elements com se representan les figures dels dimónis; obehint aixó á la tradició ó al recort de les creencies primitives en les quals els animals entravan en part molt principal en el culte, ja per la utilitat que d'ells ne treya l'home, ja per la necessitat de guardarse del mal que d'ells ne rebía. A mida que aqueixes concepcions abstractes anáren fentse mes clares en el pensament del poble, els atributs ab que 's representá als deus indicavan simbols expressius de la activitat, de la forsa del poder diví. Les grandioses [83]¹⁸⁹ ales de voltor ó d'aguila ab que 's figuren als deus, ¿no son signes expressius d'aqueixes cualitats?; els cossos de lleó ó de brau que s'ajuntan sovint als bustos humans, ¿no representan també la irresistible y incontrastable

185. Nota al marge suprimida: "Projecció".

186. Text suprimir: "informes".

187. Text suprimir: "estátues".

188. Nota al marge: "Projecció". No podem determinar a quina imatge concreta es referia Casades.

189. Nota al marge: "Projecció". Casades es referia a les imatges reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 75, fig. 11 i 12.

potencia d'aqueixos éssers suprems? Aquestes representacions, combinades gallardament pels artistes caldeus, ben segur que la aprengueren dels egipcis. Ab tot, cal notárhí una diferencia capital: l'art caldeu dona á la testa humana, en aqueixes imatges complexes, mes importancia que¹⁹⁰ no li doná l'Egipte. Recordareu que molt sovint, superposat al cos humá, ab que 's representan als deus y deéses, s'hi veu el cap d'algun dels animals sagrats, com l'esperver, la lleona, la serp, el cocodril, etc. Ni á Babilonia, ni á Ninive, no 's veu may representada aqueixa estranya barreja d'elements. Els [84] dimonis solsament se'ls adorna ab caps de bestias feres; als deus, may. Dagon, porta un peix á la espatlla, (com aquell home de la Emulsió Scott); mes, no es confundible ab el peix. Observeu que 'ls guardians colossals que vigilan les portes dels palaus presentan el cos de lleó ó de brau, ab lo cap y pit d'home; esforsantse 'ls escultors pera donar á aqueixes testas humanes una magestat imposant. Tal vegada l'única representació sagrada que s'aparta de la regla es la del deu superior Nisroch, que presenta el cap d'aguila, com se veu en el palau de Nimrud. En el meteix edifici fou trovada la estàtua del deu superior de la religió caldea,¹⁹¹ Nebo,¹⁹² divinitat que representa la suprema inteligencia, y fora de duas banyes que adornan la tiara ab que cobreix son cap, res ostenta en sa magestuosa figura que recórdi la fauna assíria. Igualment passa ab Istar, la Venus caldea; tot en ella es conforme á la companya dels [85] deus. Es dir, l'art caldeu es menys simbolista que l'art egipci; cerca la forma humana simplement donantli la major magestat y noblesa que sapigué, encare que se ressentí la factura d'una inexperiencia no mancada de¹⁹³ sentiment y d'intenció.

Al arribar al grau superior de perfecció relatiu á la concepció que 's feu el poble caldeu de sas divinitats, se las figurá com formant unes tríades ó trinitats sagrades, que com á Egipte, les constituían un deu,¹⁹⁴ una deesa y el fill d'aqueixa parella divina. D'aqueixos, dihemne, matrimonis divins, se'n coneixen varis, aixis: Apason y sa muller Tothé; Anu y Anaitís; Bel y Belit; Samas (el sol) y Allat, (la regina del imperi dels morts); Merodach y Zarpanit, Nabu y Nana, Assur y Istar, etc. Se veu que 'ls caldeus no admetían deus fadrins y deéses fadrines; aborrian la solteria; tots devían esser aparellats y tenir, al menys, un fill, constituint aixis família.

190. Text suprimir: "l'egipci".

191. Nota al marge: "Projecció". Casades es referia a l'escultura reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 83, fig. 15.

192. Text suprimir: "deu".

193. Text suprimir: "certa".

194. Text suprimir: "masculí".

[86] Aixó es l'únich que s'ha pogut posar en clar de la teogonía caldea. Aqueixes parelles y aqueixes triades. Lo demás; noms, atributs, graus de parentiu, relacions entre 'ls deus, en una paraula, lo que s'entén per mitologia, es del tot incert y sobradament confós, sense que ho aclareixen els cilindres¹⁹⁵ d'argila y les pedres gravades de la Caldea, plenes de representacions divines, contribuint á dificultar el desitj de posar en clar les famílies¹⁹⁶ celestials el nombre considerable de deus, per tenirne un de diferent cada població de certa importancia; ab la particularitat, que 'ls deus perdían ó guanyavan llur categoria segons també guanyés o perdés importancia la ciutat de la qual n'era el deu principal. En temps que Ninive fou la capital de la Messopotamia, el deu Assur lográ la preponderancia sobre Sin, Samas y altres deus. Les victories dels ninivites foren les victories d'Assur, castigantse als enemichs, com á contraris del Estat y com heretges y apóstatas.

[87] Assur, pera 'ls ninivitas arrivá á ésser sino¹⁹⁷ 'l deu únich, á qual concepció s'aspirava sense poderla assolir, al menys el deu dels deus, el mes gran de tots; y les plegaries que se li dirigian recordan, les dels¹⁹⁸ hebreus. Els demás deus eran "la sua gloria", y no es possible trovarli ni antecessor, ni superior; es una concepció de la essencia divina com la dels hebreus per son Jahveh. Es superior á la mateixa naturalesa; es el pare, el director, el rey dels deus, y qui presideix les assemblees dels deus; árbitre supréu de la justícia, de la victoria, que protegeix poderosament als bons y castiga, vencent-los, als dolents; es el deu dels exércits ninivitas y qui 'ls porta á vencer als enemichs. Sa esposa, Istar, deesa també de la guerra, comparteix ab Assur els atributs y el poder.

Quan Babilònia fou la capital dels segon imperi caldeu, la expressió suprema de la divinitat se partí en dos deus: Merodach, deu de la guerra, y [88] Nebo, deu de la sabiduría, de la Ciencia. Mes, malgrat aqueixa duplicitat de deus, la idea de la unitat divina s'havia apoderat de las inteligencies superiors, dels sacerdots y dels sabis, y 'l mateix rey s'anomenava "l'adorador del Senyor dels Senyors", Bel-Beli. Malgrat el nom peculiar á la divinitat, tan á Ninive com á Caldea, s'usá d'un mot gènerich, Ilu, que equival á Deu; d'ahon prové que 'l nom verdader de la capital de la Caldea se li digués Bab-Ilu, aixó es: "la porta de Deu".

Si 'ls filosofhs caldeus arrivaren á assolir la idea abstracte, la elevada concepció del supréu moderador del univers, del pare dels deus, del Senyor dels Senyors, els artistas no sabéren representar-lo, ni com els egipcis son Amon-Ra, ni

195. Text suprimít: "de barro".

196. Text suprimít: "divines".

197. Text suprimít: "l'únich".

198. Text suprimít: "llibre".

menys com els grechs son Júpiter. La representació del “deu sense company”, que sovint plana damunt les escenes històriques dels baixos relleus y en els cilindres, s’obté per medi [89] del globo alat, que ’ls caldeus y assiris copiàren dels Egipcis molt abans de que, com á conquistadors, entressin per les terres del Nil. Els intermediaris de tota relació comercial y artística, com foren els fenicis, expandíren arreu aquell símbol egipci. Sovint els assiris introduïren un element en aqueix globo alat, ó sia, la figura humana, al mitx de l’anell ó circol alat, representant al deu, cobert ab la típica tiàra, l’arch á una mà y com benehint ab l’altra. Aqueixa representació de la divinitat suprema, element protector de la rassa escullida se perpetuá, després dels caldeus y assiris, en els pobles aryas de la Media y de la Persia. Desde les planes de la Messopotamia, pujá á les enlayrades calmes del Iran, figurant sempre la imatge sagrada del Deu suprem (Aura-Mazda,) en els monuments sassanidas y achemenidas, com veurém un altre dia.

2.2. Resums de la conferència publicats a la premsa

El dissabte passat, 13 del corrent mes, don Pelegrí Casades y Gramatxes donà la XI «Conversa d'Arqueologia» para els dels excursionistes» ocupant-se de la Caldea y de l'Assíria. Fou notat la coexistència d'aquells dos pobles dintre d'un mateix territori, això és, la Mesopotàmia; l'origen d'aquells antiquíssims centres de població, coetanis ab l'Egipte, de quina nació aprengueren moltes coses aquella pobladora de la regió mesopotàmica; les primitives ciutats fundades en el litoral del golf pèrsich, y els avenços que cap al interior del país s'anaven fent, establint, prop del Eufrates la capital de la Caldea, o sigui, Babilonia, y, més tard, a la ribera del Tigris, la ciutat principal de l'Assíria, és dir, Ninive; aenyant les lluites sostingudes per aquesta capital pera absorvir la independència de la ciutat caldeia y de tot el regne, y els esforços pera conservar sa autonomia per part dels babilonis. Explicà'ls caràcters que distingiren a n'aquells dos pobles, sempre rivals, obeint a llur origen distint, donchs als caldeus foren de rassa camita, y els ninivites de nissaga semita; així com els territoris que ocuparen en la Mesopotàmia, els primers, en la part baix del país, y els altres, en la part superior, encara que, ab el transcurs dels temps, els reis ninivites s'ampararen de tot el país, portant llurs conquestes fins al Egipte y altres llocs, lo qual fou causa de la importància militar que'l regne assolí, y que al bé li donà molta força material, acaba per ésser el motiu de sa definitiva ruina, salvant-se Babilonia de la destrucció per son caràcter de centre de la cultura, del comerç y de la indústria d'aquella part del Orient clàssich.

Fou el conferenciant una pintoresca descripció de la encontrada objecte d'estudi; ponderant la hermosura que tenia en la antiguitat, y la desolació y miseria en que l'ha convertida el domini turc, modernament; parlant després dels primitius homes que la habitaren, segons relació del «Gènesis» y dels autors clàssichs, y de les ciutats que fundaren els nets de Noé en les conques del Eufrates y del Tigris.

S'ocupà detingudament el senyor Casades dels tipus cuneiformes, revelant son estudi l'origen dels llenguatges usats pels pobles del antic Orient, provinents de les dues branques principals camita y semita, y se feu càrrech de les opinions relatives a la procedència originària de les races que en els aibors de la història s'apoyant en les conques del Eufrates y del Tigris, suposades, per alguns autors, originàries del septentrí d'Europa. Explicà l'origen dels tipus cuneiformes, que succeïren en el decurs del temps, els ideogrames primitius, y l'empleu de l'argila plàstica, que facilità fixar, ab dits signes, les idees y el pensament, abandonant-se les formes complicades dels geroglífichs y de les representacions figurades.

Fou, a més, avinent el senyor Casades, l'empleu constant de la argila pels pobles de la Mesopotàmia, pera tots els usos que aquest material comporta, y, especialment, pera les construccions de tota mena, servint les rajoles, cerles, cuites o barniades lo mateix pera escriure, que pera construir y revestir els edificis. La facilitat d'obtenir la primera materia y de fixar-la signes representatius de la paraula, feu que tots els pobles de les encontrades del antic Orient seguisin l'exemple y les ensenyances dels de la Mesopotàmia, generalment-se així'ls tipus cuneiformes, que duraren llargament, fins que foren suplantats, a primera de nostra Era, per l'alifabet fenici.

S'ocupà senyor Casades dels anys de la Caldea y de la Assíria, trassant, a grans trets, el quadro històric d'aquells pobles, ab les lluites entre Babilonia y Ninive pera conservar aquella sa independència, y fent notar el caràcter absorvent de aquesta darrera capital; ab la menció de les grans figures que omplen els segles en que la Mesopotàmia fou el centre de la civilització y del poder mundials; havent confirmat els dats bíblichs, l'estudi de les cronologies assíries, revelades per la interpretació dels tipus cuneiformes y els descobriments dels assiriòlegs, que han permès fixar la data més antiga pera la història de la Caldea (uns 23 segles abans de J. C.), y establir els noms de molts dels reis que governaren el país (si bé no ab la precisió de les dinasties egípcies), y de les ciutats per ells fundades.

Recordà'l senyor Casades el gran de cultura que revelen les obres de pública utilitat, com son canals y molins, que feren construir els primers monarques mesopotàmichs, obres hidràuliques que convertiren el país en un dels més ferils del món, assegurant-li la existència del poble. Fou avinent el predomini dels reis de Ninive sobre tot el país y la dominació militar pesant demunt dels pobles ab sa definitiva destrucció, quan la caiguda de la capital del colossal imperi ninivita.

Durant el segon imperi, recordà'l senyor Casades que s'alzaren els grans monuments y les obres d'art que testimonien el poder dels reis assíris, especialment Assurnazirpal, Salmanassar III, Teglatfalassar, Sargon y Sennaquib, quins monarques erigiren els palaus de Korbab, de Nimrod, de Kuiniak, etc., plens de maravelles y riqueses de tota mena, essent, de totes, la més notable, la biblioteca que contenia aquell palau, en quina's reuni tota la ciencia del món antic, en part salvada, mercès a les tauletes d'argila, de qual materia's componen els «volúms». Tota aquesta gloria—recordà'l conferenciant—caigué miserablement a la embestida dels Medes, en el segle VII abans de J. C., sobrevinent la sempre dominada Caldea, junt ab els pobles que s'apropiaren de les despoies del colós, en el país mesopotàmich, llure de la dominació ninivita.

Terminà'l senyor Casades sa conversa donant una idea general de la Religió Caldea, fent notar la poca precisió que hi há en aquells coneixements, per quant falten docuents que responguin a les investigacions arqueològiques, ab la claretat que ho han fet els monuments de Egipte. Ab tot, la lectura de les inscripcions cuneiformes y els relleus trobats en les runes dels palaus assíris permeten conjecturar alguna cosa de les crencies religioses dels po-

bles de la Messopotàmia. Desde les supersticions primitives, que pobliaren l'univers d'esperits, bons y dolents (dimonis), a la adoració dels astres, al culte de la màgica y el politeisme, totes aquestes formes revestí la religió de la Caldea y de la Assíria, arribant la casta sacerdotal a assolir idees mes elevades, fins al monoteisme.

Peu notar, finalment, el conferenciant la manera com els artistes assiris representaren a la divinitat y als mals esperits, ab les diferencies que ofereixen, comparades aquestes representacions ab les dels egipcis, especialment en ses monstruoses combinacions d'elements humana y d'animala. També recordà l'origen de les supersticions, nascudes allavors, sobre l'influencia dels astres en els destins humana, y que peraltiren durant tota la antiguitat, els sigles mitjos y en l'epoca present. D'aquestes supersticions del poble, els sabis caldeus feren nàixer els primers fonaments de les ciencias astronómica y matemática, y la cronologia, motivant la construcció dels temples observatoris, elevats en les torres esgrahonades, típiques del país mesopotàmic.

Per medi de projeccions lluminoses se ilustrà aquesta conversa, presentant els tipos divins y les imatges dels reys, dels pobles caldeu y assiri, segons els baixos relleus que's conserven als Museus Britànich y del Louvre; sent el senyor Casades algunes explicacions sobre aquelles representacions, y aclarint els conceptes relatius a la teogonia assiria y caldea, que formà la darrera part de la conferència.

La Veu de Catalunya 20/01/1906, p. 2

Dia 13. Conversa XI. — La Caldea y l'Assíria. — Situació geogràfica d'aquestes nacions de la Messopotàmia. — Primers pobladors del país. — Caràcters distintius d'aquests pobles. — Origen dels tipos cuneiformes. — Creencies religioses y cultura. — La teogonia caldea y assíria.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 133 (1906), p. 63

Coberta del plec que conté el manuscrit de la primera conferència
(Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya)

3. Segona conferència (20 de gener de 1906)

3.1. *Transcripció del manuscrit de la conferència*

[1] Havent parlat en la darrera conversa, dels caràcters generals de la civilització Caldeu-Assíria; de la situació y límits d'aqueixos pobles germans, cohabitants en les planes de la Messopotàmia, en les conques del Eufrates, l'un, y del Tigris, l'altre, ab¹ les capitals respectives, Babilònia y Ninive; havent dit quelcòm de la escriptura cuneiforme, vehícol de la civilització antiquíssima d'aquelles gentes, mitjansant la qual, ó sia, ses inscripcions, els assiriòlechs han pogut esbrinar els anals històrichs y les relacions polítiques entre abdosos pobles que 's disputaren la hegemonia de la Messopotamia, acabant² la³ darrera conversa, parlant de la religió caldea. Ens pertoca avuy,⁴ [2] parlar de la manera com fou regit y governat el poble assiri-caldeu y com vestí llurs edificis.

De passada farém avinent, que sempre usarém indistintament la expressió de caldeu ó d'assiri al parlar de la civilització y art d'aqueixos dos pobles

1. Text suprimir: "llurs".

2. Text suprimir: "dita".

3. Text suprimir: "última".

4. Text suprimir: "pera deixar enllestida la tasca relativa al caràcter general de la civi [sic] l'altra vetlla tot just comensada, parlar del poble caldeu-assiri".

messopotàmichs, de la mateixa manera que ho havém fet al conversar de llur religió. No deurém perdre de vista que foren, realment, germans de rassa y de llengua, y per tan, llur vida ha d'ésser presa en conjunt. Res vol dir, que de la Caldea haguéssen estat origináris els assiris;⁵ uns al mitjorn, altres al nort, tinguéren llurs capitals, mantenint sempre relacions, bones ó dolentes; amistoses ó en crudél y sanguinària guerra. Babilonia, autónoma unes vegades; subjecte altrás á Nínive, sempre conservá 'l prestigi y 'l carácter de Ciutat Santa, no havent may acceptat el jou de sa germana, [3] haventla sobreviscuda, quan desaparegué, al pes de sas desventures, al pérdre sa preponderancia militar y 'l domini de la forsa. Babilonia fou un centre de cultura, del saber y de les tradicions mítiques, y d'ahón nasquéren les llums de la civilitació que s'expandiren arreu per tota la Messopotàmia. Els ninivitas no inventaren res y no aportáren res á la civilitació. Donats á la guerra y á la conquesta, sos plahers eran vencer pobles, ofegantlos ab llur pròpia sanch; d'aquí l'origen de sa feblesa y cayguda definitiva. Els caldeus, amants de la ciencia y de l'art, foren refinats fins á la voluptuositat y al sensualisme. Els ninivitas foren intemperants, fanátichs, monoteístas fins á voler imposar sa religió á tothom;⁶ sacrificant, ab horroroses hecatombes, á son deu Assur, als vençuts, flasmadors del deu nacional; poble de soldats, no capian altra cosa que la brutalitat de la forsa dominant y dirigint al mon, no [4] trovant mes delícies en la vida que la lluyta, el carnátge, la opressió, la duresa, la crueltat, el rigor y la dura inflexibilitat; sa religió fou sanguinaria, crudél, bassada en els sacrificis humans. Tot lo contrari d'aixó fou la civilitació caldea. A Babilónia la vida era fácil; les costums lleugeres; la honestitat y la puresa tingudes en poch esment; refinadíssims els habitants de la ciutat; els quins no tenian fixe 'l pensament y la vista en la volta del cel estudiant la vida de les estrelles, passáven son temps, en tota mena de plahers, de festes y disbauxes; la llibertat en obrar no coneixia límits. Tots els vicis de la antigüetat, característichs del Assia y de les illes del mar Egéu, que, ab el temps, aprenguéren els grechs y 'ls romans, arrivant fins á nosaltres, y conservantshi, malgrat les predicacions del Cristianisme triomfant, la Arqueologia, bo-y-tapantse sa nobilíssim rostre, senyala com á origen á la Caldea.

[5] La organisació política y social de la Caldea y de la Assíria es apenas coneguda. Les inscripcions, si bé abundants baix altres aspectes, son escassas en lo relatiu á revelárnos⁷ les relacions entre 'l soberá y 'ls súbdits; les classes socials, y la consideració dels ciutadans, com á tals. Els autors clássichs no póden parlar de

5. Text suprimit: "havent".

6. Text suprimit: "els caldeus".

7. Text suprimit: "l'estat de".

Ninive, perquè en son temps, aqueixa capital d'Assíria, ja no existia,⁸ y si bé coneguèren Babilònia, fou en plena decadència, á les acaballes de sa llarguíssima vida. De l'únich que parlan es d'una casta sacerdotal, pròpia de la Caldea, que gosava de gran preponderancia; mes sobre quin origen res se diu ab prou certesa. ¿Eran els descendents dels primitius pobladors de la regió,⁹ de rassa turània, formant com una aristocràcia de la sanch? foren els immigrants semitas procedents del Nort y quins portàren la civilització als primers habitants de la Messopotàmia? No se sab.

[6] Els sacerdots caldeus, desde época molt antiga, se'ls trova figurant en lloch preeminent á Babilònia, com á filosòfs, com á astrònoms, com possehint la ciencia d'endevinar el pervindre y com á coneixedors de les mes primitives tradicions místiques del país. Ab sos encantaments y fórmules destruïan els malefícis y procurávan el bé. A la classe sacerdotal s'havia confiat la predicció dels fets y la explicació dels sómnis y prodigis. Aqueixos sacerdots¹⁰ pertanyían á una mateixa família; fou un càrrech patrimonial, y 'ls secrets de les ciències ocultes foren trasmesos de pares á fills. Desde infants eran iniciats en els secrets de la ciencia, dedicantse al estudi durant tota llur vida. La influencia de qué fruían aqueixos sacerdots y astròlechs, sobre 'l rey y 'l poble, fou grandíssima y decisiva. Res té, donchs, d'extrany, que 'ls reys nacionals de la Caldea sortísseu d'aqueixa família sacerdotal, y que ocupessin els [7] llochs principals de la nació. En sa categoria de prínceps de la casa real, en els interregnes, el suprém sacerdot feya les funcions de Regent del regne. De manera que pot quasi dirse que governava 'l país caldeu una aristocràcia teocràtica, que si pera la cultura fou ventajosa, fou també causa del afebliment y debilitat del poder, despreciant tot lo que procedís del extranger; y aferrats á las tradicions, no consentiren, de bon grat, la sumissió als assiris, ni als persas, instigant á la resistencia, que costá ben cara al poble.

Malgrat aqueixos no sé si calificarlos de inconvenients, Babilònia, per sa situació topogràfica, fou un centre natural ahon els elements de prosperitat y de vida hi tenían fácil desenrotllo, convertint en lloch d'activitat industrial y comercial aquella encontrada maravellosament dotada pera la fertilitat y pera tota mena de fonts de riquesa y bon-estar. Les relacions que 'ls [8] babilónis sostingueren ab tot lo mon allavors conegut, foren causa de las riqueses d'aqueix poble. Fou una capital, Babilonia, per les circumstancies ab que la naturalesa la afavorí; no per

8. En realitat, i a diferència del que apuntava Casades, autors clàssics com Ctèsies, Xenofont, Diodor de Sicília o Estrabó, entre d'altres, ens ofereixen descripcions més o menys detallades i precises de Ninive (vegeu, per exemple, Montero 2002 i Rollinger 2017).

9. Text suprimit: "fills dels".

10. Text suprimit: "pertanyen".

haverla feta aytal la voluntat d'un conquistador, o 'l capritxo d'un monarca. Aquéixes desapareixen tart ó dejorn, com Thebas y Ninive; aquelles sobreviuen á son temps y encara duren; Memfis reviu en la moderna Caire; Babilonia, en la actual Bagdad.

La capital de la Caldea, ab tals condicions, havia de tenir, com tingué, un Art pròpi; mes, aquést no ha arribat íntegrament fins á nosaltres, per manca de materials¹¹ apropiats pera resistir al temps y á la barbárie dels homes. Per altra part, dintre de lo poch que s'ha salvat de les obres d'art dels caldeus, no s'hi pot estudiar, com s'es fet ab l'Egipte, la vida cotidiana y íntima del poble, sos pensaments, sos treballs, sas preocupacions, sas diversions y son modo d'esser. El poble, es dir, aqueix aplech [9]¹² de gent que trevalla y porta tot el pés de la activitat y es causa de la riquesa pública, no se'l veu may representat en les escultures y baixos relleus dels monuments babilónichs; solsament les escenes d'adoració, les representacions religioses, ó 'ls actes en quins hi prenia part molt principal el monarca, se consideraren dignes del ciséll del escultor. Aqueixa mateixa monotonía d'assumptos fou causa de la pobresa del art assiri y dels pochi recursos ab qué podían comptar els artistes pera lluir la llur activitat, y fantasía.

La¹³ reproducció sovintejada de les escenes en quines el rey hi prenia principalíssima part, ha permés ferse cárrech del carácter que les civilitzacions caldea y assíria respectivament presentan. A la Caldea, el culte diví informá la vida d'aqueix poble; en cambi, á la Assíria, el poder real, apoyat en l'exércit, tot ho domina. Es [10]¹⁴ una monarquía militar. La preocupació constant dels reys en els millors temps de la història de la Assíria, fou la de conquistar pobles, portant la guerra per tot arreu; una situació que avuy calificaríam de militarista, en que 'l soldat ho es tot y ho pot tot, obligant á tothom á humiliar la testa davant les imatges d'Assur, deu de la guerra, deu nacional de la Assíria. El rey no era, com entre 'ls egipcis, fill del deu, pera convertirse en tal despres de mort; empro, tenia la representació del deu y era l'executor dels alts designis de la divinitat; era rey y póntifex máxim; per lo tan, els sacerdots assiris, no eran, com els caldeus, uns iguals ab el rey, sino uns servidors inferiors. Despres del rey, el mes gran funcionari del Estat assiri, es el tartan, ó sia, el general en quefe dels exércits, que 'ls baixos relleus solen figurar sempre davant del rey, ab actitud solempnialment grave y altivament respectuosa. Seguian despres, els superiors funcionáris, una

11. Text suprimít: "resistents".

12. Nota al marge: "1". El número probablement fa referència a la projecció d'una imatge. Tanmateix, no podem determinar de quina imatge es tracta.

13. Text suprimít: "mateixa".

14. Nota al marge: "2". No podem determinar a quina imatge concreta es referia Casades.

cosa com els [11] ministres actuals; y una munió immensa de servidors, sacerdots, militars y eunúchs, formant un poble, á part, de funcionáris de totes categories, que com un formiguer humá, omplia de gent, y de males passions, els immensos palaus de Khorsabad, de Kuiundjik y de Nimrud. Una idea de lo que fou la societat assíria al entorn del monarca la tenim encara á Turquia y, á Russia, en temps menys dolents que 'ls que ha conseguit l'infelís Nicolau II, es dir; "el despotisme, atemperat per l'assassinat".¹⁵ Com es consegüent, l'art hagué de ressentirse d'aqueixa organisació, y posat al servey dels reys, dedicá tots sos esforços á gloriificar als monarcas y enaltir¹⁶ tots sos actes, fossen de pau, fossen de guerra. Les lloses d'alabastre que recubrían els murs dels palaus fets erigir per Salmanassar, Sargon, Sennaquerib y Assurbanipal, no contenen altres assumptos que 'ls sitis, combats, [12]¹⁷ casseres y demés actes de forsa en quins hi prengueren part aqueixos reys. Y, gracies al afany de perpetuar llurs gestes guerreres, llurs crueltats y llurs violencies, podém saber avuy alguna cosa del Art assiri y¹⁸ del modo d'esser d'aquella societat guerrera,¹⁹ crudel y sanguinària, aixís com el tipo físich d'aquella gent y sa típica indumentària.

Recordaréu que 'ls egipcis del Imperi Mitjá y Nou, eran gent esprimassada, esbelta, elegant, rapats de cap, ben afeitats, ab poca y lleujera roba;²⁰ tot al contrari dels assiris, que 'ls relleus ens presentan com á tipus baixos, sapats, de forta musculatura, nas recorbat com un bech d'aguila, ulls grossos y sortits, llabis molsuts,²¹ ab grans cabelleras recullides damunt la esquena y llargues barbes, ab recargolats bigótis, formant aquélles tirabuixons ó bucles paralels; el cap [13]²² cubert ab altes tiars, y diademes; portant arrecades y manilles, anells y collarets, y vestint llargas túniques, ab cenefes brodades y grans serrélls. Els tipus no son de plácida tranquilat y bonahomía com els egipcis, sino antipátichs, ferótges, farrenys, indicant sopèrbia y crueltat; verdaderes cares de pocos amigos. Els suplicis, plens d'atrocitat, ab que castigávan als enemichs, s'avenían bé ab l'aspecte d'aqueixa gent guerrera. Com á tals, feren poch cas del poble, que ab son

15. Nota al marge suprimida: "Sembla que hi ha un altre estat que tendeix á n'aixó, com á revulsiu activíssim en sa agonía...".

16. Text suprimir: "sos fets".

17. Notes al marge: "4" i "5". Casades probablement es referia a les imatges reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 104, fig. 25 i 105, fig. 26.

18. Text suprimir: "d'uns reys".

19. Text suprimir: "y crudél".

20. Text suprimir: "habillats".

21. Text suprimir: "coberts".

22. Notes al marge: "6", "7" i "8". Casades es referia a les imatges reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 106, fig. 27; 107, fig. 28 i 111, fig. 30.

comers y industria, mantenia tot l'aixam de soldats y funcionaris que 's necessitaven pera les empreses guerreres y 'l llustre de la cort; per aixó, no 'l veyém representat en els baixos relleus, al conrador dels camps, al pastor, al mariner, al traficant, al trevallador, y, menys encara, á la dona. Si alguna vegada, y per excepció, se representa al poble, es com á vensut, com á botí de guerra, trevallant pel rey, penosament, com un cástich, no com un deber agradós de la vida.

[14] Conegudes les condicions socials²³ de la Caldea y de la Assíria, aném á véure de quina manera exteriorisá, per medi dels monuments, llur vida y activitat. L'únich material de qué disposá el poble caldeu pera alsar sos edificis y fixar²⁴ sos pensaments, fou l'argila. El terror, format pels aluvións del Eufrates y del Tigris, no conté sino aqueixa materia; la pedra, absolutament, no existeix en la regió; aixís es, que ab mahóns, alsá temples y palaus, compongué sos llibres y extengué sos documents. Netejada l'argila de les pedretes y cossos extranyes que sol contenir, abans de cóurela, se la barrejava ab palla triturada ó pulverisada, y empastat tot ab aygua, se la deixava coure al calor del sol, ó al forn. Les mides²⁵ dels mahóns caldeus y assíris tenen de 39 á 40 centímetres de costat, per 5 á 10 de gruix, fent idéntichs [15] serveys que la pedra. Els rajolers caldeus, quina industria era antiquíssima, arribáren á ésser mestres consumats en llur ofici. Ja venia de molt lluny l'aprenentatge, no sabentse quán, ni cóm, comensá. Segons testimoni de la Bíblia; despres del diluvi, al voler els sobrevivents d'aquella terrible inundació fundar una ciutat y alsar una torra, qual terrat arribés fins al cel, diguéren: "Anem, fem mahons, y posémlos á coure al foch. Y 'l mahó els serví de pedra y 'l betum els serví de ciment".²⁶

Els mahons babilónichs tenen, en general, un peu caldeu de costat (aprop de 0^m. 315). Son color es del roig fosch al groch clar, están perfectament cuyts y d'una qualitat excelent. Quasi totes portan la mateixa inscripció; feta per medi d'un motllo ó segéll, ó bé á ma. Diu aixis: "Nabucodonosor, rey de Babilonia, restaurador de la pirámide y de la torra, [16] fill gran de Nabopolassar, rey de Babilonia, jo".²⁷ Les formes dels mahons varien segons l'ús ó empleo á que se'ls destinava. N'hi ha de regulars, ab les cares paraleles, y rectangulars; altres en forma de tascó, y eran destinades á les voltes; altres obliqües y altres triangulars; y pera fer columnes, s'en usavan en segment de circol, com les trobades per M. de Sarzec á les ruines de Tello.

23. Text suprimir: "y les idées religioses".

24. Text suprimir: "ses ideas".

25. Text suprimir: "d'aqueixas rajoles".

26. Gènesi 11, 3.

27. Vegeu, per exemple, Nebuchadnezzar II B 1.

Quan se volian rejoles esmaltades, la argila era²⁸ molt poch cuita y trencadissa, degut aixó perque al vitrificarse 'l color penetrava mes fàcilment á la pasta; lo que no s'hauria conseguit si hagués estat massa dura l'argila.

Veus aquí, donchs, els principals elements de qué podia disposar l'arquitecte caldeu pera construir sas obras: el mahó crú, el mahó cuit y la rejola esmaltada ó barnissada. Si alguna [17] vegada les excavacions han descobert llosas de diorita ó de²⁹ basalt, ó altres roques, es per excepció, no formant part de la construcció sino com á accessóri y d'ús molt restringit. La dificultat del transport, donchs venían de lluny aqueixes roques, privá que se les empleés abundantment.

A Ninive, se trova bastant empleat l'alabastre gipsós, especialment pera decorar les portes monumentals y pera guarnir els murs de les sales, mes ricament decorades. La facilitat de trovar, quasi á flor de terra, en gran part de l'Assíria, l'alabastre, fou causa de que s'empleés sovint, confiant á la mestria dels escultors³⁰ lo treballarhi els relleus y estátues. L'arquitecte ninivita usá poch de les pedres, que en certs indrets de les³¹ valls superiors del Eufrates y del Tigris s'hi trovan, especialment de naturalesa [18] volcánica.³² Com no sia pera revestir els murs y enllosar els paviments, en les construccions s'usá sempre, ab preferencia, l'argila cuyta. Tingas en compte, que encara que 'ls arquitectes ninivitas haguésen disposat d'abundants y bones roques pera utilizar en les construccions de palaus y temples, ben segur que no haurían sabut ó pogut ferho. A Ninive no s'inventá may res; tot se reduí á copiar als caldeus; per lo tan, havent après en les escoles ó tallers de Babilònia la manera de construir ab mahóns, els arquitectes de Ninive seguirian rutinàriament les lliçons apreses. Es mes; els treballadors, de quins podian disposar, generalment presoners de guerra, fets esclaus y condemnats á treballs forsats, aprenguéren la facilissima manipulació de la argila, que sempre es mes de bon treball que no pas la pedra. Y, per fi, els reys volían ésser [19] servits aviat y depressa, lo qual no hauria sigut tan fàcil si les construccions s'haguésen fet ab carreus aparellats. De la mateixa manera que la Caldea fou pobre de pedres, ho fou també en fustes de construcció. No aixis la Assíria; ab tot, com l'Egipte, usá sovint del cedre dels grans boscos del Liban, ab preferencia á les fustes del país, entre elles, la palmera.

A falta de pedra y de fusta, els constructors babilónichs també se valguéren dels metalls y, especialment, dels metalls preciosos. El ferro, el cóure, el plom y la

28. Text suprimir: "triada y".

29. Text suprimir: "bassalt".

30. Text suprimir: "el treball".

31. Text suprimir: "altes".

32. Text suprimir: "Fora de".

plata 's trovan en les montanyes no molt llunyanes de Ninive, y desde les ménes, que abundantment donavan aquells metalls, els transportavan, per les corrents dels rius y dels canals, á peu d'obra. Altre metall abundantíssim, y del quin els reys de Ninive 'n feren un enórmе consúm, fou l'or. Tots aqueixos metalls, trevallats al martéll, al cisell ó [20] al buril, foren constantment aplacats als murs de mahó ó revestint les fustes, sobrepujant la riquesa y l'esplendidesa aixís obtinguda, á la noble pedra, quedant la pobresa del material, usat pels caldeus y assiris, disfreda [sic] sopérbament ab lámines d'or, de plata y de bronze, d'un efecte marvellós.

Aixis³³ com el principi general de la forma usada pels egipcis en totes ses obres fou la piramidal, els³⁴ dos pobles principals que 's repartiren el predomini de la Messopotamia usáren la forma del paralélepipet rectangular. Es la que, ab mes regularitat presentan els palaus. Chipiez y Perrot compáren gráficamente el conjunt que, (vistos de lluny, y damunt del montícul artificial en que s'alsavan les demores reals), havian de presentar, á un cófre ó³⁵ arca colossal, tenint totes ses cares horitzontals ó verticals.³⁶ Els [21] temples presentan un aspecte del tot diferent. Son una torre feta de molts pisos,³⁷ fins á termenar en una plataforma. Tot lo que 'ls temples egipcis procuravan exténdres horizontalment; els assiris, guanyavan en alsada, superposant cossos prismátichs quadrangulars, quals base y volúm ván disminuint á mida que, en aqueixa série ascendent,³⁸ els prismas ocupan un lloch mes apropat al cim. Recorda, en general, aqueixa típica disposició, les piramides esgrahonades del primitiu Egipte, si bé, 'ls ressalts, en els edificis ninivitas, son mes marcats, y, á mes, per lo comú, els murs son verticals, no en talús, com els nilótichs. La disposició sempre observada en les construccions de la Messopotamia, dels murs y parets drets, com fém nosaltres, es deguda á las [22] condicions meteorològiques del pais, ahon les plujes torrencials sovintegan, y es precís que l'aygua no s'adormi en les parets, comprometen la cohesió y solidesa de la argila, de qué eran fetes.

Pera donar á les construccions reals tota la magestat imponent que 'ls soberans exigían á llurs arquitectes, feren³⁹ aixecar per damunt del nivell de la plana inmensa, per medi de alts terraplens y plataformes artificials els palaus, de manera, que, de lluny, no quedessen confosos ab els demés edificis; se volgué que, materialment, dominessin per damunt de les cases dels subdits. Encare que

33. Nota al marge: "9". No podem determinar a quina imatge es referia Casades.

34. Text suprimir: "caldeus".

35. Text suprimir: "caixa".

36. Perrot / Chipiez 1884: 148 i s.

37. Text suprimir: "que á mida que muntan son mes reduíts".

38. Text suprimir: "aqueixos".

39. Text suprimir: "elevant".

aqueixes construccions régies no tinguessen la elevació dels temples, devian presentar la major grandiositat en la massa general.

Invariablement, en tot edifici d'importancia, fos dedicat á la divinitat ó á la magestat, devia [23]⁴⁰ aixecarse de rán de terra per medi d'un montícul artificial, plataforma ó terraplé; de manera, que 'ls fonaments, damunt dels quals l'enórme pés del edifici de mahó gravitava, no⁴¹ eran enfundits á terra, sino compresos dintre d'aqueixa massa d'obra que servia pera pujar, del nivell de la plana, als edificis. Está també en lo possible que, á mes de cercarse el bon aspecte de la construcció aixís aixecada, se mirés de salvarla de les humitats y de les inundacions que tan sovintejan en el país, en la temporada de les grans plujes. Igualment, aqueixa disposició donava al entórn del santuari un espay lliure, que servia pera les professons y demés actes rituals, podétsel adornar ab imatges y emblema místichs. Els murs devaners d'aqueixes plataformes, segons els relleus ens han revelat, foren verticals, combats y en talús.

[24] En molts indrets de la Messopotamia encare s'alsan en la plana, abundantment, uns montículs isolats, que no son obra de la naturalesa. Es l'unich que resta dels temples ó palaus que damunt d'ells s'alsären. L'arqueologia hi ha trovat verdaderas minas y tressors d'objectes de la época en que la Assíria dominava tot el país.

Les torres ab pisos, forma que prengué 'l temple caldeu, com que no han arribat fins á nosaltres, com les piràmides de les primeres dinasties egípcies, no podém saber exactament quina fou la llur alsada. Exajeradors y ponderatius de mena 'ls autors grechs, al parlar del gran temple de Bel, á Babilónia, dihen que tenia la enórme alsada de 185 metres. No seria tanta! Ab tot, estudiats els enórms fonaments⁴² d'una construcció análoga, la quina porta 'l nom de Birs-Nimrod, se calcula que tindria la alsada de 78m75. Necesariament els [25] arquitectes caldeus s'esforsarian pera donar imposants alsades á tals edificis, sense quina circumstancia, posats en una plana, quals confins se pérden de vista, sense montanyes properes que la limiten, ni pugan servir de termes de comparació, haurian semblat petits y insignificants, no dihent res á la imaginació popular. A manca de puigs naturals ahon elevarhi les construccions sagrades, ó 'ls edificis dels reys y magnats, els arquitectes deguéren esmenar la obra de la naturalesa, poblant l'extesa plana, ab putxets artificials, enfilanthi les torres ab pisos, fins á

40. Nota al marge: "10". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 128, fig. 34.

41. Text suprimít: "eren".

42. Text suprimít: "d'aqueixa soperba construcció, pels assiriólechs, han permés senyalar una alsada de 78m 75c".

considerables⁴³ alsades. D'aquesta manera, se trencava la ensopida monotonia de las⁴⁴ exteses planes, despullades d'accidents y siluètes, y 's demostrava 'l poder d'aquells monarques que, á mes de dominadors de pobles, volgueren esserho també de la naturalesa.

Es per demés cercar en la arquitectura caldeu-assíria elegancies ni subtilestes de construcció y de formes. No podia tenirles, perque lo que 's buscá sempre fou lo [26] sólit, lo macís, lo equilibrat, lo ben ponderat, que assegurés sa durada eternament. Res de columnas, ni arquitraus, ni pórtichs; la feixuga mássa de mahó, pesant damunt son fonament, y arrapántse enérgicament en terra, com el poderós arrelám de grandíós róure, pera elevarse moltíssim, com la brancada potent d'aqueix árbre. Es un fet comprovat, á mils vegades, que l'arquitectura genuinament pròpia d'un país, com ho foren las dels pobles clàssichs, á mes de fundarse en la gran lley del sentit comú, prenía els elements y 's vestía ab les disposicions que la naturalesa del país li oferia y li obligava. No era com ara, que l'atreviment d'un arquitecte, ó massa sábi, ó massa... poc sábi, 's creu ab el dret de prescindir de les condicions climatològiques del país, y per exemple, construeix una casa, pera pasarhi l'estiu, en la calurosa plana de Vich, baix la forma y disposició d'un chalet suís ó una barraca noruega; y no diré [27] jo si deu torrarse l'amo que l'habiti...!

Els arquitectes caldeus no ho feren aixís; la resistencia dels edificis, fets de mahó únicament, exposats á la violencia de les tempestats y vents huracanats y als veraders dilúvis hivernals, els obligáren á defensar sas construccions contra 'ls efectes destructors dels elements naturals desencadenats furiosament, y deguéren fer verdares muntanyes d'argila, un amás de terres d'adalt á baix, ben macísa, vestint les parets verticals, pera que la humitat no s'hi deturés, d'un revestiment de rajoles vernisades, tan ajustades com fou possible, fins á presentar una superficie unida, llisa y relliscosa per l'esfalt; y les rampes exteriors, pera guanyar el cim del edifici, per llurs pendants,⁴⁵ se procurá que s'hi escorregués l'aygua, no compromettent aixís la solidesa de la construcció, per mes que, en la successió dels sigles, aqueixes precaucions⁴⁶ havían, com ja succehí, [28] de causar danys en la construcció,⁴⁷ fins á conseguir sa ruina. Es per aquesta causa, que Babilonia, quan en una de les vegades de sa llarga història, recobrá la autonomia que li hagué arreballada sa rival Ninive, al restaurar sa dinastia nacional Nabopolassar, degué

43. Text suprimít: "altures".

44. Text suprimít: "grans".

45. Text suprimít: "s'hi resbalaria l'aygua".

46. Text suprimít: "haurían de quedar".

47. Text suprimít: "causanthi".

reparar desde 'ls fonaments fins á la coberta, 'ls edificis religiosos y civils. La renaixensa política,⁴⁸ portá la dels monuments nacionals. Ab tot, al acabar sa independència la Caldea, aqueixos monuments pot dirse que ja no existían, quedant convertits en un agombolament d'argila informe, com una montanya de fanch petrificat. La gran calor que se sofreix en el país regat pel Eufrates, obligá als arquitectes á construir els edificis ab parets gruixudíssimes y ab poquíssimes obertures,⁴⁹ obtenint aixís que 'ls abrasadors raig del sol fessen⁵⁰ possible la estada en el interior de les cases. Per⁵¹ aquesta rahó, 'ls relleus figuren els palaus y les fortalises sense mes obertures que les portes, y sense finestres, rebent la claror per [29] petitíssimes obertures fetes en la part alta de la paret. Ab tot, com pot suposarse, y 'ls baixos relleus ho representan prou clar, no sempre els reys y demés habitants de la baixa Caldea, havían d'estarse⁵² entaforats dintre de les fosques cúbres, fugint de la calor sufocant. A l'hora baixa, post el sol, sortian á fer la vida en els terrats y galerías que coronavan els edificis, y també en els pátis porticats del interior de les cases, com encare está en us en tot l'Orient.

La necessitat de sostenir els sostres de les cambres feu naixer la idéa del pórtich, y aquest originá 'l pilar y la columna; mes no fets de pedra, sino de fusta ó de mahó. Els sostres foren de fusta, ab aplicacions de metall, pera assegurar sa durada. Ja sabem que 'ls assiris usáren el metall ab abundancia. Mr. Place,⁵³ á Korsabad, trová⁵⁴ un tronch de fusta de cedre encara recobert d'una fulla d'aram imitant l'escorsa del arbre. Els batents de les portes eran [30]⁵⁵ també recobertes d'amples faixes metáliques sovint adornades de baixos relleus.

Si á Caldea no 's trova la columna de pedra, no aixís á Assíria. En aqueixa darrera encontrada abunda la roca calissa, y si bé usá la colúmna en els edificis, may tingué⁵⁶ aytal membre arquitectónich la importancia que al Egipte, á la Grecia y demés pobles que heredaren la civilitació llur. Imitadors els ninivitas dels

48. Text suprimir: "y nacional".

49. Text suprimir: "deturant".

50. Text suprimir: "quasi".

51. Nota al marge: "11". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 139, fig. 38.

52. Text suprimir: "sempre".

53. Victor Place (Corbeil, 1818 – Tanguet, 1875). Diplomàtic i arqueòleg. Va succeir Botta tant en el consolat de Mossul, com en les excavacions a Khorsabad (1851), on va introduir per primer cop la fotografia per documentar les troballes. La seva obra principal és *Ninive et l'Assyrie* (3 vol.) (1867-1870).

54. Text suprimir: "una viga".

55. Nota al marge: "12". Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 213, fig. 72.

56. Text suprimir: "aqueix".

arquitectes babilònichs, quan empleàren la colúmna, pot dirse que ho feren porugament, pera no mancar á las tradicions y á les ensenyanses de sos mestres, y encare sols la usaren en petits edículs, en kioskes ó en temples,⁵⁷ verdaderes capelletes; may en les torres-temples, ni en els palaus reyalss.

Y, en bona fé, que es interessant, pera la historia de l'art, la colúmna y 'l capitell assíri, per haver estat, si no el pare, l'avi del genuí capitell grech, el tan conegut del estil jónich, com ja dirém en son [31] dia. Malgrat, donchs, el poch cas que de la colúmna feren els assiris, resulta que de sa humilitat la tragué y la copiá 'l poble mes artista que hagi existit en el mon. En cámbi, si 'ls grechs feren escás esment de la volta, 'ls assiris la consideráren com un dels principals elements de la llur arquitectura, seguintlo, en aqueix concepte, 'ls pobles que d'éll aprengueren l'alsar els edificis ab eupules y cobrirlos ab voltas. No la inventáren la volta, com ja diguérem, que ho feu l'Egipte; empro, li donáren tota la importancia que té, no relegántla á segon lloch, com sos inventors els arquitectes nilótichs. A Messopotàmia las construccions ab volta domínan arreu y fán la originalitat de sos edificis. La necessitat, que es la verdadera mare de la ciencia, ensenyá als caldeus y assiris la manera de cubrir els espays per medi de la volta verdadera, es dir, ab dovellas. Y aixís [32] devía ésser, perque no tenint fusta bona,⁵⁸ y abundosa pera fer envigats prou grans, y disposant, á mantes, de l'argila que 'ls hi permetía obtenir materials de petites dimensions, aviat els manobres⁵⁹ de la Messopotàmia s'enginyarian pera fer voltes de mahó, que degudament lligadas, havian d'ésser de gran resistencia. Y no la sostingueren els caldeus aqueixes voltes ab pilars y columnes com els romans, per exemple, feren despres; sino que las⁶⁰ sentáren damunt dels murs, dántloshi la gruixaria convenient pera resistir la empenta⁶¹ y el pes de las voltas de canó seguit, apoyades directament en els murs, confiant sa solidesa en la resistencia d'aquéstos, que caracteriza, com veurém en son dia, la coberta de nostre románich, han d'anar á cercar son llunyá origen en aqueixes construccions orientals, de la mateixa manera que 'l sistema de sostenir les cúpules, [33] damunt d'un plá quadrat, per medi de trompes en els ánguls...⁶²

Els caldeus, que foren els mellors constructors de clavegueres dels temps clássichs, construiren invariablement ab voltes aqueixos desayguadors tan

57. Text suprimir: "de prop del riu".

58. Text suprimir: "gran".

59. Text suprimir: "caldeus".

60. Text suprimir: "apoyaren".

61. Text suprimir: "Nostres Las voltes".

62. Text suprimir: "Mes, no adelantemos los acontecimientos, com diuhen les Noveles de á cuartilla de real la entrega, de la literatura dosimetrica d'allende el Ebro...".

indispensables en un país de grans plujes.⁶³ Mes, la volta, no la amagaren may, ni menys la disimularen,⁶⁴ en lo espés de la construcció, sino que comprenent sa noblesa, la mostraren arreu en les fatxades mes grandioses y en els edificis mes luxosos, embellintla ab hermosos revestiments y senyalántla ab cenefes d'espléndida decoració esmaltada. Observeu⁶⁵ que les portes de les ciutats, dels palaus y dels temples, [34] en totes les entrades monumentals, un arch reseguint l'arxivolta, bellament decorat,⁶⁶ adorna aqueixos ingressos. La volta de canó seguit, sense ressaltos, ni faixes de cap mena, com en nostres iglesies romániques, segueix de cap á cap, la nau, la galeria, ó l'ample corredor, per llarch que sia, y, sovint, una cúpula,⁶⁷ mes ó menys aplanada, cobreix la sala, si aquesta es quadrada, com en el transepte⁶⁸ dels temples de nostra terra dels sigles X y XI. No estranyeu aqueixes referencies tractántse d'estils, terres, creencies y épques, entre si tan allunyades. La Arquitectura forma una cadena de tradicions y d'imitacions perpetuades á través dels sigles y dels llocs; y no ha de causarnos maravella, que procediments antiquíssims, s'úsín⁶⁹ avuy com á cosa inventada d'ara, contant moltes y moltes centúries.

[35]⁷⁰ En els baixos relleus ab que Sennaquerib volgué enriqueix son palau fet erigir á Ninive, hi han⁷¹ representades aqueixes régies construccions; y arreu, s'observa el caràcter dominant en tals obres en quines la volta y la cúpula dominan absolutament.

Ja⁷² havém dit que á Caldea no s'usá la pedra aparellada, perque no hi havia aqueix material; en cambi á Assiria se'n feu ús⁷³ pera revestiment en els edificis d'importancia, entre élls, citarém les muralles del palau de Sargon á Korsabad, y s'empleá la pedra, no per luxó ó pera imprimir la major riquesa á la construcció, sino pera assegurar la solidesa dels murs de sosteniment. La riquesa en els edificis la obtenían els caldeus y assiris per els revestiments y aplicacions de les rejoles esmaltades, de les plaques d'alabastre y del bronze y altres metalls mes richs, abundantment empleats.

63. Text suprimir: "estivals".

64. Text suprimir: "els caldeus".

65. Nota al marge: "13". Casades potser es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 235, fig. 90.

66. Text suprimir: "decora".

67. Text suprimir: "esférica".

68. Text suprimir: "de nostres".

69. Text suprimir: "arreu".

70. Notes al marge: "4 2 9" i "14". No podem determinar a quines imatges es referia Casades.

71. Text suprimir: "representats els treballs".

72. Nota al marge: "15". No podem determinar a quina imatge es referia Casades.

73. Text suprimir: "abundant".

[36] Els assiris, mes que gegantines y colossals com les construccions egipcies, les feren feixuges, pesantes, macises. El aparell dels murs s'obtenia per capes horitzontals, empleant á la base⁷⁴ pedres de grans dimensions. Aixís, els carreus comptan 2 metres de gruix, altre tant de amplada y 2^m 70 de llargada. Cada bloch d'aquests forma un cubo de 10^m 80 y un pes d'uns 23.000 kilograms. Per aixó deya que 'ls assiris construían feixugament. El mur de revestiment⁷⁵ forma talús, es dir, el que está aplacat al macís de la obra, y serveixen per sostenir terrats y molls. Les alsades dels murs, desde 'ls fonaments al cim, tenían 18 metres en sa part exterior. L'aparell y talla de les pedres es perfecte y molt ben estudiada, mitjansant una combinació de les pedres que 's lligan en el macís d'un modo del tot ben entés. Els arquitectes, mes que 'ls arqueòlegs, tenen un bon exemple pera estudiar en el típic aparell assiri.

[37] Dónan, (malgrat lo macís de la construcció,) un aspecte d'elegancia⁷⁶ ben palesa, els marlets ab que 's coronaven els edificis, de forma grahonada, adornats ab rosáseas, y indicant el pla del terrat un⁷⁷ fris de rajoles vernissades.

Les muralles que enclouían les ciutats solían tenir mes elevació que les que tencavan els palaus; aixís, arribavan fins á 23 metres d'elevació y altres tants d'espessor, formant un bloch enormement macís, un verdader atapahiment d'argila, una tàpia sumament espesa y macisa, revestida exteriorment ab carreus quadrats, ab combinació ab altres de llargaruts, com mahons posats de cantell. De les excavacions fetes en els monuments de Khorsabad y de Kujundjik, resulta que unas vegades la pedra s'usava com á material d'adorno y altres donántli part principalissima en la [38] construcció, no perdent may, empro, sa importancia l'argila. Havent donat una mostra de la mestria en saber tallar y aparellar la pedra, els arquitectes assiris se donáren per satisfets y tornáren á les practiques tradicionals; aixó es la construcció compacte, obtinguda per enormes quantitats d'argila fins⁷⁸ conseguir una gruixuda mole de terra formant bloch. Representeuvos, diu Chipiez,⁷⁹ l'edifici assiri com fet per medi d'un motllo colossal ple de terra.⁸⁰ Y aqueixas masses d'obra cuyta ó crua, els mahons y rajoles, no estavan units pel morter ni pel ciment; la adherencia s'obtenia per la mateixa superposició del material; quan se tractava de les voltes; l'argila humida ab aygua y barrejada ab una mica de palla, formava tota la lligada de la obra. Aixó no

74. Text suprimir: "del mur".

75. Text suprimir: "imitant als egipcis".

76. Text suprimir: "indubtable".

77. Text suprimir: "fris fet".

78. Text suprimir: "fins á obtenir lograr".

79. Perrot / Chipiez 1884: 125.

80. Text suprimir: "desfeta".

vol dir que 'ls Caldeus no usessin un excelent morter de cals. Les runes de certs monuments ho han comprovat. A mes d'aqueix material, á Messopotamia hi havia un morter natural; el betum.

[39] Aqueix material abundantíssim en el país, abans mes que ara, s'empleava en les construccions importants. L'ús d'aqueixa sustancia, desconeguda á Syria y á Grecia, y característica de la Caldea, fou antiquíssim, de manera que 'l Génesis al parlar de la construcció de la torre de Babel, s'expressa, com ja havem dit, en aquestos termes: "el mahó els serví de pedra, y 'l betum els serví de ciment".⁸¹ Els murs de Babilonia, segons Herodot,⁸² foren construïts ab aqueixos dos materials: l'argila y 'l betum, logrant una duresa tal que, ab prou feyna el picot ha pogut destruir la coessió d'aqueixos elements compenetrats, com si fossen els components de la roca mes dura. La necessitat d'evitar els efectes de les filtracions de l'aygua obligá als arquitectes caldeus á usar molt sovint dels esfalts.

Com els egípcis, els arquitectes messopotámichs no cuidaren⁸³ d'assegurar la estabilitat de sos edificis per medi dels fonaments, com fem nosaltres. Se refiaven del gran pes del mateix edifici, assegurant per gruixuts contraforts la construcció.

[40] Els arquitectes caldeus, no descuidaren cap detall pera assegurar la durada y conservació dels edificis, havent empleat un sistema de desáyguës de les cobertes, que fã honor á sa verdadera perícia.

Res se pot dir, de ben segur, sobre la manera com se cubrían les cambres. L'estat de ruina, formant una massa d'argila, á voltes, colossal,⁸⁴ dels edificis reals ó privats, no permet afirmar res en concret. Les parts altes dels murs no se son enlloch conservades, son coronament no 's coneix y, per tan, molt menys, la coberta que sostenían, fos aquesta feta de volta, fos de fusta. Es de suposar que les cámbres de certa importancia⁸⁵ se les cobriria ab volta. Al menys, en les ruïnes de la ciutat de Sargon, descobertes per Place, se veu que 'l corredor que s'obra en el macís de les muralles y al qual dona ingrés la porta del recinte amurallat, te volta per coberta. Els aposentos de petites dimensions se cubririan ab sostres plans fets [41] ab vigues de palmera ó d'alba,⁸⁶ confirmant aquesta suposició les cendres y restos cremats que se son trobats confosos ab l'argila. Les pessets de grans dimensions serian á cel obert, com els átris romans, ó nostres cláustres, regnant al entorn de ses quatre cares unes galeries cobertes, sostenint la tendada ó coberta, peus drets de fusta, ó bé pilars d'obra, quedant al fons de les parets, resguardats

81. Gènesi 11, 3.

82. Herodot I, 179.

83. Text suprimir: "d'obrir".

84. Text suprimir: "d'argila".

85. Text suprimir: "la volta que".

86. Text suprimir: "(peuplier)".

dels agents admosfèrichs els relleus que les decoravan. De totes maneres, la necessitat de defensarse de la gran calor que se sofreix á la Messopotamia, deuria obligar, allavors com ara, á disposar les habitacions en condicions de poderhi viure y respirar, fugint, al tancarse dintre de les cambres, dels ardorosos raigs solars. Y aixís com per medi de parets groixudíssimes s'evitava que 'l calor escalfés massa l'interior, per medi de las voltes, ó millor, de les cúpules, cobririan les [42] cambras fenthi possible la fresca. Els relleus, repetidament, confirman aquesta suposició, y les construccions actuals del pais clarament revelan que les coses no passavan allavors de diferent modo. Pot afirmar-se, ab tota seguretat, que les cambres dels palaus ninivitas estavan cobertes ab voltes de canó seguit, ó de bressol.⁸⁷ Per altra part, acaban de confirmar l'ús constant de les voltes, pera cobrir⁸⁸ ámples ó llarchs espays, la circumstancia de presentar els baixos relleus, que figuren les portes y muralles de ciutats, les obertures en plena cintra. Coneixent el principi y 'ls elements de la volta, lògich es afirmar que la emplearen els assiris. La abundancia de blochs de terrissa de forma curvilínea que s'han trobats en les excavacions, demostran que caygueren quan la volta s'esfondrá, cubrint bona part del sol de les cambres que havían cobert, estant tots recoberts d'estucat y portant molts d'ells pintures al fresch.

[43] Lo gruix considerable dels murs de les cambres, que arriban á tenir fins á⁸⁹ 5 y 8 metros d'espessor, s'explica per la necessitat d'assentarhi la volta y d'assegurarhi sa resistencia, evitant que s'aclofés per manca de bons sosteniments. A son temps, també deurém observar lo mateix en els murs de nostres temples románichs quals naus cobreixen voltes de canó seguit. Aqueixa disposició explica que les sales assíries sian mes llargues que no pas ámples, y que 'ls murs o embans de separació sian grouixudíssims. A mes de les voltes les parets havian de sostenir, mitjansant aquéstes, els grans y pesats terrats ab que 's cubrian els espays obrats.

¿Com les feyan els assiris aqueixes voltes de mahó crú? Mercés á les condicions inmillorables de la argila y á una práctica tan sàbia com constant en saberla trevallar y aparellar. Pregunteu á nostres mestres de cases com s'ho fan pera que les voltes de [44] mahó plá⁹⁰ dels tráms de las escales, son tan resistents, tot just quedan aparellades, fins poder sostenir, sense rómpres la cohesió, pesos considerables; y ben segur que vos contestarán com els manobras assiris. D'aquéstos, ben segur, aprenguéren els arquitectes bisantins, la manera de fer les voltes, ab argila, y sense l'auxili de la cintra, y res tindria d'extrany que les

87. Text suprimir: "com diuhen els francesos".

88. Text suprimir: "grans ó llarchs".

89. Text suprimir: "cinch".

90. Text suprimir: "de que tan els".

tradicions constructives de nostra terra, en aquest y altres particulars, provinguessen de tan llunyà origen. No fêm mes que suposicions que, per ser nostras, ben poca cosa valen.

Es sabut que 'ls assiris construïren cúpulas de mitja taronja ó cimbóris, com ho feren molt temps despres els persas, els bisantins y 'ls constructors románichs. Qui sap fer voltes, res li es construir un casquet semi-esfèrich. La arquitectura oriental y ses derivades ho confirman palesament, transmetentse les pràctiques constructives, com una tradició, de generacions á generacions, fins avuy. Queda comprobat [45] que l'origen de la volta en plena cíntra y de les cúpules hemiesfèriques y elíptiques s'ha d'anar á cercar á la Assíria.

A mes de les cobertes en volta y en cúpulas, els caldeus y assiris se valgueren també dels sostres fets de vigues de fusta y sostinguts ab peus drets de la mateixa materia, emplantantse aqueixos dos sistemas de cubertes en un mateix edifici.

Els caldeus y assiris, ja havém indicat que eran enemichs de les grans obertures pera il·luminar y donar ayre als edificis. Els baixos relleus mostren que en lloch de finestres s'usaven veritables forats pera aquell servey. Les portes y les clara-boyes, practicades aquêstes, naturalment, en el sostre de les càmbres, bastavan pera donar claror als aposentos, penetranthi l'ayre y deixanthi escapar el fum. Quan se tractava de voltes y cúpules, se feyan en el macís de la obra, uns respiralls, per medi de canonadas d'argila, com las usades per nosaltres pera engolir les ayguas de pluja dels terrats, ó pera la surtida del fum.⁹¹

[46] A falta de finestres, els arquitectes assiris donaren á les portes dels edificis grans dimensions. El clima extremadament calurós que domina en el país messopotámich obligá á pendre les precaucions á que també estém obligats nosaltres pera evitar la xardór aclaparadora dels dies caniculars, en quins la claror molesta tan com el calor, y lo primer que fem es⁹² tapar les obertures ab persianes y cortines, ó ajustant els finestrans, quasi suprimir les finestres.

A mes, els edificis caldeus y assiris no tenian pisos; se componían sols de baixos, guanyant en extensió lo que perdian en alsada; y 's comprén que fós aixís, perque d'altre modo no hauria sigut molt fácil il·luminar les pessés pel sostre ó per la cúpula. Tampoch se necessitavan escales interiors.⁹³ En cambi, com que 'ls edificis estavan alsats damunt de terraplens artificials, pera pujar á la plataforma 's construïren escales y rampes exteriors pera facilitar l'accés⁹⁴ als replans que 's formavan, y [47] aqueixes escales y rampes, en els edificis que s'ho valian, solian

91. Text suprimir: "ab manguitos de terrissa".

92. Text suprimir: "tancar".

93. Text suprimir: "No obstant".

94. Text suprimir: "á les terrasses".

esser monumentals, y 'ls vestigis que d'aqueixes construccions han arribat fins á nosaltres, revelan l'excessiu compte y minuciós esment ab que foren obrades, essent decorades, á mes, magníficament ab rajoles esmaltades.

A mes de les construccions en ensambladura, com son les fetes ab fusta; les aparellades, ó sian, les de pedra, y les compactes ó construïdes ab l'argila crúa, cuyta ó esmaltada, 'ls assíris conegueren la construcció que podém calificar de lleugera, ó sia, la feta per medi de la fusta y del metall. Encara que no n'ha quedada cap en peu d'aqueixes elegants y ayroses construccions, els relleus que les representan donan á entendre bastant llur forma y disposició. Igualment,⁹⁵ els assíris sabian aixecar y guarnir tendes, ab fustes y draperies riques, com cortinatges y tapisos, dividides en departaments, de lo qual poden donar una idea, guardades les distancies [48] de luxu y bon gust, els nostres envelats de festa major. En lloch de les teles pintades y demés adornos, horriblement cúrsis y de péssim gust, poséu tapisseries riques, espléndides teles y catifes,⁹⁶ cuiros labrats,⁹⁷ guadamacils y estófes de fina llana; en lloch dels mástils y palitróques de fustots, poséuhi columnetes de bronze ricament labrades, ab capitells y figuretes terminals, y tindreu una idea de la tenda assíria. En les portes de Balawat, recobertes de planxas de bronze, trevallades al repujat, que⁹⁸ son un dels tresors del riquíssim Museu británich, se representan els fets d'armes de Salmanassar II,⁹⁹ y s'hi¹⁰⁰ vehuen, abreviada y sumariament figurades, aqueixes tendes. En ellas passarian la major part de son temps els reys conquistadors assíris, preferint viurehi, en lloch de habitar en les fosques y feixugues cambres dels palaus, disfrutant, á la primavera y tardor, de la vida del camp, ab sos verdors, flors y perfums, [49] entre mitx de espesses arbredes y sota¹⁰¹ 'ls frescos ombrius.¹⁰²

Havém dit mes amunt, que 'ls constructors caldeus no empleáren la pedra com á material de primer ordre pera vestir els edificis, com tampoch usáren la columna

95. Nota al marge: "16". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 201, fig. 67.

96. Text suprimir: "y, tindreu una idea de la tenda assíria".

97. Nota al marge: "guadamacils".

98. Text suprimir: "foren".

99. En realitat, cada cop que Casades esmentava Salmanassar II s'estava referint a Salmanassar III.

100. Text suprimir: "havem representades".

101. Text suprimir: "les fresques".

102. Nota al marge: "Els israelites, durant son éxode vers la terra de Canaan, guarniren la tenda que guardava l'arca de la Aliança. Moisès en el llibre corresponent del Pentateuc descriu detalladament com era aquesta tenda". Probablement, es tracta d'una anotació molt posterior a la data de lectura de la conferència. Entre 1936 i 1939, Casades va fer un buidatge exhaustiu de diferents obres de temàtica bíblica, el qual, possiblement, va motivar aquesta anotació (Vidal 2023b).

monolítica. Ab tot, no vol dir aixó que haguéssen desconegut aqueix típic support que tanta importancia ha tingut en tot temps y per tot arreu, caracterisant quasi ell sol els estils arquitectònichs. Els caldeus usáren la colúmna, sino en els grans edificis, en les construccions lleujeres; edículs, pabellons, tendes, etc., y, per tan, en aquest cas no fou tampoch la pedra que serví pera¹⁰³ obtenir volúmenes sino la fusta, permetent aquesta donar una gran esbeltesa y alsada al aludit suport. Es mes, com sia que aquell material no es per sí mateix prou rich, se'l revestí ab planxes de bronze, trevallades al repujat y unides per medi de claus de lo mateix, y fins, segons el destí del¹⁰⁴ edícul, enriquides ab lámines d'or. [50] De la mateixa manera que la pobresa de la argila se la disfressava mitjansant les plaques d'alabastre, esculpturades, que s'aplacava als paraments de mahó, aixis també 's dissimulava la fusta revestintla ricament. Aqueixes primes colúmenes, ab capitells adornats ab rudimentaries volutes, se véhuen sovint representades en les esmentades plaques d'alabastre, diventse citar, com á¹⁰⁵ típica, la que 's conserva en el Museu británich en quina hi figura l'homenatge al deu Sol (Samas) pel rey Nabu-Abla-Idin, (del 900 ab. J.C.). El deu está en una mena de capella ó temple, sostenint la coberta, de tela ó de cuyro, unes esbeltes colúmetes, segurament de fusta, revestides de metall, bronze ó bé or.¹⁰⁶ Altres representacions de monuments análechs tenen la mateixa disposició. Els assiris aprengueren dels caldeus el model d'aqueixes altes y primes colúmenes de fusta revestides de metall, element que 'ls arquitectes babilónichs inventaren sense haverho après de ningú, essent en aquest particular del tot originals.

Si bé 'ls constructors ninivitas utilisáren la [51] colúmna de pedra, ho feren porugament y ab dubtes, no tenint aqueix element ni la importancia, ni la independència que fruí en les architectures dels demés pobles; sempre la columna assíria,¹⁰⁷ encara que sia obrada en pedra, fá recordar la colúmna ó peu dret, de fusta, dels caldeus; y 'ls capitells y basas, tan avinent que 'l metáll permeté donárlshi les formes¹⁰⁸ corvades que despres imitá la pedra, ó sian, les volutes, que son un recort de les banyes recargolades del boch, del isart, ó del ibex, ab quines, primitivament, s'adornarien les colúmenes de fusta. Las banyas de les¹⁰⁹

103. Text suprimir: "fer".

104. Text suprimir: "edifici".

105. Text suprimir: "típiques".

106. Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 211, fig. 71. El fet que no afegís cap nota al marge pot voler dir que no va projectar la imatge del relleu durant la conferència.

107. Text suprimir: "recorda".

108. Text suprimir: "arrodonides".

109. Text suprimir: "fieres".

besties (bóvides) que cassavan els assíris,¹¹⁰ proporcioná, de bon principi, a aqueix poble, un element de decoració, que sempre mes s'imitá, complicant un motiu, de sí, tan senzill. La voluta, que caracterisá el capitell jónich, entre 'ls grechs, deu son origen al capitell assiri de les banyes recargolades. Aqueix motiu ornamental se repeteix molt sovint, lo mateix en els capitells de les columnes, com pera servir d'acabament á edículs y fins [52] en certs mobles d'importancia, com tronos, suports, etc., y d'un modo especial en lo que s'anomena *arbre de la vida*,¹¹¹ aqueixa representació mística tan sovint figurada en els relleus assiris. Aixó fà suposar que aqueixes curves y enrotllaments tenen un significat simbólich ó religiós, com la flor del lotus entre 'ls Egipcis. En els escassos exemplars de capitells fets de pedra que s'han conservat, si bé no hi ha aqueix motiu sovint representat, ab tot, hi es de notar la preponderancia de les ratlles corvades, arrodonides, curvilínees, que tal vegada tenen son origen en els capitells cónichs del temple de Karnak, al Egipte.

Una particularitat característica del Art assiri es la de presentar els pedestals de les columnes ab analoga forma del capitell; á mes, la colúmna, de vegades, s'apoya damunt [53] del lloç de lleons alats ó de esfings, servint aqueixos animals de basas. Aixís se presenta en els palaus de Nimrud y, molt particularment en el de Assurnasirpal. Aqueixa disposició, que es ben peculiar del estil caldeu y assiri, la¹¹² imitá el poble heteu, com veurém en son dia,¹¹³ y fou tramesa als persas y d'aquestos l'aprengueren els bisantins. Fou una afició ben assiria la de fer servir als lleons y braus alats pera sostenir, com indicant la forsa d'aqueixos animals fantástichs.¹¹⁴ Aixís es que, l'archivolta de la porta del palau de Korsabad, tomba y s'apoya damunt de la esquena de grans toros alats ab cap humá, cobert¹¹⁵ ab la mitra. Ab tot, els arquitectes assiris també, y sovint, donaren á la colúmna la base que es mes comuna, aixó es, un toro y un plinte ó un anell que circueix el comensament d'aquell suport, [54] element mes natural que tot altre, recort de la corda ab que quedava circuida la part baixa de la primitiva columna de fusta, pera donarli mes seguretat y durada.

La Caldea ensenyá als arquitectes assiris la manera de construir la volta. Al principi, igualment que á Egipte, y com en els demés pobles en el comens de llur

110. Text suprimir: "ab tanta afició".

111. Nota al marge: "17". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 222, fig. 81.

112. Text suprimir: "imitava".

113. Casades es referia a les conferències que va llegir el 19 i el 26 de Maig, i el 2 de juny de 1906, dedicades als hitites.

114. Nota al marge: "18". Casades es referia a les imatges reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 224, fig. 83 i 84.

115. Text suprimir: "de mitras".

civilisació, aquell element constructiu s'obté per un medi indirecte, no es la volta propiament dita. Els francesos ne diuen "voûte en encorbellement"; aixó és, el material que la forma, sian mahons, sian pedras, á mida que guanyan en alsada, s'avansen envers l'interior,¹¹⁶ fins á trovarse á dalt de tot, y 'l petit espay que li queda, se tapa ab un carreu ó ab una rajola. Les tombes de la baixa Caldea proporcionan molts exemples d'aqueixes falses voltes, que foren apreses dels egipcis. La necrópolis de [55] Mougheir, la primitiva Ur,¹¹⁷ conté, fetes de mahó crú, lligat ab fanch,¹¹⁸ un exemplar típich de tal construcció, tan apropiada quan s'ha d'usar solament d'un material de petites dimensions,¹¹⁹ pera cubrir reduïts espays, y que han de sufrir presions poch fortes. No hauria servit aqueixa volta pera sostenir les grans terrasses dels edificis de considerables dimensions, ó sian, els anomenats jardins suspesos pels ponderatius autors grechs. Aqueixos terrats estarian sostinguts per verdaderes voltes¹²⁰ aparellades, y pera que la humanitat no perjudiqués la obra, el paviment contenia moltes capes de betum y moltes planxes de plom, segons ho pogueren observar Diodor¹²¹ y Strabon.¹²²

Les voltes, admirablement construïdes del palau de Sargon, tenian la alsada, desde 'l [56] paviment á la clau, de 6^m 46; desde 'l comens, ó flexa, presa de la clau al naixement, 2^m 40; la amplada de la obertura, es de 4^m 30. Las particularitats constructives d'aqueixes voltes assiries no interessan tan al arqueòlech com al arquitecte, y, per lo tan, no devém entrar en detalls que vos serían pesadíssims.

La projecció de la porta del palau de Korsabad m'estalvia una¹²³ descripció, may tan clara com la que vos fareu vosaltres mateixos contemplarla.¹²⁴

Com á perfectes coneixedors els arquitectes assiris dels sistemas de voltes y dels serveys que de elles póden obtenirse, foren uns sábis constructors de clavegueres. Encare que no sian aqueixes uns monuments de la¹²⁵ classe que causan admiració, no obstant, mereixen esser classificats entres les obres mes notables del poble dominador de la Messopotamia. Els arquitectes [57] assiris no podian prescindir d'aqueixos canals de desaygues atesa la manera de construir els palaus, ab enormes terrats ahon les aygues de pluja s'hi haurian acumulat, destruint

116. Text suprimir: "encaballantse", "empermodantse".

117. Text suprimir: "feta".

118. Text suprimir: "aqueix".

119. Text suprimir: "y serveix".

120. Text suprimir: "adovellades".

121. Diodor, II, 10.

122. Estrabó, XVI, 5.

123. Text suprimir: "detallada".

124. Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 235, fig. 90.

125. Text suprimir: "mena".

tot seguit les construccions. Tots los palaus contenen aqueixos canals subterranis, pera aconduir fins al riu les ayguas pluvials y les ayguas brutes de tan grandíssims edificis. Mr. Place, que ha estudiades aqueixes clavegueres,¹²⁶ exposa la verdadera sabiduria dels arquitectes que idearen tota la xarxa que en el subsol de Babilonia s'obrá ab la resolució de tots los problemes que en si portan aqueixes obres de tan indubtable utilitat. Els assiris ne foren mestres consumats. No 'ns pertoca detallar aquest particular.

20 Janer 1906

126. Text suprimir: “ex-posa”, “exclama”.

3.2. Resums de la conferència publicats a la premsa

Centre Excursionista de Catalunya.— En els darrers dissabtes, 20 y 27 del passat janer, don Pelegrí Casades y Gramatxes donà ses *Conferències* XII y XIII, sobre Arqueologia pera ús dels Excursionistes. En la primera s'ocupà de la organització social dels pobles caldeu y assiri y de les relacions que abdós mantingueren entre si en sa llarga historia, perdent la autonomia als babilonis, mercès a la política absorbent dels monarques ninivites.

Recordà'l senyor Casades que a Caldea hi havia una casta sacerdotal, dipositaria de la ciencia d'aquella época, y de qual classe, que formava la aristocràcia històrica del país, sortiren els reys y magnats.

Feu avinent el conferenciant, que la Babilonia, veritable capital de la Mèssopotàmia, fou originari un Art nou, que respongué a les idees estètiques y a les necessitats constructives del país del Eufrates y del Tigris. Aqueix Art, no fou tan abundant ni tan variat com a l'Egipte, per quant el poble no s'hi veu representat, reproduint sa vida baix tots sos aspectes, sinó que tansols les escenes religioses y els actes dels reys se consideraren dignes de les obres dels artistes caldeus y assiris. Aqueixes escenes, esculpides en els baixos relleus que omplen els murs dels palaus assiris, donen idea de com foren representats els deus, els reys y sos servidors, proporcionant dats importantíssims sobre'l tipus físich d'aquelles gents, y sa característicu indumentaria, inconfundible ab cap més poble de la antiguitat.

Parlà, després d'aquesta idea general sobre els caldeus y els assiris dels monuments que aixecaren aqueixos pobles y del material de que podien disposar, essent el principal element ab quin erigiren els edificis, l'argila, abundantíssima en tota la Mèssopotàmia, havent servit, reduïda a manons, tant pera bastir palaus, temples y muralles, com pera escriptureh y formar els volums de ses biblioteques. Això feu que la industria de la ceràmica caldea arribà a un grau de perfecció insuperable, fent un ús constant de les rejoles esmaltades y bellament decorades pera vestir la nuèsa dels paraments y enriquir la pobresa dels materials empleats, especialment a la Caldea, douchs, que si bé a l'Assiria s'hi troben alabastres y altres roques, aquet material s'empleà més com a revestiment que com a element constructiu, usantse també'l mahó, seguint les lliçons trasmeses pels arquitectes babilònics. Utilisaren així mateix, d'una manera abundant, els metalls, bronze, plata y or, aplicats a la fusta y com a decoració, treballats de tota manera y ab un gust artístich molt remarcable.

S'ocupà, seguidament, el senyor Casa-

des, de les formes que'ls caldeus y assiris donaren a llurs monuments, caracteritzats pel cubo, la planta quadrada, y les parets verticals si's tractava de palaus, y per aqueixa mateixa forma cúbica, superposada y formant torres esglaonades ab pisos, els temples; y una y altres edificis, venint aixecats del pla terreny per altres plataformes artificials, que donaven lloch a esbarjosos terraces, amples replans, grans rampes y esglaonades pera guanyar l'ingrés d'aqueixes monumentals construccions. Feu avinent el conferenciant que no calia cercar detalls y subtileses en aqueixes masses de mahó, sinó grandiositat y siluetes d'energich y imposant aspecte. Aquest és el que presenten totes les construccions de la Mèssopotàmia. Atapades moles d'argila, ab escassíssimes obertures y ausencia de molures, per rahó del material empleat, y també obeint aixó a les condicions climatològiques del país.

Feu avinent el senyor Casades que, malgrat presentar aquest aspecte la arquitectura caldea-assiria, se coneixen construccions lleugeres, fetes de fusta y metall, segons se representen en els baixos relleus, ab quins materials se feren columnes y altres sòpors, que no tingueren, empró, la importancia que aquets elements assoliren en les arquitectures dels demés pobles. Recordà'l tipich capitell assiri, origen, tal vegada, del clàssich capitell jònic, y retragué l'ús constant de la volta pera cobrir espais, lo que constitueix una altra característica de la arquitectura mèssopotàmica, havent arribat a la major perfecció en aparellar aquest element, del qual se'n derivà la cúpula, que, per lo sovint que en ses construccions la emplearen els assiris, forma la major originalitat de sos edificis.

Finalisà'l senyor Casades aquesta XII conversa, fent avinent altres detalls de les construccions caldea-assiries, com son els marlets ab que's coronen tots els murs y acabaments dels edificis; la manera d'aparellar el mahó y la pedra en els paraments, les molures rectilínies ab que's decoren els panys dels murs y els plafons, l'ús del betúm y del morter pera unir el material, la escassa importancia donada als forjaments, confiant la estabilitat de les construccions al enorme pes de sa massa, y altres particularitats que aquelles presenten al estudi del arquitecte y del arqueòlech.

En la XIII conversa s'ocupà'l senyor Casades de les formes arquitectòniques secundaries y de la ornamentació dels caldeus y assiris, que per si sola caracteriza a aqueixos pobles y forma una plana importantíssima de l'història del Art. Recordà que la porta, entre'ls orientals, en totes èpoques, fou l'element més important dels edificis, y en ella la decoració més rica s'hi es sempre usada, com ho de-

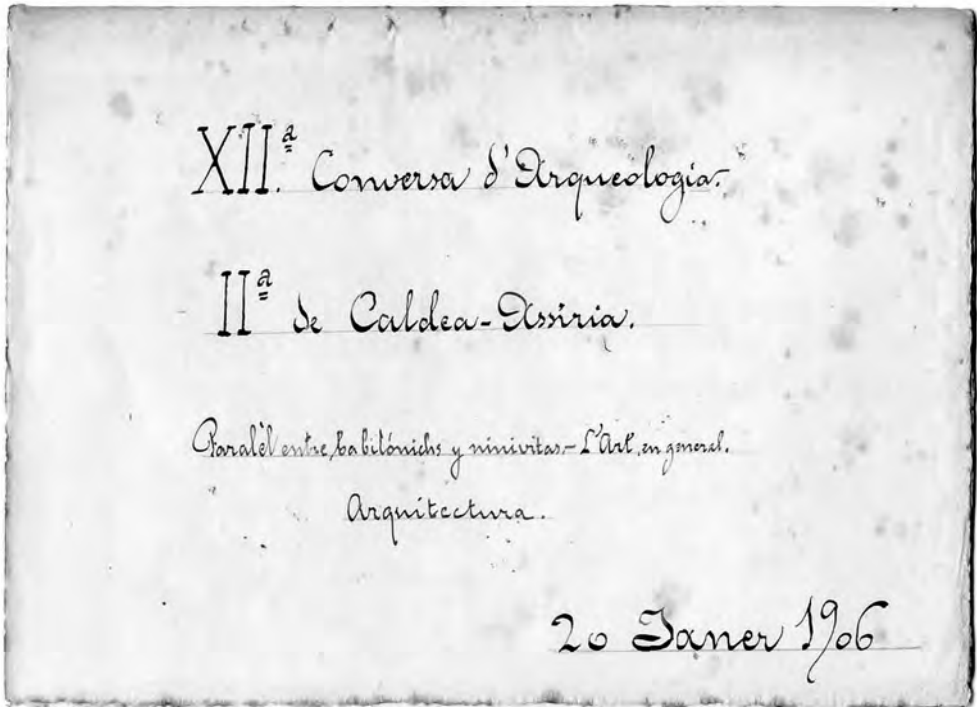
mostren les entrades dels palaus assiris, recobrint les reïoles esmaltades l'arch cíntrat que les forma, y als toros y lleons alats, colossals, de gros bulto, que franquejen superbament els ingressos, en els quals s'adorná'l paviment o el marxa-peu ab lloses d'alabastre, esculpides ricament, y la socolada, hermozejada ab amples faixes de reïoles esmaltades, ab figures d'animals, plantes y altres representacions, les quals se troven també en els revestiments de bronzo de les fulles de les portes, com les de Balawat, que's guarden en el Museu Británich. Feu notar el conferenciant la monotonia dels motius ornamentals, deguda a la persistència en usar l'argilla per a tota mena de construccions, usantse sempre la decoració rectilínia en els panys dels murs, recorri, tal vegada, de les primeres obres fetes de fusta. S'ocupá després de les formes donades als altars y esteles, y el significat commemoratiu d'aquestes; dedicant la major part d'aquesta Conversa el senyor Casades en posar a relleu la decoració policroma usada pels caldeus y assiris per a disressar la pobresa del material, revestintlo ab estucs, pintures, reïoles esmaltades y mitges columnes embegudes en el parament, ricament decorades, suplint ab aquet medi l'ausència de la pedra en la construcció, y havent sigut aquesta usada, a l'Assíria, en forma de lloses aplicades, plenes de baixos relleus, representant escenes religioses y també de guerra y batalles, especialment quan s'hi figurava l'imatge del rey.

Finalment, explicá algunes particularitats relatives a la decoració dels murs en els edificis caldeus y assiris y al ús dels metalls preciosos y del evori labrat per a adornar certes parts de les cambres reials y els sumptuaris; ponderant el bon gust y gran riquesa ab que solien revestir els reys assiris sos palaus y els temples, causant l'admiració dels autors grecs y les amenaces terribles dels profetes hebreichs; acabant el senyor Casades sa darrera conversa fent esment de la orientació y planta dels temples y de les ciutats, costum iniciada pels caldeus, donant a tal disposició un caràcter místich, que molt s'avenia ab les creences fundades en la observació dels fenòmens siderals y ab les pràctiques rituals que acompanyaven la fundació dels edificis dedicats a la divinitat, recordant el caràcter religiós que tenien aquets sets a causa de créures que eren els sacerdots caldeus els qui dirigiren les construccions de la Mesopotamia, portades a terme per l'esforç humà, com se representen clarament en els baixos relleus assiris, de la manera típica en que ho feren aquells artistes, ab complet desconèixement de les lleys de la perspectiva.

Bon número de projeccions lluminoses illustraren aqueixes converses.

Dia 20. Conversa XII. — La Caldea y l'Assiria (continuació). — Organització social d'aquests pobles. — Sos monuments. — Formes, materials y elements de construcció d'aquests.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 133 (1906), p. 63

Coberta del plec que conté el manuscrit de la segona conferència
(Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya)

4. Tercera conferència (27 de gener de 1906)

4.1. *Transcripció del manuscrit de la conferència*

[1] En el acabament de la darrera Conversa, 'ns ferem càrrech de la mestría ab que 'ls arquitectes caldeus y ninivitas empleáren la volta, feta de mahóns,¹ sábiament aparellats, havéntla usada tan pera cubrir les régies cámbres y sales dels palaus, com en les clavegueres, podent donar llissons, ben profitoses, als enginyers moderns, tota vegada que resolguéren els problemes y dificultats que en sí porta la construcció de les voltes y de les cúpules, com ho demostra el fet de que, moltes d'elles, han sobreviscut als edificis coetánis, cayguts en plena ruina.

Continuant avuy ocupantnos dels caràcters generals de la Arquitectura Caldeu-Assíria, parlarém de les formes secundáries y de la [2] ornamentació dels edificis, punts molt principals per quan caracterisan d'un modo inconfundible l'estil caldeu-assiri, formant per élls sols una página importantíssima de la Historia de l'Art y de la Arqueologia.

En la darrera Conversa diguérem la gran importancia que 'ls Assiris donaren á les portes de sos edificis, per les quals la llum y l'ayre tenia entrada en els aposentos, tota vegada que, per aixís exigirho les condicions climatològiques del país, les finestres, pot quási afirmárse, que no existian. La importancia, donchs, que

1. Text suprimit: "admirablement".

tenia la porta en els edificis ninivitas feu que se la decorés espléndidament, resseguint la arxivolta ab rejóles esmaltades. Les portes cintrades son les que mes sovintejan en els baixos relleus que les representan, haventnhi també de rectangulars [3] ó ab llinda, sia de fusta, de metall, d'obra ó de pedra, si bé cal afirmar, que d'aquest darrer material s'en coneixen poquíssims, per la rahó, en altra ocasió manifestada,² de la parquedat dels assiris en váldres de la pedra. Fins en els paviments dels palaus mes sumptuosos, el de Sargon, per exemple, s'utilisaren poch les lloses, y en cambi abundan els fets ab una capa de terra batuda y apisonada. Aqueixa pobresa en els paviments queda explicada per la costum observada en tot l'Orient, desde 'ls Caldeus als Turchs actuals, de cobrir el sol de les habitacions, sales y cámbres, ab estores y catifes, que 's trepitxavan, allavors, com ara, á peu descals, indicant aixó respecte y veneració. Aixís com nosaltres ens descobrim al penetrar en lloch sagrat, ó en casa d'altri, els orientals se descalsan, y per no trepitxar directament el terror, aquest se cobreix ab catifes. Per lo tan, no calia [4] enriquir els paviments, com ho feren despres els romans y 'ls bisantins, ab magnífichs mosáichs. Se comprén que si en els llochs tancats la pavimentació era senzillíssima, en els punts descoberts, en les portes, en els pátis y en les esplanades s'usés un paviment fet ab lloses de calissa ó ab³ amples rajoles, disposat tot ab gran esment, pera assegurar sa durada y evitar les filtracions de l'aygua de pluja. Igual procediment fou seguit en els marxa-peus de les portes. Una particularitat hi ha que notar en els ingressos assiris, sian portes de ciutats murades, sian de palaus ó de cambres; particularitat que s'observá en tots els pobles del Orient clássich y se segueix encare en el Orient actual. Y consisteix en la gran fondaria de tals ingressos, en la profunditat dels murs laterals de les portes, ocupant aquesta dependencia dels edificis, l'espai que nosaltres [5] destiném á un aposento ó sala. El paviment d'aqueixos ingressos, que tanta importancia⁴ han tingut en tot temps en la vida oriental, es del tot diferent als aludits. Participan del luxó ab que 's decoran, en general, els ingressos. Malgrat tenir⁵ els marxa-peus d'aqueixes portes fins 9 metres quadrats, n'hi han d'una sola pessa d'alabastre, ricament labrats. En els ingressos decorats ab braus alats, els marxa-peus estavan plens d'inscripcions. Algunes vegades, en lloch de textos cuneiformes, les lloses que pavimentan el sol de les grans portes, ofereixen una rica y elegant ornamentació, formada d'entrellassos, rosáceas, fullatges, etc. Indubtablement la primera idea dels mosáichs, que sigles mes endavant tant havian de contribuir á la exornació dels

2. Casades tractà aquesta qüestió en la conferència del 20 de gener de 1906.

3. Text suprimit: "grans".

4. Text suprimit: "tenen".

5. Text suprimit: "aqueixos".

paviments, nasqué d'aqueixos magnífichs marxa-peus assiris, y, fins, segons com, se'ls [6] consideri, algú els trovará mes artistichs que 'ls mosaíchs romans, perque, en aquéstos la figura humana, els assumptos mitològichs, els fets històrichs y altres escenes de la vida, hi son representats, impròpiament, pera esser trepitjats; cosa que may feren els artistes ninivitas. Aquéstos, al cicellar, en les lloses d'alabástre, 'ls mes hermosos motius decoratius, no feren sino imitar les tapiceries.

Pera ferse cárrech de la ornamentació dels paviments aludits presentém el marxa-peu de la porta de Korsabad, conservat al Louvre.⁶

A mes d'haver á la Assíria aqueixos luxosos marxa-peus de pedra, se n'han trovat de⁷ aram, trevallat ab gran coneixement. El Museu Británich poseéix un exemplar notabilíssim, procedent del temple de Borsippa y data de la época de Nabucodonosor. Els fundidors ninivitas eran molt experts en aqueixa lley de trevalls, y está en [7] lo possible que les cent portes que s'obrían en la muralla de Babilònia fossen de bronze, com ho eren també els dintells y les jambes ó montants. Les fulles ó batents de les portes eren de fusta recobertes de planxes de bronze, enriquides ab trevalls repujats, d'un gran efecte decoratiu y d'aspecte riquíssim. El Museu Britanich conserva les portes dites de Balawat, de la época de Salmanassar III, (895-825 av. de J. C.).

Presentém, com á mostra, uns fragments d'aqueixos relleus que decoran les portes referides.⁸ Les⁹ fulles de les portes, decorades ab aqueixes bandes de bronze, tenian de 6 á 8 metres d'alsada y 8 centimetres de gruix. Ja havém indicat que 'ls caldeus y assiris donáren als ingressos de llurs edificis una grandíssima importancia, decorant les portes espléndidament. Y aixís havia d'ésser pera imprimir certa noblesa als edificis. Els assiris, al contrari de lo que feren els egipcis, presentaren els [8] murs de sos edificis molt pobres de motllures rellevades, perque 'l mahó, de quín material eran obrats, no consentían grans, ní complicats adornos. Tampoch contáren els arquitectes messopotámichs ab el recurs de donar als ingressos dels temples y palaus les formes de pilóns que tan recursos oferian als artistes pera lluirshi. Aixís es que les motllures de la arquitectura assíria quedan reduides á la mes mínima expressió. La costúm persistent de prescindir de la pedra, fou causa d'aqueixa pobresa ó parquedat en el ús de les motllures, donchs, fins les escasses cornises arquitravades que 's véuhen en alguns baixos relleus, son de gran senzillesa y fetas ab poca manya, notántshi una gran falta d'elegancia en

6. Nota al marge: "1)". Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 251, fig. 96.

7. Text suprimir: "bronze".

8. Nota al marge: "2 IIII". Casades es referia a les imatges reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 625, fig. 307 i pl. II.

9. Text suprimir: "portes de [il·legible]".

les proporcions. Les motlluras de la construcció en mahó, sempre usada pels caldeus y imitada pels assiris, quedaren reduïdes á una mitjes columnes embegudes en les parets, sense bases, ni capitells, com [9]¹⁰ uns tubos d'órga, dissimulant la poca elegancia de semblant disposició, el bassament de rejoles barnisades, figuránthi lleons, aguiles, cavalls, arbres, relles etc., de lo que 'n tenim un típic exemple en el palau de Khorsabad y en les runas de Warka. Mes que aqueixes motllures circulars, com uns toros verticals, els assiris usáren, ab preferencia, pera adornar els murs, unes ranures llarguíssimes y uns acanalats rectangulars, que produían ab los jochs de la llum y del clar-obscur, un bell efecte, solcant profundament les superfícies llises dels paraments, formant, en conjunt, una combinació de pilastres y de mitjes-columnes, no exemptes de bon efecte decoratiu; encare que no pot negarse una certa monotonia dominant arreu, que seria dissimulada, per los jochs de la llum y 'ls batents de les ombres, y molt especialment per les aplicacions de les rejoles esmaltades. Quan els pobles que succehíren als [10] caldeus y assiris en el país messopotámich, o sian, els parthes y 'ls persas sassánides, al imitar els monuments de llurs antecessors, els modificáren, donant als paraments exteriors dels edificis major elegancia en la decoració, es dir, no 's concretaren á les motllures rectilínees, sino que 'ls motius circulars ó arcatures, sostingudes aquéste per platabandes, ó faixes verticals, com feren sigles despres els bisantíns y 'ls románichs, trencáren la monotonia.

Aqueixos motius rectilinis, enquadrant plafons y faixes, recórdan les primitives construccions en ensambladura, ó sia, de fusta. Recordareu que 'ls egipcis de les primeres dinasties, al decorar les mastabes y al donar forma als sarcófachs dels primers faraóns, imitaren ab el mahó y ab la pedra les formes propies dels treballs obrats en la fusta.¹¹ Els assiris feren lo meteix al aprendre-ho dels egipcis.

En una cosa foren els assiris ben originals. [11] El coronament dels murs s'obté, quasi invariablement, per medi dels marlets. Aquest¹² element, tan apropiat pera acabar les llises parets dels edificis fets de mahó, nasqué lógica y naturalment del material empleat, ó mes ben dit, del sistema de construcció típic de la Caldea y de la Assíria. La senzillesa del aparell assiri, es dir, les rajoles y mahons d'argila, portaven en si la manera de fer acabar, d'un modo elegant, els murs. Els marlets de les construccions assíries son formats per rectánguls englahonats, fets, com els

10. Nota al marge: "(3) III". Casades es referia a les imatges reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 258, fig. 100 i 101.

11. Casades es referia a la conferència que va llegir el 2 de desembre de 1905, on dedicà tot un apartat a l'estudi de les mastabes egípcies.

12. Text suprimit: "membre".

murs, de mahóns. A més d'aqueixa forma, que es la mes generalment observada, hi han edificis quals marlets acaban en triángul. Com sia que la forma senzillissa [sic], donada als elements terminals dels murs hauria acusat certa pobresa, els arquitectes assiris procuraren enriqueir ab florons motlluras y faixes decoratives, per medi de rejoles [12] esmaltades, als marlets, donántlos hi una decoració policroma de marvellós efecte. El petit ressalt que separa 'l mur de son acabament, vé á formar una¹³ senzilla cornisa, que dona mes valor á la part terminal de la construcció. En aixó, com en altres particulars, els arquitectes ninivites se revelären consumats artistas. La combinació del mahó¹⁴ ab les rejoles esmaltades, ricament decorades, dominant hi els colors blanchs damunt fondo blau, havian de produir, iluminats fortament pel sol, una sensació de riquesa, altament agradable. El palau de Khorsabad, d'ahón prové¹⁵ la major partida d'aqueixes hermoses rejoles, havia de¹⁶ presentar un bellíssim aspecte.

Els artistes assiris consideraren com una felis troballa la del acabament dels edificis per medi [13] dels marlets, y s'enamorären de tal manera d'aqueixa forma, que élla fou la obligada pera acabar no sols les construccions de petites dimensions, com les esteles y 'ls altars, si que també qualsevulla altra obra.

Els assiris donären formes molt distintes entre si als altars. N'hi han que presentan l'aspecte d'uns pedestals, com els usats en la arquitectura clàssica, aixís es; un plinte, un dau, el cornisament, acabant ab un coronament de marlets rectangulars; altres n'hi ha de forma triangular, sostinguts per alt plinte, de molta sortida, tenint en els ánguls, com sostenint el cos del altar, unes potes y urpes de lleó, acabant ab una¹⁷ groixuda¹⁸ llosa, com una taula, y finalment, n'hi ha de base rectangular, afectant la forma d'un pedestal [14] molt ample y acabant ab uns adornos, com cuixinets doblegats ó arrodonits,¹⁹ que presenten sovint els sepulcres de las épques grega y romana, com veurém.

Juntament ab els altars, s'han trovat esteles de formas variadíssimes, y quín aspecte, d'alguns, se'ls fá confondre ab les obres gregues. Damunt d'un alt plinte, s'aixeca una pilastra, qual fuste 's compon d'un seguit d'estries planes y cóncaves, com l'acanalat dels fusts de les colúmenes²⁰ dóriques. Al cim, hi ha una palmeta, que acaba de donar al monument el mes complert aspécte helénich. Contrasta, en

13. Text suprimir: "petita".

14. Text suprimir: "vist".

15. Text suprimir: "provenen".

16. Text suprimir: "tenir".

17. Text suprimir: "grossa taula".

18. Text suprimir: "taula".

19. Text suprimir: "que recordan".

20. Text suprimir: "jóniques".

vritat, la elegancia d'aqueixa estela, d'una esbeltesa completament ática, ab el modo feixuch y pesant que caracteriza á les obres de la Messopotàmia.

Contrástan²¹ també ab²² la estela suára esmentada les demés trovades y que, senceres ó fragmentáries, conserva 'l Museu Britanich. Aquí 'n presentém [15] una de típicament assíria. Es de Salmanassar II^a, y que té²³ uns dos metres d'alsada. Són verdaders cipos, monuments que posáren en ús freqüentíssim els romans. El destí d'aqueixos²⁴ tipichs monuments fou pera commemorar algun fet. Les inscripcions que pórtan y 'ls relleus que 'ls decoran, ho revelan clarament. Aqueixes esteles son, donchs, la primera idea de lo que, en époques mes baixes y en les modernes, se n'han dit monuments. Dels romans ensá, passant pel faustuós Renaixement, les places de les ciutats s'han vist ocupades per construccions, ab caràcter monumental, pera commemorar fets y persones, no sempre recomanables, ni menys monumentables altres; fills, molt sovint, de les mesquines passions polítiques ó d'altres coses menys²⁵ laudables. Pertanyen, també, á [16]²⁶ aqueixa categoria de monuments, les esteles cintrades, que contenen dintre del enquadrament que formen, l'imatge, en relleu, del soberá, quals fets y memoria se volgueren perpetuar.

Ja havém indicat, suara, que 'ls arquitectes messopotámichs dissimuláren la pobresa del material constantment empleat en les construccions reyls ó religioses, per medi de la ornamentació ó decoració, obtinguda ab les rejoles esmaltades y una policromía²⁷ enlluernadora. La construcció y la decoració foren tan inseparables en el pais dels Salmanassars, Sargons y Teglafalassars, com l'ánima al cos vivent. No 's concebia una sense l'altra. Aixis com l'Egipte, ja vejérem, que no deixá may cap superfície llisa y núa; també la Caldea y l'Assiria, encara que molt diferentment, no [17] deixáren sense adorno els paraments. Empro, cal dirho tot seguit, ab molta menor abundancia, guanyanthi l'aspecte artístich de la construcció y fins el mes depurat bon gust.

Dues maneres²⁸ usáren els arquitectes assíris pera vestir la nuésa dels paraments fets de mahó; les lloses de pedra aplacades als murs, o bé per medi

21. Nota al marge: "4)". Casades es referia a la imatge de l'obelisc negre de Salmanassar III reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 271, fig. 111.

22. Text suprimir: "aqueixa".

23. Text suprimir: "un metre 97".

24. Text suprimir: "típiques".

25. Text suprimir: "recomenables".

26. Nota al marge: "5". Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 272, fig. 112.

27. Text suprimir: "deslumbrant".

28. Text suprimir: "tingueren".

d'una capa de pintura.²⁹ La pedra cridà al escultor pera cisellarhi els baixos relleus, y al meteix temps desvetllà la activitat dels estatuàris, pera trevallàrhi les figures de bulto dels reys y dels lleons y toros alats. A l'Assíria, l'alabastre, que 's presenta abundantment en el país, permeté emprar-lo sovint, com á material de revestiment, ple d'escenes esculpides en relleu. No aixís á la Caldea, ahon la pedra escassejá. Tot lo mes, les excavacions fetes en els³⁰ llocs que foren antiguament poblats, han [18] descoberts [sic] escultures isolades de lleóns bárbarament trevallats, en pedres dures, d'origen volcánich, emplantades aquelles representacions davant dels temples. Es característich del Orient, desde la mes allunyada antigüetat fins avuy dia, la constant y may interrompuda afició de figurar arreu al lleó, ja com á ornament, ja com á signe de forsa y de vigiliàcia.

Aqueixes representacions la aprengueren els assiris de sos mestres els caldeus, si be 'ls deixebles se permeteren tractar ab mes llibertat aquell animal simbólich, reproduíntlo moltíssimes vegades, en les escenes de cassa y en els baixos relleus que omplían les sales dels palaus ninivitas. Aqueixos baixos relleus, que decoravan en tota sa llargada les parets de les cambres, han arribat, sortosament, fins á nosaltres quasi intactes y, alguns, en perfecte estat de conservació, malgrat la llur antigüetat y la completa destrucció dels edificis de quins formaren part. ¿Y com s'explica aixó? Molt [19] senzillament.

Aqueixes lloses estavan aplacades á les parets d'argila d'un modo bastant imperfecte pera donarlos hi la adherencia necessari [sic] que les privés de caure ó d'esllavissarse dels murs. Aixó feu, que, quan l'edifici fou abandonat y comensá á³¹ caure en runas la coberta, s'anàren desprenent aquelles lloses suaument, sense violències, quedant com escastades en la espessa capa d'argila que ompli els espays que ocupavan les sales y 'ls corredors. D'aquesta manera, quedant com enterrades aquelles escultures, la má bárbre dels destructors, ni 'ls agents exteriors pogueren malmetre tan interessants obres d'Art.

Ja havém dit, que les portes eran considerades pels assiris com una de les³² parts dels edificis mes dignes d'esment, no sols pera ferles objecte dels mes importants adornos y sumptuosa decoració, si que també pera assegurar sa mellor conservació, [20] tota vegada que era la part mes exposada á sufrir destruccions, per el fregadís de la gent que hi acudia, y per els cops y rascades que podia experimentar per causa del contínuo trasbals de carros y caballeríes. Si 'ls egipcis donaren á ses portes monumentals, ó pylons, la major importàcia, els assiris no

29. Text suprimir: "Empro".

30. Text suprimir: "antiquíssims".

31. Text suprimir: "arruinar-se".

32. Text suprimir: "partes".

volguren esser menys. Aixís es que, si en un principi, vestíren de monolítes els montants de les portes, y de reforsades lloses els marxa-peus; aviat, al exemple del Egipte, convertíren els senzills montants, en colossals estatués de les imatges protectores.³³ Com podeu observar, la cara imponent del colós guardià de la porta mira impassible y farrenya al³⁴ visitant que 's prepara³⁵ entrar á l'edifici; y, com pera imposarli un temerós respecte, á mes del toro alat, de feixuga musculatura, á son costat, un deu benéfich aumenta, [21] ab sa presencia, la protecció del ingrés,³⁶ y quan aqueixes representacions mancan, allavors se les substitueix per les imposants figures dels lleons, ab la gola oberta á punt de destrossar al atrevit, ó al indigne, de penetrar en lo reclus real ó sagrat. Aixís ho creyan, y en aquestos termes ho consigna Assarhaddon al ferse construir son palau: "En aquest palau, diu, els sédi y 'ls lamassi, (nóms ab quins els assiris anomenavan aqueixos colossos) propícis, guardians de ma casa, alegran mon cor; que la vigílin per sempre mes, y que no se sepárin may dels costats del palau. Jo he fet fabricar ab xipré, quína olor es bona, els batents de les portes guarníts d'or y plata y les hi fetes posar en les obertures de les portes. Jo he fet erigir, á dreta y esquerra d'aqueixes portes, els sédi y 'ls lamassi de pedra, que hi son posats pera rebutjar [22] als malvats".³⁷ Es, per lo tan, la interpretació auténtica, com dirían els legistas, del significat del emplaçament d'aqueixos génis protectors colocats á abdosos costats de les portes, en actitud reposada, noble y seriosa.³⁸ Cal, regoneixe un esperit verdaderament artístich als escultors assiris, per haver sabut convertir els primitius montants de pedra, de colossals dimensions, en aqueixas estátues, de grós relleu, que tan bellament decoran les hermoses portes dels edificis assiris. Alguns d'aqueixos toros alats tenen 5 metres d'alsada. Malgrat aqueixes considerables dimensions y les dificultats del treball y del transport, pera colocarlos en son síti, els assiris multiplicaren aqueixes representacions sagrades, colocantles per tots los temples y palaus. Se n'han comptat, en el palau de Sargon, 26 parelles d'aqueixos braus alats, y en el palau de Sennaquerib, á Kuiundjik, [23] en una sola fatxada, n'hi havian deu d'aqueixos colossos protectors. L'aspecte imponent de tals imatges ferí la imaginació del poble hebreu, que durant sa llarga cautivitat á Babilonia, tingué sobrada ocasió pera contemplarlos; y, en els psalms, pera designar al poble

33. Nota al marge: "6". Casades es referia a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 281, fig. 114.

34. Text suprimir: "vianant".

35. Text suprimir: "pera".

36. Text suprimir: "murat".

37. Aquesta és una fórmula que es repeteix en diverses inscripcions d'Assarhaddon. Vegeu, per exemple, RINAP 4, Esarhaddon 2, v, 27-39.

38. Nota al marge: "7". No podem determinar a quina imatge concreta es referia Casades.

assiri, y, d'un modo especial, á sos soberans que mes vexáren al poble de Deu, com Nabucodonosor y Sennaquerib, los anomenan lleons y unicórnis. Empro, al edificar son Temple á Jerusalém, buscaren com á prototipo dels kerubims, guardadors dels sagrats tabernacles, als toros alats assiris, quals formas imitáren.

No sempre 'ls artistes de Nínive ó de Babilónia, feren obres colossals.³⁹ Cuidadosos buscadors del efecte de llurs obres per rahó de sa distinta colocació, procuráren donar á les escultures les proporcions adequades al punt ahon [24] devían esser destinades. Aixís es que, les estàtues y relleus que havían d'esser vistos de lluny, ó desde lluny, com en les portes de les muralles y palaus, les feyan colossals y de gran relleu; les quíns havían d'adornar sales y pátis les hi donaren un tamany quasi com el natural, y 'l relleu era mitjá; mes, quan havían d'adornar estrets corredors, allavors el relleu era baix y les figures relativament petites. Aixó explica la diversitat de procediments y de formes donades á les obres escultóriques assíries.

Altra particularitat; les representacions que figuren en la part exterior dels edificis totes tenen un carácter religiós; y les que decoravan els interiors, representen escenes de cassà, de guerra, d'histories, ab l'únich objecte que glorificar al soberà, y representar-lo arreu en tots los actes de sa vida pública ó privada.

[25] Es una particularitat ben típica de l'Assíria, en lo relatiu á la colocació dels baixos relleus, la de presentarse aquéstos adornant la part inferior dels murs; no es com entre 'ls egipcís, que omplan de dalt á baix els panys de les parets, ó com entre 'ls pobles clàssichs del Occident, entre 'ls quíns les escultures decoran els frisos y 'ls timpans dels frontons. Sembla com si l'artista ninivita s'hagués preocupat del efecte directe de ses obres, á tret de ma y d'ulls del visitant. ¿A quin fi obehiria aquesta, per nosaltres, extranya disposició? Senzillament, porque⁴⁰ sols les parts baixes dels murs eran revestides de pedra, de lloses d'alabástre ó de calissa, y, com no eran en altra part, l'escultor degué acceptar les coses tals com les trobá. Y tota vegada que 'ls escultors no disposáren de grans superfícies, aprofitáren la inmensa extensió que li proporcionaven les faixes de pedra que revestían els plintes, ó arrimaders dels murs, pera exersitarhi llur talent, bon gust ó trassa. Y 'l camp era extensíssim, donchs, s'ha [26] calculat que, en el palau de Sargon, les faixes esculpides, exteses de cap á cap, tindrían una llargada total⁴¹ d'uns deu kilometres, cubrint els baixos-relleus aprop de 6.000 metres quadrats.

39. Text suprimit: "Bons coneixedors de les lleys de la perspectiva".

40. Text suprimit: "solsament".

41. Text suprimit: "d'aprop".

No podía succehir altre tan á Caldea, ahon, com repetidament havém dit, no hi havia pedra, y no era cosa de deixar sense ornamentació les parets dels palaus y temples. El recurs de que 's valgueren els babilónis fou el de recobrir els murs ab arrebossats damunt dels quals s'hi pintava una espléndida decoració policroma, ó be revestint les parets ab rajoles esmaltades de brillants colors y ab figures de génis alats, lleons, braus, unicórnis, aligues, arbres, y, sobre tot, les típiques rosáceas ó margarides, motiu ornamental repetidament usat en tot y per tot, com un emblema nacional. Aixís á Caldea, com á la Assíria, may el mahó se presentá en son color natural, vist, com dihém ara, sino recobert d'un esmalt ó d'un arrebossat de colors. Damunt d'aqueix arrebossat, aparegué, segons [27] el profeta Daniel, en el festí de Baltassar, la má que trassá en lo mur les fatídiques paraules: Mane : Thecel : Fares, anunciadores de la destrucció de Babilónia.⁴²

L'estucar y emblanquinar les parets, ab una barreja de guix y cals cúyta, era una costum antiquíssima en la Caldea, y 'l presentar les fatxades de les cases enterament emblanquinades, com les de nostra costa llevantina, fou una cosa tan usada, com ho es entre nosaltres, empleantse l'estuch y 'l arrebossat tan pera conservar les parets, com pera decorarles. No vol dir aixó, que 'ls Caldeus y Assiris preferissen la monotonía del blanch, llis y net, en les fatxades dels edificis. Res d'aixó, coloristas com eran, en grau superlatiu, el tó blanch servía de preparació pera policromar les superfícies. A mes; en la part mes baixa dels murs, que no quedava protegida per un revestiment lapidári, s'hi pintava una faixa de color negre, al tremp, com fem encare [28] nosaltres, ab l'objecte de conservar millor la netedat de la paret mes exposada, per estar arrán de terra, á embrutarse, y, á mes, per el bon aspecte decoratiu que fá, pel contraste entre 'l blanch y 'l negre.

Tan aficionats, com eran, els Caldeus y, per lo mateix, sos imitadors els assiris, á la policromia, acabáren per donar als colors un sentít místich. Aixís ho revela l'haver pintat, ab tons distints, els set pisos del temple-observatóri⁴³ de Khorsabad. Aqueixos pisos tenían tots una alsada uniforme d'uns sis metres, y cada un d'ells era pintat d'un color diferent: el primer pis, de blanch; el segon, de negre; el tercer, de roig; el quart, altra vegada blanch; el quint, de vermelló; el sisé, platejat, y 'l seté, daurat. El número set era sagrat pels Caldeus; d'ahon vénen els set dies de la setmana y la representació dels planetes, ab el sol y la lluna.⁴⁴ Cada un d'aquells colors era consagrat á aqueixos principals cossos celestes. Baix aquest concepte, Nabucodonossor, restaurá, donántli [29] major magnificencia, la celebre

42. Daniel 5.

43. Text suprimit: "de Babilónia".

44. Text suprimit: "en cad'un d'ells adorats".

“torra de set pisos, el temple de les set⁴⁵ lluminàries de la terra”, revestint á cada pis d’un arrebossat ó estucat dels colors simbòlichs y tradicionals, cada un dels quals representava, pels adoradors d’Assur, una paraula sagrada.

Les pintures murals que decoravan les parets de les cambres y dels corredors dels palaus, reproduían, ab els colors negre, vert, roig y groch, figures humanes y d’animals, palmetes y rosáceas, filets, cenefes, bandes, arcatures y motius geométrichs. Un dels motius de decoració, sovint usat, pels artistes decoradors babilonis y ninivítas, fou el dels animals afrontats. Aqueix motiu, may deixá d’utilisarlo l’art oriental, havent sigut trasmés á nostre estil románich, reproduíntlo en les escultures y teixintlo en les robes y estofes.

No sempre ’l pintor-decorador assíri omplí de color les figures ab que adorná ’ls paraments dels [30] edificis de la manera suara dita. Establertes certes convencions, foren sovintment usades; aixís, p.e. la barba, els cabells y les celles eran pintades de negre, mentres que ’l roig y ’l blau venia á embellir y destacar, del fons de la composició, els distints accessoris, tals com les franges de les túniques, les faixes y bandes dels personatges representats y les flors que aqueixos solían portar á la má. Aqueixa unitat de tons, harmonicament combinats y repetits, donava á tota la decoració⁴⁶ un bellíssim aspecte. A falta dels recursos que la pedra dona de sí, els artístas caldeus deguéren enginyarse pera revestir de bellesa el material únich de qué podían disposar y, atesa la característica afició dels orientals á tot lo brillant y, fins pot dirse, á lo llampant, res mes natural que la decoració dels edificis de la Caldea confiessen al color tot l’efecte y [31] riquesa desitjats. Aquestes afirmacions han deixat d’esser suposicions, mercés als treballs que ’ls assiriòlechs venen fent desde mes de mitx sigle ensá, á partir de James Fergusson,⁴⁷ seguint ab els grans ilustradors de la vida messopotámica Place y Thomas,⁴⁸ Loftus, Taylor, Layard y l’actual director de les exploracions, Morgan. L’estudi fet per Loftus, en el edifici arruïnat de Warka, no dóna lloch á dubtes sobre ’l particular. Tot lo descobert per aqueix sábi demostra que ’ls Caldeus, com els Egipcis, policromavan

45. Text suprimit: “llums de”.

46. Text suprimit: “de la sala”.

47. James Fergusson (Ayr, 1808 – Londres, 1886). Arquitecte. Gràcies al seu èxit empresarial, es va poder retirar del món dels negocis per dedicar-se a la seva gran afició, l’estudi de l’arquitectura antiga. Entre les seves obres destaquen *The Rock-cut Temples of India* (1845), *Palaces of Nineveh and Persepolis restored* (1851), *Tree and Serpent Worship* (1868), *The History of Indian and Eastern Architecture* (1876) i *The Temples of the Jews and the other Buildings in the Haram Area at Jerusalem* (1878).

48. Félix Thomas (Nantes, 1815 – 1875). Arquitecte i pintor. Col·laborà amb Place en les excavacions de Khorsabad, on feu contribucions destacades, sobretot pel que fa a les reproduccions artístiques de les peces i dels edificis descoberts.

els murs de llurs cambres, imitant les pintures els mes rics tapisos, els teixits mes sumptuosos que sortían dels telers Babilónichs. Aixís es que 'ls feixos de mitjes columnes que⁴⁹ flanquejan els plafons ó cares macises de les sales, eran decorats ab losanges, espirals, zigs-zags, bellament colorits, com despres feren els bizantíns, ab mes riquesa, y 'ls nostres románichs, [32]⁵⁰ essent els tons empleats el groch fosch, el vermell y 'l negre. Ab aquestos tres unichs colors, el decorador caldeu obtingué efectes maravellosos.

Un descobriment curiós y molt important pera la Historia de l'Art, feu Loftus en les runes de Warka. Tota la cara dels murs de les sales estava formada d'uns conos de terra cuyta, com uns tascons ó claus sense cabota, ficats per la punta en una mena de morter, fet de fanch y palla triturada, que recubrí 'l mur, sortint á la part de fora del macís de la construcció, formant la paret, el cap d'aqueixos claus ó tascons d'argila, recoberts de colors. D'aquesta manera 's formava com una mena de mosáich, que sigles despres, ab semblant procediment, ó sia, ab petits cubos de pedres de colors ó de pastas de vidre, (*tessellae*) els romans y 'ls bizantíns obtingueren llurs bellíssims mosáichs. [33] Veus aquí l'origen d'aqueix hermós element decoratiu, tan usat en époques mes baixes, y que tal vegada, mes que als caldeus, podria atribuirse son descobriment, als egípcis, ja que en algunes tombes tebanes, aqueixos conos de terra cuyta, formen una mena de fris de bon efecte decoratiu.

El mateix autor, Loftus, trová en les ruínes esmentades de Warka els restos d'una decoració mural, ben particular, y que havia de produir un aspecte enterament original y hermós. Un macís de mur, d'una amplada de 30 metres, estava format per capes de⁵¹ mahons crusos, que separavan uns vasos de terra, ajeguts horizontalment, de manera que llurs boques⁵² s'obrian á la cara del mur. Hi havia tres llits de vasos superposats, y aqueix sistema s'anava repetint de tres en tres vegades. Aqueixos vasos tenían de 25 á 35 centímetres de llarch, mes el buyt [34] interior no tenia mes que 15 centímetres; venian á esser com els antichs pots d'apotecári. Aqueixos pots venían embeguts en la construcció y sortian en fora les boques rodones, plenes d'ombra, destacantse en⁵³ negre sobre l'arrebossat blanch que recubrí la obra feta de mahó. L'efecte era hermosíssim, y si avuy, algun arquitecte de bon gust, ensajés de restablir aqueixa decoració originalíssima, se'l consideraria com un atrevit modernista, ó un extravagant imitador de nostre gran

49. Text suprimir: "flanqueix".

50. Text suprimir: "mes modestament".

51. Text suprimir: "rajoles".

52. Text suprimir: "s'obrisen".

53. Text suprimir: "blanch".

Gaudí.⁵⁴ ¡Nihil novum sub sole! Y aquí els efectes no s'obtenían pel color, sino pel contrast del clar-obscur y 'ls jochs de llum y ombra. A mes d'aqueixos procediments decoratius, obtinguts ab medis verdaderament modestos, per no dir pobres, els caldeus, que també revestíren els paraments y murs de finíssim estuch, extengueren damunt tota la rica policromía que d'ells aprengueren els assíris, [35]⁵⁵ valentse, com á temes decoratius, no solament de les combinacions geométriques, si que de les figures de deus, homes, animals y plantes, pintades al tremp. Desgraciadament, el clima de la Baixa Caldea no es com el del Alt Egipte, y mentres en aquéix les pintures han arribat fins á nosaltres intactes y ab la vivesa de colors y tons en que les deixá l'artista de 30 sigles enrera, no aixís á la Messopotámia. Preveyentho, ja en son temps, els Caldeus, de bona hora, cercaren el medi d'impedir que 'l color fos⁵⁶ begut pel sol ó dissolt per l'aygua y trobaren que extenent damunt de la argila de sos mahons, abans de passarla pel foch, una capa de materia⁵⁷ colorant, fusible y vitrificable, s'evitaria la destrucció de lo en ella pintat, y aixís fet, quedá inventat l'esmalt, y les rejoles vernissades hagueren naixensa ¡Ja veyeu sí es [36] llunyá l'origen de les nostres hermoses rejoles valencianes y catalanes, que durant els sigles XIII, XIV, XV y XVI tan ricament decoraren les parets y paviments de les iglesies, refectoris monacals y sales senyorials en palaus y castells, com nos acaba de fer veure nostre company y amich En Joseph Font y Gumá⁵⁸ en sa pulidissima obra, ara de bell nou publicada!

Tota aqueixa cerámica vidriada y vernissada; las célebres majóliques, els ataurichs arabs, etc. que 'l bon gust renaixent vá posant en moda, els caldeus y 'ls assiris la usáren abundantment, coneixent l'efecte decoratiu que d'ella s'en podia obtenir; de manera, que no hi ha ruina que no continga fragments, bossíns ó pessers senceres d'aqueix material. I per medi d'aqueixes rejoles esmaltades ab un blau brillantíssim, ab roig, groch, blanch y negre, componían verdaders [37] quadros, com els mosaístes romans y bizantins, els artistes⁵⁹ messopotámichs. Devegades les composicions eran mes senzilles, no tenint mes intent que lograr un efecte decoratiu, com⁶⁰ el fris de rejoles que Mr. Place descobrí⁶¹ decorant l'arxi-volta

54. Antoni Gaudí i Cornet (Reus, 1852 – Barcelona, 1926). Arquitecte modernista.

55. Text suprimir: “usant [il·legible]”.

56. Text suprimir: “dissolt y”.

57. Text suprimir: “colorida”.

58. Josep Font i Gumà (Vilanova i la Geltrú, 1859 – 1922). Arquitecte i polític. Col·leccionista de rajoles i, en general, de ceràmica catalana dels segles XIV-XVI. La seva obra més destacada és *Rajoles d'art vidriades catalanes i valencianes* (1905), esmentada per Casades en aquest passatge.

59. Text suprimir: “caldeus”.

60. Text suprimir: “l'adorno”.

61. Text suprimir: “damunt”.

d'una de les portes de la ciutat fundada per Sargon.⁶² Els caldeus arribaren á una perfecció insuperable en aqueixa indústria de les rejoles esmaltades; no aixís sos imitadors els ninivitas, perque, mentres els esmalts fets pels babilónis han arribat intactes fins á nosaltres, els procedents dels palaus assiris, de Khorsabad y de Nimrud, no presentan la consistencia d'aquélls.

Aqueixes representacions fetes ab les rejoles esmaltades, solien esser acompanyades d'inscripcions ab grans caràcters explicant els assumptos. Les lletres ó signes se destaquen en blanch damunt d'un fondo blau, y servian com á motiu de decoració; com despres ho [38] imitaren els árabes, quins ab els caràcters cúfichs adornaren els frisos de sos salons y de ses mesquites. L'art aráb no es res mes que una branca del gran arbre oriental, qual soca y arrel hi ha que cercarlos en l'estil caldeu-assiri.

El procediment pera encastar fortament aqueixes rejoles de revestiment dels murs fou tan perfecte, entre 'ls caldeus, que res s'hi podria avuy innovar. No aixís entre 'ls assiris. Imitadors, y res mes, la técnica y les prácticas d'aqueixa gent se ressentia de manca d'originalitat.

Tots⁶³ els autors antichs que visitaren Babilònia y Ninive expressan llur admiració davant de la espléndida decoració dels edificis per medi de tauletes d'argila esmaltades representant diversíssimes figures, damunt de fondos blaus, d'aqueix blau tan estimat pels pintors mesopotámichs y que tan admirablement saberen traduir les immaculades blavors de son cel sempre seré, de sos [39] llachs tranquil·líssims y de sas allunyades muntanyes. Destacant en groch, quedavan realsades les figures humanes; y en blanch, les típiques rosáceas⁶⁴ de la mateixa forma que les que decoran les impostas dels capitells gòtichs, tan nostres, que coronan les primes columnetes dels finestrals dels edificis civils catalans.

Completant la decoració⁶⁵ de les portes, en l'arxivolta, s'hi véuhen aqueixos génis alats, ab una pinya á una ma y 'l segell de metall, en forma de cistelló ó de caldereta, afrontats y separats per rosaceas. Aquest assumpto no 's repeteix molt. La varietat d'escenes es una de les característiques de la ornamentació esmaltada, dels caldeus;⁶⁶ de la mateixa manera que s'observa en els relleus assiris y en els treballs en bronze, al repujat, que decoran les portes. La mateixa varietat de decoració obligá als ceramístas esmaltadors á donar formes⁶⁷ diferents á les rejoles,

62. Nota al marge: "8". Casades es referia o bé a la imatge reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 307, fig. 123, o bé a la reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 308, fig. 124.

63. Nota al marge: "8". No podem determinar a quina imatge concreta es referia Casades.

64. Dibuix al marge d'un capitell amb dues rosacees.

65. Text suprimit: "arreu".

66. Text suprimit: "y assiris".

67. Text suprimit: "varies".

donchs, ni han de circulars, quadrangulars, etc., suposantse que les d'aquella forma servirian pera [40] decorar els cassetons⁶⁸ dels sostres, presentant en son centre un espay circular buyt que seria pera aplicarhi uns botons ó roses de metall, bronze ó plata daurada, d'un efecte verdaderament decoratíu. Al entorn d'aquest circol central hi voltejavan unes palmetes com les que 's veuhen en la figura simbólica del arbre de la vida. Les entonacions negres y blanques, combinades ab les aplicacions daurades dels metalls, eran del agrado dels arquitectes caldeus, de tal manera, que la cambra ab que terminava la torra ab píses de Abu-Sharein, á la Baixa Caldea, segons Taylor, era del tot daurada, haventse trovat laminetes d'or y claus daurats entre les ruïnes per aquell autor estudiades.

Les relacions dels autors antichs y les inscripcions cuneiformes convenen en la afirmació de que en els palaus y temples abundavan extraordinariament les aplicacions del or, de la plata y del bronze. "Els palaus dels reys, diu Filòstrato, son coberts de bronze, lo que 'ls fá brillar de lluny; [41] les cambres de les dones, els aposentos dels homes, y 'ls pórtichs tenen, en lloch de pintures, adornos de plata, d'or en lámines y també d'or macís".⁶⁹ Herodot diu, que 'ls marlets dels edificis de la Ecbatana eran platejats y daurats.⁷⁰ A Khorsabad s'han trovats grans mástils de cedre recoberts de bronze daurat. A Nimrod, molts mahons crusos⁷¹ presentavan 'l cantell visible, enterament daurat. El mateix Nabucodonossor, al parlar de les grans obres que feu á Borsippa, diu, segons les inscripcions interpretades: "Jo he recobert d'or el sostre de fusta del lloch de repós de Nebo. Les travesses de la porta dels oráculos han sigut plaquejades de plata... Jo he recobert de plata 'ls montants de cedre de la porta de la cambra de las dones".⁷²

De manera, donchs, que aqueixos textos revelan que 'ls caldeus y assíris emplearen abundantment, [42] en edificis y en mobles, la riquíssima ornamentació metálica, essent mestres en laminar, fondre, batre, sicellar, burilar y trevallar maravellosament, ab el martell y el buríl, els metalls, pera completar la prou rica decoració obtinguda per medi de la cerámica esmaltada.

Y⁷³, qué os diré del empleo quasi constant del ivori, enriquint, encara mes, les obres dels artistes messopotámichs? Semblaria cosa de fáules si 'ls descobriments arqueològichs no haguessen tornat á la llum soperbos exemplars, que 's guardan,

68. Nota al marge, probablement posterior a la data de lectura de la conferència: "(pastores, ne deyan els constructors medievals d'enteixinats)".

69. Filòstrat, *Vida d'Apol·loni de Tiana*, I, 25.

70. Herodot, I, 98.

71. Text suprimit: "portavan en sa cara".

72. Nebuchadnezzar II 002, iii, 36 i s.

73. Nota al marge: "'8". Casades es referia a la placa d'ivori reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 314, fig. 129.

pera admiració y estudi de tothom, en els Museus dels Estats civilisats, sense exclúir la mateixa Turquia. No 's te idea de la magnificència ab que l'Orient clàssich⁷⁴ vestia 'ls temples de sos deus y la morada de sos reys. Tot es pobre y migrat lo del nostre Occident, comparat ab aquelles esplendoroses civilisacions, [43] quin luxu extremat, en tanta manera escandalitzava y causava horror als profetes d'Israel, que no 's cansavan de predir la ruína de tantas magnificències que exitavan las ires divinals y 'ls cástichs terribles de⁷⁵ Jahvé...!

El mateix Nabucodonossor, contra qui tant flectomavan els hebreus, ens fá saber: que feu incrustar d'ivóri els montants, el dintell y 'l marxa-peu del lloch de repós.⁷⁶ A Nimrud, en el palau d'Assurnasirpal, se recullí una enorme quantitat de petites plaques rectangulars d'ivori sicellat, y que serviren pera decorar portes, plafons, vigues, cassetons, tronos, tamborets y altres mobles, trevallada aqueixa rica materia ab una delicadesa y un bon gust, que ab prou feynes ens ne donan idea aqueixes pessés, pacientíssimament obrades pels xinos y japonesos actuals, si bé tenint [44] la ventatja les caldees y assíries d'adaptarse mes á nostra estètica. Els marfils bizantins y gòtichs, que 's conservan en els Museus y Coleccions Arqueològiques, no tenen, com á trevall material, la importancia dels ivoris babilònichs y ninivitas. En aquéstos, pera aumentar son efecte decoratiu y contrastar ab la blancor mate que 'ls caracteriza, hi encastavan esmalts daurats y colorits y petits bossins de lápis-lázuli, formant un trevall finíssim de⁷⁷ incrustació, verdader [sic] hermós. En les posts de cedre ó de xipré, els decoradors assíris hi encastavan aqueixes plaques d'ivori cisellades, esmaltades y daurades, donant tota la gama de tons brillants y dolsos que aqueixos richs materials comportan; y aixó, repartit armónicament en sostres, plafons y portes, havia de produir un efecte enlluernador, realsat pels mobles [45] igualment richs y pels espléndits trajos y armadures dels reys, magnats y servidors. Reconstituíu, ab la imaginació, tot aqueix conjunt espléndit, y no extranyareu les ponderacions dels autors grechs, ni les exclamacions, plenes d'enuitj, dels profetes,⁷⁸ al plorar la⁷⁹ ágre captivitat del poble hebreu... quin s'apressá á imitarho, quan elevá á Deu 'l temple de Jerusalém.

Els artístas⁸⁰ de Babilonia y Ninive foren mestres, y mestres sense parió, en saber combinar de mil maneres y sempre bellament, els elements decoratius que tenian á ma. S'en podria fer un curs si haguéssem de detallar aqueixos motius y

74. Text suprimir: "rodejaba".

75. Text suprimir: "Javeh".

76. Vegeu, per exemple, Nebuchadnezzar II 002, ix, 3-18.

77. Text suprimir: "mosaich".

78. Text suprimir: "hebreus".

79. Text suprimir: "amarga".

80. Text suprimir: "decoradors".

aqueixes combinacions que, per lo ben escullits y lo admirablement combinats, serán sempre novissims y d'una bellesa que jamay passarà, mentres hi hagi bon gust en el mon y 'l comprénguin els humans.

[46] La trassa que sempre mostráren els decoradors babilónichs en ses obres, queda palesament demostrada al considerar les mils combinacions que obtingueren ab sols dos elements, que despres, totes les architectures emplearen sense desdir,⁸¹ aixó es, les palmetes y les⁸² margarides. Arreu, aqueixos motius representan ab totes les formes y varietats imaginables. Lo que 'ls egípcis feren ab la sagrada flor del lotus, igualment, y molt mes, feren els assíris ab sa típica tulipa ó rosácea, ja presentada en forma de poncella, ja mitx oberta, ja del tot badada. Que imitaren als artistes nilótichs en aqueix punt, no hi ha que dubtarhi. El continuo comers que aqueixos dos pobles sostingueren desde molt antich, no dona lloch á dubtes. Els motius de decoració de moltes tombes de Thebas se'ls trova, sigles despres, copiats en els palaus ninivitas.

[47] Els assiris perfeccionáren aqueix motiu de decoració donántli lo que 'n podríam dir sa forma ó disposició definitiva. Les flors y les poncelles que 'l forman s'aguantan mes bé que no del modo que ho presentavan els Egípcis y, á mes, donáren també mes camp al ús de tan hermosa decoració, donchs, que serví pera decorar portes, frisos, mobles y robes. La decoració vegetal, estilizada, idealizada, fou molt ben compresa pels artistes decoradors del país messopotámich, y per aquesta causa, la prodigaren. La túnica brodada á la agulla que, segons els relleus, vesteix Assurnasirpal, porta aqueix motiu vegetal, format per elegantíssimas palmetes, quals fulles separan uns tronchs que portan unes pinyes, formant com uns elegantíssims ventalls ó vanos. Pera donar mes riquesa á tals composicions, devegades aqueixes palmetes van flanquejades d'animals afrontats, isarts, ibex, lleons, etc., trevallat ab extraordinaria finura y depurat bon gust. [48] Sovinteja aqueixa doble representació de les palmetes y de les rosácees en mitx de animals afrontats y ajenollats en actitud d'adoració. Aqueix motiu, per sa elegancia, se perpetuá en tot lo temps que visqué l'Orient y 's trasmeté á son successor l'art bisantí, de qui l'aprengué son⁸³ darrer plansó, el romanich occidental, tan influït pels recorts dels vells procediments artístichs.

Ja que havem parlat de la manera cóm els Babilonis y Ninivitas bastíren llurs edificis y 'ls decoráren tan espléndidament, aném á veure si 'ls arquitectes se preocupáren de donárlshi una orientació convenient. Ja podem suposarho afirmativament si teniu en compte que 'ls habitants de la Messopotàmia, desde

81. Text suprimir: "Son las rosáceas".

82. Text suprimir: "roses".

83. Text suprimir: "últim".

edats molt reculades, com ja diguérem, féren especial esment dels fenòmens admosfèrichs, lligant íntimament sa pròpia existència, y 'ls fets de la vida, en la⁸⁴ influència dels cossos siderals.

[49] Per lo tan, devém afirmar que tan á Caldea com á Assíria 'ls edificis estavan orientats, presentant⁸⁵ sempre un plan rectangular, sovint quadrat, mirant els ánguls, ó les cares, de la construcció, als quatre punts cardinals. Els antichs caldeus preferían que fossen els ánguls que 's dirigíssen á un punt fix del horitzó. L'antiquíssim monument de Warka, á la baixa Caldea, datant del primer imperi, un dels anguls mira matemàticament al Nort. Igual passa en les ruïnes de Tello y de Mugheir, edificis dels primers monarques caldeus. Els assíris imitaren, com sempre y en tot cas, á sos mestres. El plan de la ciutat de Sargon, que projectém,⁸⁶ forma un quadrat quasi perfecte; els áxis d'orientació respónen á les diagonals d'aqueix quadrat. Igual se pot afirmar del palau de Kuiunjik, al interior de Nínive. A Nimrud, la orientació correspón á les quatre cares del rectangle, no á sos ánguls, per rahó de la configuració del lloch, essent el primer sistema d'orientar el mes generalment seguit, [50] per mes racional, mes bonich y mes sá. Al Nort no s'hi feyan fatxadas, per estar privades de sol, y 's procurava que la llum solar banyés les parts mes habitades dels edificis. Aqueix procedir, que la higiene abona, la religió assíria ho imposava. En efecte; al obrirse 'ls fonaments d'un palau ó temple, s'acompanyava 'l fet ab cerimonies religioses, cridant la protecció divina sobre 'l nou edifici y quins l'havian d'habitar. Aqueixes primeres pedres que tantes vegades havém vist posar nosaltres en tants edificis que, en efecte, no s'han construït may, també les posaven solempnialment els assíris, mes, ho feyan ab mes serietat que no pas avuy les nostres autoritats, y donáven al acte un significat del tot sagrat. Comensavan per posar una pedra angular, que la consideravan com la llevor del edifici, plena d'inscripcions y d'invocacions, colocada ab gravíssima cerimonia y en virtut dels ritos sagrats, pels sacerdots. Portavan el nom del Rey, oracions é imprecacions contra aquell [51] qui atentés contra la integritat del monument ó hi posés impiament sa má destructora; com feren, molts sigles despres, els fundadors y dotants de nostres vells monestirs y iglesias, en les escriptures de dotació ó en les de confirmació de patrimonis, que cridavan contra 'ls usurpadors las ires del cel, demanant contra 'ls malvats les penes eternes.⁸⁷ Sempre, en igualtat de

84. Text suprimit: "marxa dels".

85. Text suprimit: "sovint".

86. Nota al marge: "9". Casades es referia al plànol de Khorsabad reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 326, fig. 144.

87. Nota al marge: "(Datan, Aviron y Core)". Es tracta dels noms dels israelites que encapçalaren la revolta contra Moisès, segons el capítol 16 del llibre dels Nombres.

cicumstancies, l'home ha fet⁸⁸ igual. Y aqueix rito es antiquíssim. Desde 'ls reys de les primeres dinasties caldees ja 's trovan exemplars d'aqueixes primeres pedres. A Sippara 's descobrí 'l recort de la primitiva fundació del temple erigit á honor del Sol, en temps de Sagaraktyas, en el qual, se deya, 's guardavan les taules sagrades de Xisutros, que fou el Noé dels caldeus, declarant Nabunid, últim dels reys de Babilònia, haver trovat, despres de grans esforços, la pedra sagrada.⁸⁹ Mr Sarzec, en el antiquíssim temple de Tello, sota el sol primitiu, trová aqueixes pedres de fundació, ó mes ben [52] dit mahons, en els quals hi havia una cavitat, y amagada en élla, una estatueta de bronze, y també uns conos de terra cuyta, ab inscripcions, commemoratives y religioses, en forma de clau.⁹⁰

S'han trovats, també en els ánguls dels pisos superiors, amagats⁹¹ en l'espessor de la obra, uns barrilets de terra cuyta, plens d'inscripcions, ocupant el lloch del mahó que falta en el macís.⁹² Tenen prop d'un metre d'alts, y van recoberts, ab mes de cent ratlles de lletra molt fina, d'inscripcions, parlant llargament del objecte perquè foren entafurats en aquells amagatalls, de qual repós, de 25 sigles, els n'ha tret la Ciencia moderna. Els assiris imitaren aqueixa costum caldea, amagant darrera 'ls lleons alats de les portes unes tauletes d'alabastre, servint de talisman de protecció y de document commemoratiu. A Nimrud, á Khorsabad, abundan aqueixos recorts de les [53] cerimònies de consagració dels edificis, y, fins, se han trovat inscripcions d'aqueixes, gravades en plaques d'or, de plata, d'antinómi, d'aram y de plom. En elles parla 'l rey, com de costum, en primera persona, y acaba ab aquesta imprecació: "Aquell qui infestarà les obres de la mía ma, qué despullará mon tresor, que Assur, el gran Senyor, destrueixi; en aquest país son nom y sa nissaga".⁹³ Les excavacions han demostrat, que en la cerimonia de la fundació y consagració de temples, palaus y portes de ciutats, no sols el rey y 'ls magnats, sino tot el poble, hi prenía part, tirant tots en la sorra dels fonaments multitud d'amulets, cilíndres, conos, figuretes de terra cuyta, de tot valor material y de diferents formes; desde 'l metall trevallat, fins á les petxines y palets de riu foradats, despullantse la gent pobre d'aquestos objectes que portarian, com á tals amulets, penjats en [54] el coll, y en el moment senyalat pels rítos sagrats, los

88. Text suprimít: "sempre".

89. Vegeu, per exemple, Nabonidus 024, i, 38-40.

90. Text suprimít: "Pera mes assegurar la protecció divina en pró dels edificis".

91. Text suprimít: "dintre".

92. Nota al marge: "10". Casades es referia al prisma reproduít a Perrot / Chipiez 1884: 331, fig. 150.

93. Es tracta d'una fórmula d'imprecació molt freqüent. Vegeu, per exemple, RINAP 2, Sargon II 2, 509b-510.

llensarian en la sorra fina, damunt de la quina se posaven les lloses alabastrines, del sol del edifici.

¿Quins foren els arquitectes que bastiren tan gran nombre d'edificis, plens de tota magnificència? ¿Formaren escola, trasmetentse les pràctiques de tradicions antiquíssimes? ¿Eran d'una mateixa família, y com á una herència vinculada, se comunicàren els coneixements, que revelan tan soperbes construccions? ¿Serían els sacerdots els arquitectes de la Caldea y de la Assíria? El carácter profundament religiós ab que 's rodeijavan les cerimonies de la construcció dels monuments reals ó sagrats, abonan aquesta suposició. Per altra part, en totes les civilitzacions joves, son els sacerdots, aqueixos intermediaris entre la divinitat y l'home, que ho fan tot; edificis, lleys, govern,⁹⁴ ciencia, art, historia, lo poble enter... Cal suposar que foren els sacerdots els aquitectes [55] sagrats que concebiren, disposàren y alsàren tantes maravelles, á gloria de Bal y d'Assur y pera honor de sos reys.

Y ¿com s'ho feyan, ab quins medis mecànichs comptavan aqueixos sacerdots-arquitectes, pera construir tants y tan grans monuments? Es la mateixa contestació que donàren quan ens fèrem igual pregunta al considerar l'esfors que representa la colocació en son lloch dels colossos thebans del Imperi Mitjà del Egipte. Aixó es: ab paciència, ab homes, y ab espatlles disposades á rebre les fuetades dels contramestres y caps de feyna.⁹⁵ Els relleus han revelat lo que 'l sentit comú feu suposar. A mes del esforços humá, molt ajudá á la tasca l'aygua, es dir, els rius Eufrates y 'l Tigris, que venían á ésser els Decouville d'aquells constructors, ajudats pel gran nombre de canals que en tots sentits creuhavan la Messopotamia. [56] L'enginy mes usat per fer baixar riu avall els blocs de pedra, eran unas almadíes, ó sía, uns taulons units y suportats per uns bots plens de vent, y desde les riberes, se conduía l'artefacte al peu de la obra. Pera pujar riu amunt, els relleus ho⁹⁶ figuran prou clarament; per medi de barcasses⁹⁷ ó trineus, y tirant els llivants, que subjectan la pedra, per⁹⁸ les cordes que estiren uns homes,⁹⁹ dirigits per vigilants, armats d'espases y garrots, ab medis expeditius pera foragitar la peresa. ¡Tal vegada 'l poble juheu, durant sa captivitat, deuría fer les amargues feynes que 'ls relleus mos representan!

94. Text suprimir: "y poble".

95. Nota al marge: "11". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 336, fig. 151.

96. Text suprimir: "ho pintan".

97. Text suprimir: "planes".

98. Text suprimir: "medi de".

99. Text suprimir: "vigilats y".

Pera acabar aquesta conversa, y la part relativa als caracters de la Arquitectura¹⁰⁰ en general Caldeu-Assíria, dirém, breument, alguna cosa sobre la manera de representar els edificis els Caldeus y Assiris.

[57] Com els egípcis, desconegueren la perspectiva. Aixís es, que tan pera figurar els edificis, com les escenes de guerra, cassa ó treball, o 'l paisatge, ho feyan infantívolament, no amagant res, presentat d'un cop d'ull tots los elements que éntren en la composició.¹⁰¹ Els relleus suplirán tota detallada descripció. Ab tot, els caldeus projectaren el plan dels edificis, per sa planta, com¹⁰² nostres arquitectes, guardades, está clar, les degudes distàncies. En aquest punt ho feren millor que 'ls egípcis. El mes antich de tots prové de Tello, á la Baixa Caldea, figurant un personatge que té damunt dels genolls una taula, en la qual, dibuixats á la punta, hi han diversos objectes, entre élls un plano, d'un recinte fortificat. El tal personatge no es un arquitecte, sino el rey Gudea, segons uns arqueólechs,¹⁰³ y Nebo, segons altres.

[58] A les portes de Balawat, revestides de bronze ab relleus repujats,¹⁰⁴ s'hi representa el plan d'un castell fort.¹⁰⁵ Ab unes punxes, se representan els marlets de les torres. Ja havém indicat que desconeguérén la perspectiva. Ab l'idea de que lo que hi havia dintre dels edificis representats no quedés amagat, els artistes esculptors res amagavan, presentant superposats els personatges, invertides les montanyes y 'ls arbres, els murs ajeguts á terra ó suprimits pera que 's pogues véure lo que dintre 'ls recintes passava; en una paraula, presentat tot d'una manera que, en nostre modo de sentir y d'apreciar la representació figurada de les coses, ens causa la mes gran estranyesa.

27 Janer 1906.

100. Text suprimit: "civil".

101. Nota al marge: "12". Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 338, fig. 152.

102. Text suprimit: "se fá ara".

103. Text suprimit: "Si la estatua mes"

104. Text suprimit: "fets en bronze".

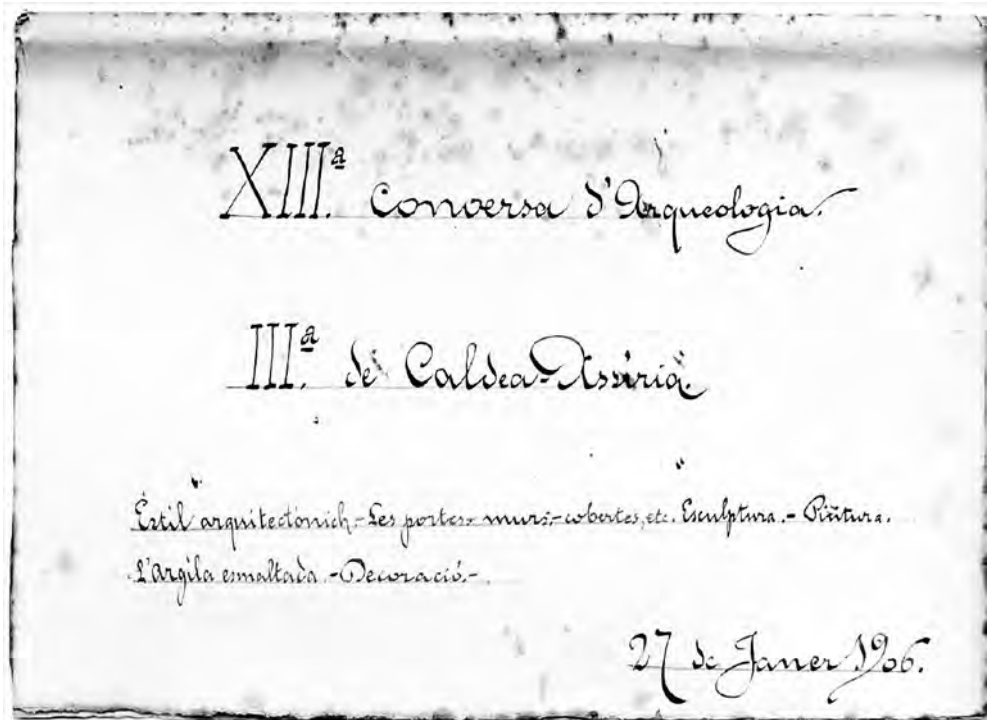
105. Text suprimit: "Aqueixes".

4.2. *Resums de la conferència publicats a la premsa*¹⁰⁶

Dia 27. Conversa XIII. — La Caldea y l'Assiria (continuació) — Formes arquitectòniques secundaries y ornamentació. — Decoració polícroma usada pera contrarrestar la pobresa de material empleat. — Sos temples y construccions ciutadanes.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 133 (1906), p. 63

106. *La Veu de Catalunya* publicà de manera conjunta els resums de la segona i de la tercera conferència (vegeu l'apartat 3.2).

Coberta del plec que conté el manuscrit de la tercera conferència
(Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya)

5. Quarta conferència (3 de febrer de 1906)

5.1. *Transcripció del manuscrit de la conferència*

[1] Fins avuy havém parlat de coses vives, ó d'aquest mon, de la Caldea y de la Assíria, just es que diguém ara lo que s'ha esbrinat respecte dels morts y de la altra vida, segons les créencies d'aquells pobles, també morts, ja fa mes de 2700 anys. Y, certament, que es ben poca cosa;¹ tot al revés de l'Egipte, ahon, com recordareu,² les tombes han revelat, ab tota claretat, no sols lo que la Arqueologia preguntá á aqueixes morades eternes, sobre les supersticions relatives á la existencia ultra-tombal, si que també han explicat totes les particularitats de la vida terrenal, tal com la suportáren els fills del Nil. Ni de la Caldea, ni de la Assiria se'n sab ab prou feynes algun que altre dato, insegur y confós. Els pobles de la Messopotamia enterráren, com es molt natural, als [2] seus morts y, ben segur, ab rituals adequats y en llochs destinats á tan piadós objecte. Empró, lo que resulta probat es que no ho féren ab l'esment dels egípcis, ni donant á la darrera estada la grandíssima importancia d'aquella gent. Si ho haguessin fet, les excavacions y estúdis dels assiriólechs nos ho haurian contat, y unas y altres parlan poquíssim. En

1. Text suprimit: "Recordareu".

2. Casades va parlar del món de la mort i el més enllà a l'Egipte Antic en les conferències que va pronunciar el 2 i 9 de desembre de 1905.

cámbi, les cases dels vius, desde 'ls palaus fins á les demóres burgéses, póden reconstruirse quasi completament, ab tots sos detalls, de disposició interior, d'aspecte exterior,³ y de llur construcció y decoració; lo qual, ab tantes particularitats, no presentá may el país del Nil. Aixís es que deurém acontentarnos ab lo que s'ha pogut saber, no desprovist d'interés, encara que poch abundant.

Els Assíris, que tan detallistas se mostráren sempre, en sos baixos relleus, pera representar les escenes de la vida de sos reys, esquiváren, espresament, tota [3] representació que recordés la mort, sempre que no 's tractés dels enemichs. Empro, á n'aquéstos, al figurárls vensuts y sense vida, no se'ls figura may rendintlos cap honor funerári, sino deixats en terra, com á inútil desferra, y á disposició de les feres y animals carnisers. Els assíris, no morían may, segons els artístas ninivitas, perque se'ls representa constantment sans y bons. Es mes, no s'han trovades inscripcions funeráries, ni rés que recordés la veneració als morts. ¿Que se'n⁴ feya, donchs, dels difunts?

Els Caldeus els enterrávan. Aixó es un fet comprovat. Loftus ha descobertes verdaderes necrópolis entre Niffar y Mugheir, ab un agombolament tan gran de tombes, sarcófachs y restos humans, fins á formar verdaders⁵ turons, constituíts, únicament, per aqueixes desferres fúnebres, que no hi ha motiu racional pera posar en dubte de que, realment, se tracta⁶ de un lloch destinat á enterrament. Y, ¿com s'explica [4] que á la Assíria mánquin aqueixes estacions funeráries? El citat autor fá una suposició molt judiciosa; diu: Els Assíris se consideráren sempre 'ls llegítims descendents dels antiquíssims caldeus.⁷ Pera élls, la terra que banya l'Eufrates fou sagrada, es dir, llur Terra Santa, ahon s'iniciáren y realisáren els fets principals de la Religió y d'ahon sortí la rassa primitiva que portá la civilització al país del Tígris; ahón els mes célebres santuáris, els temples mes antichs, hi tenían llur estada; per lo tan, els ninivitas de calitat, reys, sacerdots, magnats, al deixar llur cós a la terra volguéren que aquésta fos la de llur origen, y 's feren sepultar en el terror argilench que envoltava la ciutat santa, Babilonia, ó altra ciutat de místichs recorts, com la antiquíssima Warka. En lo terror assíri, que 'l Tígris amára y feconda, sols s'hi enterravan, barrejats, sense esment, com en⁸ fossa comuna, 'ls pobres, els esclaus, els vensuts per la sort. Veus aquí perque no s'es trovada la tomba assíria; [5] perque no hi havia tal tomba, en el sentit que l'han entesa tots els

3. Text suprimit: "y de son decoració".

4. Text suprimit: "feyen".

5. Text suprimit: "puigs".

6. Text suprimit: "de llochs".

7. Loftus 1857: 198 i s. Tanmateix, Casades no consultà l'obra de Loftus. Es tracta d'una cita indirecta extreta de Perrot / Chipiez 1884: 350.

8. Text suprimit: "una".

pobles. Aqueixa costum de portar els cadàvres lluny del lloch en que⁹ la defunció tingué efecte, pera depositar les despulles en punt consagrat per la tradició ó per la religió, se fá encara en l'Orient; sobretot, entre certs pobles de la Persia actual, que fán¹⁰ avuy lo que 'ls assiris realisavan en son temps. La forsa de la costum, quan aquésta encárna en el esperit del poble, no hi ha forsa humana que la desarreli; com no sia per la acció constant, persistent, incansable, dels sigles. Per altra part, sería cosa planera pels ninivitas trasportar llurs morts desde les vores del Tigris á les riveres del Eufrates, seguint el curs del riu y dels canals, fins á les necrópolis de Warka.

¿Quina idea 'n tenían els caldeus y assiris de l'altra vida? Del estudi de les troballes fetes en les necrópolis caldées y dels textos interpretats, de Ninive, 's pot afirmar que, si fá no fá, com la que 's formavan [6] els Egipcis de les primeres dinasties; aixó es, que la vida d'ultra-tomba no era altra cosa que la continuació de la vida terrenal y, per lo tan, que era del tot necessari procurar, y obtenir, la conservació de les despulles mortals y que res faltés al cós del difunt pera assegurar sa durada indefinidament. A aquestos principis, donchs, obeíxen les precaucions preses pels caldeus á fi d'evitar que la humitat penetrés en les foses sepulcral, tancant herméticament al cadáver pera que no pogués ésser atacat y destruít, pels agents exteriors, y, en lo possible, retardant la descomposició del cós mitjantsant l'embalsamament, que si no arrivá á la perfecció obtinguda pels egipcis, féren els caldeus tot quant hi¹¹ sabéren, logrant momificar llurs morts, si bé ab certes imperfeccions, si 's compáren els procediments d'un y altre poble. Quan menys, l'esquelet lograren conservar-lo fins arribar sencer á nostra tafaneria, tan irreverent, com científica.

[7] En les tombes mes riques y esbarjoses, el cós estava ajegut damunt d'una estora, y un coixí alsava una mica 'l cap del cadáver; aquest¹² estava envolcallat ab benes¹³ ó tires de llí, fentli de mortalla. Tot plegat estava impregnat de betum; les mans plegades damunt del pit y les extremitats apretadament juntes, li donaven l'aspecte d'una verdadera mómia egípcia.

En¹⁴ les tombes també s'hi ha trovat mobiliári fúnebre, si be no ab la varietat y riquesa que en les del Egipte, ni les de la Etrúria, com en son día veurém.¹⁵ En

9. Text suprimít: “'s realisá”.

10. Text suprimít: “encara”.

11. Text suprimít: “sapigueren”.

12. Text suprimít: “anava”.

13. Text suprimít: “y draps”.

14. Text suprimít: “la tomba”.

15. Casades es referia a la conferència que va llegir el 9 de desembre de 1907, i que portava per títol “V^a d'Etruria: ritus funeráris – cámbres y decoració – Mobiliári”.

l'enterrament dels homes, s'han trobats, al costat del difunt, el cilindre d'argila que li serví de segell, armes, puntes de fletxa de sílex ó de bronze, y 'l bastó que portava á la mà. Els babilónis, d'alguna categoria, no deixaven may de portar el segell, pera autenticar tots los actes de sa vida civil, y 'l bastó sicellat en sa part superior, ó puny, en forma de poma, de rosa, de lliri, ó d'altra figura ó emblema. En les sepultures de les dones,¹⁶ s'han trobat joyells,¹⁷ [8] collarets, manilles,¹⁸ atuells de tocador, petitíssims pots de vidre pera contenir perfums y untures, y certes pastilles d'un color negrós, ab quals enginys procuraven les dames babilòniques augmentar llurs atractius; engrandintse 'ls ulls, envermellintse 'ls llábis, etc. etc.; tots aquestos secrets de toilette, que allavors, y sempre,¹⁹ les dones, no totes, han usat pera reduir al home esquérp ó poch galant...

Lo que no manca may en cap tomba caldea una mica important, y que la caracteriza d'un modo inconfundible, son uns vasos ó millors copas de bronze, ó també de terra cuyta, posades al palmell d'una de les mans del mort ó darrera 'l cap. Créyan els caldeus que ab aqueixa copa 'l difunt se servia l'aygua ó 'ls licors fermentats, ab que s'omplían, á tal intent, els grans jerros d'argila que 's colocaban en la sepultura. Devegades, s'hi posavan, además, unes escudelles planes, ó [9] millor, uns platets, com els nostres de prendre café ó xocolate, contenint aliments, en els quals²⁰ s'hi han trobat pinyóls de dátils, óssos de pollastre, espines de peix y altres deixalles de menjars. Mes, ¿qui s'ho deuria menjar tot aixó, que la pietat dels parents depositava prop del difunt; perquè aquést, no hi ha perill, que 'n tastés gran cosa d'aqueix ápat fúnebre?²¹ ¿Els enterra-morts, tal vegada? Pot ser, si, porque s'han trobat aliments de pá-riure, com els que 's fán sortir en els banquets y dinars, de nostres comedies. En els Museus n'hi han; recordaré, quatre ánechs, de pedra, recullits en una tomba caldea. Aqueixos enterraments, que tantes analogies presentan ab els del Egipte de l'Antich imperi, son les mes arcaíques de la Caldea, y, per tant, póden ésser coetanées á tan reculadíssima época.

A mida que la civilisació caldea avansá, á mida que la inteligencia dels homes que pobláren la [10] conca del Eufrates, se desvetllá y aclarí, esséntli possible la percepció y la comprensió dels fets d'ordre mes superior, epiritualisant sas creencies, deguéren rebutjarse aqueixes primitives y infantines supersticions, sols concebibles en la ingenuitat de les edats primerénques. Aixís es que, els caldeus abandonáren la creencia aqueixa de la persistencia ó continuació de la vida terrenal

16. Text suprimít: "al entorn del cos".

17. Text suprimít: "al entorn del coll, ó passat en els brassos".

18. Text suprimít: "utensilis".

19. Text suprimít: "algunes".

20. Text suprimít: "encare".

21. Text suprimít: "No ho sé".

dintre de la tomba, ab les mateixes necessitats d'alimentarse, y d'adornarse, que se sentiren durant la existencia anterior á la mort, y, allavors, se cregué en l'esperit, en l'ànima immortal, en aqueixa essencia que s'envóla envers regions mes serenes y enlayrades que les de la baixa terra. Y donánt un pas més, repugná á la inteligencia dels caldeus, y á sa pròpia consciencia, que d'igual tranquilitat y repós haguessen de fruir despres d'aquesta vida, els bons, els justos, els virtuosos, que 'ls dolents, els malvats, els²² inichs, y, desde aquest moment, establiren una divisió [11] profundíssima relativa als destins ulteriors del esperit humá. Aquest gran pas donat pels babilónis en ses creencies ó idees sobre l'altra vida, 'ns l'han revelat les inscripcions assíries. En la biblioteca que ocupava 'l pis superior del gran palau d'Assurbanipal, de quína os parli dies enrera,²³ se conservá un document mitològich que dona tota la llum necessaria sobre aquest particular. El Museu Británich guarda aqueix tresor de la literatura assiria, y Jordi Smith, traduí son contingut,²⁴ confirmada aqueixa versió per altres assiriòlechs, y, especialment, per Halévy.²⁵ D'aquell document, que conté la relació de la baixada de la deésa Istar als inferns, pera cercarhi á son amant Tammouz, resulta que, despres de la mort se desprén del cos el principi vital y indestructible, l'esperit incorporal, anomenat en assiri ékimmu ó égimmu. L'ékimmu habita'l monument funerári y repósa en la²⁶ morada (zalalu) del mort. Quan [12] es ben tractat per els fills, el difunt vé á ésser llur protector; en el cas contrari, se converteix en malfactor y 'ls aclapára de mals. La mes gran desgracia que puga succehir á l'home, es d'estar privat de sepultura. En tal cas, son esperit, privat de despulla, estada y de libacions funeráries, porta una existencia errant y desgraciada; y s'exposa á totes les miseries per part de sos semblants, que 'l rebutjan sens pietat.

Resulta, donchs, ben determinada la existencia, millor, la immortalitat de l'ànima, la quál, al deixar l'envolcall efímer y trencadís com un vas de cristall, del cos material, vá á la regió de les ómbres, á la ciutat immensíssima dels esperits, aquell lloch de tenebres que 'ls egípcis, inventors d'aqueixes creencies,

22. Text suprimít: "iniquos".

23. Casades parlá de la biblioteca d'Assurbanipal durant la conferència del 13 de gener de 1906.

24. Smith 1876: 227 i s.

25. Joseph Halévy (Adrianòpolis, 1827 – Paris, 1917). Orientalista. Catedràtic d'etiòpic de l'École Pratique des Hautes Études. Fou un autor molt polèmic, sobretot a causa de les seves teories sobre el sumeri, que considerava que no era una llengua, sinó una mena de codi secret inventat pels escribes babilonis. Entre les seves obres destaquen *Mission archéologique dans le Yemen* (1872), *La prétendue langue d'Accad, est-elle Touranienne?* (1875), *Documents religieux de l'Assyrie et de la Babylonie* (1882) i *Le sumérisme et l'histoire babylonienne* (1900). L'obra a la que es referia Casades en aquest passatge era un article sobre la immortalitat de l'ànima en l'àmbit semític (Halévy 1882).

26. Text suprimít: "despulla".

anomenáren l'Ament, y que 'ls grechs apel·làren despres l'Hades, y l'Infern els caldeus y assiris, (el xeol dels israelites). Aqueixos se figuravan la regió de les ànimes com, havem dit, á manera d'una ciutat, [13] ó encare millor, d'un edifici sense limits coneguts, situat al centre de la terra y limitat per totes bandes per un gran riu, en el qual banya sos fonaments el mon. Aqueix país dels morts porta 'l nom del "país ahon no²⁷ s'hi veu res", (mat la mamarí) ó "el país d'ahon ningú en torna", (mat la tayarti). El govern d'aqueix mon de tenébres eternes está en mans de Nergal, deu de la guerra y de sa muller Allat, jermana d'Astarté. L'edifici está²⁸ circuit per set (nombre sagrat) poderoses muralles. En cada una d'aqueixes muralles hi ha practicada una porta única, la quina 's tanca ab forrellat des que 'l nou entrant hi ha penetrat. Está guardada per un porter incorruptible... ni ab diners ni ab dinades se'n treu res; ni es tafaner, ni molest. ¡Model de porters!

[14] Aqueixos datos se desprénen de la narració traduïda per Smith, com ja havem dit, y vertida al francès, vé á dir en nostra bella parla. Diu la deessa Istar: "Déixam tornar envers la casa... Vers la mansió que habita Irkalla, y ahon la nit no té pas matí; vers al país d'ahon no hi ha retorn; en quín els habitants, privats de llum, tenen la pols pera aliment, y 'l fanch pera menjar; una túnica d'ales per vestit; no véhuen pas la claror; están assentats en les tenébres. A la casa ahon jo vuy entrar, hi viuhén els ancians possehidors de corones, els portants de corones qui dominavan la terra en els temps antichs, ahon Amon y Bel han perpetuat els noms y la memòria. Allí també han sigut consolidats els fonaments de la terra, el confluent de les aygues poderoses. A la casa de pols ahon jo vuy entrar hi demóren el senyor y 'l noble, [15] hi viuhén el rey y l'home poderós, s'hi están els guardians del abísm dels grans deus; hi fá estada Etana; hi fá estada Ner".²⁹

Aqueix fragment de la relació d'Istar en sa descensió als inferns, que té tota la solemnitat dels psalms de la litúrgia hebrea,³⁰ conté un llarch diàlech entre la deessa y 'l terrible guardià de la porta; del qual se desprén que, en virtut d'una lley rigurosa, pera penetrar á la estada infernal, era precis deixar els vestits y entràrhi nú; signe exterior de la mes absoluta igualtat, y que no perdoná ni als mateixos deus. Istar, malgrat sa resistencia, obligada pel porter, fidelíssim executor de la lley, degué penetrar bo-y-núa al regne dels morts, situat al peu de la montanya del Nort, qual cim está habitat pels deus, coberts,... com nostre Montseny, de boyra y neu.

27. Text suprimit: "ningú".

28. Text suprimit: "voltat".

29. Traducció de les primeres línies del *Descens d'Istar a l'Infern*, segons la versió de Perrot / Chipiez 1884: 358 i s.

30. Text suprimit: "y que d'aquesta passá á la nostra".

[16] Tristíssima y pesada vida havia d'ésser la quina portávan les ànimes en aqueixa “casa de la solitud” (bit-édi), com ne déyan també 'ls assiris. Per tot menjar, pols y fanch; rodejats de miséries y de privacions; sense cónsol ni ajuda d'áltri, sense amichs, sols y vérens en la foscuria...

Aixó, naturalment, no podia ésser del agrado dels vivents, la trista perspectiva d'un pervindre etern tan poch falaguer, y igual pera 'ls bons que pera 'ls dolents. Aixís es que 's tractá de remeyar la cosa, per injusta y pahorosa. En efecte. De la epopea de Izdubar,³¹ l'Hércul assiri, resulta que 'ls soldats valents, els quins han lliurat les batalles d'Assur, son recompensats per llurs proeses. Tan tost entrats en l'Infern, son ajeguts, els guerrers morts,³² en flonjo y ben tou já y voltats de llurs³³ antepassats. Llurs pares y máres sostenen el cap [17] del héroe, mal ferit per l'espasa del enemich; llurs dones s'están á son costat y 'ls curan ab zel y tendresa. A mes, son refrescats ab l'aygua pura de la vida que 'ls hi³⁴ retorna les forces. Els justos, prénen part en els ápatz dels deus y 's converteixen³⁵ á la vegada en Deus, prémi suprém á les virtuts y al bé que feren en vida, y que expressa viva y clarament un cant religiós, que ha arribat, en fragment, fins á nosaltres. Diu aixís: “Rentat les mans, purifica les mans; els deus, tos antepassats, se rentarán les mans, se purificarán les mans; menja la vianda pura en plats purs; beu l'aygua pura en vasos purs; preparat á fruir de la pau del just. S'hi ha dut l'aygua pura. Anat, la gran esposa d'Anu, t'ha sostingut en sos brassos sagrats; Iau t'ha aconduït en un lloch de santedat; t'hi ha aconduït ab ses mans sagrades; [18] T'ha aconduït en mitx de la mel y del greix; ha vessat en ta boca l'aygua mágica; y la virtut de l'aygua t'ha obert la boca”.³⁶

Tenim, donchs, un paradís pera 'ls bons y un infern pera 'ls dolents. ¡Aixó ja está mes posat en rahó! Y, ahont era aqueix lloch de repós, de llum³⁷ eterna, mansió benaventurada dels justos? Es de créure que estaria en aqueixa montanya sagrada del Nort, qual cim, boyrós y nevat, era la perpetual estada dels deus y de les deeses.

Altra creencia³⁸ caldea era la de la resurrecció dels morts, de qual divína tasca n'erán els encarregats el deu Mardouk y sa muller Zarpanit, anomenats en les

31. Lectura antiga del nom de Gilgameš.

32. Text suprimit: “á la guerra”.

33. Text suprimit: “pares”.

34. Text suprimit: “torna”.

35. Text suprimit: “en deus”.

36. Ritual que descriu una ofrena sacrificial (Cooper 1972). La traducció de Casades es basa en la versió francesa de Perrot / Chipiez 1884: 359 i s.

37. Text suprimit: “morada”.

38. Text suprimit: “dels assiris y caldeus”.

inscripcions per, “aquella (ó aquella) qui fá reviuire 'ls morts”. ¿Cóm y quan tenia lloch aqueixa resurrecció? No se sap, ó encara 'ls documents no ho han revelat. Es tasca [19] aquesta reservada al sapientíssim assiriòlech Pare Scheil,³⁹ eminent intèrprete dels textos cuneiformes, gloria de la Arqueologia francesa; com el Pare Delatre [sic],⁴⁰ qui ha fet reviuire la Cartago que 'ls romans destruïren per sempre mes. Aqueixes dues eminències de la Ciència no sabém que les hági expulsades de la Fransa oficial aquell ridícul y despreciable Mr. Combes,⁴¹ lacayo de les logies...⁴²

Fora de lo dit, res mes se coneix de cóm pensávan els pobles de la Messopotamia sobre l'altra vida. Els assíris se concretàren á copiar y traduir lo que 'l seu mestre de la Caldea 'ls hi ensenyá sobre aquest particular, y 'ls caldeus, per la sua part, mes aficionats al estudi del cel visible que del cel invisible, dels astres y sos moviments, que no de lo que passava en la fosca regió infernal, ab poch [sic] cosa s'acontentàren, deturantse la imaginació y inventíva al comens de la volada. No feren com els egipcis. Aqueix poble, ja ho sabeu, [20] vivia enamorat de la tomba, y sa preocupació mes gran fou tot lo que passava en la existencia extraterrenal.

Vol dir aixó que 'ls caldeus tinguéssen en menys-preu la tomba? Res menos cert. El principi de la sepultura caldea es el meteix que 'l de la sepultura egípcia; els serveys que feya l'una, son els meteixos de la altra; no obstant, les diferències de disposició, d'ornamentació y de riquesa, son absolutament ben marcades. La tomba caldea es petita y pobre. El país no donava pera construir aqueixos hipogeus admirables del Egipte, per que no tenia montanyes; ni molt menys pera erigir⁴³ aqueixes gegantines construccions de pedra, les piramides, porque no hi havia

39. Jean-Vincent Scheil (Königsmachern, 1858 – Paris, 1940). Assiriòleg i dominic. Catedràtic d'Assiriologia de l'École Pratique des Hautes Études, i epigrafista de la missió arqueològica francesa a Susa. Entre les seves obres destaquen *Recueil de signes archaïques* (1898), *Grammaire assyrienne* (amb C. Fossey) (1901), *Annales de Tukulti Ninip II* (1909) i *Esagil, ou le Temple de Bél-Marduk à Babylone* (1913).

40. Alfred Louis Delattre (Déville-lès-Rouen, 1850 – Cartago, 1932). Arqueòleg i sacerdot. Fundador i director del Museu Lavignerie de Cartago. Excavà a la ciutat púnica durant més de cinquanta anys. Entre les seves obres destaquen *Carthage et la Tunisie au point de vue archéologique* (1883), *Inscriptions de Carthage* (1884-1885) i *Les Tombeaux puniques de Carthage* (1890).

41. Émile Combes (Ròcacorba, 1835 – Pons, 1921). Polític i francmaçó. Alcalde de Pons, i president del Consell de Ministres entre 1902 i 1905. Les crítiques de Casades en aquest passatge fan referència a les polítiques anticlericals de Combes.

42. Tot i que les darreres línies d'aquest paràgraf apareixen suprimides, Casades sembla que va validar el seu contingut, car va superposar les notes “val” “val”. Així doncs, suposem que finalment optà per llegir aquesta informació durant la conferència.

43. Text suprimit: “montanyes”.

pedra en la regió de la baixa Messopotàmia. Establert lo poble Caldaich en una terra feta per els aluvions dels rius, prop del gólf pèrsich, y no contant sino ab la argila, d'aquésta formá y ab aquesta [21] construí el lloch de repós. Els primers ocupants del país, descendents dels antiquíssims elamítas, quins baixaren á la plana desde les alteroses calmes del Irán, es de creure que, com tots els pobles primitius, alsarian damunt de la despulla humana un túmulus, en el interior del qual, feta de mahó, hi hauria la cámbra sepulcral. No obstant, res s'ha trovat que justifiqui aqueixa racional suposició. Lo que queda d'aquell poble son unes grans jerres y⁴⁴ tapadores, de terra cuyta, que servíren de sarcófachs, y aquéstos⁴⁵ colocats dintre d'unas⁴⁶ criptes, fetes de mahó, ab volta en encorbeillement, d'una alsada de 1^m 52, una llargada de 2^m 13, y una amplada, de 1^m 89. Aqueixa mena de⁴⁷ gruta ó ninxo vé tancat en sos dos extrems per un doble rengle de mahons que muntan fins á la volta. Res d'obertures. Aqueixes tombes foren construïdes ab tal esment que no podia penetrárhí ni l'aygua, ni la pols. S'en han trovades algunes de buydes y altres contenínt [22] un sól cadávre, ó en altres, váris, y, en totes, vasos d'argila, copes de bronze, bastons, anells, cilíndres y altres objectes, no faltant, en cap, les jerres d'aygua.

En la mateixa necrópolis de Warka hi ha altres enterraments en els quals els cadávres están extesos,⁴⁸ estirats en un espay enllosat ab grans rejoles cuytes y damunt d'aquells hi ha colocada una coberta ó tapadora, del mateix material, feta de molts trossos,⁴⁹ enganxats per medi de brins de jonch, amarats de betúm. El cos d'aquesta cobertura está format de molts anells circulars que 's ván extrenyent á mida que s'apartan del paviment. A dalt de tot hi ha posat un plat oval, adornat de faixes planes, en lleuger relleu, que dibuixan també, á la banda de fora, vuyt compartiments simétrichs. El cos del difunt está ajegut de costat, l'esquer, generalment, y les cames están algun tant encongides. Altra [24]⁵⁰ forma de sepultura consisteix en un envolcall de terra cuyta, circular y acabant ab una cupuleta que li fá de tapa. Com que l'argila 's deixa trevallar fàcilment, es variadíssima la disposició d'aqueixos sarcófechs y, alguns, d'una simplicitat extremada, com, p.e., un sepúlcre fet de dos plats y entre mitx s'hi trová 'l cadávre d'una criatura; altres, tenen la forma d'una gran jerra (pitoi, á Creta), com las de⁵¹

44. Text suprimít: "cobertures".

45. Text suprimít: "dintre".

46. Text suprimít: "grutas".

47. Text suprimít: "corredor".

48. Text suprimít: "davant".

49. Text suprimít: "embetumats".

50. Casades es va equivocar en la numeració de les quartilles, i passà de la 22 a la 24.

51. Text suprimít: "posarhi".

guardárhí oli y ficat á dins, ben arrupit, hi encabían el cos del mort; sovint, servian pera guardar les despulles mortals,⁵² dues jerres, unides per la boca, enganxades per medi de betum, tenint la precaució de deixar un foradet, pera que, ab la descomposició del cadávre y 'ls gassos consegüents sense sortida, no rebentés l'envoltori de terrissa. Malgrat les petites dimensions d'aqueixos sarcófechs, en tots ells s'hi han trovat plats y vasos, d'argila ó de bronze, [25] puntes de fletxa, anells de ferro y restos d'adornos d'or, d'ivorí esculpit y de petxines sisellades.

La darrera, y mes moderna forma d'enterrament, consistía en uns sarcófechs ó cáixa mortuòria, feta també d'argila, ab les cares esmaltades, d'un vert fosch, resultat del blau alterat per la acció del temps.⁵³ Aqueixos sepulcres tenen la forma de xinell; la obertura oval per la quina 's feya entrar el cos, estava provista d'una mena d'encàix pera ajustárhí la tapadora. Damunt d'aqueixa caixa de terrissa hi havían imatges estampadas en l'argila, generalment, figurant guerrers.

Tan les criptes ó ninxos de mahó, com les tapadores de terra cuyta, posades damunt del cadávre, com els sarcófechs fets de jérres cilíndriques y caixes mortuòries esmaltades, tots aqueixos receptacles de la⁵⁴ despulla humana, en els llocs de la baixa Caldea que servíren de [26] necrópolis, estavan enrestellades, per piles verticals, unes damunt les altres, formant, ab el temps, grandíssims montículs;⁵⁵ els enterraments, que arriban fins á mes de 10 metres de profunditat del turó artificial, están barrejats, haventhi alguns que son separats per ambans de mahó. Una capa de fina sorra, separa també 'ls sarcófechs y en els interstícis s'hi tiravan conos (á modo de tascons), de terra cuyta, en els quals hi havían escrites fórmules de pregària. El turó aixís format era surmontat d'un enrajolat, y molt sovint, tot ell⁵⁶ era recobert de rejoles. Estava al cuidado y vigilancia d'aqueixos dipòsits de la mort els⁵⁷ sacerdots [sic]. En aqueixes necrópolis no s'hi han trovat senyals de distinció entre les tombes ó sarcófachs, per son tamany ó per sa riquesa; la mes complerta igualtat domina arreu. Es de créure que les tombes reals serían millors que les dels simples particulars. Per lo que 's refereix [27] als Elamitas no té dubte, per quan, al contar Assurbanipal ses conquestes á la regió Sussiana diu: "que les tombes dels reys antichs⁵⁸ y moderns del país revoltat, d'aqueixos reys quins no havían pas temut á Assur, ní á Istar; que havían molestat als pares

52. Text suprimít: "dos".

53. Nota al marge: "1". Probablement, Casades es referia a alguna de les imatges de tombes excavades per Taylor a Ur i reproduïdes a Perrot / Chipiez 1884: 372 i s., fig. 163-166.

54. Text suprimít: "pols humana".

55. Text suprimít: "en tota la plana".

56. Text suprimít: "damunt del montícul estava".

57. Text suprimít: "arquitectes y".

58. Text suprimít: "del país".

d'Assurbanipal, aquést les havían destruit y demolit, exposántles á la llum del sol, haventsen emportat els cadávres á Assíria, deixant llurs ombres sense sepultura, privantlos d'ofrenes y de libacions".⁵⁹ Aquest dato fá suposar, ab tot fonament, que 'ls reys de la Caldea tindrian sepulcres propis, sabéntse de la reyna Nitócris, muller de Nabopolassar, que 's feu obrar un sepulcre dintre del macís de la muralla de Babilónia, damunt d'una de ses portes; y á Sinkara, Loftus, en descubri d'enterraments d'aquesta mena,⁶⁰ practicats en el macís de mahó que serví de zócol á un temple fet reconstruir per Nabucodonossor. Sembla que 'ls [28] antichs reys de les primeres dinastíes caldees, á mes de ferse obrar sos sepulcres en l'espessor de les muralles de ses ciutats fortes, també se'n feren construir en mitx dels llachs y aygua-molls.

De totes maneres, per lo dit fins áre, de la tomba caldea, s'ha pogut véure, quant gran diferencia hi ha entre l'Egipte y la Messopotámia. Tot lo que en la conca del Nil es complert el coneixement sobre la darrera estada, havent revelat la vida íntima del poble dels Faraóns; es migrat, pobre y insegur pera lo que 's refereix als súbdits dels reys dominadors de les conques del Eufrates y del Tigris.⁶¹

Aném á esbrinar si 'ls treballs dels arqueólechs que han estudiat la⁶² Caldea y la Assíria en lo referent á la Arquitectura religiosa d'aqueixos pobles, han sigut mes complerts y les investigacions mes sortoses.

[29] Se pot afirmar que les tombes no formaren may verdaders edificis dignes de aytal denominació. Pera honrar els morts n'hi havia prou ab una caixa d'argíla, mes ó menys decorada, y, sobre tot, ben tancada porque l'aygua ni la pols malmetés el cadávre confiat en aquell envoltori ó caixa de⁶³ terrissa.

Quan se tractá d'honrar als deus, la cosa cámbia radicalment d'aspecte. Encáre que 'ls restos que quedan son ben poca cosa, y no 's poden comparar, ni de molt lluny, ab les imposants ruínas dels temples egípcis, ab tot, les inscripcions han vingut á completar lo poch que ha arribat fins á nosaltres. Els temples, realment, tingueren una disposició imponent, no per sa extensió, sino per sa gran alsada. Si 'ls temples nilótichs foren d'una horizontalitat extremada, es dir, que sa llargada era ilimitada per rahó de les avingudes, pátis, sales, santuáris y dependENCIES sense

59. El passatge apareix en diverses inscripcions d'Assurbanipal. Vegeu, p.ex. RINAP 5/1, Ashurbanipal 11, vi, 70-76.

60. Text suprimir: "oberts".

61. Nota al final del paràgraf, molt posterior a la data de lectura de la conferència: "(Molts anys despres d'escrites aquestes converses, tingué lloc el descobriment de la tomba de la reyna Schubat, interessantíssima)". Casades es referia al descobriment de les tombes reials d'Ur, un tema al que dedicà tres conferències el 1929 (Vidal 2021b).

62. Text suprimir: "Assíria".

63. Text suprimir: "argila".

nómbre; els temples caldeus presentaren una verticalitat extraordinària, per [30] rahó de sa⁶⁴ extraordinària elevació, obtinguda per la superposició de pisos, semblant una torra ab el propòsit de pujar fins als núvols. Aqueixa mateixa alsada, y, sobre tot, son feble material, foren causa de sa ruina podéntse aplicar á aytals construccions aquell vers castellá:

“Las torres que del viento desprecio fueron,
A su gran pesadumbre se rindieron”⁶⁵

L'estat de les ruïnes no permet reconstruir cap d'aqueixos edificis. Ab els textos assiris y grechs y ab les representacions dels relleus, M. Chipiez ha pogut ensajar, molt felisment per cert, la restitució dels tipus principals dels temples caldeu-assiris, donant una idea molt aproximada de lo que deuria ésser, ó cóm deurían ésser, aqueixos monuments.⁶⁶

Está fora de dubte que eran formats per medi de la superposició de varis prismas quadrangulars qual volúm disminueix á mida que guányan en alsada, presentant varis pisos que 's van extrenyent⁶⁷ com mes se puja, acabant ab [31] una plataforma y en aqueixa, alsántshi un templet ó edícul pera la imatge sagrada. La comunicació dels pisos entre si s'obtenia per medi de ràmpes practicades en la part exterior dels prismas ó pisos. Aquesta es la idea general, sintética, que 'ns podem fer del temple caldeu-assiri.⁶⁸ La disposició de tals monuments venía imposada pels materials de qué podia disposar l'arquitecte, l'argila; y les condicions topogràfiques dels pais, una plana inmensa. Donchs bé; ab semblants elements, pera⁶⁹ bastir un edifici digne del rey y del deu, no 's podia fer d'altre modo. A mes de les condicions esmentades, ¿no podían haver⁷⁰ inspirat als arquitectes caldeus la disposició dels edificis messopotàmichs el recort de les antiquíssimes piràmides grahamades del Egipte, de les primeres dinasties memfites, tal vegada, anteriors al mateix fundador de les dinasties històrichs [sic] nilótiques? Está en lo possible.

[32] Els zigurat, (ó siqqurra), que segons els textos assiris, vol dir torres ab pisos, eran, indubtablement, edificis de caràcter religiós. Herodot, que tingué

64. Text suprimir: “gran alsada”.

65. Rodrigo Caro, *Canción a las ruinas de Itálica*. Casades va transcriure malament el primer vers que, en realitat, diu: “las torres que desprecio al aire fueron”.

66. Casades es referia a la reconstrucció hipotètica d'un zigurat reproduïda a Perrot / Chipiez 1884, pl. II.

67. Text suprimir: “á mida que”.

68. Text suprimir: “Semblant disposició”.

69. Text suprimir: “fer”.

70. Text suprimir: “sugerit”.

ocasió de visitar aqueixos edificis, els descriu en aquestos termes, referintse, principalment al dedicat á Bel-Merodach, principal deu de Babilònia. “Es un quadrat regular qui té dos estadis en tots sentits, (370 metres²). S’hi veu al mitx una torra macisa, que té un estadi (185 m²), tan de llargada, com d’amplada; damunt d’aqueixa torra se’n aixeca una altra, y d’amunt d’aquesta segona encara una altra, y aixis segueix, de manera que s’en comptan fins á vuit. La pujada ’s fá exteriorment, per medi d’una rampa que volta successivament al entorn de tots els písos. A poch de mitja pujada, hi ha una cámbra y sitials pera séure y reposar els quins han muntat fins al cap de munt. A la torra superior hi ha un gran santuari, y en aquést [33] santuari hi ha,⁷¹ ricament parat, un gran llit, y aprop s’hi aixeca una taula d’or. No s’hi veu cap estàtua, ningú hi pássa la nit, sino una dona del pais, designada pel mateix deu, entre totes ses companyes, segons díuhen els Caldeus qué son els sacerdots d’aqueix deu... En aqueix temple de Babilònia hi ha, á baix, un altre santuari, ahon s’hi veu una gran estàtua d’or que representa á Bel, assentat. Prop d’aquesta estàtua encara hi ha una gran taula d’or; al costat un trono y un tamboret del mateix metall. Se veu, fora d’aquest santuari, un altar d’or, y un altre altar, grandíssim, ahon s’hi inmola ’l bestiar”.⁷²

Aqueix hermosíssim temple, malgrat estar mitx destruït, en época romana, causava encara admiració dels visitants per sas dimensions colossals. Avuy es una montanya, informe, d’argila, vigilant tristament la extesa plana, “com monstre [34] que vetlla un camp de mort.”⁷³ Aixó fou la obra magnífica, resúm de totes les riqueses y de totes les tradicions constructives de la vella Caldea, temple suprém de tota la Messopotàmia, santuari nacional d’una rassa cultíssima, que Nabucodonossor s’afanyá, en son temps, d’alsar de la ruína, á honor del deu y de l’art.

A mes d’aqueix temple principal, á la Baixa Caldea n’existían d’altres, baix la mateixa disposició, en planta y alsat. En les contínues revóltes dels Caldeus contra sos dominadors, els absorvents monarcas Assíris, aqueixos edificis, per causa de les guerres y, també, per sa gran antigüetat, sofriren considerables desperfectes y ruines. Mes, els reys de Babilonia, quals noms han passat á la historia rodejats dels prestigis de grans fets, donant als moderns un alt exemple de cultura, repàraren els mals causats y aixécaren de les ruines [35] aquells venerables monuments de la antiga pietat del poble y dels reys primitius del pais subjectat, y, al restaurárllos, procuráren tornarlosi sa antiga fesomia, respectant les parts conservades y refent

71. Text suprimit: “un llich”.

72. Herodot, I, 181-183.

73. Jacint Verdaguer, *L’Atlàntida*, Cant primer, 4.

les parts superiors que mes havían sofert. Encara avuy s'han pogut llegir en els mahóns dels fonaments els noms dels reys caldeus d'època reculadíssima.

D'aqueixos temples, s'en han trovades les ruïnes, formant veritables turons d'argila, á Warka, á Abu-Shareín y á Mugheir, havent sigut estudiats acuradament per Taylor y Loftus, y ab els elements tornats á la llum per aqueixos sábsis, ha pogut Chipiez intentar una restauració del primitiu temple Caldeu, y de sos derivats.

El primer tipo d'aqueixes construccions sagrades se presenta baix la següent disposició.

Al mitx d'una gran plataforma, que s'hi [39]⁷⁴ puja per una àmplia rampa grahonada, s'alsa l'edifici,⁷⁵ situat en un terraplé de planta rectangular. A la part devantera, y á dreta y esquerra, d'un cós avansat, hi han unes rampes, també grahonades, que donan accés á la⁷⁶ terrassa, en la qual hi ha erigit el conjunt⁷⁷ que forma 'l santuari propiament dit. En els paraments, coronats de marlets, que fán de murs de sosteniment de la⁷⁸ plataforma, hi han els adornos rectangulars tan característichs de les construccions caldees. El santuari que s'aixeca en aqueixa terrassa, té un cos d'edifici rectangular que forma sa planta baixa, ab torres ó contraforts angulars, els paraments ó murs de sustentació, dividits ab plafons reentrants, com unes portes cegades, termenant ab marlets, y tenint á la part de davant una àmplia escala de comunicació per l'interior d'aqueix primer macís al terrat que éll forma. Damunt d'aqueix s'alsa el santuari, que presenta un gran basament, qual plinte está adornat de rajoles vernisadas. A la part [40] devantera una escala de doble tram, comunica á la part superior d'aquest gran basament, y per medi d'una llarga escala, que segueix immediatament á la primera, porta al edifici, de forma cúbica, que surmonta tota la construcció, y en el qual hi há la càmbra del deu, riquíssima, policromada, revestida de fyanse y de metall. Aqueix temple s'elevava damunt de la plana que 'l circueix uns 45 metres, y es dels mes baixos. El temple conegut per Birs-Nimrud, mideix actualment, en sa ruína uns 71 metres, tenint, en temps que Estrabon el visitá 185 metres d'elevació.⁷⁹ Aqueixa gran alsada sols podia obtenirse mitjansant la superposició de cossos prismatichs de planta quadrada disposats de tal manera que hagués, de tots costats, una mateixa distancia entre 'l peu del pís y la vora del terrat que 'l suporta. Aquest es el tipo del

74. Casades es va tornar a equivocar en la numeració de les quartilles, i va passar de la 35 a la 39.

75. Text suprimit: "constituit per".

76. Text suprimit: "terrassa".

77. Text suprimit: "d'edificis de".

78. Text suprimit: "segona".

79. Estrabó, XVI, 1, 5.

temple caldeu clàssich, que Mr. Chipiez reconstrueix baix dos tipos.⁸⁰ El mes senzill dels dos es una verdadera piramide grahonada, de set pisos, contenint el darrer el santuari. La planta es enterament [41] quadrada y una rampa única volta tota la construcció com envolcallantla de baix á dalt. El tipo que serví de model fou la torra, ab pisos, de Khorsabad, coneguda per l'observatòri. Els murs que formen aqueixos pisos, que ván muntant y disminuint de volum, ja diguérem,⁸¹ que foren pintats ab colors diferents, tenint una significació mística. Coronavan la part superior d'aqueixa torre grahonada ó temple, tres estàtues colossals, d'or trevallat al martell, representant á altres tantes divinitats principals del país. Está en lo possible que en el macís de la construcció, y, fins pera alleujerir son pés enórme, s'obrissen capelles. També unes grandioses esplanades, aixecades damunt la plana y á las quines s'hi pujava per ámples rampes grahonades, aixecávan del pla aqueixas construccions enormíssimas. En els esbarjosos espays que hi havían al peu de les torres-temples, s'hi reunia 'l poble durant certes hores del día, s'hi parávan les barraques de les fires y les botigues pera la venda d'amulets, presentalles y ofrenes y per ahon [42] les colomes blanques, dedicades á la Venus babilónica, la deésa Istar, tindrían son lloch d'esbarjo; y en aqueixes esplanades, segons Herodot, se cumplieren els ritos de les prostitucions pròpies del culte d'aquella deésa.⁸² Nabucodonossor, en una de les inscripcions que 's feu gravar párla de que darrera dels temples feu posarhi uns llachs, com una mar.⁸³

Altre tipo, reconstruit per Chipiez, del temple caldeu es el quin anomena, á doble rampa y sobre plan quadrat. Forma set pisos, cad'un d'ells formant un prisma de base quadrada, com el temple abans descrit, ab la diferencia de que 'l que ara 's descriu se puja al cap de munt per dues rampes que múntan, cada una per son costat, en les dues cares laterals, paralelas y oposadament, tenint els pisos una alsada aproximadament entre sí igual, essent mes baix el pis inferior per portar en sa cara devantera una grahonada que dona accés á les rampes. Per la disposició d'aquéstes, en el tercer y quint pis en llur fatxada principal, en el quart, en la posterior, [43] contenen amples terrats que podían servir de esbarjo als visitants del temple. L'edifici acaba ab una capella, que vé damunt del áxis mateix de la construcció, recoberta d'una cúpula, adornada de fulles d'or cisellat, resplandint com el sol, com díhuen les inscripcions del gran restaurador de monuments antichs, Nabucodonossor.⁸⁴ Aqueix temple, en el mitx de sa massa imposant, al pís quint y⁸⁵

80. Perrot / Chipiez 1884: 389 i s.

81. Casades havia tractat aquesta qüestió en la conferència del 27 de gener de 1906.

82. Herodot, I, 199.

83. Diverses inscripcions de Nabucodonossor II fan referència a la construcció de dics i infraestructures hidràuliques. Vegeu, per exemple, Nebuchadnezzar II 16, i, 25.

84. Vegeu, per exemple, Nebuchadnezzar II 21, i, 15.

obert dintre 'l macis, hi havia 'l santuari del deu Bel-Merodach, contenint la cambra sepulcral del deu y 'l lloch de son oracle. Al mitx d'una immensa esplanada s'adressava imponent aqueix temple gegantí, suportada per dos enormes pisos de bassament, quals murs de sosteniment eran flanquejats de contraforts en talús, com una apretada munió de torres enmarletades, separades per estrets panys del mur. Sense cap dubte, 'l tipo descrit seria 'l mes perfecte; el quin coronaria la serie d'esforsos que durant 20 sigles els [44] arquitectes Messopotámichs feren pera variar y enriqueir, dintre del tipo tradicional, aqueixes sumptuoses edificacions alsades pera honrar á les divinitats del país.

Un baix-relleu provinent de Kuiundjik ha revelat una altra variant de la disposició del temple⁸⁶ assíri sobre plan quadrat. Aqueix edifici presenta sols quatre pisos grahonats, alsats del pla de la terrassa, per un alt basament combat, ahon s'hi obra una entrada monumental, y abdos costats muntan dues rampes curves seguint la disposició d'aqueix⁸⁷ terraplé ó montícul, que té l'aspecte del extradós d'una volta en arch de cláustre. Pera muntar al cím de la construcció, coronada per la capella del deu, s'obrí en el macís una escala. Els murs de sosteniment d'aqueixos pisos anirian recoberts de pintures al tremp ó adornats ab aplicacions de rejoles esmaltades, simulant les ranures disposades en plafó, motiu [45] repetit arreu en les construccions messopotámiques.

Totes aqueixes restitucions, mes ó menys ideals, dels temples caldeu-assíris, se fundan en els restos que, ab major ó menor confusió, s'alsan en la deserta plana de la Baixa Caldea; en els relleus que s'han pogut salvar d'aquell agombolament inmens de ruïnes; dels textos que les inscripcions dels reys restauradors revelan y de les relacions mes ó menys exajerades dels grechs al donar compte, admiradíssims, de les soperbes desferres del colossal imperi caldeu-ninivita. En vá fora, per tant, pensar que en la Messopotamia, com en les valls y riberes egipcies, s'han de trovar els restos de tan inmensos edificis que pugan semblarse als de Karnak,⁸⁸ Medinet Abu, Ibsambul, Lugsor, etc. ó de File. L'únich que l'observador trova en les planes desolades ahon 'l Eufrates y 'l Tigris tristament s'esmunyen, son turons, puigs y serres d'argila agombolada, que [46] res indican, ni fan desvetllar la idea, de que aquelles informes masses, que arriban á 50 metres d'alsada, sian els restos de temples, palaus y ciutats, no tan antigues, tot y essentho molt, com els monuments del Egipte. Realment, sembla planar la maledicció del

85. Text suprimir: "dintre".

86. Text suprimir: "caldeu".

87. Text suprimir: "bassament".

88. Text suprimir: "de Memfis".

Deu de Abraam, Jacob, y d'Israel⁸⁹ damunt les despulles de la impúdica Babilonia y de la sanguinaria Assiria, cumplintse encare la condemna⁹⁰ que decretá l'Altíssim, en hora solempnial, en el relotje del⁹¹ temps y que durará pels sígles dels sígles...

Aqueixes enòrmes torres ab pisos que elevaren els caldeus y 'ls assíris á llurs deus superiors, enlayrant els santuaris per demunt dels mateixos palaus dels reys, no excluí la construcció d'altres temples de mes petites dimensions y de disposició del tot diferent y mes modesta dedicats als Deus inferiors. Botta⁹² [47] descobrí un d'aqueixos temples á Khorsabad. Está construít de pedra calissa y adornat de baixos relleus esculpits en lloses de basalt. Les escenes representades en aqueixos relleus, que no son de carácter religiós, ha fet créure que no 's trácta de cap temple. Mes sortós Layard, trová á Nimrud, prop de la gran torre ab pisos, uns edificis en els quals els baixos relleus que decoran les portes y les cambres, revelan son destí religiós, ja que les escenes son d'adoració y les figures son de deus y de génis alats. La proximitat al gran zigurat (ó siqqurrat) demostra que formarian un anéxe d'aqueixa colossal construcció. Aqueixos temples petits presentan una sala llarga y estreta, al fons de la qual hi ha un ninxo quadrat, pavimentat ab una sola llosa d'alabastre, de considerables dimensions, coberta en sas dues cares d'una llarga inscripció, que conta 'ls fets del rey dedicant dels temples. Damunt d'aquesta llosa, s'aixecava segurament l'estátua del deu. Era, donchs, el cécós, o santuari propiament dit. Precedían á la naos, uns [48] vestibuls, ó pronaos. Les portes están flanquejades de braus⁹³ y de lleons alats, com en les dels palaus, y 'ls murs guarnits de rejoles esmaltades. Les formes d'aqueixos petits temples varían molt, fins presentar en la fatxada un frontó triangular com en els temples clássichs.

Havent donat una idea del temple caldeu-assíri, aném á parlar del palau real. D'aqueixos edificis s'en tenen el major nombre possible de datos per quan, de tots els monuments que ha deixat l'Art caldeu-assíri, els mellors conservats son les demores dels reys. Les ruïnes que han arriuat fins á nosaltres no sols permeten estudiar la planta d'aytals construccions, si que també endevinar l'alsat de les

89. Text suprimit: "y de Judá".

90. Text suprimit: "eterna".

91. Text suprimit: "sígles".

92. Paul-Émile Botta (Torí, 1802 – Achères, 1879). Diplomàtic i arqueòleg. Mentre exercia com a cònsul a Mosul va excavar a Kuyunjik (1842) i Khorsabad (1843-1844), on va localitzar les restes del palau de Sargon II. Entre les seves obres destaquen *Monument de Ninive découvert et décrit par M. P. E. Botta, mesuré et dessiné par M. E. Flandin* (5 vol.) (amb E. N. Flandin) (1846-1850), *Inscriptions découvertes à Khorsabad* (1848) i *Lettres de Botta sur ses découvertes à Khorsabad pres de Ninive* (1945).

93. Text suprimit: "alats".

mateixes y 'ls detalls que mes pugan interessar al arqueólech y al artista. La causa que explica satisfactòriament les diferències que 's notan⁹⁴ relatiu á la conservació dels [49] temples, tan migrada per cert, comparada ab la dels palaus, consisteix no en el major esment empleat en la construcció d'aquestos y 'l descuit en vestir els edificis sagrats, sino en sa diferent disposició ó alsat, com ja havem vist abans. En efecte; els temples y 'ls palaus, essent obrats indistintament de mahó, aquells formaren unes altíssimes torres de pisos grahonats, mentres que 'ls palaus constituïren una munió d'edificis de planta quadrada comprenent una área immensa; els temples eran una massa macisa d'obra,⁹⁵ que s'enlayrava damunt la plana, mentres que 'l palau era un aplech de construccions que s'extenían superficialment, contenint molts espays vuyts formant pátis, galeries y corredors á cel obert. Quan soná pera aqueixes obres la hora de llur abandono y comensá la obra de destrucció, aquelles torres immensas y macises comensaren perdent sa alsada, desmoronantse ses parts sobiranes, esllavissantse 'ls murs de revestiment, cobrint de runes les rampes y escales, fentse de tot aqueix conjunt de despulles un [50] munt, un turó informe, ab tot l'aspecte d'un puig artificial. No aixis se realisá el procés de la destrucció en els palaus. Les parts altes, certament, caygueren, omplint de runa y desferres els pátis y cel-oberts, fins á cegarlos completament, y agombolantse als costats y als peus dels murs y parets tot el material que s'esfondrá, formant també ab el temps com una massa compacta de ruïnes. Quan els investigadors assiriólechs atacáren ab les eynes del excavador aqueix amassament d'argila, y separáren les deferres, quedáren en descobert y en peu els murs de les cambres, de les galeries y dels patis, ab sos relleus, ab sas portes, y ab sos adornos de rejoles esmaltades, havent quedat intacta la planta y la disposició dels palaus. Aquesta es la explicació racional de cóm succehíren les coses, segons observan Chipiez y Perrot,⁹⁶ contradiint la fantástica teoria de Rawlinson al voler aquést autor explicar-se el perquè de la diferent conservació d'uns y altres edificis, en un mateix punt alsats y en el mateix material obrats.⁹⁷

[51] Fá una seixantena d'anys que les runes dels palaus assiris comensaren á parlar als arqueólechs dels secrets que guardaven dintre de ses immenses despulles y dels tresors que custodiavan pera posarlos á disposició de la ciencia. Abans d'aquest temps, no se sabia res mes que lo que 'ls autors clàssichs, ab mes ó menys

94. Text suprimít: "relativament".

95. Text suprimít: "mentres que".

96. Perrot / Chipiez 1884: 415 i s.

97. Rawlinson defensava la teoria que els palaus s'havien conservat millor que no pas els temples, perquè els principals esforços constructius es van dedicar a les residències reials, mentre que els temples només eren annexos d'aquests grans edificis (Rawlinson 1862: 348 i s.).

exageracions, contavan, y lo que 'ls llibres sagrats deyan dels antichs pobles⁹⁸ caldeu y assíri, al referir la captivitat del poble hebreu y al recitar les⁹⁹ terribles prediccions dels Profetes d'Israel. La ciencia de la assiriologia també tingué un vident, un inspirat, el célebre historiador alemany Niebuhr¹⁰⁰ qui predi en 1829, que de les runes inexplorades de Nínive n'havia d'exir la Pompeya asiática, y que no mancària un Champollion que interpretés els signes cuneigráfichs, com aquést ho feu ab els geroglífichs. Y aqueixa predicció s'es complerta. Avuy, despres de mes de seixanta anys d'estúdis, la Caldea y la Assíria han resorgit á nostra vista y si be encare no han revelat els mes recóndits secrets de [52] llur sepultura 40¹⁰¹ vegades secular, ab tot, s'ha pogut fundar sólidament tot un cos de doctrina arqueologica d'una importancia colossal y d'una serietat á proba d'escepticismes.

Desde els primers cops de picot que en 1843 feu donar Botta en les runes de Korsabad, ¡quin cullita mes abundant; quanta riquesa explotada d'aqueixes ruines arqueològiques de la Messopotamia, que han fet opulents els Museus Britanich y del Louvre! El segon explorador d'aqueixes ruines fou Layard, qui en 1847 comensá á excavar á Nimrud y á Kuiniunjik,¹⁰² enviant al riquíssim museu londonense els tresors que fán d'aqueix establiment el mes rich d'Europa. Desde aquells sábis, la llista dels assiriólechs s'ómpla de noms il·lustres. Place, Rawlinson, Rassam,¹⁰³ Loftus, Smith, Morgan, etc. mereixen els honors de la gratitut de tots los arqueólechs, dels historiadors y dels artistes, per haver fet revivre tot un mon desconegut, tota una civilització esplenditíssima.

[53] En la impossibilitat de descriure tots els palaus descoberts en la Assíria pels arqueólechs francesos, inglesos y alemanys, deurém concretarnos á donar á coneixe 'l millor estudiat, el mes conegut de tots y que pot servir de modél y de comparació; es el palau de Sargon, á Khorsabad. Aquest nom es degut al poblet que s'alsava damunt del turó format per les runes d'aquell edifici real y de la ciutat per aquell monarca fundada. (722 á 705 av. de J.C.).

98. Text suprimir: "egipci y".

99. Text suprimir: "profecies".

100. Barthold Georg Niebuhr (Copenhaguen, 1776 – Bonn, 1831). Historiador i diplomàtic. Fill del geògraf i arqueòleg Carsten Niebuhr. Catedràtic d'Història Antiga de les universitats de Berlin i Bonn. Entre les seves obres destaquen *Römische Geschichte* (1811-1832) i *Kleine historische und philologische Schriften* (1828). Les paraules de Niebuhr sobre l'Assiriologia que esmentà Casades estan recollides a Perrot / Chipiez 1884: 418.

101. Text suprimir: "centuries".

102. En realitat, les excavacions de Layard a Nimrud s'iniciaren el 1845.

103. Hormuzd Rassam (Mossul, 1826 – Hove, 1910). Arqueòleg i diplomàtic. Va excavar, entre d'altres, a Nimrud i Nínive, on localitzà les tauletes de l'epopeia de Gilgamesh, traduïdes més tard per George Smith. Entre les seves obres destaca *Asshur and the Land of Nimrod* (1897).

Ja¹⁰⁴ havem vist el plan del enclós amurallat d'aqueixa ciutat, formant un paral·lelogram rectangular, y damunt del qual s'alsava la plataforma en quina s'agrupavan els edificis que componian el palau y desde ahon, á peu plá, se podia seguir el terrat de la muralla. Aquí projectém la restauració d'aqueix palau segons Thomas y Chipiez.¹⁰⁵

Pera donar una idea de la immensitat d'aqueix palau, comprenia, entre grans y petites, 209 cambres. Aquestes venian repartides damunt de dues plataformes o terrasses rectangulars, la mes gran té 60.916 metres quadrats; [54] l'altra té 35.550 m². De modo que 'l conjunt comprén una total superfície de deu hectàreas, ocupades per les construccions del palau, y pels pátis que les separan, per les esplanades que les envoltan y 'l camí de ronda que les circueix. La massa d'argila que fou necessaria pera aixecar aqueixos monticuls se calcula en 1.350.524 metres cúbichs. Y aqueixa enórme cantitat de terra fou portada al lloch ahon s'alsa 'l palau, á cabassades, á pes de brassos, y á cops de garrót deixats¹⁰⁶ caure, ab tota regularitat, damunt les esquesnes dels trevalladors d'á les hores!

Hauria estat impossible¹⁰⁷ formar concepte del plan y distribució d'aqueix laberinte de cambres, corredors y pátis, si 'ls edificis de la Persia, de la India y de la Turquia actuals no haguessin fet una mica de llum sobre aquest particular. Els orientals d'avuy no han variat gran cosa, en el modo de pensar respecte de sos antecessors antichs, y aixó ha permés senyalar fixament les [55] parts y divisions dels palaus reals assíris. Aqueixos se dividían en tres parts principals: el palau propiament dit, ahon habitan els homes y ahon se trovan les sales de recepció. A n'aqueixa part se l'anomena 'l serrall, y á dites sales el sélamlík; vé despres l'harém, que compren els departaments privats del prímpcep, ahon hi fan estada les mullers y criatures, guardades pels eunuchs y rodejades de tot un poble de sirvents; finalment hi ha el khan, ó sian, les dependencies del servey. Aqueixa divisió cal aplicarla als palaus assíris tota vegada que ses dependencies obehían al mateix destí y feyen idéntichs serveys. El palau de Sargon, tenía dues fatxades monumentals, en les quínes s'hi obrien tres amplex portes flanquejades de braus alats. Una d'aqueixes fatxades se trova al fons d'un pátí molt esbarjós dintre de la construcció. L'altra¹⁰⁸ fatxada, es la¹⁰⁹ que projectém, mirava envers la ciutat. Per

104. Nota al marge: "2". Casades feia referència a la planta del palau de Sargon II a Khorsabad reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 426, fig. 193.

105. Nota al marge: "3". Casades es referia a la reconstrucció del palau de Sargon II reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: pl. 5.

106. Text suprimir: "anat".

107. Text suprimir: "forsar".

108. Nota al marge: "4". Casades es referia a la façana del palau de Sargon II reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 431, fig. 195.

élla 's penetrava al páti mes grandíós de tota la construcció. Desde 'l plá 's [56] guanyava aqueix ingrés per medi de dues rampes, que acabaven en un gran replá y s'entrava al terraple ahon s'alsava la porta principal, que era destinada á la entrada dels¹¹⁰ carros. Dues portes mes petites, obertas en la muralla, servian pera 'ls peatons. Desde aqueixos ingressos se penetrava en el gran páti, que tenia una total superfície de 6710 metres. A un costat d'aquest páti hi havia 'l conjunt d'edificis que formavan el¹¹¹ serrall, comprenent aquést deu pátis y mes de 60 pessés ó passatges, íntimament units en un sol y mateix conjunt, al mitx de murs y de portes. La part dita esculptural d'aqueix serrall comprenia les sales de recepció o 'l selamlik, com ho donàren á comprénde 'l descobriment de les cambres mes decorades y mes grans. En un dels pátis s'hi obran vuyt portes que donan pas als aposentos interiors. Dos braus servían de montants á quatre d'aquestes portes; totes eren ab volta y llur cíntré [57] estava voltada d'una faixa de rejoles esmaltades. Els murs, en sa part baixa, estavan revestíts de baixos-relleus colorits. En un altre páti mes interior s'hi obrían set grans pessés, adornades ab lloses esculpides y rejoles esmaltades, y les portes que conduían de la una á la altra d'aqueixes sales estavan flanquejades de colossos. En cert indret l'espectador podia veure extendres davant seu una enfilada de vuyt portes, passant entre molts parells de toros alats y desenvoluparse una llarga perspectiva. Altres sales mes modestes indican que servirían pera 'ls usos diaris de la vida, mes que pera llochs de reunió y de recepció, presentant les parets un revestiment en estuch de colors y, de vegades, pintures al fresch. D'aqueixes pessés n'hi ha 49, repartirse [sic], ab els pátis, en una superfície de 5000 metres. Cada páti, al entorn del qual s'hi obrían les cambres, venía á formar un¹¹² núcli ó conjunt distint dels altres, ab quins se comunicava ab un altre conjunt del immens edifici per medi d'una [58] sola porta, servint cada departament pera allotjarhi el personal destinat á un servey especial del monarca. L'autor grech Ctésias, suposa que 'l palau del rey ostatjava 15.000 individus entre oficials y doméstichs¹¹³ y, si bé 's creu exajerada aquesta xifra, está en lo possible que seria molt gran el nombre de servidors que viurían dintre del palau.

En l'àngul septentrional del enclós real,¹¹⁴ s'hi descobri per Botta un grupo de càmbrs proper á una de les cares del edifici ó conjunt d'edificis calificat pel serrall, que no tenia cap comunicació directe ab aquést. Mirava al gran páti d'honor y á les dues explanades vehines al mur del circuit. Aqueix edifici estava decorat ab

109. Text suprimir: "quina".

110. Text suprimir: "carruatges".

111. Text suprimir: "sercoll".

112. Text suprimir: "nucleo".

113. Ctésias, Fr. 39.

114. Text suprimir: "hi havia".

el major luxe, y comprenia vuyt sales molt esbarjoses y algunes altres pessets mes petites; venia á ésser com un altre palau enganxat al primer, una mena d'un segon sélamlik, rivalisant d'espèndor ab el del serrall. Tal vegada fou el [59] palau del príncep hereu, Sennacherib, fill de Sargon, d'edat prou avansada, vivint son pare, pera tenir departament pròpis [sic] en el palau reyal.

En l'angul de la plataforma qual cim mira envers Ponent se troba l'edifici isolat y arruinadissim que Botta prengué per un temple y Thomas per la sala del trono. A la banda sud-oest del montícul hi ha un altre edifici que podia haver tingut¹¹⁵ el destí de temple, encare que se'l anoméni observatori. Fou el principal santuari de la nova ciutat desde 'l qual se dominava desde considerable alsada tots els edificis. Al mitjorn del Serrall, y al Sud-est del Observatori se distingeix un conjunt d'edificis completament separats. Per sa disposició, sol, ab poch's punts de comunicació, la riquesa y l'estil de la decoració revelan que 's tracta del Harém reyal, confirmantho aixís la inscripció gravada [60] en el¹¹⁶ peu de la porta, demanant la fecunditat en les reials unions. L'harem, compreses cambres y pátis, ocupa un espay de 8839 metres quadrats. Solsament dues entrades comunicavan ab aquest grandíós edifici, una mirant á la ciutat, essent mes aviat que una porta un estret passadís. Una altra porta hi havia, en l'angul nord del pati principal del Harem. La disposició d'aqueixos ingressos era de tal manera que encare que 's deixessin ab les portes obertes res, desde fora, podia véures de lo que passava á dins. L'harém comprenia tres pátis y á un entorn hi havían les sales y cambres molt espayoses destinades á les recepcions, festes y dinars oficials. Les parets no contenían relleus; eran estucades de blanch ab un plinte pintat de negre de 0'80 d'alt; els paviments eran de rejoles ó de lloses; els altres departaments estavan pavimentats ab terra batuda.

[61] El centre del harém, que formava un páti, estava decorat ab verdadera esplendidesa. Els peus dels murs estavan adornats ab una mena de mosáich¹¹⁷ de rejoles esmaltades que surmontavan grups¹¹⁸ formats per set mitjes-columnes embegudes en el mur, compresos entre platabandes ó faixes ressurtides, y tot ricament adornat. Als costats de les portes s'alsavan estatués y uns altíssims mástils de fusta placajats ab unas fulles de metall, portant al cap de munt¹¹⁹ unes toges de palma, de bronze daurat, imitant la palmera y 'l pom de¹²⁰ palmons que coronan

115. Text suprimir: "idéntichs objectes".

116. Text suprimir: "llindar de la porta".

117. Nota al marge: "5". Casades es referia a la imatge de l'edifici de l'harem reproduïda a Perrot / Chipiez 1884: 440, fig. 197.

118. Text suprimir: "de mitjes-columnes".

119. Text suprimir: "uns grans vassos".

120. Text suprimir: "palmes".

l'elegantíssim tronch. Aqueixa porta tan ornamentada donava accés al pàti principal del harém, que á la vegada comunicava ab les sales dormitòris del rey, sales ab arcoves, separades unes d'altres, per tota la amplada del pati, ocupant cada sala de dormir un angul oposat, eran espayoses, mes llargues que amples, y als dos tersos de sa llargada; una escala de [62] rajoles, compostes de cínch grahons, s'extenia d'un mur al altre, en tot l'ample de la sala y s'acavava per una plataforma de 3m. d'amplada. Al mitx del mur del fons s'hi obría una verdadera arcova, qual sol s'aixecava 1^m 30 del replá en quin acavavan els grahons. Aqueixa estava¹²¹ decorada y surmontat son arch de rejoles esmaltades. Sols hi cabia un llit y havia de pujarshi ab un escambell. Aquestes tres arcoves sembla eran per les tres reynes que tenia per esposes Sargón.

A mes d'aqueixos departaments, indispensables en tot palau d'un monarca oriental, hi havian totes les demés dependENCIES necessaries pera l'allotjament de tot un poble de servidors de tot sexe, edat y condició, y 'ls magatzems precisos pera guardarhi l'aprovisionament pera mantenir á tan abigarrada multitut. En les immenses ruines de Khorsabat, s'han trovat tots aqueixos departaments, restituïts en el plan minuciosíssim que n'alsá son descubridor l'esmentat¹²² Place.

[63] Hi havian jardins en aqueixos immensos palaus ó pátis plantats d'arbres¹²³ y de flors? Es de creure que si, mes tractantse d'un pais calurós y de la afició á l'ombra y á la vejetació que tenían els assiris, segons han revelat els baixos relleus.

Y els célebres jardins supesos, de Babilònia, de quins ens parlan els autors, ahon eran? Senzillament, á dalt dels immensos terrats que cubrían les cambres, sales y corredors, y, també, en les¹²⁴ plataformes sostingudes per arcades ó pilons, com aixis revelen els baixos relleus de Kuiunjik, ab glories y emparrats, plens de¹²⁵ flors y fulles y plantes, y en quins jardins artificials hi creixía la vinya, la figuera, el magraner y 'ls xiprés. Y com se regavan? No s'han trovats ni pous, ni cisternes, en les ruines de Khorsabad, de Kuiunjik, ni de Nimrud, y aixó fá suposar que, per medi de grans jerres ó amfores, de terrissa s'aniria diariament á cercar l'aygua en el riu proper, [64] donchs, que sembla que allavors, encara, no s'havien inventats els enginys pera aixecar l'aygua fins al nivell volgut.

Tot aquest conjunt d'edificis sols se componian de planta baixa; únicament els temples-observatòris contenían pisos. La planta dels nombrosos departaments que constituían els palaus reys era 'l rectángul, y l'alsat, la forma cúbica. Les

121. Text suprimir: "estava".

122. Text suprimir: "Botta".

123. Text suprimir: "y flors?".

124. Text suprimir: "construccions ó replans".

125. Text suprimir: "plantas parras".

motlures, escassas, y rectilinees, revelant tot la persistencia d'antigues tradicions constructives d'una simplicitat de concepció verdaderament primitiva, disfressat tot per medi d'una ornamentació brillant y riquíssima, obtinguda per els esmalts y per les aplicacions del metall, ab els baixos relleus alabastrins d'un efecto decoratiu del tot marvellós.

3 Febrer 1906.

5.2. Resums de la conferència publicats a la premsa

Centre Excursionista de Catalunya. —
 En la XIV «Conversa sobre Arqueologia
 pera us dels excursionistes» que'l dissapte
 passat donà don Pelegrí Casades y Gramat-
 xes, s'ocupà dels enterraments a la Caldea,
 fent notar la escassetat de notícies que hi
 há sobre'l particular.

Les necrópolis de Warka, Niffar y Mu-
 gheir, a la Baixa Caldea, estudiades per
 Loftus, feren descobrir una pila de sarcò-
 fachs de terrissa, sense cap riquesa ni ape-
 nes intents artístichs; a l'Assiria no s'han
 trobat enterraments d'importancia, per
 quant els assiris tenien la costum de fer
 portar les mortals despulls en terra caldea.

Explicà'l senyor Casades que, a imitació
 dels egipcis, els caldeus y assiris embalsa-
 maren llurs morts, si bé molt imperfecta-
 ment, y dipositaren en els sarcòfachs al-
 guns objectes, els més usats durant sa vida
 pels finats, empró, ab poca abundancia y
 riquesa.

S'ocupà també'l senyor Casades en sa
 darrera «conversa» de l'arquitectura reli-
 giosa dels caldeus y assiris, fent notar que,
 l'estat d'immensa ruina a que han quedat
 reduïdes les construccions religioses de la
 Messopotamia no permet altra cosa que
 meres conjectures. Dels grans turons d'ar-
 gila que arreu s'aixequen en la plana que
 rega l'Eufrates, els arqueòlegs han fet re-
 viure, en certa manera, aquells edificis sa-
 grats, havent pogut intentar una restaura-
 ció y fixar els diferents tipus que presen-
 taren.

S'ocupà'l conferenciant de les supersti-
 cions d'aquells pobles sobre la vida futura
 y el destí de l'ànima en l'altra món; se-
 guint les creencies del poble nilòtic, mo-
 dificantes després profundament.

Donà a conèixer el fragment traduït per
 Smith, relatiu a la relació de la baixada al
 infern caldeu de la deessa Istar pera troba-
 rhi a son amant, describint el lloch de les
 eternes ombres, tal com el concebí aquell
 poble.

Les formes típiques de tals construc-
 cions religioses, segons les restauracions
 proposades per Chipiez, confirmades pels
 baixos relleus y els textos clàssichs, con-
 sistien en unes torres formades per cubos
 superposats disminuint de volúm a mida
 que ls pisos muntaven, arribant a conside-
 rables alçades.

En la darrera part d'aquesta conversa's
 feu una descripció detallada de la disposi-
 ció, plan, distribució y decoració dels pa-
 laus dels reys assiris, servint de tipo de
 comparació, per son millor estat, en sa
 ruïna, y per haver sigut més detinguda-
 ment estudiat, el grandios palau que Sar-
 gon feu construir en el lloch conegut pels
 assiriòlegs per Khorzabad, donant una
 idea de la magnificència ab que ls monar-
 ques babilòniachs bastiren aqueixes grans
 construccions, que causaren l'admiració
 dels autors clàssichs, y la causen encara
 als moderns arqueòlegs.

Dia 3. Conversa XIV. — La Caldea y l'Assiria (continuació). — Els enterraments a la Caldea. — Arquitectura religiosa. — Supersticions. — Palaus dels reys assiris. — Sa descripció general. Palau de Sargon.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 134 (1906), p. 96

Coberta del plec que conté el manuscrit de la quarta conferència
(Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya)

6. Cinquena conferència (10 de febrer de 1906)

6.1. *Transcripció del manuscrit de la conferència*

[1] Acabárem nostra darrera conversa fent la descripció detallada de la obra mestre de la arquitectura babilònica: el palau de Sargon, en qual soperba construcció, el géní caldeu, abans de pérdre sa autonomia, la patria, y sa originalitat, l'Art nacional se reconcentrá y 's recullí,¹ y, mitjantsant un esforços supré, produí el conjunt de maravelles que 'ls autors clássichs personificaren en una sola persona, la fabulosa Semirámis. Altres palaus existian en la immensa plana Messopotámica, dels quals no ens en cal parlar, tan per no allargar desmesuradament aquestes converses, com per no presentar, en general, grans diferencies ab el palau sargónida, que ha servít de tipo y de comparació,² essent, á sa vegada, 'l desenrotllo dels edificis que 'ls primitius monarcas de la Caldea bastiren en el país. Les excavacions fetes á Warka, á Tello, á Mughéir y Abu-Sharein, encara que no tan complertes com les executades á Khorsabad, revelan certa uniformitat [2] de plán y de decoració, aixís es que no podém entretenírnoshi, tenint encára molt llarga la tasca fins á assolir la fi. De totes aqueixes construccions, convertides en informes turons d'argíla, se n'han tret els mateixos materials decoratius y constructius, y d'alguns se n'han

1. Text suprimir: "tot son esperit".

2. Text suprimir: "Les excavacions".

alsat les plantes, que no son altra cosa mes que la reducció, ó l'amplificació, segons, de les del gran palau de Sargón. Les excavacions fetes á Kasr y á Tell-Amran, á Nimrud y á Kuiunjik han proporcionat³ exemplars preciosos, sobre tot, en relleus, que enriqueixen els Museus Britanich y el del Louvre, y de quals obras ens ne ocuparém aviat al parlar de la escultura. Els noms d'Assurnasirpal, Salmanassar, Teglat-Phalassar, Sargon,⁴ Assarhaddon, Sennaquerib y Nabucodonossor, desvetllan els recorts dels grans constructors y restauradors de palaus y temples, convertits en⁵ tristos munts d'argila ahon, miserables llogarets turchs hi han fet estada, prenent aquells noms célebres en els anals de la Assiología [sic].

Llarga es la tasca que resta encare als exploradors assiriólechs en els turons artificials de Arvil, de Balawat, [3] de Kaleh-Shergat, de Karamlés y en la vall de Kabur, estacions no gayre explorades, y que han donat restos de construccions senyoriales y⁶ escultures decoratives. La Messopotàmia no es tan coneguda com l'Egipte; mes, está en camí d'igualarse ab aqueix país de les maravelles arqueològiques.

Totes aqueixes ciutats de la Caldea y de la Assíria,⁷ desaparegudes en sa majoria, ó convertides en llogarets miserables, que ni poden retenir llur nom⁸ antich, foren, en temps de sa major gloria, fortificades y cenyides per⁹ cinturons de muralles y poderoses torres. La única de tals ciutats que ha gosat el privilegi de sobreviure, de nom al menos, passant sa memòria de generacions á generacions, envollada ab el prestigi d'una cosa grandiosa, inmensa, poderosíssima, es Babilònia. Es com una obsessió, que perdúra á través dels sigles y de les èpoques, la idéa d'aqueixa metròpoli, personificant, per si sola, tota una civilització, tot un [4] gran període de la historia de la humanitat. Els grechs, expandíren arreu, en son temps, la fama de la gran ciutat, y tot el mon clàssich la considerá com un mónstre pahorós, temible, infundint respecte als homes. El Cristianisme, hereu de les tradicions judaïques y depositari de las Revelacions fetes al poble hebreu, ha continuat repetint els conceptes, que en sa justa ira y enutx, inspirá la ciutat perversa als profetes de la Antigua Lley. Mes, malgrat sa anomenada universal y sa existencia eterna en el pensament dels pobles, Babilònia era poch menys que desconeguda, y hauria passat com una ciutat ideal, com una personificació de

3. Text suprimit: "objectes".

4. Text suprimit: "revelan el de tants altres".

5. Text suprimit: "miserables".

6. Text suprimit: "figures".

7. Text suprimit: "avuy".

8. Text suprimit: "de llurs antepassats".

9. Text suprimit: "fortíssims".

quelcóm enórme, monstuós, diabólich, si l'Arqueologia, ab propòsits menys transcendents, y fent cás omís de temors reverencials y d'amenassas y perills,¹⁰ no s'hagués posat á la tasca, ab la mateixa serenitat d'esperit y tranquil·tat ab que obrí les tombes dels faraons, cercá sos sarcófachs, entafurats en les entranyes de les roques, els obrí, inquietá 'l secular repós d'aquelles terribles magestats, qual rostre cap mortal podíatreverse á mirar de fit á fit, les despullá sense 'l mes petit [5] mirament, y desembolicantles de les kilométriques venas de lli, que les envolcallavan, s'afeyná á llegir y á interpretar tot quan en aqueixos fúnebres envolcalls hi consigná la pietat oficial, de sis mil anys enrera. A Babilónia, com á Egipte, els arqueólechs, quietament, reposadament, han anat obrint el sepulcre d'argila que serví d'envolcall á la mómia d'aquella ciutat, quasi sobre natural, obra de deus, ó de dimónis, segons com se la considéri. Y ¡cosa que sembla miraculosa! Mentre els turons de pols y d'argila ab que 's convertiren Ninive y Calach y Dur-Saryukin, han sigut esbotzats, oberts, esventrellats arreu, entafuránthi y furgánthi els excavadors científichs y 'ls¹¹ mers aprofitadors de material, sense cap intent, ni ambició científica,¹² el montícul argilench, que fá de cobertora al gran sepulcre de Babilonia, no ha sigut encara destapat completament, com si un temor¹³ tradicional ho deturés, no gosantse profanar el silenci de mort, ni esbombar arreu els secrets, d'aquella imponent sepultura. [6] May s'es feta una campanya llarga, sostinguda, persistent, d'excavacions en els aixargallats márges dels turons de Babil, de Kasr ó del Bir-Nimrud.¹⁴ ¿Será la mateixa immensitat del sepulcre que¹⁵ fá desdir als investigadors? Les colossals ruines agombolades en el lloch ahon s'alsá Babilónia deturan la embranzida al mes ardit. No 's tracta d'un sol agombolament de mils y mils metres cúbichs d'argila, sino que son tres ó quatre, idénticament enórmes. Es un esforç gegantí que fá mes de 60 anys que s'espera que algú el fássi.¹⁶

¹⁷Res se sab, de segur, del circuit que abrassavan les muralles de la capital de la Caldea, y dels recintes fortificats ab qué comtava la ciutat del Eufrates. Smith diu que 'l clós que 's pot resseguir avuy donaría uns 13.000 metres de circuit.¹⁸

10. Text suprimir: "sobrenaturals".

11. Text suprimir: "cercadors de material".

12. Text suprimir: "á Babilonia el montí".

13. Text suprimir: "reverencial".

14. En realitat, Robert Koldewey havia iniciat el 1899 una llarga missió arqueològica a Babilónia, que es perllongà fins el 1917. La informació de Casades provenia de Perrot / Chipiez 1884: 469 i s. i, òbviamet, no estava actualitzada sobre aquesta qüestió.

15. Text suprimir: "ls investigadors".

16. Text suprimir: "Há ben be passada la época de les gestes dels Gerions y dels Hérculs!".

17. Text suprimir: "Sia com vulga".

18. Smith 1875: 55 i s. Tanmateix, Casades no consultà l'obra de Smith. Es tracta d'una cita indirecta a partir de Perrot / Chipiez 1884: 470.

Diodor, en son temps, deya que la ciutat reyal tenia una circumferencia de 11.300 metres.¹⁹ Es de creure, que següent velles tradicions, el plan de la ciutat era quadrat ó rectangular y 'ls vertixs estarian orientats. Al [7] Nort de la ciutat s'alsava 'l gran temple de Bélo, que representa avuy el mont de Babil. Al mitj de la població s'alsaria 'l palau reyal y 'ls jardins suspesos. Com passa encara en les ciutats de l'Assia Menor, la capital del imperi caldeu tindria tres recintes; el 1er, comprenent la ciutat real; el segon, el gran temple, y 'l tercer, la acrópolis; y dintre d'aqueixos perímetres s'hi agruparían les cases dels habitants de la població, divididas en bàrris ó quarters. Herodot diu que 'l gran recinte de la ciutat formava un quadrat de 120 estadis de cada costat, ó sian 480 estadis,²⁰ ó 54.800 metres, es dir, tres vegades el París actual. Tal vegada son exajerades aquestes xifres. Lo que²¹ pot admétre es que, realment, Babilonia era una ciutat inmensa, ó millor, un espay de terra grandíós voltat de murallas, dintre qual enclós hi havia una munió d'homes, de palaus, temples y edificis, impossibles de determinar ab tota certesa. Aixó 'ns pot donar una idea de lo que sería realment Babilónia en son mellor temps, y creure aixís la afirmació del gran historiador grech. A la cayguda de Ninive, Nabucodonossor comptava [8] baix son poder pobles sencers, entre élls l'hebreu, pera ferlos treballar en engrandir la renovada capital del imperi; y un material inacabable, y d'una facilitat d'obtenció y de treball com cap altre, aixó es l'argila; y ab aqueixos dos elements, posats baix una voluntat que rés podia contradir, ni deturar, se podían fer²² moltes coses grans y en grandíssim número, com no 'n podém tenir idéa en nostre temps, en quin les limitacions son tan nombroses com les facilitats. Tingas també en compte, que Nabucodonossor feu, sense contradició de ningú, la agregació á Babilonia, dels poblats vehins, resolent el problema dels enllassos per medi de grans párchs, jardins, vergérs, camps de conreu, y distribuínt la població en núcleus separats per aqueixos espays grandíssims de vegetació y de llochs d'esbarjo. Altres maravelles pogueren contemplar els excursionistas grechs Herodot, Ctéssias, Diodor y Estrabó, en llurs visitas á la gran ciutat. Parlan, en efecte, d'un túnel que posava en comunicació la ciutat de banda y altra del Eufrates²³ per sota d'aquest riu, y [9] d'un punt [sic] tirat damunt d'aqueixa vía d'aygua, que lligava la ciutat real ab els barris oposats, dihentse que tenia una llargada de 925 m.²⁴ Malgrat les exajeracions que hi pугan haverhi en aquestos datos, es una cosa comprovada, que 'ls enginyers caldeus eren consumats mestres

19. Diodor, II, 8, 4-5.

20. Herodot, I, 178.

21. Text suprimir: "no ho es".

22. Text suprimir: "coses".

23. Text suprimir: "y d'un pont".

24. Herodot, I, 186; Diodor, II, 8, 2.

en obres públiques. D'aquell pont colossal rés ne queda avuy; dels molls, fets de mahó duríssim y impregnats de betum, que vorejavan el riu, restan encara vestígis, portant els mahons el nom de Nabonid, primpcep quí continuá les grans obres de Nabucodonossor. Segons Herodot, les cases particulars de Babilonia tenían tres y quatre pisos; els carrers drets y tallats per altres que acavavan al peu del riu. Davant d'aquélles s'hi obrían, en el mur construít al llarch del riu, unes²⁵ portetes d'aram, per les quínes se baixava²⁶ á la ribera.²⁷ Cada una d'aqueixes petites portes correspondia al cap d'un carrer, ó millor, d'un carreró, perque, sembla, que á [10] Babilonia molts carrers eran estrets, pera que fossen mes ombrejats²⁸ y poguéssen defensarse aixís els vianants de les fortes calors regnants en el país.

Encara que en plena decadencia, quan dits autors²⁹ visitaren Babilónia,³⁰ aquésta conservava bona cosa de les colossals construccions de sos darrers reys; no aixís Nínive. Pot dirse que V sigles abans de J.C., no 'n quedava res visible de la orgullosa capital, de la absorbent ciutat³¹ que volgué destruir de soca-arrel, (no sé si fins sembránthi sal) á la verdadera capital de la Messopotámia. Y aquest fet s'explica perque Nínive fou un centre oficial, fet, mantingut y reforsat per la voluntat dels reys assiris, y no fou may un centre natural de població y de producció, com ho siguié Babilónia.

³²;Quin exemple pera certs artificialismes, que 's créhuen³³ indestructibles, perque tenen³⁴ solament la rahó de la forsa; pero no la forsa de la rahó...!

[11] Y aixó que segons Ctésias, Ninive³⁵ abans de desapareixe de damunt de la terra, formava un quadriláter oblong, quals³⁶ costats majors tenian cad'un mes de 27 kilómetres, y 'ls dos mes curts, 16 kilometres.³⁷ L'espai compres dintre d'aqueix enclós estava tancat per un alt mur de 31 m., contenint 1.500 torres, de 62 metres d'elevació!³⁸ No creyém ab aqueixes enormitats del fantasiós Ctésias, qui

25. Text suprimir: "portes".

26. Text suprimir: "al riu".

27. Herodot, II, 180.

28. Text suprimir: "en els dies".

29. Text suprimir: "grechs".

30. Text suprimir: "encára".

31. Text suprimir: "oficial".

32. Text suprimir: "Quina lliadó".

33. Text suprimir: "eterns".

34. Text suprimir: "la forsa bruta".

35. Text suprimir: "en son mellor".

36. Text suprimir: "grans".

37. Text suprimir: "de manera que la totalitat del enclós tindria 480 estadis, ó uns 85000 metres quadrats".

38. Diodor, II, 3, 3.

tenia 'l privilegi de possehir uns ulls multiplicadors. Ab tot, prudentment podém créure que³⁹ l'árca de la capital oficial de la Messopotàmia seria enormíssima, encara que no tant com Babilonia, essent aquesta ciutat mes poblada que sa rival Ninive, en la quina l'element oficial, militar y burocràtic formava 'l grós de la població. D'origen artificial aqueixa població, visqué, cóm havia [12] nascut, per la voluntat d'un home poderós, y morí, desapareixement [sic] miserablement sense deixar rastre, quan els monarques que hi mudáren llur estada y Cort s'esvahiren, com nuvolada espessa, congriada pels mals vents de Ponent, y que la ventada sanejadora de la Tramontana escombra arreu.

Babilonia, ciutat⁴⁰ nascuda y mantiguda per la mateixa naturalesa, ben situada, en plana fèrtil, habitada per gent feynera, empóri de tot el comers del Assia, plena de magatzéms, obradórs y tallers, vegé cáure, indiferent, "á la⁴¹ ciutat suprema, á la vila estimada d'Istar, en la qual s'hi tróvan els temples dels deus y de les deéses", com s'expressava Sennaquerib al parlar de sa capital; y vegé desapareixe tota la caterva de reys, de soldats, de sacerdots y de funcionáris, esmicolantse, en pols y quera, tanta artificial grandesa,⁴² com la argila ab qué foren construïts sos palaus, temples, quartels y oficínes.

[13] Layard descobrí una de les portes de la antiga Nínive.⁴³ Es la que construí Sennaquerib, que estava adornada ab un parell de braus alats.⁴⁴ El macís de 35 metres que comprenia la muralla, contenia en son sí dues cambres esbarjoses. Sembla que en son millor temps, la capital de la Assiria contindria unes 300.000 ànimes.

La ciutat que Sargón feu construir, junt ab son palau, del quin ja 'n parlàrem en la darrera Conversa, era mes petita que Ninive y que Babilonia. El paralelógram que formava sa muralla tenia, en dos de sos costats, 1760 metres de llargada, y 'ls altres dos, 1.685; lo que dona una superfície de 3 kilometres quadrats. El circuit amurallat d'aqueixa ciutat es, de totes les ciutats de la Assíria y de la Caldea, el millor conservat y 'l mes ben estudiat. Els caldeus y assíris no concebíren una ciutat, una mica important, que no estés amurallada. La muralla de la ciutat sargónida tenia una socolada de pedra d'un metre 10, y [14] damunt venia 'l mur de mahó crú, tenint encara d'alsada uns 14 metres, malgrat la ruína en que 's troba y 'l material tan fácil de descómpndres de que está formada la muralla. Segons Herodot els murs de Babilónia tenian la enórme alsada de 104 m 50 c^s, es dir,

39. Text suprimir: "les dimensions".

40. Text suprimir: "natural".

41. Text suprimir: "vila".

42. Text suprimir: "com igual que".

43. Text suprimir: "La porta".

44. Nota al marge: "Sedi lamasi?".

desde 'ls marlets de les torres fins al fons dels fossos, y un gruix de 26 metres.⁴⁵ Aqueixa gruixaria 's comprén que fós tan considerable si 's té en compte 'l material ab que fermávan dits circuits fortificats. Dintre d'aqueixa mássa d'argila 'ls enginyers Assíris hi obrían mines y passadissos. Aquesta⁴⁶ espessor en les muralles deturava 'ls terribles efectes de la tormentària de la época, representada pels ariéts, que servian pera batre á colps la muralla, obrinhi portelles y esboránchs, acabant ab sa solidesa, sempre que 's tractava de murs vestits de pedra y de poca gruixària. Completavan les defenses, les torres quadrades ó rectangulars que hi havían en els murs, á intervals de 27 [15] metres entre sí, coronades d'un parquet enmarletat y contenian en sa part alta, sageteres. Les portes eran flanquejades de dues torres. En la muralla ab qué Sargón rodejá á un palau y ciutat, s'hi comptavan 167 torres, y contenia dues portes, estánt aquéstes protegides per un cós avansat, que feya una sortida de 25 metres sobre la ratlla del enclós; y, per medi d'una porta, s'entrava á un páti en el quin hi donavan les grans torres que flanquevan [sic] l'ingrés del circuit enmurallat y un⁴⁷ corredor, ab volta, comprés dintre 'l gruix de la muralla, d'uns 85 metres, formant un verdader túnel, no uniforme, sino aixamplat en certs indrets.

Ja diguérem en altra conversa que les portes d'aqueixos recintes solien ésser ornamentades ricament, resseguint l'arxivolta una franja de rejoles esmaltades y flanquejantles els braus y 'ls genits alats, de gros bulto; y la gran importancia que tingueren entre 'ls pobles orientals aqueixos ingressos, [16] com á signes exteriors y ben visibles del poder y de la forsa; servint, á mes del ús natural, d'entrar y sortir, pera lloch de reunió dels desvagats; tafaners y marxants. Aqueixa costum de⁴⁸ fer porteta, entre la nostra gent, la tenian molt arrelada els assiris, sino que no era porteta, sino porta grandíssima y monumental, el punt predilecte pera fer sos rotllos y col·lotges, sos tractes y murmuracions. En el Génessis se fá sovint esment de fets ocorreguts als antichs patriarcas Lot, Abraám, Hephron y Booz en les portes de llurs ciutats.⁴⁹ Es una costum que encara dura en tot l'Orient y, á la porta se li dona 'l significat del Poder, del Govern; aixís els turchs, ne dihuen la Sublim Porta, ó la Porta de la Felicitat al imperi, al Estat. Vé dels caldeus aqueixa especial denominació. Recordareu que sa antigua capital, Babilonia, l'anomenaren Bab-ilu, aixó es, la Porta de Deu.

45. Herodot, I, 178.

46. Text suprimít: "disposició".

47. Text suprimít: "passadís".

48. Text suprimít: "nostres pobles petits".

49. Vegeu, per exemple, Gènesi 19, 1; 23; 34, 20 i 24.

[17] Anem á parlar, pera acabar aquesta conversa, de la escultura caldeu-assíria. Aixís com á l'Egipte aqueixa importantíssima branca del Art nasqué molt aviat; tan aviat com prenguéren forma les concepcions relatives á la vida ultratombal y, per lo tan, desde una época reculadíssima, no aixís á la Messopotàmia.⁵⁰ Y 's comprén que les coses passessin d'aquesta manera, si 's té en compte la diferencia profunda que separa aqueixos⁵¹ pobles, en quan á les ideés que 's formá sobre la mort y 'l destí de les mortals despulles. Recordaréu que 'ls egípcis posáren tot son esment en assegurar la perpetuïtat⁵² en la conservació del cos pera que en éll pogués trovárhi estada perdurable, y continuar, en certa manera, la existencia, la ànima ó esperit doble del difunt, y pera excés de precaució, no considerant suficientment garantida [18] la indestructibilitat del cós, se procurá la reproducció, lo mes exacta possible, de la imatge del finat, á fi de que, quan la despulla mortal, malgrat la momificació, se destruís, el doble tingués ahon acullirse en la estàtua ó estàtues del difunt, entafurades en el serdab de la mastaba. Aquestes pràctiques funeràries feren náixe y⁵³ avansar considerablement, fins assolir una gran perfecció, en el carácter y en la factura, al Art escultórich. Res d'aixó passá á la Messopotàmia. Ja faréu esment de la manera poch cuidadosa, relativament, ab que s'encabíen els restos mortals, d'intre dels reduíts sarcófachs de terrissa, y del modo sumári ab que s'embalsamava la despulla pera atardar, poch ó molt, son esvahiment, encare que, en termes generals, puga afirmar-se que, com els Egípcis, procuraren que 'ls morts estiguessen eternament conservats en la tomba.

[19] La estatuària funerària caldeu-assíria no pogué, donchs, pendre 'l desenrotllo que assolí en el país Nilótich, á mes de lo dit, per la manca de material apropiat, la pedra. Aixís es que 'ls orígens de la estatuària caldea son poch menos que desconeguts. No es, per aixó, que dega senyalar-se una época molt avansada pera trovar bons exemplars de les primitives escultures provinents de la Baixa Caldea. Desde temps molt antichs, empro may com en el país del Nil, póden senyalar-se obres d'art, ben típiques y del tot inconfundibles ab les de cap mes poble de la Antigüetat. Sobre tot, en els assumptos. Els escultors caldeu-assíris inauguráren sa tasca representant als deus y als reys, ó escenes d'adoració ó fets d'armes. Mes, tan bon punt estiguéren segurs els artistes de que sabían traduir en sos relleus les imatges divines y les figures reals, dedicáren sos esforços en [20] representar lo que la naturalesa els hi oferia. L'home, els animals y les plantes. Una

50. Nota al marge suprimida: "presa la cosa en sentit general".

51. Text suprimit: "dos".

52. Text suprimit: "de la vida".

53. Text suprimit: "abansar".

qualitat característica de la escultura⁵⁴ messopotàmica consisteix en haverse preocupat, de bona hora, en la reproducció de la figura humana, ab preferència á tota altra; ab lo qual se diferenciaren els artistes messopotàmichs dels egípcis, donchs, aquéstos, molt aviat, barrejáren les formes humanes ab les dels animals, pera personificar á sos deus, sos atributs y sa significació. Els caldeus, si bé usáren alguna vegada aqueixes monstruoses barrees d'elements, les concretáren, com ja en son dia observárem,⁵⁵ á determinats sers, que per llur naturalesa fantástica, ideal, sobrenatural, comportan fàcilment la coexistència de les mes oposades combinacions, tals com els dimonis, els braus y lleons alats y⁵⁶ les divinitats ab caps d'áliga, adorant l'arbre de la vida y la representació horrorosa del dimoni del vent [21] del Sud-Oest; aqueix vent que per la Messopotamia era, com per nosaltres, el malehit vent de Ponent, y que personificáren aquells pobles per un dels mals esperits de la pitjor mena.⁵⁷ La escultura caldeu-assíria tractá ab verdadera noblesa y grandiositat aqueixos sédi y lammassi que flanquejan les portes de les ciutats y dels palaus, donant á aytals figures la representació de les forces acoblades de la intel·ligència, de la tenacitat, de la⁵⁸ violència y del vigor, que⁵⁹ aqueixes qualitats signifiquen la testa humana, el cos de toro, les críns del lleó y les ales de l'aguila, reunit en las típiques figures esmentades la idea del poder insuperable, y de la força sobre natural y de les quals, tal vegada nasqué el "Tetramorfos" del Apocalipsis, que la Iglesia Catolica hi ha vist la personificació dels Evangelistas y quins símbols les escoles bizantina y románica tantes vegades representávan rodejant la Sagrada Imatge del Senyor sentat en la sede majestática.

[22] Es una de les concepcions mes hermoses de la estatuaria caldeu-assíria la dels toros alats, ab la idea de protecció, de sosteniment, d'amparo á les obres humanes. Sense dubte que l'Esfinx egípcia sugerí⁶⁰ als artistes caldeus la idea de crear aqueix tipo complexe y tan magestuós; empro, cal regoneixehi una certa originalitat en el pensament y en el fi de tals representacions. En la Esfinx tot parla de repós, de misteriosa quietut, en els sédi y lammassi, sembla que⁶¹ quelcom humá, de moviment y de⁶² seguretat envolcalli la expressió de les testes, certament plenes de magestat, mes no terribles, com la del simbólich animal sagrat egípci.

54. Text suprimit: "caldea".

55. Casades havia tractat aquesta qüestió en la conferència del 27 de gener de 1906.

56. Text suprimit: "ls deus ab".

57. Text suprimit: "igual que aborrintlo".

58. Text suprimit: "força".

59. Text suprimit: "aixó sigui".

60. Text suprimit: "el pensament".

61. Text suprimit: "l'art".

62. Text suprimit: "protecció".

Molts assumptos de la estatuària caldeu-assíria, tipichs del art messopotàmich, foren adaptats per els pobles de la Antiguetat que succehíren en la Historia á aquelles gents. Aixís tenim que 'l terrible héroe caldeu Izdubar, vencedor de lleons, els grechs el convertiren en son famosíssim Heracles, l'Hercul dels romans.

[23] De la mateixa manera aqueixes grandioses figures humanes provistes de grans ales, representant als deus y als génis, l'art clàssich y l'art cristiá se les adaptá, modificantlas⁶³ pera donarlosi altres significacions mes avinents á llurs creencies; donchs que, mentres el poble helénich ne feu unes Victories, l'Art⁶⁴ cristiá les transforma en angels. També l'Art clàssich s'ampará de la personificació de la deésa del Amor, convertint la Istar caldea, en l'Afrodita helénica, representant els artistes d'un y altre poble al tipo supréu de la bellesa femenil sense vels de cap mena, ab la diferencia de que aixís com el poble habitant de la Baixa Messopotàmia, figurá en sos cilindres d'argila ab formes infantivols, bárbres, la joventut y la hermosura; el poble mes artista que al mon hági estat, reproduí ab márbres maravellosos, mes maravellosament encara, la bellesa plástica de la dona, en sas Venus.

[24] A mes d'aqueixes representacions divínes, desde la mes allunyada antigüetat en la Caldea, l'Art del escultor volgué traduir la figura d'aqueixos deus superiors, innominats, compresos en lo mot de Bels, ó "Senyors", un dels quals resúm en si tota la majestat del deu supréu, regonegut com á aytal á Caldea y á la Assíria, aixó es: Samas, el Sol, que sempre se 'l representa sentat en rich trono, coronat d'alta tiara ab triples banyes, vestint riquíssima túnica y portant llarga y rissada barba. Aqueix tipo consagrat per la tradició, despres de seguir totes les evolucions del desenrotllo del Art, arrivá á concretar sos trets fisiognómichs ab el⁶⁵ Jupiter grech, admirablement traduït en formes insuperables d'hermosura, per el ciséll de Fidias immortal.

Els escultors assíris y caldeus, contra lo que feu l'Art antich, presentaren la figura, escepte rares escepcions, complertament vestides y [25] alhajades ab gran riquesa. El nú, apenas el tractá, y encara ho feu d'una manera menys elegant que 'ls egipcis, y no acostantse, de molt, á la perfecció insuperable dels grechs; y fins en la manera de tractar les actituts y de plegar els ropatges, s'hi nota un encarcament, una pesadesa, com si 's resents de la manera macissa y feixuga ab que, sempre, realisá l'Art messopotàmich totes ses obres. A mes,⁶⁶ aquest Art fou exajeradament

63. Text suprimít: "á llurs creencies".

64. Text suprimít: "mitjeval".

65. Text suprimít: "admirable".

66. Text suprimít: "l'Art".

detallista,⁶⁷ si be, per punt general, se mostra molt mes púdich que no l'Art grech, romá y del Renaixement, que no 'ls agradá amagar rés, salvant empro ab l'idealisme de les formes, el realisme grosser que 'l fals Art del modern naturalisme, se creu ab llibertats que la decencia rebutja.

No cerquéu pas elegancies, ni esbelteses, en la escultura messopotàmica. Les figures ó son⁶⁸ agegantades, o bé petitones y rodanxones. Se ressent aqueix Art del [26] desconeixement ó poch apreci de les formes del cos humá estudiades directament. Els escultors babilónichs els era difícil, y fins pot ser impossible, pendre modéls, perque, entre 'ls orientals de les époques clássiques, com ho es entre 'ls⁶⁹ bons cristians, mostrar les carns á ningú, ni encáre ab intents artístichs, es cosa que fá vergonya, allavors y ara. Els babilónichs, qual moralitat era de molt baix nivéll, anavan tan vestits, segons se suposa, no per decencia, sino pera defensarse dels rigors y cambis sobtats de temperatura. Sia per lo que sia, resulta que la escultura caldea y assiria no pot ofendre á ningú "per poca roba", com la dels demés pobles clássichs.

El traje dels assíris consistia en una túnica de llí que arrivava fins al tornell dels peus, á damunt una altra túnica mes curta, de llana, ó de pel de cabra y un manto. Entre 'ls richs, aqueixes pessas eran ricament brodades y guarnides de grans serells de passamaneria. Les dones duyan també una [27] túnica, ó millor, camisa, que 'ls hi arribava fins als peus, y damunt, una capa ab caputxa ab la que 's tapavan el cap; duyan també un manto, com un chal ab franges, de llana, ó com un gran mocador d'espallles, que se'l possavan de diferent manera, segons la moda, el capritxo, ó la necessitat els hi aconsellava. La figura de la dona es molt poch representada pels artistas assíris y quan ho fan procuran dissimular les formes de tal manera que no pot apenes conéixerse si, realment, s'ha volgut representar á la companya del home, ó be als vigilants del harém. Tot al revés de lo que succehía entre 'ls egípcis. Entre ells... y élles, la menor quantitat de roba possible, y aixó, desde⁷⁰ 'ls deus y deeses, faraons y reynes, fins als esclaus; y quan, per cerimonia, 's vestían, ho feyan ab teles tan trasparents y fines, que semblava que no portessin roba de cap mena.

[28] Per altra part, la idea que 's proposá l'escultor assiri-caldeu no fou la de⁷¹ produir obres artístiques en el sentit rigurós d'aquesta paraula. La escultura en els palaus y temples no tenía altre objecte que 'l de completar la decoració, de

67. Text suprimir: "no omitint certs".

68. Text suprimir: "atapehides [il·legible], com".

69. Text suprimir: "cristians".

70. Text suprimir: "'l faraó".

71. Text suprimir: "realisar obres".

formar una de les parts ornamentals del edifici y explicar d'una manera gràfica l'objecte de tals construccions monumentals, representant ab figures lo que les inscripcions detallavan ó essent uns comentáris dels textos. Comparantho ab una obra sinfónica, podriam dir, que la escultura era com l'acompanyament en una composició⁷² de música descriptiva. Realment, els baixos relleus assíris, explican fets, contan coses, son narratius, son les⁷³ planes d'un llibre il·lustrat, com diuen Chipiez y Perrot,⁷⁴ pera que aquells qui no sabían llegir els signes cuneiformes, s'enteressin de lo que volian representar aquelles escenes figurades ab la major exactitut possible.

[29] De lo qual resulta que⁷⁵ l'escultura se la dega considerar com un Art oficial, á disposició del rey y dedicada á reproduir, depressa, els actes en quáls, personalment, hi prengué part el soberá; y com que la vida activíssima que portavan els monarques messopotámichs obligava á un treball sense repós, als escultors, les obres d'aquéstos han de ressentirse, forsosament de falta d'espontaneitat y de llibertat. Lo personal, lo íntim, lo sentit, que forma com la exteriorisació del esperit, del talent, de la inspiració del artista, es inútil cercarho en l'art caldeu-assiri. Lo que s'en diuen escóles artístiques son desconegudes en la Messopotàmia. De la mateixa manera que 'l soberá cridava á les armes á tot home útil pera manejarles, fos pera ses empreses de conquesta, fos pera deturar la embranzida dels enemichs; d'igual manera, pera adornar les immenses superfícies llises del palau que 's feu construir,⁷⁶ ordenava á tot aquell que sapigués treballar, ab el buril ó 'l⁷⁷ cisell, á [30] omplir de relleus les lloses de revestiment dels murs de les sales y corredors, posantse á la tasca lo mateix el mestre que l'aprenent; l'artista que 'l práctic, y ab aqueix conjunt arreplegadis d'aptituts diferents era impossible fer obres genials, diventse acontentar ab executar treballs pera sortirse del pas, y prou. Si 'ls assíris visquéssen en nostre temps se'ls podria pèndre per la gent mes partidária "del ja pot anar",⁷⁸ mots ab que 'ns fan passar per bones, coses apenas acceptables. Aixó no vol dir que l'Art assiri no sia importantíssim y que no tinga un interés capdal pera la Historia artística. Forma una plana molt interessant que no es possible deixar de estudiarla, tenint el mérit de la vritat, de la sinceritat y del caràcter, traduhint fidelment el modo de ser y de sentir de la nacionalitat, quals

72. Text suprimir: "musical".

73. Text suprimir: "il·lustracions".

74. Perrot / Chipiez 1884: 516.

75. Text suprimir: "l'Art".

76. Text suprimir: "cridava".

77. Text suprimir: "sicell".

78. Text suprimir: "frase".

qualitats y defectes se resumían y sintetisavan en la persona del soberá y en les sues gestes.

Poques son les estàtues isolades que les [31] excavacions de la conca baixa del Eufrates hágin produït, y s'explica aqueixa pobresa d'exemplars per la escassetat de material apropiat, pera reproduir la imatge. Les pedres dures, com el basalt y la diorita, en que s'han trobades esculpides algunes estàtues reals, representan un esforç molt més costós que si s'hagués tractat de ferles labrar en or. A la Assíria ja fou més fàcil al escultor traduir ses concepcions en l'alabastre y en la calissa, abundants en la encontrada; y disposant de material apropòsit, tot s'omplí de baixos relleus y escultures, fàcil y⁷⁹ apressadament executades. Com pot suposarse, l'argila plàstica entrà en gran manera en la confecció de les figuretes votives, que se son trobades arreu á Caldea y á Assíria. Son petites escultures grolleras, bárbarament fetes, obres de industria, més que treballs artístichs. No obstant, l'Arqueologia no desprécia, ni pot deixar de fer esment, d'aqueixos húmils testimonis de una época per tants conceptes dígna d'estúdi. També, com á [32] Egipte, s'han trovat moltes figuretes de terrissa vidriada de color vert ó blau; objectes de devoció, amulets, sense intenció de fer un art especial, y també, senzills esbossos de composicions pera portar, engrandides y ben deixades, á les plaques d'alabastre, veraders esbossos, maquettes, fetes pels mestres escultors pera que 'ls aprenents els hi donéssin el desenrotllo desitjat.

Els Caldeus, desde sos primers temps, utilisaren el bronze y, fins sembla, que en aixó s'avansáren als mateixos egípcis. Aixís sembla confirmarho una interessant estatueta fosa en bronze, que⁸⁰ 's guarda en el Louvre, y que porta la inscripció del rey Kudurmapuk, que correspon al segle XVI avans de nostra Era. Anteriors á aqueix bronze son els quins portan el nom de Gudéa, en forma de claus surmontats de figuretes. Anteriors á aqueixos treballs primitius del fundidor, se n'han trovat altres fets pel forjador de metalls ab els quals s'inaugurá la [33] industria metalúrgica caldea. Abans de saber preparar el motllo y tirárhí el cóure líquit, se comensá per forjar el metall á la enclusa, fins obtenir laminees primes á colps de mall, convertint en malejable les planxes,⁸¹ permetent, ab el martell, obtenir adornos al repujat. Les antiquíssimes tombes de Warka, mostren com, desde temps molt reculats, els metalls abundavan y eren objecte de primorosos treballs, ja desde 'ls orígens de la civilització caldea, tan antichs com els del Egipte.

79. Text suprimir: "rapidament".

80. Text suprimir: "porta".

81. Text suprimir. "fins á permetre".

Molt mes tart, la Assíria usá⁸² com á material de decoració, les plaques de bronze, trevallades al repujat, tenint un exemplar de gran importancia en les portes que Rassam descobrí en 1878 á Balawat, pertanyents al palau de Salmanassar II.

També s'han⁸³ trovades trevallades en fusta algunes figures y en altres materials com les petxines de les óstres [34] perleres; l'ivori, encara que aquesta materia, pels assumptos que la decoran, semblan millor de procedencia egipcia, ó tal vegada fenícia, que no del propi país assíri.

Com tots els pobles que inauóran sos anys en les Arts plástiques, la Caldea y la Assíria, mentres foren originals y no copiáren de ningú els procediments artístichs y la manera de representar els assumptos, presentáren de perfil les figures, com á mes fácil y senzilla manera d'executar ses obres. Com se comprén, aixó fá referencia als baixos relleus. En quan á la escultura de bulto, á las verdaderes estàtues, la Caldea, desde épques molt reculades, presenta notables exemplars, que en els Museus del Louvre y en el Británich son estudiades ab mes interés cada dia. Are mateix, s'es inaugura una sala en dit Museu parisench, ab les troballes fetes per M. Morgan, en el emplaçament de la Caldea primitiva, [35] figurant, entre 'ls mellors exemplars estàtues, en el recte sentit de la paraula. Al contrári de lo que succeeix á la Assíria. L'art ninivíta, salvo rares excepcions, no separa del tot la imatge del bloch de que forma part. Aixís els génits alats, com les representacions reals, els sedis y lamassis que decoran els dintells de les portes, no están despressos del parament que adornan; y fins les estàtues isolades, que s'han trobades, no presentan el dórs esculporat, sino plá, llís ó simplement desbastat,⁸⁴ indicant que formavan part d'alguna construcció, arrambades als murs. El verdader Art assíri es el del relleu, desde 'l⁸⁵ baix fins al mes ressortit, desde el de la mes feble sortida en el camp de la composició, fins á faltarli poch pera despendres del⁸⁶ bloch en que l'imatge hi fou esculpida. Aqueixos relleus no [36] presentan la successió de plans que veurém, en son día, caracterisan els relleus romans y, sobre tot, els del Renaixement. Sembla tot com aplacat en un sol terme; la perspectiva, les ratlles fugitives, no les sapigué traduir el artista messopotámich.

Es una particularitat ben pròpia del Art assíri la de representar els lleons y braus alats de les portes ab tal disposició que si se'ls mira per davant, semblan estatues despresses del mur, de bulto, y observades de costat se les veu, embegudes, ficades á la paret, sortint sols les tres quartes parts, en fora. A mes, les

82. Text suprimir: "també".

83. Text suprimir: "trovats trevallats".

84. Text suprimir: "com pera indicar".

85. Text suprimir: "mes".

86. Text suprimir: "plá ó".

potes de devant de dits animals, vistas de front, están en repós, mirades de costat, están en actitud de caminar, resultant, que son cinch, y no quatre, les pots de dites besties fantàstiques.

Els escultors assíris, al representar la figura humana caygueren en el mateix defecte que ja [37] observáren al parlar de les convencions principals usades per la escultura egípcia.⁸⁷ La testa se sol presentar⁸⁸ de perfil; l'ull, de front; quan el cap del personatge no está de perfil, sino que 's veu de davant, allavors el demás del cos se figura en l'altra disposició, dislocant completament la imatge. Mes aquestos defectes, ó manera característica de reproduir les imatges, es pròpia de tot Art que no ha arribat al plé domíni de la técnica, y, per lo que 's refereix al Art messopotámich, aqueixa poca trassa 's trova molt dissimulada al presentar sempre vestides les figures. Comparats els artistes assíris ab els egipcis se veu tot seguit que aquéstos portan ventatja en la manera de reproduir els tipos, sabentlos caracterisar quasi d'un modo perfecte. No aixís els escultors ninivitas. Havent trovat un típo, el reprodueixen, per tot arreu igual, com fet ab un mateix motllo. Tothom representat es idéntich, el caracter, la expressió son sempre 'ls mateixos. El retrat, la [38] semblansa individual, preocupá molt poch als caldeus y assíris. Clasificats els tipos, com en plantilles numerades, s'usavan pera cada un, el del grupo corresponent; es dir, els reys tenen lo mateix aspecte, ningú pot distingir un Assurbanipal d'un Sargon; els deus, fora dels atributs que 'ls distingeixen, tots son d'una mateixa cara; y idéntich pássa ab les demás representacions; eunuchs, soldats, servidors, etc. Fins en les testes, ab un paréll de modéls ne tinguéren prou, unes ab barbes, altres sense. Com que homes y dones duyan arrecades y collarets y grans perruques rissades, se surtía del compromís en posant la cara rapada pera figurar les dones y 'ls eunuchs; y la cara ben barbuda, pera representar els homes. Ab tot, la ausencia de barbes, en moltes de les figures que 's véuhen en els baixos relleus, no significa que sian dones ó sos guardians, sino que⁸⁹ representan gent de la classe baixa, pagésos, obrers y esclaus, quins anavan rapats [39] de cara. Ab initio non fuit sic. Es dir; al principi, els caldeus, com els egipcis, anavan cuidadosament afeitats, encara que portessin els cabells llarchs. La moda d'aqueixes grans barbes, prisades com tirabuixons, y recargolats bigotis, la introduíren els militars assíris. Gent fatxendera de mena, 'ls semblaría que la bisarria y marcialitat depenia⁹⁰ de la major ó menor cantitat de pel, y posats á voler

87. Casades dedicà un apartat de la conferència que va pronunciar el 30 de desembre de 1905 a parlar de l'escultura egípcia.

88. Text suprimit: "sempre".

89. Text suprimit: "poden".

90. Text suprimit: "del major".

semblar farrénys, no s'acontentàren ab poca cosa. Veus aquí 'l motiu que 'ls arqueòlechs s'esplican l'us de tan complicades barbasses. Com mes amples y llargues, mes elevat el lloch en la escala gradual de les dignitats guerreres significavan. De manera que sols⁹¹ els ulls y 'l nas, ben grossos, per cert, quedávan lliures de tan bell enfarfech pilós.⁹² Caracterisats d'aqueixa manera 'ls personatges, no 's cuydaren els artístas de fer veraders retrats, ni menys de senyalar els trets fisiognómichs dels pobles vensuts, com tan exactament [40] saberen fer els egípcis. Pera diferenciar aqueixes gents ne tenían prou variant els trajos ó algun accessori.

Una particularitat ben notable presenta la escultura caldeu-assíria. Aixís com, segons acabém de dir, el tipo humá el representá ab una monotonía verdaderament pesada y 'l modelatge⁹³ del cos bastant imperfecte, degut á la falta del estudi directe del natural, del nú, que no entrava en les costums y prácticues d'aquells pobles, en cambi, quan se tracta de la⁹⁴ representació dels animals, els artístas ninivítas y babilónichs arriváren á un grau de perfecció que encara 'ns causa meravella. El cos de les besties podia ésser estudiat directament, sorprenent ses ratlles elegants ó macises, ses actituts y moviments, ab tota llibertat, sense que res destorbés la observació immediata; lo [41] qual no succehía quan de la especie humana 's tractava. Ningú podia traduir les formes amagades sota pesantes túniques y atapahíts mantells. L'artista no pot prescindir de consultar constantment á la naturalesa si vol fer una obra bella y que sia á la vegada verdadera. Els Caldeus, desde epoca molt atrassada, sabéren representar als animals ab una vritat sorprenent, y d'ells ho aprengueren els assíris. Els baixos relleus y cilindres, en terra cuyta, y les figures, foses en bronze, dels babilónichs, aixís com les escultures en les lloses d'alabastre y les representacions, al repujat, en les plaques d'aquella lliga preciosa,⁹⁵ que contenen lleons, bous, bochs, cabres, cavalls, gossos de presa, isarts, etc., están fets d'un modo insuperable. Els reys caldeus y assíris y sos magnats y alts funcionáris eran uns apassionats cassadors. [42] Ja 'ls hi venia de família y de molt lluny. Recordéu que al rey⁹⁶ Nimrud, el Génesis l'anomena "el gran cassador davant del Altíssim".⁹⁷ Res té d'estrany, donchs, que les figures de gossos sian reproduïdes molt sovint, en terra cuyta, en alabástre, y en bronze, traduint les formes elegants ó macises d'aquells animals, ab una fidelitat y ab un art

91. Text suprimít: "les galtes".

92. Text suprimít: "y aixís, se creyan tan guapos com els quins mes ho fossen del mon. Questió de gustos!".

93. Text suprimít: "de les figures".

94. Text suprimít: "reproducció figurada de".

95. Text suprimít: "dels ninivítas".

96. Text suprimít: "Assur".

97. Gènesi 10, 9.

tan superior com no es possible ferho millor, ni ab mes vritat, ni ab mes vivesa. Les escenes de cassa, representades en els relleus que decoran el palau d'Assurbanipal, son verdaderes obres mestres en son género. Es precis venir als millors animalistas moderns, pera trovar igual perfecció en el modelat y en el carácter d'aytals escultures. Tots els demás animals domesticchs no son tractats ab tan esment y carinyo pels esculptors messopotámichs, si be cal fer una excepció del cavall. Aqueix noble animal está representat [43] admirablement, traduint ses formes elegants ab mes exactitut que no ho feren may els egípcis, quins figuravan als caballs tan exprimatxats que semblavan els de máquina ab els quals jugan els noys d'ara. Els assíris eran uns consumats genets y estimavan al cavall com un company pera la cassa y pera la guerra. May l'usavan per tragarinar ó portar carrega. Aquesta tasca la reservavan pels ases ó mules. Els relleus ho confirman palesament, especialment els del palau de Sennaquerib. Si de les representacions dels animals doméstichs passém á les dels animals selvatges y de les feres, observarém els mateixos mérits en els artistes messopotámichs. No cal insistir sobre aquest punt, que pertany mes á la Historia de l'Art, que á la Arqueología. No obstant, cal afirmar, que si 's tracta de representar animals que no sían del país, l'artista messopotámich [44] decau considerablement; demostra bé que no ha pogut estudiar⁹⁸ l'original directament, ó ab la detenció y esment necessáris. Igual succeheix ab les representacions de les aus y dels peixos. L'animal tractat ab major mestria pels esculptors messopotámichs, fou el lleó. Pot afirmar-se que forma escola la manera admirable com l'art caldeu-assiri representá sempre al rey dels animals; y 's compren, la afició demostrada sempre pels soberans messopotamichs per la cassa del lleó, posá als artistas en les mellors condicions pera estudiar aqueix animal, haventlo degut representar molt sovint en els relleus dels palaus, plens d'escenes de cassa; y no calía, com pot suposarse, anar á pendre 'ls cróquis y fer els estúdis en els deserts y florestas de la Caldea y de la Sussiana ó á les riberes del Tigris y del Eufrates; en els parks reyal, guardats en fortes gávies estaven [45]⁹⁹ disposats pera les casseres reyal. Durant els sigles IX al VII av. de J. C. se feu un consum inmens de lleons, portats de tot arreu, pera aqueix divertiment de la Cort. Teglat-falassar I s'enorgulleix d'haver mort 800 lleons.¹⁰⁰

Pot dir-se que 's feu un verdader abús en la cassa de tan terrible felí, fins al punt que arrivá á extingir-se la rassa del país y, allavors, els soberans de la Messopotamia degueren fer-se portar dels mes allunyats confins de l'Assia el nombre necessari pera repoblar altra vegada els deserts, boscos y maresmes de la

98. Text suprimir: "directament".

99. Text suprimir: "guardats".

100. RIMA 3, Tiglath-pileser I A.0.87.1, vi, 76-84.

regió que dominavan; y no contents ab tenirlos lluny de sí, els reys els feyen criar en els jardins de sos palaus, domesticats fins á certa edat, en que era precís tancarlos en forsudes gábies. Els relleus expliquen aqueixos fets d'una manera que no dona lloch á dubtes.

[46] Totes les actituds enérgiques ó afeblides,¹⁰¹ de la escomesa, ó de la ferida mortal; les poses del repós ó del caminar, foren traduïdes ab gran mestria pels artistes, á sou dels Assurbanipal, dels Sargon, ó dels Senaquerib, á quins monarcas deurían aquells acompanyar en llurs casseres, pera reproduir despres, fidelíssimament, en les plaques d'alabastre, la atrevida tasca de¹⁰² abatre y de matar lleó, proclamant aixís el gran coratge y destresa de sos senyors. Quan no n'hi havia prou ab les histories esculpides d'aqueixes atrevidíssimes y perilloses casseres, el mateix rey feya gravar una inscripció que perpetués son¹⁰³ esforç. Es Assurbanipal qui diu: "Jo, Assurbanipal, rey de les nacions, rey de la Assíria, combatent á peu, en mon gran coratge, ab un lleó d'una grandaria esfereïdora, jo l'he agafat per la aurella, y, en nom d'Assur y d'Istar, deesa de la guerra, jo he posat fi á sa vida ab la llansa que aguantava mon bras".¹⁰⁴ A Kuiunjik s'hi trobà un relleu figurant el rey donant gracies als deus, despres d'una d'aqueixes emocionants casseres, oferint una abundosa libació [47] que cau damunt els cossos dels lleons morts.

Además de tractar els artistes mesopotàmics, com un dels assumptos principals de sos quadros esculpits al lleó, baix totes formes y actituds, els ornamentistes ó decoradors se valgueren d'aqueix animal com á motiu de decoració, sovintejant la reproducció de sa imatge, total ó parcialment en tots los objectes ahon podia ésser empleada pera realçar ses condicions estètiques. El cap y la pota del lleó foren els motius obligats pera decorar mobles, vasos y atuells de tota mena. En altars, tronos, sillons y tamborets no faltan may aqueixos membres, com á elements decoratius y constructius á la vegada. Coneixedors, fins en sos mes petits detalls, de les siluetes que 'ls animals ofereixen al artista que 'ls estudia,¹⁰⁵ se complaván en combinar els distints membres pera ferne unes composicions fantàstiques, d'un efecte decoratiu de primer ordre, y aqueixes composicions de mónstres artístichs no moríren quan desaparegueren de la historia els caldeus y assiris, sino que continuáren en tot l'Orient, fins arribar á [48] nosaltres per medi dels grechs, dels romans y dels bisantins.¹⁰⁶ Tota aqueixa fauna fantàstica de

101. Text suprimir: "sia ab degudes".

102. Text suprimir: "destruir lleons".

103. Text suprimir: "gran".

104. RINAP 5, Ashurbanipal 56.

105. Text suprimir: "pera un fi".

106. Text suprimir: "despres d'haversen aprofitat els artistes helénichs".

centàures, grifóns, quiméres, hipocàmpsos, pegassos, drachs alats, harpies y sirenes, etc. que tant partit ne tragué l'art decoratiu de tots els temps y en quins exemplars la imaginació¹⁰⁷ dels pobles clàssichs y mitjevals tantes atribucions hi volgué personificar, ténen son origen en la Messopotàmia; ó si s'es mes exigent, son desenrotllo, ja que l'esfinx¹⁰⁸ y la barreja d'elements humans y d'animals, en un mateix ésser, ja sabéu que fou invenció del vell Egipte. Baix la dinastía sargónida, les relacions de la¹⁰⁹ Messopotàmina ab l'Egipte, sovintejáren, y 'ls artistes aprenguéren en el gran Museu nilótich molta part de llurs mes atrevides concepcions, sense per aixó negar¹¹⁰ la originalitat dels decoradors assíris, quins donáren mes varietat, mes vida y mes moviment al nombrós món fantástich que sa imaginació creá en benefici del Art.

[49] Fins ara no havem fet cap distinció entre la escultura caldea y la assíria, perque, realment, no hi han grans diferencies entre les obres dels artistas babilónichs y les dels escultors ninivitas, sobre tot si pertanyen á una época relativament avansada en els anals artístichs d'abdós pobles. No es aixís, empro, si 'ns remontém fins als orígens d'abdues nacionalitats de la Messopotamia. Les ciutats primitives de la Caldea tenen quasi la mateixa edat que les de les primeres dinasties memfites. Les poblacions assíries arriváren al major grau d'esplendor en époques moltíssim mes avansades. Desde la fundació de les primeres á la erecció de les darreres pels esforços dels Sargónides hi han una llarga successió de centúries. Mr. Morgan, que está estudiant actualment les primitives¹¹¹ civilisacions elamites y caldees afirma una antigüetat á aquéixes de 70 sigles enréra, mentres que la civilisació de la alta Messopotamia apenas si podém assignarli 3.000 anys. Per lo tan, molt diferent [50] havia d'esser l'art primitiu de la Caldea, del art primitiu de la Assíria, encara que aquést se concretá sempre á copiar els models de sa originaria. Entre les imatges entrades¹¹² al Louvre descobertes en les excavacions de Morgan desde 1897 al any passat; entre les escultures de Gudéa, de la reyna Napir-Asu (de 14 sigles av. de J.C.); ó la estela del rey Hammurabi, de 2000 av. de J.C., que representa al Moisés dels Caldeus; y les d'Assurbanipal y Sargon, encara que s'hi vulgan trovar íntimes relacions, es precís regonéixerhi verdaderes diferencies, suficients á caracterisar dos tipos distints, dues

107. Text suprimir: "popular".

108. Text suprimir: "egípcia".

109. Text suprimir: "Assíria Caldea".

110. Text suprimir: "molt gran".

111. Text suprimir: "civilisacions".

112. Text suprimir: "are de poch".

procedències distanciades per el temps y per el lloch, ó al menys dos moments d'un mateix art, dos aspectes de son desenrotllament, com vólen Chipiez y Perrot.¹¹³

Inaugurá Mr. Sarzec en 1876 ses investigacions á la Caldea, y desde allavors fins á les actuals de Mr. Morgan, molt s'ha anat aportant pera formar la definitiva historia de l'art de la Baixa Messopotamia, comensant sos orígens en la antigüíssima [51] civilisació elamita. A Tello, conegut també per Sirtella, comensá la troballa de la mes antiga série de les antigüetats caldeas. Una de les particularitats que s'han d'atendre pera senyalar la época d'aqueixos exemplars primitius, son els signes¹¹⁴ que 'ls acompanyan, que no tenen el verdader caràcter de claus ó de tascons que presentan les inscripcions cuneiformes, recordant mes aviat els ideogràmes ab quins s'inauguren els¹¹⁵ monuments mes arcàichs.

Realment, comparats els primers signes de la escriptura caldea, ab els tipos cuneiformes, s'hi nota tot seguit una gran diferencia. A mes d'aquesta particularitat, es de notar-ne una altra. Els monuments de Tello son fets en pedres dures, la diorita; els assíris están fets en roques mes tendres, com l'alabastre y 'l gipse. Els¹¹⁶ signes caldeus son gravats en la pedra, ab gran esment, ab un respecte com si 's tractés d'una cosa sagrada, ja que, realment, l'escriptura, pels primitius caldeus, se la considerá com una concessió divina. Els tipos assíris son fets depressa, tal com se fan les coses [52] per una má avesada per una llarga práctica, quasi mecànicament.

El monument, que 's considera mes antich trovat á Tello de l'Art plàstich de la Caldea, es una estela de pedra blanquinosa, quals dues cares están plenes de relleus, figurant escenes de guerra, y ab inscripcions de tipos arcàichs. Les figures son veritables ninots, com els quin fan els noys en sos ingénuos intents de dibuix.¹¹⁷ Despres d'aquest curiosíssim exemplar, segueix un grupo d'estátues que portan la inscripció de Gudea, decapitades totes; unes sentades y altres dretes, de tamany natural unes, y altres, superior ó inferior, á aqueixa mida, essent d'aspecte y caràcter inconfundibles ab cap mes exemplar dels pobles antichs. Pórtan les mans plegades contra 'l pit, la dreta posada damunt de la esquerra, ab un gèste de respecte, encara usat pels actuals sirvents orientals, que revela un destí religiós pera aytals imatges, ó be son objecte votiu; imatges que 'ls reys solian [53] posar davant de la estàtua del deu, pera que continuéssen, en son nom, ses pregaries y donessen contínuament les gracies pels favors rebuts. Aqueixes estàtues, per el vigor y

113. Perrot / Chipiez 1884: 586.

114. Text suprimir: "cuneiformes".

115. Text suprimir: "mes antichs".

116. Text suprimir: "tipos".

117. Casades es referia a l'Estela dels Voltors, reproduïda parcialment a Perrot / Chipiez 1884: 590-592, fig. 283-285.

seguretat de sa factura, revelan un avens sobre les representacions de les primitives esteles. La necessitat de fer un treball sumári, per rahó de la resistència de la pedra dura empleada, no li priva de traduir l'intent de copiar el natural y de presentar ab la major veritat possible l'assumpto tractat. Representan una situació igual d'avens en la técnica del art primitiu caldeu, uns caps, d'estátua molt típics. En élls el cráni está del tot rapat, el rostre completament afeitat; tenen quelcóm que recorda 'ls típos de la escultura primitiva memfita, aixó es, ulls grossos, com espantats, cara rodona, espessos llavis y celles ressortides. La disposició de aqueixos caps sembla pera podershi adaptar perruques ó capells postissos, com se n'han trovat fets d'un material lleuger.

[54] Com á obres mestres d'aqueixa fase primitiva del art genuïnament caldeu, son els exemplars ara de bell nou descoberts per Morgan en la regió sussiana. La magnífica estela del rey Hammurabi, de 4000 anys enrera, de qué havém parlat suára, representant á aqueix gran legislador caldeu que reb del deu suprém Samas, (com altre Moisés, de Jahvé) el códich de son poble; la estatua hermosísima, fosa en bronze, de la reyna Napir-Asu; y els demás exemplars de que n'está, ab just títol, orgullós el gran Museu parisench, son prou pera caracterisar aqueix período artístich, del qual derivá tot el que omplí d'obres maravellores la Messopotámia.

Aqueix Art Caldeu Arcáich té certes analogies ab l'Egípci, semblantse mes á la manera y estil memfites que no á lo que 's feu en la época Sargónida ó en els baixos relleus de Nimrud. La posa de les estatuas assentades procedents de Tello es la mateixa de les figures nilótiques. [55] ¿Vol dir aixó una imitació? Ho creyem mes una mera coincidencia, perque resulta, que en l'aubada de la historia del Art dels pobles, tots els artistes sentíren y executaren ses obres com per un mateix patró. Després d'aqueix período, la Caldea presenta una época clássica en son Art, que serví de modél á sa imitadora constant l'Assíria. En élla, les figures se representan ja cobertes d'altres tiars, les testes ab llargues y arrissades cabelleres y 'ls rostres dels deus, monarques y magnats enquadrats ab¹¹⁸ grans barbes, disposades en simetrichs tirabuxons y rissos, y les túniques, que vesteixen, plegades ab tal regularitat que semblan prisades ab ferro y dividides horizontalment, com els farbalans dels vestits de les dones; moda ó disposició d'indicar els plechs dels trajos talars que perdurá en tota la época clássica, no sols de la Caldea, si que en la Grecia primitiva y en els pobles que precedíren á la civilisació helénica, com el xipriota y 'l cretench.

[56] Moltes estatuets de terra cuyta, barnissades, y de caracter votiu, s'han trovades á Tello, pertanyents al período clássich de la escultura caldea, tenint

118. Text suprimít: "folgadas".

algunes un caràcter que recorda¹¹⁹ les figures de sacerdotesses, trovades anys enrera en el Cerro de los Santos, en la província de Murcia, de quines obres nos en ocuparém també en son dia al¹²⁰ parlar de la Arqueologia hispànica pre-romana.¹²¹ Com l'art egipci, el caldeu fou imitat, durant sigles, per altres pobles molt allunyats en época y en situació geogràfica.

També pertanyen á la Caldea, uns monuments especialíssims, que contenen les matrius ó les còpies autèntiques, de les escriptures de la gents [sic] d'aquell país. En aqueixos palets¹²² de pedra y també d'argila, s'hi comprenen actes de la vida civil, com contractes, títols de propietat, arrendaments de serveys, establiments de terres, etc., etc. Corroboran la autenticitat legal [57] d'aqueixos títols ó instruments públichs, els signes y representacions sagrades que solen portar en la part superior, gravats en el mateix objecte.

Semblants á aqueixos monuments, y típichs també de la Caldea, son les fites ó termes que 's plantaven en els camps senyalant les confrontacions de les propietats privades. Tenían, com durant tota la antiguetat, un caràcter sagrat. No eran obras d'art, com ningú considerarà, p.e. un modél de literatura la farragosa redacció d'un document notarial d'ara. Eran lo mateix aqueixos palets, salvo la materia y qui 'ls autenticava. Com que no hi havia paper sellat, s'usava la argila... sellada.

Pera donar fi á la present conversa dirém breument alguna cosa sobre la escultura assíria propiament dita. Aquésta, ja havem dit suara, que no es tant antiga com la de la Caldea. [58] No tingué una época primitiva. Merament copiadora de les obres de sa mestra, els ninivítas se dedicaren á reproduir els bons models dels escultors babilónichs. La mes antiga obra assíria data de Teglat-Falassar Ier, (sigle XII av. de J.C.). En el sigle X, Assurnasirpal fou qui doná al Art ninivíta tota la protecció necessaria pera ferlo avansar, fresántli 'l canvi que havia de seguir fins assolir el grau de perfecció que demostran les hermoses obres dels Sargonidas, mes complicades, mes refinades, mes no superiors, á les dels mestres qué labráren els maravellosos baixos-relleus de Nimrud. L'art assíri nasqué, com Minerva, ja fet, robust, complert. Té les seves especials convencions, com tot art típic, empro, no se li pot negar una noblesa y una magestat, que s'avenia molt bé pera 'l lloch á qué estava destinat, y pera 'ls [59] assumptos que devia representar. La glorificació del rey, en sos actes religiosos, en sos fets guerrers, ó en sas diversions mes volgudes, veus aquí 'l tema principal, sino únich, d'aqueixes grans

119. Text suprimir: "algunes".

120. Text suprimir: "ocuparnos".

121. Casades es referia a la conferència que va pronunciar el 15 de juny de 1908, dedicada de manera monogràfica a les escultures del Cerro de los Santos.

122. Text suprimir: "fets".

composicions. Totes les demés obres, que produí el gèni artístich dels escultors ninivitas, foren com estúdis, preparacions, esbossos, pera la obra definitiva, la quina havia d'exornar espléndidament les sumptuoses demores reyls. El gran esment que l'artista assíri posá en la representació del rey y de sos acompanyants, sense descuidar cap detall, en la musculatura y en la indumentaria, ho descuidá pera 'ls accesóris de la composició. Edificis, terreny, arbres, etc. está tractat tan sumáriament, que contrasta ab la¹²³ manera cóm s'es traduít l'assumpto principal.

May l'art caldeu lográ produir res semblant á la magestuosa [60] y imposant figura d'aqueixos toros alats, que decoran el palau de Nimrud, obra genuínament assíria, sense que destorbin, apenes, la magestat del conjunt, les inscripcions que l'escriba ninivita hi gravá, sense preocuparse del mal efecte que havia de causar la escriptura¹²⁴ posada en tal lloch.

Y ¿que os diré del finíssim treball de ciséll ab que 's representan els brodats que enriqueixen soperbament el mantell de Assurnasirpal? May, ni 'ls mateixos bisantins, lográren major perfecció en el modo de reproduir el treball d'agulla de les expertes brodadores assíries. La ma del escultor feu en aquest exemplar una mostre de trassa y de paciència. De la mateixa época son les esteles que pera commemorar fets reyls se feyan erigir á la entrada dels temples y davant d'aquest monument s'alsava un altar, pera [61] rebre despres de morts honors divíns. Un bon exemplar d'aqueix ordre es la estela del fill petit d'Assurnasirpal, Samasoul IIⁿ. Aqueixes esteles, á mes de posarse davant dels temples, s'erigían, com á senyal de presa de possessió y domíni, en els païssos conquistats y una invocació gravada á la pedra els posava baix la protecció dels deus de la Assíria, encarregats de castigar als quins s'atrevisen posar la ma en el monument. En els relleus se veu repetida aquesta costum, sobre tot en les plaques ó bandes de bronze de les portes del palau de Salmanassar á Balawat. Aqueixos relleus son una obra mestre del art¹²⁵ assíri; son verdaders quadros histórichs, en els quals les escenes mes variades hi son representades ab una gran vritat y carácter; es una composició complicada que demostra el grau fins al quín arribáren els mestres escultors dels reys ninivitas.

10 Feb 1906

123. Text suprimít: "demes".

124. Text suprimít: "gravada sense".

125. Text suprimít: "ninivita"

6.2. Resums de la conferència publicats a la premsa

Contre Excursionista de Catalunya.— En la XV «Conversa sobre Arqueologia para us dels excursionistes», que donà don Peregrí Casades y Gramatxes, s'ocupà de les ciutats fortificades de l'Assíria y del sistema de defensa de les poblacions, essent la única més estudiada, la fundada per Sargon. Se desconeix encara moltes particularitats de la gran metròpoli de la Caldeia, la ciutat de Babilònia, quines colossals ruïnes, que formen grans turons d'argila, no han pogut ésser estudiades en sa integritat, citant els dats que els autors clàssics han conseguit relatius al perímetre de dita població, circuit y ajuda de ses muralles y torres, y la disposició interior de la mateixa.

Recordarà'l senyor Casades, la rica ornació de les portes de les ciutats y la gran

importancia que sempre han tingut aquells ingressos entre'ls orientals, donant-los hi la significació del poder y de la força.

Parlà després de la escultura caldeu-assíria, que no assolí tan aviat, com a Egipte, el grau de perfecció que ha degut regoneixerse a les obres del país dels Perses. L'art caldeu-assíri, tingué un camp molt limitat d'acció, havent-se reduït a les representacions dels actes d'adoració y a les empreses guerres o venatòries dels reis. Això fou causa de que la figura humana hagués sigut tractada ab preferència, no presentant, com a l'Egipte, les monstruoses barres d'elements humans y animals.

Els defectes en el modelat de les figures queden compensats per la magestat que s'imprimí sempre a la representació dels deus o dels monarques y sos servidors, ostentant riquíssimes vestidures y ab poses plenes de cerimoniosa gravetat.

El caràcter narratiu o epilògic que generalment tingué l'escultura caldeu-assíria, imprimí a les obres artístiques certa monotonia y moltes desigualtats en la factura, perquè no's tenia, propiament, la pretensió de *fer art*, sinó d'*explicar*, a sa manera, les gestes dels reis, omplint als murs dels palaus, com uns snals gràfics en els quals tothom hi pogués llegir les glories reials. Emplearen en l'obra el alabastre, la calissa tendra y l'argila. El bronze fou molt usat en les obres artístiques dels caldeus y assiris, essent les portes de *Babylat*, ricament treballades, un model en son genre. En la mateixa línia's feren bona cosa d'estatuetes, mobles y altres objectes, y notables treballs de fundició artística, dignes d'estudi, y altres obres de repujat, de molta estima.

Completà'l conferenciant el concepte que de l'escultura mesopotàmica ha de tenir-se, fent arribar les convencions més característiques que en ella hi son d'observar, o sia, la manera de presentar els assumptes, la figura humana, els seus fantàstics y els elements decoratius.

En la representació dels animals fou vivient el senyor Casades que els artistes assíris foren mestres consumats, citant variis exemples, confirmats per les projeccions lluminoses ab que il·lustrà sa conferència, degut això a la possibilitat de poder estudiar el natural y a la afició dels reis y magnats per la caza major y de les feres, com la del lleó, principalment.

Acabà aquesta «conversa» el senyor Casades fent notar les circumstancies que més caracterisaven al art caldeu, diferenciantlo de tot altre, y quina antiguitat és tan considerable com la d'Egipte.

Aquest art de la bella Mesopotàmia, recordà'l conferenciant que pot considerarse dividit en els períodes: primitiu, arcaic y clàssic, donant dels mateixos una idea general. Per últim, feu esment dels típics *coses* de padres durs y d'argila, y els monuments terminals, rubierts de tipus cuneiformes.

Finalment el senyor Casades parlà de la escultura assíria propiament dita, imitadora o fidel copiadora de la del poble Caldeu.

En la vivent «conversa», que donarà'l senyor Casades el vinent dissabte, dia 17, acabarà lo relatiu a l'Arqueologia caldeu-assíria, parlant de la glífica, de la pintura y de les arts industrials, en general, entrant després a ocupar-se de la Fenicia y de Xipre.

Dia 10. Conversa XV. — La Caldea y l'Assiria (continuació). — Ses fortificacions. — L'esculptura. — Son caràcter. — Ses formes. — Sa importància.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 134 (1906), p. 96

Coberta del plec que conté el manuscrit de la cinquena conferència
(Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya)

7. Sisena conferència (17 de febrer de 1906)

7.1. *Transcripció del manuscrit de la conferència*

[1] Acabárem la darrera conversa parlant dels caràcters que distingeixen la escultura assíria de sa germana gran y mestre, la caldea, sense haver fet esment de que, en la época en que Sargon (s. VIII av. de J.C.) inaugura sa dinastia y son domini¹ á Messopotàmia, l'Art d'aqueixa gran regió prengué un aspecte nou, en el sentit de voler assolir una major perfecció en el modo de traduir els assumptos confiats al² cisell dels escultors. Si fins á les hores els accessoris de la composició havian sigut tractats sumariament,³ d'allavors en avant s'hi posa mes esment, donant á cada objecte el valor necessari, dintre del conjunt, y imprimint á tot el degut caràcter. L'art sargónida es de transició, malgrat revelar un esperit d'innovació, perque en moltes ocasions, l'artista no s'atreveix á prescindir de les [2] tradicions ni de les velles ensenyances. En la posa d'aqueixes dues figures, que representan un visir y un eunúch davant del rey,⁴ hi ha la reproducció fidel del modo de representar l'actitut respectuosa que senyalárem en les antiquíssimes

1. Text suprimit: "damunt de la".

2. Text suprimit. "sicell".

3. Text suprimit: "de les hores".

4. Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 631, fig. 308.

esculptures de Tello;⁵ l'únich que revela un avens en aqueixa obra es la disminució en la exajerada musculatura dels personatges y una major elegancia en el modelat general.

En les obres fetes erigir per Sennaquerib s'hi troba d'una manera molt característica l'afany de voler detallar y precisar les coses, no prescindint de cap detall y completant la idea ab una multitud d'accessoris que mes aviat sembla que s'hagués volgut preparar els elements d'una gran composició pera reconstruirla tota d'una vegada, que no un treball acabat. Com á exemple 's pot citar la escena que representa 'l transport d'un colós, ahon res hi falta, desde 'ls qui arrossegan penosament la feixuga càrrega, fins als qui portan les eynes y atuellis necessaris á la arriscada operació, complicant la escena ab altres [3] particularitats, que cap falta hi feyan.⁶ Tal-ment sembla com si l'artista volgués demostrar que, á sa manera, possehia tots els gèneros possibles; l'històrich, l'epissódich y 'l paisatge. Si no que es impossible afirmarho ab verdader fonament, prodia dirse que 'ls artistes sargónidas conegueren les pintures de les tombes egípcias y volgueren imitar les escenes que ómplen els corredors y les cambres, reproduint á las vores del Eufrates lo que vejeren en les terres que 'l Nil feconda.⁷ Verdaderament, en sos últims temps l'Art messopotámich fou realista, ó millor, detallista, y aixó es un signe evidentíssim de decadencia, de falta d'originalitat, y fins, encara que sembli un contrasentit, de cansament, repetint sempre lo mateix y de la mateixa manera. En el palau de Sennaquerib res es tractat ab grandiositat y ab amplitut, y tot es fet com en miniatura. Els registres se sobreposan uns als altres y les figures, de petit tamany, se repeteixen indefinidament. L'art acaba per convertirse en una práctica, en un verdader [4] ofici, en el quin la trassa y la pressa son les dues áles pera remuntarse l'imaginació del artista, y, naturalment, aqueixes áles no son les lleujeres de l'alosa, que tan s'enlayra, sino les de les palmípedes y gallinacées que volen sempre arran de terra...

Del mateix temps de Sennaquerib son unes esculptures rupestres molt característiques, y que les creyém úniques dintre de l'Art assíri. No tenen el mérit de la originalitat aqueixes obres⁸ trevallades en les singleres llises dels rocams, per que ja les havém trovades á l'Egipte, essent la maravella insuperable d'aqueixa mena d'esculptures el temple d'Ipsambul. Mes, com els pobles que succehíren y imitáren al assíri,⁹ com l'heteu y el persa, especialment, usaren sovint el

5. Text suprimít: "á mes de".

6. Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 336, fig. 151.

7. Text suprimít: "Realment".

8. Text suprimít: "labrades".

9. Text suprimít: "usaren sovint".

procediment de valerse de la superfície dels rocams pera eculpirhi 'ls grans relleus commemoratius, devém fer un esment especial d'aqueixa particularitat que en sos últims temps presentá l'art sargónida.

[5] En el pas ó congost de Davian, tencat per altes singleres de parets quasi verticals, al peu d'una de les primeres serralades del Kurdistan, en quin punt s'esmuny, tot rondinós, el Gomel, els exploradors d'aquelles¹⁰ solitaries encontrades quedáren sorpresos al véure molts grups, separats, de gegantines figures, tallades en una de les enlayrades parets d'aquell congost, ab inscripcions arreu, qui esplican els treballs fets per Sennaqueríb, obrint canals¹¹ pera convertír en regadius les terres de l'Assíria; y també les gestes guerrerres portades á bon terme per aquell temible conqueridor de pobles. El motiu d'adornar tan bellament aquelles núes parets de roca se l'esplica Layard per rahó de lo frescal del lloch, ahon li plauría al rey de Babilónia anarhi á pendre la fresca en la estació de les xardors aclaparadores. Chipiez pensa, ab mes fonament, que dintre d'aquells abruptes rocams, el rey hi feu obrir un temple subterràni á honor dels deus protectors del imperi,¹² imitant lo que tingué ocasió, tal vegada, de contemplar y d'admirar en el país dels Faraóns. [6] El principal d'aqueixos baixos relleus ómpla un quadro que té 9^m 12, d'amplada per 8'50 d'alt. El camp damunt del qual ressaltan les figures fou modelat pel ciséll fins á una profunditat de uns 20 cent^{ms}, abrigades per una sortida del enquadrament que protegeix les escultures, com els guardapols dels nostres retaules gòtics. Aqueix baix relleu, malgrat les centúries que compta, uns 27 sigles, se conserva en bon estat, si bé en els primers temps del Cristianisme uns solitaris ó eremitans foradáren el rocám pera ferhi¹³ una cel·lula ó capella, destruint, en part, aqueixes interessantíssimes escultures. En molts punts de Thebas, á l'Egipte, á Frigia y Capadocia, ahon, durant les persecucions, se retiraren molts cristians, iniciant la vida eremítica,¹⁴ essent el primer intent ú origen de la vida monacal que del Orient passá al Occident, s'en trovan alguns d'aqueixos hipogeus, en quins hi ha que estudiárhí els primers passos de la existencia contemplativa, característica del cristianisme oriental, en sos orígens, [7] conservántshi en aqueixos llochs, santificats¹⁵ pels héroes de les mes grans virtuts, interessantíssimes pintures murals.

10. Text suprimir: "desolades".

11. Text suprimir: "de rego".

12. Perrot / Chipiez 1884: 636.

13. Text suprimir: "un amagatall".

14. Text suprimir: "que passá despres á ser".

15. Text suprimir: "per heróich".

El gran baix relleu aludit comprén quatre personatges, colossals, dos ocupant el mitx de la composició, posats damunt els llocs de¹⁶ animals, y 'ls dos restants, als extrems del quadre, en actitud d'adoració. Aquells representen deus, com ho indiquen el no reposar damunt de terra, sino suportats per¹⁷ besties. Aqueixa disposició, usada ja d'antich pels primitius caldeus, com se veu en els cilindres del primer imperi y de la dinastia de Calach, la veyém ara seguida pels assíris, y despres la trovarém imitada pels pobles de l'Assia Menor, especialment, els Heteus. En tot lo demás rés de nou ofereixen aqueixos personatges que 'ls distingeixi dels figurats en els relleus assiris; els mateixos tipos barbuts y identica indumentària. Aqueixa composició representa, sense dubte, á Sennaquerib donant gracies als deus pels auxilis conseguits mitjansant llur poderosa protecció.

¹⁸En el mateix rocam de Bavian hi han altres escultures, fins á onze, segons Layard, del mateix Sennaquerib, ab assumptos de guerra ó de cassa, sobre 'ls quals no 'ns hi cal insistir.

[8] Altres treballs obrats en¹⁹ el rocam feu executar aqueix soberá, gran enemich²⁰ del poble d'Israel, devent citar una font, ab dos lleons afrontats y rampants, que presenten²¹ análoga disposició que 'ls celebres lleóns que surmontan la porta del tresor de Micenas, com veurém en son dia.²² Es l'únich exemplar de font monumental trovada, fins ara, datant de la época dels assíris. A mes d'aqueixa obra feta en la paret de roca, cal recordar el baix relleu de²³ Teglati-Palassar I, á Korkhar, prop de la font del Tigris, á cent lleguas de Ninive. Mes lluny encara, els soberans assiris, com volent deixar mostra de sas grans conquestes en terres molt apartades de son pais, feren esculpir en les parets dels singles dels congosts y pássos, llur imatge y la dels deus, gravánthi inscripcions, com en el famos pás de Lycos, á Syria, en el camí, obert á la roca, que desde la antigüetat, serví pera anar al Egipte, desde 'l Nort de la Messopotamia.²⁴ En aquest rocam, Assarhaddon hi feu gravar [9] sa imatge y sos titols reials, junt ab els quals, els Faraons de la XIX dinastia, els Ramessidas, s'hi feren també gravar. Es un petit museu de escultures rupestres egipcies y assíries, de positiu interés. No tan lluny, á Malthai, en plena

16. Text suprimit: "sengles".

17. Text suprimit: "animals".

18. Text suprimit: "En la mateixa".

19. Text suprimit: "la roca".

20. Text suprimit: "dels hebreus".

21. Text suprimit: "la mateixa".

22. Casades es referia a la conferència que va pronunciar el 28 de gener de 1907, i que portava per títol "VII de la Grecia primitiva: Caracters generals de la arquitectura mycénica".

23. Text suprimit: "Salmanassar".

24. Text suprimit: "y per quin curriol, hi".

Messopotàmia, s'hi conserva un altre monument de la mateixa disposició y importància que 'l baix relleu abans esmentat de Bavian.²⁵ Aqueixa escultura està á 300 metres sobre 'l nivell de la vall, labrada en el²⁶ single de la montanya, quasi á son cim. Les nombroses figures que formen la composició son majors que de tamany natural. Representen els deus majors de la Assíria, servintlos d'escambell uns animals com s'observa en el relleu de Bavian. El rey adora²⁷ set divinitats, posades en renglera. Res de nou, tampoch, presenten aqueixes figures; tipus, trajos y actituds son els de sempre; els animals que suporten les imatges divines son el gos, el lleó, el toro alat y 'l cavall; els deus porten el ceptre ab la anella al mitx; les deéses, sentades en rich trono ó faldistóri, molt artístic; damunt de les tiars, la estrella [10] que vol dir deu. Els pobles del Iran y de la Capadòcia, ja havem dit, que imitaren aqueixes escultures obrades²⁸ de les montanyes, que presenten panys de roca vertical y, que per sa composició geològica, consenten ésser trevallades pel escultor.

La mateixa observació que férem al parlar, en passades converses, de que al anar á desaparèixer del mon del Art, un estil, ó escola, per vella, ó per haver complert tot el prográma de sa vida, faltat d'originalitat y d'inspiració, procura imitar lo que 'ls antichs realisaren, modernisátho, á sa manera, com passá al Egipte durant les dinasties saïtes, igual ocorregué en els darrers temps del imperi caldeu-assíri. Aqueixes obres rupestres, ab son atreviment d'execució material, ab l'intent volgut y rebuscat de fer obra colossal, no fou sino una imitació, com á assumptos, del primitiu art caldeu; d'aquell art que sols sabia²⁹ treballar en pedres dures els cilindres, gravanthi, ab [11] religiós esment, els signes ideogrífics, precursors dels cuneiformes, y les representacions d'adoració, quins personatges, esprimatxats, informes, bárbres, son ninots, que semblen retallats en paper, com les nines que serveixen de joguina á les criatures. Al costat d'aqueixes imitacions, mes ó menys volgudes, l'art nou té exemplars ben notables. Les escultures d'Assurbanipal y de Sennacherib poden ésser citades com á models dintre de la escola assíria en sos darrers temps. Del palau de Kuyunjik es aquest hermós relleu figurant Assurbanipal cassant; y 'ls demés de que 'n parláren en l'anterior conversa al ponderar el grau d'avens á qué arribaren els escultors animalistas de la época Sargónida. Les escenes de guerra y de cassa son fetes ab verdadera maestria, ab gran expressió y exactitut, sobre tot, en les actituds de les figures que entren en la

25. Text suprimit: "Figura".

26. Text suprimit: "rocam".

27. Text suprimit: "la llarga tirallonga de divinitats".

28. Text suprimit: "en els rocams".

29. Text suprimit: "gravar".

composició, per mes que, presa aquésta en conjunt, se ressent de confusió, per la multitud de personatges que en elles hi entran, quan [12] se tracta de escenes de combat. En els assumptos venatòris, la simplicitat en la composició posa á tals óbres en lloch preminent en el mon del Art assíri. Son verdaderes obres mestres. Y quan se tracta de reproduir, com á fondo de la composició, els arbres, les plantes y les flors, la delicadesa dels detalls fá pensar ab les minucies mes detallades³⁰ del Art plateresch.

A la cayguda de la capital del Imperi, quan el fill de Assurbanipal feu de Ninive l'empori del Art, aqueix arrivá, pot dirse, al extrém de son poder, havent donat de sí tot lo que li fou possible. La suprema perfecció³¹ capás d'esser assolida per la criatura humana, l'Altíssim, la reserváva pera un altre poble. El poble grech.

¿Els assíris pintavan les esculturas, els baixos relleus y 'ls murs que no estavan coberts per les plaques d'alabastre, de calissa ó de reholes vernissades?

[13] Dos elements han de tenirse en compte pera contestar á aquesta pregunta. Les condicions del lloch y 'l material usat. Com á tot l'Orient, la llum y la claror son vivíssimes á la Messopotamia; per lo tan, per medi del color es precís disminuír la cruésa dels raigs solars al ferir d'una manera enlluernadora 'ls murs de les construccions. La pobresa de la argíla en les parts no dissimulades per les aplicacions dels relleus y de les reholes, devia vestir-se ab una capa de color que, á la vegada, armonisés ab els primors de la escultura y ab les brillants entonacions de la cerámica esmaltada. Les trovalles fetes á consecuencia de les excavacions han demostrat que 'ls assíris policromavan ses obres, si be ab menys abundancia que ho feren els egipcis; pintantse també els baixos relleus alabastrins que decoravan els palaus de Khorsabad, de Nimrud y de Kuiundjuk.³² Afirmar, en efecte,³³ Flandin, qui acompanyá com á dibuixant á Botta en la missió arqueológica de la Assíria, que un tó d'ócre recubría 'l camp de la composició dels [14] baixos relleus pera fer ressaltar les figures, y també³⁴ en les parts núes dels cossos.³⁵ Alguns assiriólechs han negat rodonament aqueixes afirmacions. Ab tot, pot admetres, que, si no completament, al menys, en algunos punts, els escultors assíris acudian al color pera donar mes valor á certs accessorís de llurs composicions, usant sols els colors negre, blanch, vermell y blau. El globo del ull era pintat de blanch; la nina, les celles, el cabell y la barba, de negre; la cinta que

30. Text suprimir: "dels artistes plateresch".

31. Text suprimir: "possible".

32. Text suprimir: "Botta".

33. Text suprimir: "que un to".

34. Text suprimir: "damunt de".

35. Flandin 1845: 106. Amb tot, Casades no va consultar aquell treball, sinó que es tracta d'una cita indirecta, presa de Perrot / Chipiez 1884: 655 i s.

volta el cap del rey ó del visir, en vermell, y d'aqueix mateix color son les rosacées que adornan la tiara; igualment les franges dels vestits, les bambes ó faixes, les sandalies y les arrecades. De color blau se pinta la ombrel·la que tapa 'l sol; el ceptre, els guarniments dels cavalls y les flors, que solen portar els reys á la má, son pintades de blau. L'arch, en³⁶ vermell; el buyrach,³⁷ en blau. Aqueixa es la policromía mes generalment usada en els relleus assíris. Se nota la ausencia de tot color en les esteles obrades en³⁸ roques volcániques, qual tó fosch y llisor del gra que les forma, no consenten colors, acontentantse [15] els escultors en donarleshi el mellor puliment possible. Quan se tracta d'escultures, ó figures fetes d'argíla, allavors el color recubria, per complert, la materia, tenint els colors un sentit simbólich, donchs, que, generalment, les figuretes de terrissa representavan ó divinitats ó dimonis. El color mes usat en aquest cas es un blau de cel, si 's tractava de deus; y 'l negre si era un dimóni lo que 's volia representar.

També, segons els materials que entravan en una escultura hi havia parts que 's deixavan en son color natural, fent combinacions d'un bellissim efecte. Aixís se combinava la fusta, l'esmalt, les terres blaves, l'ivori, les pedres dures, els metalls comuns ó preciosos, produint la estatuària dita chryselefantina, de la qual en feu gran ús la Grecia en el sigle de Pericles.

Durant tota la antigüetat, la escultura no fou separada de la pintura. Es cosa dels nostres temps aqueix inmotiviat divórci entre 'l color y 'l material esculpít.

[16] Aixís com tots els quins tením la³⁹ sort de formar part del Estat espanyol, devém possehir aqueixa mena de bitllet, (que fá tráure sempre la rifa al govern, y á les empreses explotadores), que s'en diu la cédula personal, y qual paper es indispensable pera tots los actes de la vida civil y⁴⁰ aquell qui no l'ha adquirít queda inhabilitat, poch menos que si fos una bestia; ¡gran avens de les llibertats modernes!; d'igual manera 'ls assíris, devían possehir el segéll, que portavan constantment á damunt de llurs persones, y que servia pera totes les circumtancies de la vida pública y privada. Era la exteriorisació y la identificació del ciutadá en tots els moments de sa existencia de relació ab els demés ciutadans.

De bon principi, desde l'aubada de la civilisació á Caldea, els primers habitants del país, com per tot arreu, s'afanyavan, com fan encara les criatures, á recullir els palets de les rieres, [17] els rochs pulits dels torrents y les pedretes de la platja, pera adornarse, triant els mes fins y mes hermosos de color, convertintse

36. Text suprimít: "blau".

37. Text suprimít: "en vermell".

38. Text suprimít: "pedres".

39. Text suprimít: "gran".

40. Text suprimít: "sense".

despres en amulets, gravanthi alguna figura, y utilisantho, per fi, pera segell, quina imprompta, quedant marcada en el document d'argila plástica, abans d'endurirse, servia, com avuy serveix, la firma y la rúbrica, y fins el sello, pera qui té dret d'usarlo, (o 'l capritxo de servirsen), á fi de donar major autenticitat [sic] als actes, pactes y contractes consignats en el paper. A mes de⁴¹ servir de segell, ab el temps, tinguéren aqueixos palets el carácter de talismans, ab un poder màgich especial, com els amulets, que la tonteria⁴² humana, que no té límits, ha anat perpetuant ab les mes absurdes supersticions, que son com malalties endèmiques del ordre moral y de carácter, sovint, incurable. Els assumptos mes sovintment representats en aqueixos cilindres son la imatge d'algun deu triomfant d'algun dimóni. Portant sempre á damunt aqueixa [18] representació ó estampántla en el acte ó contracte, se conseguía la protecció divína, s'esquivava algun malefici y 's posava com á testimoni del fet á la mateixa divinitat, concurrent al acte per medi de sa representació. D'aqueixes atribucions, quasi miraculoses dels cilindres, á la creencia de que algunes pedres precioses tenían virtuts curatives y produien certs efectes morals en quins les portavan, en anells, collarets etc, no hi hagué mes que un pas, y arreláren en l'esperit, sempre mesquí, del home aqueixes creencies, que durant les épques clàssiques de la historia, se mantingueren poderosíssimes, trasmetentse als nostres temps, malgrat els esforços de la Iglesia Católica, pera extirpar aqueixes maquinacions del enemich de la salvació de les ànimes. Homilies pontificals; cánons conciliars, pastorals de prelats,⁴³ processos inquisitorials, s'han estrellat sovint davant de la forsa de les supersticions antiquíssimes que han arrelat fondament en el cor [19] humá.

Aqueixa costum, ó necessitat, de que tot ciutadá caldeu degué possehir un sello pera donar forma indubitada á les manifestacions de sa voluntat, feu naixer y progressar l'art de la glíptica, ó sia, el treball artistich en pedres precioses y dures. Solsament el baix poble no possehia aqueixos segells, y quan havían d'intervenir en algun acte públich, pera fer constar son assentiment, devian concretarse en imprimir una unglada en l'argila húmida. Com fan – ó feyan abans – els quins no sabían firmar; posant una creu, feya l'efecte de firma.⁴⁴

De la forma primitiva dels palets de riu passá á la definitiva del cilindre. Aqueixos petits monuments, que durant els primers temps dels estúdis assiriològichs se'n feu poch esment, han proporcionats molt apreciables datos pera

41. Text suprimít: "segell".

42. Text suprimít: "y superstició".

43. Text suprimít: "castich".

44. Nota al marge, posterior a la data de lectura de la conferència: "Avuy per les impresions dactilars dels dits polsos (pulgars), estampades en els documents, se supleix la firma del qui no sab d'escriure; y també serveix pera la identificació dels criminals, registrades per la policia".

la mitología, l'història y l'art mesopotàmichs. Les mides d'aqueixos cilindres son de 10 a 15 mil·límetres de diàmetre y de 10 á 11 [20] centímetres d'alts. Sols en la cara convexa hi han els gravats simbòlichs que caracterisan aqueixos objectes, presentant alguns les cares còncaues, y essent foradats,⁴⁵ pel mitx. (La forma dels cilindres de paper secant que avuy usém, donan perfecta idea⁴⁶ de tals exemplars, salvo el tamany, la materia y l'objecte). Tambe 'ls rodillos d'aixafá la grava recordan, moltíssim mes petits, naturalment, els cilindres assíris. Aquestos segells eran coneguts ab el nom de kunuku, contenint, á mes de les imatges abans esmentades, la llegenda – qui diu: “Segell de tal, fill de tal”. Solían estar provistos d'una anella pera portarlos penjats, á la munyeca, com ara es moda entre les senyores de portar penjada en el brassalet una medalla, y ho era en els temps de la primitiva Caldea, conforme han demostrat les tombes arcaiques de Warka y de Mugheir. Els Assíris preferíren⁴⁷ durlo penjat al coll,⁴⁸ y sota la roba, pera mes seguretat, com els escapularis, les medalles de devoció, que entre les persones piadoses se solen portar.

[21] Tots els cilindres caldeus y assíris están trevallats al refundít, com sempre han fet els pobles que han tallat les pedres dures pera l'adorno personal, al revés dels camafeus que 'l relleu es ressortít, representant un gran avens en la glyptica. Se comensá per esgratinyar la pedra; mes tart, trassanthi, á la punta, l'assumpto que s'hi volia posar, essent l'ultima fás d'aquest treball artístich, el relleu.

Els caràcters cuneiformes que acompanyan als cilindres requerirían en els confeccionadors d'aqueixos objectes un especial esment pera obtenir el gravat al refundit de dits tipos. La materia primerament usada fou la que oferia menys dificultats pera esser trevallada y de fácil obtenció, com la fusta, l'os y les petxines que 'l mar llença á la platja;⁴⁹ mes tart s'usá la esteatita y altres pedres dures, ab preferència á tot altre material, quina roca 's deixa ratllar fácilmente per el sílex ó per qualsevulla éyna de metall, el sicell ó 'l buril. A mida que la gliptica aná avansant, els artistas usaren altres menes de pedres [22] de mes difícil treballar y de grá mes fi, com els jáspis, les ágates, l'ónix, la calcedonia, el cristall de roca, els granats, etc., usant els mateixos procediments que 'ls actuals⁵⁰ gravadors de pedres fines, sino que en lloch dels polvos de diamant, usarian la pols d'esmerill, treballant aixís el safir, el rubí, la amatista, l'esmeralda, 'l topàci, etc.

45. Text suprimir: “per l'áxis”.

46. Text suprimir: “d'aqueixos”.

47. Text suprimir: “portar”.

48. Text suprimir: “com un medalló”.

49. Text suprimir: “del golf pérsich”.

50. Text suprimir: “artistas que labran las”.

Les pedres fines mes antigues que se son trobades a la Mesopotàmia s'heu que foren treballades ab unes éynes que sols podían fer forats rodons ó ratlles dretes; les figures semblen maniquís ó esquelets de fil-ferro, res en aqueixes entalladures ó gravats revela el modelatge ni l'intent de traduir, ab fidelitat, el natural. Es un treball primitiu fet ab medis també molt primitius. Molt diferent es l'aspecte que presenten els cilindres assíris. Els assumptos hi son tractats ab la mateixa amplitut y 'ls detalls dels baixos relleus. La glíptica, que no es mes que la escultura feta en petit, passá per totes les fases del [23] gran art, de manera que 'ls exemplars del segle VIIe av. de J.C., en plena época sargónida, revelan la mateixa trassa y mestria en els gravadors, que la que s manifesta en els grans toros alats y en els treballs dels escultors animalistes mes ben ensinistrats. La glíptica mesopotàmica forma, per sí sola, una plana de la història del Art, de les mes importants, que continuáren, perfeccionantla admirablement, els grecs y 'ls romans, d'una manera que ni 'ls grans artistes del Renaixement, ni 'ls moderns, lográren sobrepujar.

Els assumptos representats en aqueixos monuments de la glíptica mesopotàmica son sempre religiosos, es dir, ó d'adoració als deus superiors ó representant als semi-deus ab lluita ab les forces cegues de la naturalesa y 'l poder del mal, amparant al home contra unes y altre. Izdubar, l'Hércul caldeu, y Heabani,⁵¹ el Tesseu mesopotàmich, lluytant contra 'l lleó y 'l toro, es l'assumpte mes [24] sovint representat en aqueixes entalladures sobre pedres precioses, algunes de les quals remuntan, tal vegada, a 15 sigles abans de nostra era. No totes aqueixes obres, no tots aqueixos cilindres protectors, tenen el mateix valor artístich, ni menys, el material. Se comprén que 'ls destinats als reys, magnats y sacerdots fossen mes ben labrats y mes rics que 'ls dels petits funcionaris, comerciants y gent burgesa. Aquéstos se contentarian ab els que 'ls industrials babilònichs y ninivitas els hi vendrían a baix preu. D'aquí prové la grandíssima diversitat d'aqueixos objectes, com a factura y com a material empleat. Es com passa ara: qui pot pagar una bona imatge del sant de sa especial devoció, la encomana a n'En Llimona,⁵² a n'En Reynés⁵³ ó l'Atché;⁵⁴ qui no té medis pera tan, s'accontenta ab els tallistes de la plassa de Santa Ana, del carrer del Bisbe ó ab les imatges de pasta de fusta de ca'n Vayreda d'Olot...

[25] En la mes allunyada antigüetat moltes coses passaven com avuy, porque l'home, interiorment, no ha canviat gaire. Es la disfressa de fora la que sovint se

51. Lectura antiga del nom Enkidu.

52. Josep Llimona i Bruguera (Barcelona, 1863 – 1934). Escultor.

53. Josep Reynés i Gurguí (Barcelona, 1850 – 1926). Escultor.

54. Rafael Atché i Ferré (Barcelona, 1851 – 1923). Escultor.

muda, segons les circumstancies de lloch y de temps. Tambe hi havia escoles artístiques y centres industrials en aqueixa branca de la escultura mística. El gran coneixedor d'aqueix ram de la Arqueologia, Mr. Ménant,⁵⁵ párla de les escoles d'Ur, d'Erech, d'Agadé, etc., caracterisantse entre si pels assumptos que cada una d'élles escullí y per la manera com els tractá. No es que 'ls assumptes cambien gran cosa; la major part contenen⁵⁶ la escena d'adoració davant d'Anú, de Samás ó d'Assur, vejentse 'l deu sentat en un trono y 'l sacerdot presentant davant de la imatge sagrada al fidel, que prén l'actitut d'adorant, aixó es las mans alsades fins al nivell de la boca, com tapantla.⁵⁷ Desde les primeres dinasties caldeas, quína Cort era [26] á la ciutat d'Ur, ja esmentada en el Génesis, fins⁵⁸ als darrers monarcas sargónidas, els cilindres cambiaren molt poch d'assumpto. A mes d'aquestes escenes d'adoració, Mr. Ménant diu, que n'hi han que representan sacrificis humans á honor de les divinitats. Está en lo possible. Cal recordar que 'ls fenicis, molt mes joves en la historia que 'ls caldeus, practicaven l'horrible holocauste de llenyar al foch á les criatures; rito agradable á sos bárbres deus.⁵⁹

Altra escena, sovint figurada en els cilindres, es la lluyta de⁶⁰ Izdubar y Hea-Bani contra 'ls esperits maléfichs representats pels lleons, toros y unicórnis y altres animals,⁶¹ sovint acompanyades aqueixes lluytes, ab les que sostenen, entre si, els lleons, ab els íbex y ab els mónstres extranyos y caótics que, segons antiquíssimes creencies,⁶² habitavan la terra abans de férhi en élla sa aparició l'home, recort, tal vegada, dels animals que al comens de la era quaternaria [27] habitavan encare en nostre planeta, ó darreres supervivencies dels sers que durant el periodo pliocénich, de la era terciária, ompliren els⁶³ terrenos d'aquella época, com els rinoceronts,⁶⁴ els grans bóvidos, el cavall primitiu, etc.

55. Joachim Menant (Cherbourg, 1820 – Paris, 1899). Jurista i Orientalista. Entre les seves obres destaquen *Babylone et la Chaldée* (1875), *La bibliothèque du palais de Ninive* (1880), *Empreintes de cylindres assyro-chaldéens* (1880) i *Les langues perdues de la Perse et de l'Assyrie* (1886).

56. Text suprimir: “escena”.

57. Text suprimir: “(quasi com fan encare nostres sacerdots en els momentos del sant sacrifici de la Missa)”.

58. Text suprimir: “á les darreres”.

59. Nota al marge, posterior a la data de lectura de la conferència: “(es mes probable que pasavan damunt del foch, segons opinió mes moderna)”.

60. Text suprimir: “Izdubar”.

61. Text suprimir: “com aquést, purament fantastich”.

62. Text suprimir: “havitaban”.

63. Text suprimir: “aluvions”.

64. Text suprimir: “el cavall”.

Com fan observar molt be Chipiez y Perrot,⁶⁵ no pòden atribuirse aqueixes fantàstiques concepcions dels artistes messopotàmichs á la inventiva ó al capritxo, sino que obeheixen á una tradició antiquíssima, reduída á termes concrets per Berósi. Aquest diu, en efecte: “Hi hagué un temps en el qual tot eran tenebres y aygua y en aqueix medi s’enjendrären espontáneament els animals monstruosos; els homes ab dues ales, y alguns ab quatre, y ab⁶⁶ dues cares, ab dos caps, l’un d’home y l’altre de dona, en un sol cos, y ab els dos sexes al mateix temps; homes ab potes y banyes de cabra, ó ab potes de cavall; altres ab els [28] membres posteriors de cavall y ’ls de davant d’home, semblants als hipocentaures. Hi havían també toros ab caps humans, gossos ab quatre caps y quá de peix; altres quadrúpets en quins totes les formes animals estavan confoses, peixos, reptils, serpents, y tota mena de mónstres maravellosos, presentant la mes gran varietat en llurs formes, mónstres dels quals se veu la imatge en les pintures del temple de Bel á Babilónia”.⁶⁷ De totes aqueixes monstruoses concepcions n’hi ha representacions en els cilindres babilònichs. Les figures de deus ó d’adorants, que en élls⁶⁸ s’hi véuhen, van vestides de la mateixa manera, aixó es, ab túniques llarges fins els peus, ab plechs verticals molt apretats y dividits horizontalment formant franjes, ó millor, veraders farbalans, y també van cobertes ab⁶⁹ barrets ab forma de recargolades banyes. Aixís se representan els cilindres de caràcter arcàich. A mes de caracterisarse llur época per aquestes circumstancies, [29] les inscripcions que acompanyan les escenes, revelan la época d’aqueixos monuments y ’ls noms de sos possehidors. La importancia, donchs, que pera la historia y l’art tenen els cilindres caldeus y assiris es tanta, com la que pugan tenir les esteles y ’ls relleus, proporcionant á la arqueología una munió de datos sobre la mitología de la Messopotàmia, de molt interés, y, al mateix temps,⁷⁰ son aqueixos petits y, á primera vista, insignificants, monuments, els testimonis de les vicisituts del Art y de la existencia política dels dos pobles que ’s disputaren la hegemonia de la Messopotamia. Fins las formes donades á aqueixos sellos revelan diversitat d’époques, tota vegada que, en els temps mes moderns, els cilindres desapareixen y prenen la disposició de conos, ab forat de suspensió molts d’élls, forma mes comoda pera sellar que no la primitivament usada.

A comensar del sigle IX av. de J.C., seguint la epoca Sargónida y la Aqueménida, els conos suplantant en [30] absolut als antichs cilíndres,

65. Perrot / Chipiez 1884: 682.

66. Text suprimir: “cares dobles, y ab dues cares”.

67. Berós, 2, 1.

68. Text suprimir: “figuran”.

69. Text suprimir: “banyes”.

70. Text suprimir: “forman”.

simplificantse 'ls assumptos y les inscripcions, fins á reduirse á la simple inicial del nom del déu, ó be preséntan algunes lletres del alfabet arameu, ó, finalment, sense cap signe alfabétich dintre de la composició, ó escena figurada. Aqueixos conos son fets de pedres fines, especialment en cornalina ó en calcedónia safirína, d'un hermós color blavench. Els segells fets de metall apenes son coneguts á la Assiria; els artistes messopotámichs se mostráren destres en els treballs d'entalladura en tota mena de pedres dures ó fines que ho permetian; haventse també fet algun ensatj pera obtenir camefeus, o 'ls gravats en relleu.

Si se tenen en compte els caràcters generals de la escultura caldeo-assiria; se presenta la qüestió de la originalitat d'aqueix Art. ¿D'ahon prové? Es difícil dirho en el estat actual de nostres coneixements sobre 'l particular. Mentres que, per lo que 's refereix al art assíri, propiament dit, abundan [31] els exemplars á estudiar, al menys en baixos relleus, no passa igual relativament á la Caldea y á son Art primitiu. Es poch lo fins ara obtingut d'aqueix país; lo mes abundant son els cilindres y sagélls [sic], de quins acabém de parlar, monuments, si bé importants, de molt poca calitat, pera donar llum en el punt fosquíssim dels orígens.

Com vos he dit en altra ocasió, no hi ha dubte que les actuals investigacions de Mr. de Morgan están cridades á omplir aqueix gran buyt en la Arqueologia caldea, mes, no s'es encára allá ahon se vá. Les troballes d'exemplars de la época de Sargon l'antich, de Gudeá y d'Ammurabi, inauguran una série de datos que, una vegada completats, podrém, tal vegada, saber⁷¹ tot, ó molt, de lo que avuy s'ignora. Es qüestió de temps. Lo que resulta evident al estudiar els exemplars artistichs dels pobles messopotámichs es, que [32] no tenen cap paritat ab els que 'ns legá la gran civilisació egípcia; tot al contrari, son dues escoles, preses en sentít general, del tot oposades. L'Egipte resumeix les formes á unes senzilles siluetes de les coses, al gravarles profusament en les parets de les tombes y dels temples, en els pylons y en els obelischs; l'Assíria, complica y detalla ses representacions. El caràcter moral dels personatges que representa l'artista egípci y fins les escenes que compón, presentan una placidesa, una distinció, una calma que, fins fá oblidar, en les escenes de violencia, com son les que representan al faraó vencent als enemichs, tot intent bárbre de destrucció y de crueltat. En els baixos relleus assiris tot es farreny, els personatges y sos actes; no 's buscan efectes de tranquilitat y de repós, sino de forsa, de valor, de crueltat, obehínt al temperament de la rassa. No cal oblidar que 'ls assiris foren [33] semítas y no hi ha que cercar delicadeses en aqueixa nissaga sanguinaria y crudél. Quan les dues civilisacions, nilótica y messopotámica, 's trovaren, no arrivaren á confóndres, les influencies mútues foren escasses y fugitives, mes de detall que de conjunt; y si es cert que en les vores del

71. Text suprimít: "tan com del Egipte".

Eufrates y del Tigris s'han trovat objectes d'aspecte egípci, no son altra cosa que imitacions de la indústria fenícia.

No podentse, donchs, admetre la existencia de positives influencies entre l'art egipci y l'art messopotámich, la curiositat se desvetlla devant de les diferencies tan marcades entre les obres dels artistes caldeus primitius y les dels assíris; y la explicació d'aquest fet se té ben palesa al recordar, que en l'Assíria no hi hagué un art primitiu, indigena, inventat en el mateix país, per sos habitants, sino un art imitador, copiadore ó continuador, com vulgau dírlí, del l'art Caldeu, de quín ho aprengué tot. [34] Com que no pogué inventar res, se concretá á pulir, detallar, y⁷² subtilizar els models, ajudantli á la tasca el material flonjo de quin disposavan els escultors. L'alabastre y la calissa permeten totes les finures y minucies de la execució trassuda y pacient, lo que no consentian les roques dures com la diorita y altres del mateix grupo, de que 's valían els artistas caldeus, y, aixís es, que mentres aquéstos modelavan sumariament, aquells exajeráren, volent aventatjar á sos mestres, la musculatura que era possible veure en brassos y camas, úniques parts visibles del cos.

Quan les investigacions de la civilització primitiva de la Caldea hagin arribat al punt que 's proposan els quíns, ab tanta fortuna, les portan á terme, allavors podrá afirmar-se, ab mes seguretat que no pas ara, la originalitat d'aquell Art y sas típiques qualitats; podentse, empro, afirmar desde ara, sense por d'esser, en devant, desmentits, que no [35] assolí la perfecció, la vida, ni la varietat del Art memfita, aqueix Art que tan magistralment sapigué traduir els diferents estats de l'ànim, desde lo mes magestuós, ab ses esfínx, fins lo mes rialler, ab ses cantants y balladores, arribant á lo grotesch y á la caricatura ab⁷³ les ridicules representacions del deu Bes. L'Art messopotámich no ha rigut may; sempre sério, sempre formal, sempre en funcions oficials, al servey del amo y senyor absolut de tots y de tot...! Es per aixó que la representació de la hermosura, de la alegria, del amor, de lo eternament agradable, que aixó significa la dona, presa en sentit amplíssim, fou proscrit del Art messopotámich. Una de dos, ó seria molt lletja, – lo que no volém pas creure –, ó se la consideraria menys digna de esser representada que un lleó, un cavall ó un isart. Aixó per lo que fá relació á la Assíria, perque en quan á la Caldea, de molt antich, se representa dignament la figura femeníl, ja com á [36] deesa, ja com á regina, ja com esclava.

L'únich exemplar que l'Art genuínamment assíri presenta d'un baix relleu en el qual s'hi figura la imatge d'una deesa, es aquest que projectém.⁷⁴ No obstant, algu

72. Text suprimit: "esprimassar".

73. Text suprimit: "son Bes".

74. Casades es referia al relleu reproduït a Perrot / Chipiez 1884: 701, fig. 352.

dubta si realment aquesta representació religiosa, caracterisada per les áles, la tiara, y l'actitut, ho es d'una divinitat femenina, porque quasi no s'hi observa res que reveli un individu del sexe hermós. El no portar barba, ja diguerem que no indicava que deixés d'ésser un tipo máscle.

Correspón ara preguntarnos, sí aixis com els escultors abundáren á la Messopotámia, hi hagué també Art pictórich? En el sentit modern de la paraula, pot afirmar-se, que 'ls Caldeus y Assíris, á lo menos por lo que 'n sabem, no tingueren pintors. Coloristes de mena, com tots els pobles orientals, la pintura quedá reduida al adorno de [37] les parets pera vestir la nuésa del mahó, y pera il·luminar les figures dibuixades en els murs.⁷⁵ Aixó quan se tractava dels interiors. Pera l'exterior, ja havém vist que 'l procediment de les rejoles esmaltades era 'l generalment usat. Pera tenir una idea de cóm se combinávan els tons y 'ls colors en les decoracions murals dels edificis de la Messopotámia, y 'ls motius ornamentals, ne tindriam prou examinant els tapissos y 'ls teixits que encara fan els⁷⁶ habitants d'aquella regió oriental. Una tradició antiquíssima s'es anat perpetuant entre aquella gent, que instinctivament, sense donársen compte, vénen reproduint⁷⁷ temas decoratius de 3 y 4000 anys enrera. Ab aqueixa supervivencia de procediments, trasmesos de generacions á generacions, l'arqueólech pot fer-se cárrech de les esplendidesa [sic] y brillants coloracions que decorarian els murs de les cambres y dels corredors reys, ja que 'ls exemplars [38] de la época escassejan en gran manera. Encara avuy úsan la gent del país d'uns tints roigs y verts d'una intensitat de tó y vivesa, que no es possible ferho mellor pels europeus, malgrat els avensos de la química. La recepta pera obtenir aquells colors la conservan els indígenas com un secret de família, que no es lícit trasmetre als extranyes. Les substancies tintorées que avuy úsan aqueixa gent deurían esser les mateixes que empleaven els decoradors de Assurnasirpal, Assurbanipal, Sargon y Sennaquerib pera pintar al tremp les sales dels palaus. Les excavacions descubríren als primers moments aqueixes pintures, que ben aviat se son esvahides al contacte de l'ayre y de la llum, al esser despullades de la mortalla d'argila y runes ab que durant 3 ó 4000 anys han estat enterrades.

Els colors en sa major partida d'origen vegetal, y 'ls de procedencia mineral, utilisats pels decoradors messopotámichs, foren el blau y 'l groch. El [39] primer, servint de fons ó camp de les composicions; l'altre, pera fer destacar les figures damunt del tó general. Certs detalls son marcats ab tochs blanchs y negres. Ab blau, groch, vermell, blanch y negre, s'obtingueren combinacions verdaderament

75. Text suprimir: "pintades dibuixades".

76. Text suprimir: "infelissos".

77. Text suprimir: "motius".

hermoses pels experts pintors decoradors assíris. Ni la composició dels colors, ni la preparació, ni la aplicació, oferí dificultats visibles pera aquells ignorats artistes, que tan destrament saberen realzar llurs obres. Els assiriólechs s'explican l'ús freqüent del blau dit assíri, per la aplicació constant que feren del lapis-lázuli, abundantíssim en la⁷⁸ regió, y del qual s'en feu un gran comers, fins ab l'Egipte. També han estudiat els óxits y 'ls metalls que entraven en la composició dels dits colors, esplicant químicament llur vivesa y consistencia.

No cal, donchs, perdre de vista quan de la pintura caldeu-assíria 's tracta, de que 'ls artistes no intentaren imitar, ni menys copiar, á la naturalesa. [40] Tota llur ambició consistí en obtenir el millor efecte decoratiu, per medi de cinch ó sis colors, destrament combinats, y els quals lo mateix servian pera omplir els espays misos, com pera iluminar les figures y les representacions animals ó vegetals.

Aném á donar fi al estudi de la Caldea y de la Assíria, y á la present conversa, dihent alguns mots sobre les Arts industrials en les conques del Eufrates y del Tigris. Devém comensar per la cerámica, primera manifestació de la activitat del home en aquelles encontrades, exteriorisada per medi de la materia en élla mes abundant y que mes grans y continuats serveys li feu, aixó es, l'argíla. Aqueixa materia, en forma de rejoles crúes, cuytes ó esmaltades, acompanyá constantment, inseparablement, tota obra eixida del pensament y de les [41] mans dels caldeus, y dels assíris. Deus y dimonis; sarcófachs y vaixel·la, muralles y llibres, tot sortí y tot se feu, de la argila y ab la argíla; lo mateix la documentació privada, que 'ls anals reyls, foren confiats á aqueix material, elevantlo á un article de primera é imprescindible necessitat; fou el⁷⁹ nostre pá de cada dia del esperít dels pobles caldeu-assíri: al principi, com per tot arreu, els caldeus deurían treballar grollerament tan dócil materia, á ma y assecada al sol, obtenint d'ella aqueixos atuells senzillíssims ab els quins s'inaugura la⁸⁰ industria humana en els temps anteriors á tota historia escrita. No obstant, l'invent del torn y del forn, degué esser á Caldea molt aviat, tan aviat com á Egipte. Els exemplars trovats en les antiquíssimes tombes de Warka y de Mugheir foren cuyts al foch, no al sol, revelant alguns que no hi intervingué la roda del terrisser, sino que foren obrats ab el palmell y revers de la ma; la fabricació es grollera y [42] y la forma sense gracia, no presentant ni barnissats ni dibuix de cap mena. En les mateixes estacions s'hi son trobades altres obres d'argíla que indican un considerable avens comparades ab les anteriors. La pasta es mes fina, treballada al torn, ab vernissats, ab formes

78. Text suprimit: "comarca".

79. Text suprimit: "pá del esperít".

80. Text suprimit: "série".

elegants y provistos de⁸¹ ben fetes nanses. Es impossible fixar cap data certa en aqueixa mena d'objectes. Trovada una forma, aquésta 's perpetuá á través de les centurries, arrivant, sense variació en el galbe, fins á nostres dies. La major trassa, el gust mes depurat y la ornamentació, son els únichs datos atendíbles, en fet de cerámica, pera poder afirmar sa major ó menor antigüetat, y aixó que ara dihém de la Caldea y de la Assíria pot aplicarse á tots els demás pobles de la Antigüetat, quins, presentan els meteix tipus [sic], les meteixes combinacions y el mateix [43] modo de trevallar l'argila pera obtenír aqueixos atuellis doméstichs d'us constant sempre y per tot arreu. L'únich que varia y caracterísca aqueixa importantíssima branca de la industria humana, fins á lograr la categoría d'un Art refinat, son els motius de decoració y la materia empleada, que vá desde la terrissa mes grollera á la mes fina fayensa, desde 'l vidre mes pobre al mes preciós, desde el bronze al or, comportant totes les formes que 'l captrixó ó l'art vulgan donarlosi. Els ceramistas messopotámichs quasi agotáren la materia en punt á inventar y combinar formes arrivant á la major elegancia del galbe y de les⁸² linees. Els grans artistas helénichs res hi pogueren innovar, diventse concretar al calor y á la decoració pera imprimir á sas meravelloses obres alguna novetat, com veurém en son día. Abans del sigle IX anterior á nostra Era, els ceramistes assiris no solían adornar ses [44] obres, confiant en la forma son bell aspecte. Desde 'l sigle esmentat al VII, la cosa muda d'aspecte. La faustuositat de la epoca Sargonida no consentiría que les obres de la cerámica deixessen de concorre al vigorós esclat artístich que arreu se desvetllá baix la protecció d'Assarhaddon, Assurnassirpal y Sargon. Les antigues decoracions geométriques que adornaven vasos, anfores y plats, se⁸³ combináren ab motius ornamentals, en els quins les⁸⁴ representacions animades hi prengueren apropiat lloch. Els ceramistas de les illes del mar Egeu, de l'Atica, de Xipre y de Mycenae, positivament, degueren apendre de aqueixos artistas de la Messopotamia; donchs, les imitacions son indubtables.⁸⁵ Els ceramistes assiris, ab tot, no arrivaren á donar á sos treballs tot el desenrotllo artístich que sa trassa 'ls hi permetía, perque no creguéren digne de major [45] esforços á la humildíssima y abundant materia. Pera ambicions y fins mes enlayrats se disposava del arám,⁸⁶ del bronze, de la plata y del or; á lo mes que s'arrivá, pera enriquir la pobresa de l'argila fou donar-li l'esfalt d'un vidriat brillant y molt decoratíu, una verdadera fayánce, que recorda la del Egipte. Coneixent el

81. Text suprimir: "elegants".

82. Text suprimir: "ratlles".

83. Text suprimir: "deixaren".

84. Text suprimir: "figures".

85. Text suprimir: "Lo que no feren".

86. Text suprimir: "del coure".

procediment d'esaltar la terrisa, es natural que 'ls caldeus y assíris fabriquéssin el vidre y, realment, encara que pocs exemplars, se n'han trobats alguns⁸⁷ d'època sargònida, en forma d'alabastrons y d'arybals, ó sian, petits gerréts pera guardar perfums, els quals, per la acció del temps, presenten unes irisacions verdaderament hermoses. Com menys transparent es el vidre ó mes colorit, mes antiga època de fabricació representa. Ab aqueix material, els vidriers assíris fabricaren brassalets, perles y tota la joieria de quincalla ab qué, allavors y [46] sempre, 'ls hi ha agradat adornarse 'ls qui no disposan de bona bossa pera usarne de millor. Entre 'ls objectes treballats en vidre, se cita, com á curiosíssim, un tubo d'aqueixa materia que augmenta⁸⁸ el tamany dels objectes mirats á son traves. Vé á ésser la primera lupa que 'ns ha trasmés la antigüetat, y 'ns revela, que tal vegada 'ls escribas, pera omplir de tan petitíssims caràcters els cilíndres d'argila que⁸⁹ contenen títols de propietat y contractes, se valdrian d'aqueixos vidres d'aument pera llur tasca minuciosa.

Ja havem vist que 'l metall fou molt usat pels caldeus y assíris. Desde una època reculadíssima⁹⁰ l'aram, el bronze, el plom, el ferro y l'or⁹¹ servíren pera les armes, els mobles y 'ls atuellis mes comuns. Es cert, que s'han trobat objectes fets de pedra, representant una civilització primitiva, com passa en tots los pobles, [47] empro, molt aviat, els metalls suplantaren aqueix rústech material. L'arám, sembla haver sigut entre tots els metalls el primer que l'home hági sabut distingir y treballar. Trobat en estat natiu, pera fónrel, n'hi ha prou ab una temperatura relativament poch alta. Desde molt aviat, els Caldeus, com els Egípcis, el barrejàren ab l'estany, donant á n'aquesta lliga moltes aplicacions, per sa major duresa, haventse trobat fets⁹² de bronze exemplars antiquíssims. No se sab d'ahon venia l'estany en quantitats suficients pera que, barrejat ab l'aram, produís dita lliga metálica. Sia com vulga, en les mes antigues tombes caldees, mes abunda 'l⁹³ bronze que l'aram natiu.

El plom es poch conegut; en cambi 'l ferro es⁹⁴ molt comú; mes, com la sua obtenció no es tan planera, com la del aram y del estany, se'l considerará, en la edat reculadíssima [48] que considerém, com un metall preciós, de tal manera que se'l

87. Text suprimir: "exemplars".

88. Text suprimir: "'ls objectes mirats".

89. Text suprimir: "contenían".

90. Text suprimir: "el cóure".

91. Text suprimir: "mes no la plata".

92. Text suprimir: "de coure, es dir, bronze".

93. Text suprimir: "coure".

94. Text suprimir: "abundantíssim".

usá pera 'ls objectes de⁹⁵ luxu, com anells, brassalets, etc. L'or, que 's troba en⁹⁶ les venes de certes roques, y en els llits dels rius y torrents, arrastrat per les ayguas, se l'ha⁹⁷ descobert barrejat ab objectes de coure y de pedra, en les velles sepultures, formant arrecades, anells y perles de collarets. Fou aqueix metall uns dels primers que despertá la curiositat del home. Els caldeus, desde molt aviat, com havém ja dit, utilisáren el ferro, haventlo conegut abans que 'ls egipcis. Les ruïnes d'Assíria han proporcionat objectes fabricats ab aqueix metall, en considerables quantitats, treballat ab una destresa increíble. També s'han trovat objectes de plata y d'antimoni. Place descobrí en una de les cambres de les dependències del palau de Khorsabad una quantitat fabulosa d'éynes, ganxos, anelles de cadenes, martells, picots, etc., etc. fins á valuar-se el pes d'aqueixos atuells en 160.000 kilògrams. Cap mes poble, contemporani ab [49] l'Assiri, usá, durant els sigles IX y VIII, ab tanta profusió, el ferro pera ses éynes y atuells. Molts d'aqueixos objectes tenen una anima de ferro, revestida d'una capa de coure, procedents de Kuiunjik ó de Nimrud. Pera útils de resistència, s'empleá sempre 'l ferro; el⁹⁸ bronze fou mes a propòsit pera adornar mobles y altres objectes que devían fer⁹⁹ poca forsa.¹⁰⁰ Es lo cert que la combinació del¹⁰¹ bronze ab el ferro 's feu molt destrament, y s'han trovat capells y cuirasses, quín cos era de ferro y la superfície adornada ab incrustacions de¹⁰² bronze. Es una particularitat típica de la metalúrgia assíria.

S'explica la molta aplicació que 'ls pobles de la Messopotàmia feren d'aquell metall si 's té en compte, que aprop d'aqueixa encontrada, abundavan les menes ferruginoses. El bressol de la metalúrgica [sic] fou precisament en aqueixa regió; es dir, entre el Pont Euxí, la serralada del Cáucus, la Caspiana, la vorada occidental de la calma del Iran, les planes [50] de la Messopotàmia, el Taurus y les altes terres de la Capadòcia. El¹⁰³ bronze fou considerat pels assíris com un material preciós, destinat als objectes de luxu. Botta y Place han recullit en una cambra del palau d'Assurnasirpal, á Nimrud, un arsenal d'utensilis d'aqueixa lliga, contenint un deu per cent d'estany.¹⁰⁴ L'aram s'usá pera 'ls atuells de cuyna, pera

95. Text suprimir: "tocador".

96. Text suprimir: "certes".

97. Text suprimir: "trovat".

98. Text suprimir: "coure".

99. Text suprimir: "gran".

100. Text suprimir: "Sia com".

101. Text suprimir: "coure".

102. Text suprimir: "coure".

103. Text suprimir: "coure".

104. Casades s'equivocà a l'hora de consignar aquesta informació, ja que Botta i Place no excavaren mai a Nimrud. De fet, Perrot i Chipiez atribueixen correctament la troballa a Layard, i no pas als dos arqueòlegs francesos (Perrot / Chipiez 1884: 722).

courehi 'ls aliments y fer bullurhi [sic] l'aygua, com fins els nostres dies s'ha vingut fent, haventse retirat del servey pel verdet que s'hi fá si no s'hi té molta condícia.

Pera¹⁰⁵ donar una idea de les grans riqueses agombolades á Ninive en vasos y mobles preciosos, labrats en or, plata,¹⁰⁶ bronze, fustes escullides, n'hi haurá prou recordant la afirmació del profeta Nahum al¹⁰⁷ convidar á tots los pobles vensuts pels reys de Ninive, á que acudíssin á la capital de la Assíria pera entregarse á la tasca fácil de pendre l'or, la plata y les riqueses de la ciutat malehída, perque no ho acabaren, [51] diu, encara que tots los pobles d'Orient acudíssin al lloch del botí.¹⁰⁸ Realment, els fragments trobats en les ruïnes dels palaus de Salmanassar y de Senaquerib demostran que no eran exagerades les paraules del profeta hebreu dites en un rapte¹⁰⁹ d'ira contra la capital aborrida. Els baixos relleus, representan, ab tota minuciositat, la riquesa y 'l luxu desplegats en els mobles assíris. Les fustes de que 's feyan els sillons, tamborets, taules, llits, etc., venian recubertes ab adornos de bronze trevallat al repujat y ab aplicacions¹¹⁰ cisellades ab un art enriquit. En el Museu Británich s'hi guardan váris tronos, entre élls el de Assurnasirpal, que Layard trová en el palau de Nimrud. L'or y l'ivori, les figures com lleons alats, etc.¹¹¹ labrades ab aqueixos richs materials, s'usaren sovint en els mobles enriquits ab incrustacions de lápis-lázuli y¹¹² pedres fines d'un efecte superbament decoratiu y suntuós. Son verdaderes obres mestres [52] del luxu mes esquisit y depuradament artístich, dintre del gust característich del estil que podém dirne assíri, amant de les formes arrodonades [sic], robustes y plenes. Dintre d'aqueixa manera artística, no hi regna la monotonía, sino la mes agradable varietat, sobre tot en els detalls y en les aplicacions de diversos materials en un mateix objecte. Els peus dels tronos, llits, taules, tamburets y¹¹³ escambells, generalment,¹¹⁴ afectan la forma de pinyes ó potes de lleó, essent aqueixos mobles molt mes alts de potes que 'ls que nosaltres usém, per aixó, els peus del assentat han de reposar en tamburets, pera no quedar en layre y sense apoyo.

105. Text suprimir: "demostrar".

106. Text suprimir: "coure".

107. Text suprimir: "dir".

108. Nahum 2, 10.

109. Text suprimir: "de colera y".

110. Text suprimir: "d'aram".

111. Text suprimir: "formavan d'aqueix".

112. Text suprimir: "esmalts".

113. Text suprimir: "cadires".

114. Text suprimir: "son fets".

Ja havem dít que la fusta que s'usava pera 'ls mobles, venia recoberta ab aplicacions de bronze, or, pedres fines y ab plaques sicellades d'ivori, plenes de figures y d'adornos, suposantse que aquèstes [53] eren importades d'Egipte, ó fetes pels fenicis. Ab tot, en les ruïnes dels palaus ninivites s'ha trovat ivóri indi en abundancia, no trevallat, lo que fá suposar, que també, á Ninive y á Babilónia, se trevallaria aqueixa rica materia, que, en els relleus, se veu se'n fá ofrena pels vensuts als reys conquistadors. Les decoracions en estil messopotámich, tráuen tot dubte sobre 'l particular. Les tauletes ó plaques trevallades en relleu eran, realment, d'importació, mes les obredes [sic] al refundit, finíssimes, foren fetes en el país. Els Assiris en feren un gran ús del ivóri pera molts utensilis,¹¹⁵ ceptres, capsas, copes, mánechs de punyal, etc.¹¹⁶

Alguns mobles, com trespeus y suports de jerros, etc. solian esser de¹¹⁷ bronze labrat sense cap barreja ab altres materials; haventse ab¹¹⁸ aqueix material fet la vaixella que s'usava en temples y palaus, ab preferencia á la terrissa esmaltada. [54] Aixó fá que 'ls vasos y altres atuells, de metall, abundin en les coleccions de la Assíria, vejentse molt sovint representats en ells baixos relleus, ab variades formes. Les escudelles ab quines menjavan els assiris y 'ls segells en forma de caldereta que portan les divinitats, eran, d'arám pur, les primeres, y de¹¹⁹ bronze, els segons, adornats profusament. La colecció de vasos, obrats en aqueixos materials, que podria formarse copiantlos dels relleus, ó dels recullits arreu en les runes dels palaus, es variadíssima y abundant, y un detingut estudi dels mateixos requeriria molt temps. La Arqueología hi tindria una feyna excessiva si volgués ferse cárrech de tanta munió d'exemplars. Encare que portan el nom genérich de copes de metall, en realitat, tenen mes l'aspecte de nostres plats y plates, fiales, en grech, y pateras en llatí, que no de copes tal com ho enteném nosaltres. Generalment, eran exquisidament labrades aqueixes pessas de la vaixella assíria, y, [55] sovint els baixos relleus, ens representan, als reys ninivitas, sosteníntles delicadament ab¹²⁰ els caps dels dits, y ceremoniosament acontantles als reials llabis, pera xarrupar el contingut, com fan els quins no usan culleres.¹²¹ ¡Els temps han mudat; allavors, els reys xarrupavan els plats y bebían á galet; avuy, aixó, fá pagés y fins ordinári...! En les ruïnes dels palaus explorats per Layard, s'han trovat verdaderes rimes arrestellades d'aqueixos plats, y 'ls mes preciosos, tancats dintre de caixes. Datan

115. Text suprimir: "d'ús comú y constant".

116. Text suprimir: "eran d'aqueixa materia".

117. Text suprimir: "coure".

118. Text suprimir: "aquell".

119. Text suprimir: "coure".

120. Text suprimir: "la ma".

121. Text suprimir: "el contingut".

del temps de Sargon y de Assurnasirpal, tenint 28 sigles d'antiguetat. Aixó fá que alguns estan tan oxidats que sols subsisteixen d'ells simples fragments. Ab tot, altres se conservan admirablement, y, netejats, s'hi podria encare servir un beefteak, ó roadbeef; ab filet de badella, ben modern, s'enten...! En el mitx d'aqueixos plats, en les rosacees que adornan la composició, ó umbos, hi solia ha [sic] [56] aplicacions d'or y plata; y, encara que es de suposar, que havent els reys ninivítas agavellat en llurs mans tots els tresors de l'Assia, tindrían, pera 'ls grans actes de la Cort, vaixelles obrades en or y plata, les excavacions no han confirmat, fins ara, semblant suposició. Els adornos que omplan aqueixos plats son per medi de zones ó faixes concentriques, contenint cada una d'elles distints assumptos, generalment, animals arreglerats y passants,¹²² trevallat tot ab admirable delicadesa y bon gust, al repujat, al martell, y afinat despres per medi del buril.¹²³

Com á ma d'obra no 's pot arribar á una perfecció major. Es impossible fer una descripció de totes aqueixes obres maravellores del art industrial assiri. En la major part d'elles, s'hi barregen elements decoratius egípcis y assíris, que fan molt característiques aqueixes [57] notables pessas que ab prou feynes sé permeten compararse ab els mes hermosos exemplars dels pobles actuals d'Orient,¹²⁴ indis, persas, xinos y japonesos.

Una particularitat ben remarcable hi ha que notar en aqueixos exemplars, y es, que en cap d'ells s'hi vehuen lletres y inscripcions en tipos cuneiformes; els únichs que, alguns portan, y encara, en lloch poch visible, son ab signes ó lletres fenícies, d'aqueix alfabet que se suposa nascut de la escriptura cursiva egípcia, y de la quina deriva la nostra. Les inscripcions contenen noms propis, sian del fabricant del objecte, sian de son possehidor: com Baalazar, (Baal lo protegesca); Elselah, (Ell el perdoni); Beharel, (Ell l'ha escullit). Altres tipos gravats pertanyen al alfabet arameu antich, que fou usat á la Messopotamia, com á abecedari cursiu y popular, al [58] costat dels tipos cuneiformes. Una altra particularitat digna d'esment presentan també aqueixos plats. Com á adorno, ofereixen alguns una faixa de geroglífichs imitant una inscripció egípcia. Aqueixa inscripció es purament decorativa; no diu res. Es igual que lo que observareu en moltes bassines¹²⁵ de coure, de nostres iglesias antigues, en les quals, rodeixa la vora una renglera de lletres gótiques, que no dihuen tampoch res. Els calderers assíris feyan igual, ó millor dit, els nostres imitaren aquella costum, coneixentla, ó no; es difícil esbrinarho.

122. Text suprimít: "y altres, afrontats".

123. Text suprimít: "n'hi que l'adorno es sicellat finíssimament".

124. Text suprimít: "especialment".

125. Text suprimít: "de captar".

L'estudi dels motius ornamentals que decoran aqueixos plats y copes de¹²⁶ bronze assíris, per la barreja d'elements y d'estíls, formen un aplech importantíssim de datos pera poder esbrinar l'origen de molts assumptos purament decoratius que s'han perpetuat fins á nosaltres, y, al mateix temps, se demostra la extensió de les relacions [59] mercantils que, durant la época sargónida, sostingueren els pobles de la Messopotàmia ab els demés de l'Assia, del Egipte y de la Europa meridional, sia directament, sia per la intermediació dels fenícis. La Arqueología, al detenir son estudi en aqueixos exemplars, á primera vista insignificants, ha descobert que en la Antigüetat no estavan tan aïslats, com podria suposarse, els pobles que allavors habitavan en els continents é illes del mon antich.

Com á poble guerrer de mena, ó pot ser, obligat per la organissació politica,¹²⁷ els assiris possehíren un armament tan superior al dels demés pobles contemporanis, que res no té d'estrany que, en el temps dels grans monarcas conquistadors, logressen¹²⁸ ampararse, per la forsa, de grans territoris, fentse els reys de Ninive ámos y senyors de bona part del mon allavors conegut, portant á terres molt allunyades ses empreses guerreres. Mes, no 'ns interessa saber si les tals éynes de matar [60] gent y fer malbé coses, eran de bon ó dolent tremp; com á objectes artisticament trevallats els deurém considerar; y, en vritat, els armés assiris, no volgueren esser menys, que 'ls demés¹²⁹ artífices que trevallávan l'or, l'aram, y 'l¹³⁰ bronze, el ivori, la argila o l'alabástre. Els relleus y 'ls exemplars trovats revélan que 'l luxa en les armes se portá al darrer extrém. Els assiris conegueren, á la perfecció, l'art de damasquinar, procediment que no s'ha perdut may en les ciutats orientals, y encara 's produeixen objectes notabilíssims. L'origen d'aqueix procediment hi ha que cercarlo entre 'ls assiris. Els exemplars antíchs descoberts no donan lloch á dubtes. Algunes d'aqueixes armes, especialment escuts, d'un treball admirable, no servían pera la guerra; eran objectes votius, que 's depositavan com á presentalles en els temples; lo qual s'ha fet sempre en els pobles antíchs. Els motius que decoran aqueixos escuts, de forma rodona, son els meteixos que 'ls de [61] les copes y plats de¹³¹ bronze; no haventhi dubte que 's fabricaren en el país, per els tipos cuneiformes que molts d'ells presentan.

Si á les coses tan ferrenyes com les armes, els messopotámichs cuidáren de donarlashi tot l'aspecte artístich possible y tota la riquesa que podían comportar,

126. Text suprimít: "coure".

127. Text suprimít: "del país".

128. Text suprimít: "passejar".

129. Text suprimít: "artistes".

130. Text suprimít: "coure".

131. Text suprimít: "coure".

¿qué os diré dels objectes d'adorno personal y de les joyes, qué de les robes y dels brodats, y de tot quan correspón á la branca importantíssima y fecondíssima de la Arqueología, que compren la Indumentaria? Seria cosa de may acabar – y ja estaréu ben desitjosos que ho fassi – si degué detallar l'aplech de coses magnifiques y d'un Art depurat que les excavacions han tornat á la llum, de la gran tomba secular en que jau el cadávre antiquíssim del imperi messopotámich.

¹³²El mot “luxo oriental” nasqué, sense dubte, al considerar les preciositats que atresoraven els assíris, [62] y ab les quals s'alhajavan élls y sos palaus, temples y cases. No es ara, dígan lo que vulgan els rigoristes d'una moral farrenya y malcarada, que gastém luxe en nostres coses y en els objectes d'ús diari. May s'ha vestit tan pobre y malament; may la modéstia ha dominat com senyora y majora, com en nostre temps, si om compara lo que feyan els antichs, cóm vivían y cóm s'adornavan. No dubto que molts no tenian camisa per mudarse, perque pot ser no n'usavan de roba blanca interior; mes, com á trajos riquíssims, joyes espléndides, y ornaments sumptuosos, may, com allavors, s'han usat; y fins en els mes usuals objectes de la vida cotidiana hi havia empenyo en ferho artistich, hermós y agradable á la vista. El Museu del Louvre, (per no citar altres coses), guarda unes pintes, pera clenxar els cabells, com no s'en fan ara, ni les que serveixen pera aguantar aqueixos edificis formats pels cabells y pels sombreros encastellats, que¹³³ avuy s'usan. [63] Aqueixes pintes assírias, d'ébano, á doble ús, es dir, ab púes ó puntes espesses y clares, portan en¹³⁴ la part central uns treballs finíssims, fets de relleus, ó¹³⁵ refundits, figurant lleons y esfinxs, que semblant [sic] labrats pels mateixos artistes decoradors y esculptors dels palaus. Tambe s'han trovat culleres y forquilles, de formes elegantíssimes, de bronze, que cap argenter modern rebutjaria copiar. Precisament, l'art de la orfebreria té molt que aprendre en els escassos joyells descoberts en les ruïnes de Babilonia y Ninive, en brassalets, arrecades, collarets, anells y altres objectes d'adorno, á que tan aficionats se mostraren, y 's mostran encara, els semítas de per tot arreu,¹³⁶ de tot temps. El dia que la “tomba” ninivíta pugá ésser tan ben estudiada, com ho ha sigut la egípcia, no cal dubtar que la Arqueología podrà comptar ab un aplech riquíssim de joyes y alhajes de tan antiga [64] época. Lo perdut es inmens si 's compara ab lo trovat, com ho fá sospitar la representació dels personatges que figuren en els relleus, sumament enjoyats; alguns, ab pedres falses, verdadera quincalleria de la época; altres ab

132. Text suprimít: “La paraula”.

133. Text suprimít: “ara”.

134. Text suprimít: “el cos”.

135. Text suprimít: “treballats al”.

136. Text suprimít: “dignes hereus dels antichs”.

pedres fines, com els reys y alts personatges. La creu de Malta, que portan els monarcas assiris, penjant del collaret, es de suposar que seria de materia preciosa, ja que tan sovint la rumbejan; lo mateix que les diademes que usen, quan no portan l'alta tiara; les grans arrecades y les groixudes manilles, representades en els personatges dels relleus. Altres objectes, mes petits, com botons, campanetes, aglans, rosetes, de bronze y altres metalls, se n'han trovat en les ruines y 's veuen representats, profusament, adornant els guarniments dels cavalls. La industria del seller,¹³⁷ estigué abansadíssima en el antich mon oriental, y encara dura en tot l'Orient, la afició d'adornar [65] ab riquesa y molt vistosament¹³⁸ als cavalls, de montar ó de tiro. Picarols, serrells, manteletes, pitrals, capsanes, tota la indumentaria eqüestre, virolada y rica, la usaven els assiris, molt millor que no 's fá en nostres días.

La maraperla y les perles, pescades en el mar de la India, entraren com á material de decoració y d'adorno molt freqüentment entre 'ls babilonichs de la época de Nabucodonossor y 'ls ninivitas de Sennaquerib.

Despres de lo indicat, ¿no es de creure que 'ls habitants de les grans ciutats de la Messopotàmia estarian molt bé de robes? Recordareu que l'anar nú, que 'l presentarse, públicament, despullat, era cosa inconcebible pera 'ls pobles del antich Orient. Aixís es, que desde époques reculadíssimes, els caldeus y assiris, excepció feta dels esclaus y 'ls pobres, anavan ricament vestits, no acontentantse [66] ab les robes mes hermoses, ab els teixits de llana, lli ó cotó mes fins, ni ab les precioses musselines que 's trevallavan en els tallers babilónichs, sino que volían que 'ls mantells, tunicelles y llargues túniques estiguessen plenes de brodats y d'aplicacions riquíssimes, ab dibuixos elegants y sumptuosos. En el llibre de Josué se dona idea de les preciositats acumulades en aqueixos teixits fets á Caldea. Quan, despres de la presa de Jericó per els Israelitas, un d'ells, Acan, desobehí les ordres donades y¹³⁹ amagá part del botí, un dels objectes que 'ls tentaren, y per els quals s'exposá á la mort, fou un hermos mánto trevallat á Caldea.¹⁴⁰ Els baixos relleus al representar als deus, reys y magnats, els vesteixen ab túniques tan adornades, que son un pá de brodats, com diríam ara. De vegades sembla com si una cuyrasa d'or labrat recubris tota la figura; no es res mes que 'l [67] pacientíssim treball d'agulla de les broadores assíries que ha omplert de franges, ab pinyes y roses y palmetes, unicornis y toros lluytant, ó passant; génits alats adorant l'arbre de la vida, escenes d'adoració pels reys, etc., semblant una pintura de vius colors y tons daurats, les

137. Text suprimir: "á Orient".

138. Text suprimir: "á tan noble".

139. Text suprimir: "robá part del".

140. Josué 7, 20.

tuniques y mantells. Fou¹⁴¹ durant tota la antigüetat, tan apreciat aquest treball d'agulla dels assiris, que 'ls potentats romans pagavan á pes d'or, qualsevol tros d'aqueixes esplendides estofes. Els teixidors, no foren menys trassuts que 'ls brodadors, á la Assíria; els mateixos motius que l'agulla dibuixá en les teles, la naveta ficá en la trama. Els tapissos de la Caldea y de la Assíria tingueren fama universal, y si be no s'en conservan, els relleus han reservat á la nostra curiositat y estudi l'exámen de tan hermosos treballs.

Com pot suposarse, una industria tan avansada no podia reduirse á servir el mercat interior. [68] Allavors el comerç expandí arreu tantes maravelles. La exportació de lo fabricat á Babilonia¹⁴² fou considerable, presuposant la importació de moltes primeres matèries que no 's trobaven en el país. El profeta Nahum, diu dirigintse á Nínive: "Tu has multiplicat els comerciants en mes gran nombre que les estrelles del cel".¹⁴³ El profeta Ezequiel anomena á la Caldea: "un poble de comercs"; y á Babilonia "la ciutat dels marchants".¹⁴⁴

Y aqueix activíssim comerç se feya sense moneda. Ni Egipte, ni Caldea, ni la Assíria no la conegueren. S'inventá mes tart, com ja veurém. El tràfec se feya per cambi de productes ab trossos de metall preciós pesat á la balansa, en forma d'anells ó ab lingots d'un pes determinat. Com que, pera 'l giro aixó hauria sigut engorrós, se diu que 'ls comerciants babilónichs inventaren la lletra de cámbi; ó un medi molt semblant. Com á població marítima, [69] la primitiva capital de la Caldea, Ur, se sap per les inscripcions, que tenia navilis y comerç per mar. Mes tart, Isaías parla dels vaixells caldeus, que "eran sa gloria" diu aqueix vell profeta.¹⁴⁵ Sobre tot ab la Índia era¹⁴⁶ gran la relació de comerç que sostenian els babilonis ab els pobles d'aqueixa regió y las illes de son mar, lo mateix que ab la Aràbia. Els perfums, com l'incens, la mirra y altres, d'aqueix país, l'importavan els mariners caldeus; com l'evori y les fustes precioses y altres productes naturals del extrém orient. Si actiu era 'l comerç marítim, no era menor el fet per terra. Per medi de caravanes recorregueren els comerciants de la Messopotamia tota la Índia, la Media, l'Iran, la Armènia, el Caucas, tota la Assia Menor, en una paraula, fins la Fenícia, ab les ciutats de Tyro y de Sidon. Aixís resúm el profeta Ezequiel aqueix gran comerç de Babilonia: "Ab tu trafican, díu, Charam, Canné y Edén; els marxants de Leba, d'Assíria y de Kilmad; [70] élls trafican ab tu hermoses

141. Text suprimit: "tan celebre".

142. Text suprimit: "y á Nínive".

143. Nahum 3, 16.

144. Ezequiel 16, 29, i 17, 4.

145. Isaies 43, 14.

146. Text suprimit: "sovint certa".

mercaderies, mantells tenyits de blau, brodats, riques teles, contingudes dins de cofres, lligats ab cordes y fets ab fusta de cedre”.¹⁴⁷

Y prou de Caldea y Assíria!

17 Febrer 1906

147. Ezequiel 27, 23-24.

7.2. Resums de la conferència publicats a la premsa

Centre Excursionista de Catalunya. — En la darrera «Conversa sobre Arqueologia» per ús dels excursionistes que donà en aquest Centre'l soci don Pelegrí Casades y Gramatxes el dissapte passat, 17 dels corrent, després d'haver fet notar les diferències que caracterisen les obres escultòriques de l'Assíria, de les de la Caldea y l'aspecte que presentà l'Art durant la època Sargónida, parlà de les escultures rupestres, molt característiques, que'ls conquistadors assiris feren obrir en les singleres de la Mesopotàmia, les quals tenen importància per la història del Art y de la Arqueologia, per quant explica l'origen de les obres fetes en els rocams del Assia Menor.

Després parlà'l senyor Casades de la pintura, que'ls serví d'accessori a la escultura ab caràcter decoratiu pera vestir la nuesa dels paraments. Ab l'empleu dels limitats colors usats pels decoradors assiris, aquets demostraren ésser consumats coloristes, sabent donar als tons y a las combinacions colorides uns valors d'efectes maravellosos.

Parlà també de la glíptica, o sia del labrat de les pedres fines, presentant alguns exemplars per medi de les projeccions, fent notar la grandíssima antiguitat d'a-

quests petits monuments, que s'han convertit després en segells, ab els quals els caldeus y assiris refrendaven llurs actes de la vida civil. Encara, — recordà'l conferenciant — assoliren els cilindres ab signes cuneiformes, fets d'argila, pedres dures, etc.

Eabrinà'l senyor Casades l'origen que pot atribuirse a l'art caldeu, fent notar quan difícil és avuyent afirmacions concretes sobre'l particular per la escassetat d'exemplars primitius; si bé les actuals investigacions de M. Morgan a la Sussiana, digué que están cridades a omplir aqueix buit. Relativament a l'art assiri, feu avinent al conferenciant que no fou sinó una imitació y una continuació de l'art caldeu. De totes maneres, observà'l senyor Casades que no cal anar al Egipte pera cercar els orígens de la Baixa Caldea, per quan foren dues escoles del tot oposades.

Donà ll'l senyor Casades a sa conversa parlant de les arts industrials més característiques de les conques del Eufrates y del Tigris, fent esment dels exemplars ceràmics, qual indústria assolí gran desenvolupament.

Feu avinent també'l grau de perfecció ab que foren obrats els metalls, com l'aràm, el coure, el ferro y l'or; la multitud d'objectes que ab ells s'obraren; les combinacions y aplicacions que d'ells se feren, en mobles, atuells, armes y joyes.

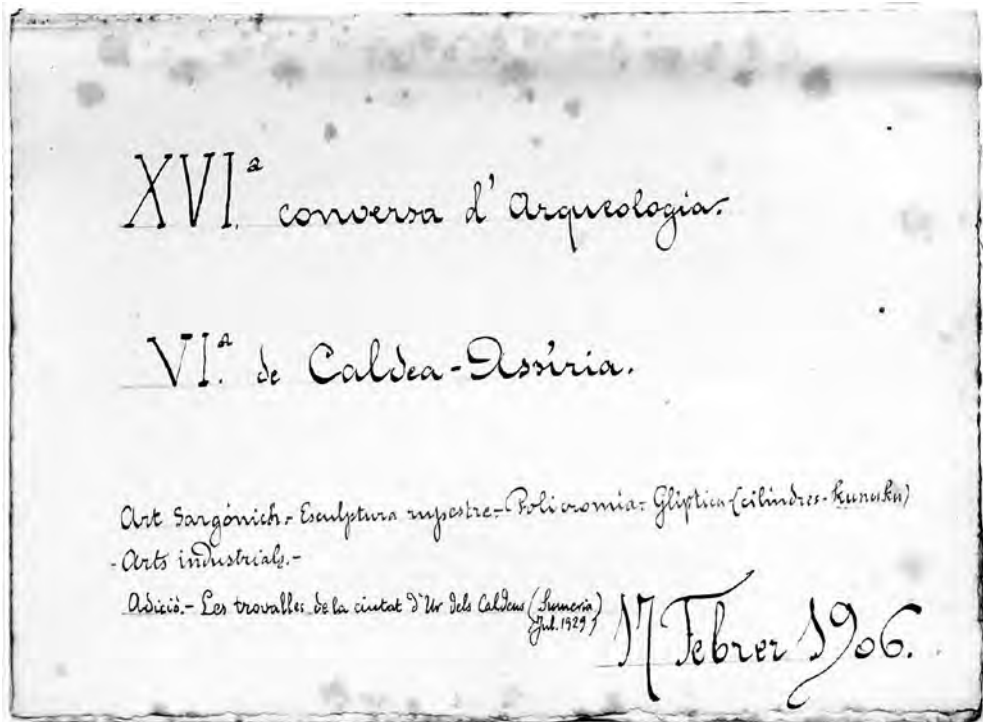
Per últim, parlà'l senyor Casades del gran expandiment del comerç, que pera donar sortida als variats productes dels obradors babilònicis, se feu per tot el món alashores conegut, havent sigut els intermediaris entre l'Orient y l'Occident els fenícies, els quals ab llurs lleugers navilis visitaren els pobles habitants en les costes y les illes del mar Mediterrà, portantels hi les llums primeres de la civilització y de la cultura.

Ab aquesta conversa, el senyor Casades donà per acabat l'estudi de la Caldea y de l'Assíria, proposantse parlar en les vincentes de la Fenícia y de Xipre.

La Veu de Catalunya 23/02/1906, p. 2.

Dia 17. Conversa XVI. — La Caldea y l'Assíria (acabament). — Escultura rupestre. — La pintura. — Son caràcter. — La glíptica. — Les arts industrials. — El comerç.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya 134 (1906), p. 96

Coberta del plec que conté el manuscrit de la sisena conferència
(Capsa 969. Fons del Centre Excursionista de Catalunya. Arxiu Nacional de Catalunya)

8. Addició

8.1. *Transcripció de les quartilles*

[1] Fins avuy ens havém vingut ocupant de dos astres de primera magnitud que brillan poderosament en el firmament de la Historia y de la Arqueología. L'Egipte y la Caldea-Assíria. D'aquí en avant deurém parlar dels satélits que giravoltan al entorn d'aqueixos grans núcleus de civilisació y que d'ells reberen tota llum y vida y fins que haurém seguit la vía que¹ recorregueren; vistos els restos que 'ns deixáren y les influencies que en l'Art exercíren, allavors deurém fernos cárrech que encára no haurém assolit el cim, plé de llum, ahon, en trono esplendorós, hi viu² la encarnació³ de la Bellesa, fins al⁴ limit que li ha sigut concedit arribar al esperit humá, en aquest mon; aixó es: l'Art grech.⁵

[2] Mes, abans d'entrar en aqueixa nova via, girarém enrera la vista dels recórts pera ovirar el camí fet, y orientarnos pera 'l que 'ns resta fer. Haurém parlat de dos pobles, que, al apareixe en la Historia, omplint ses primeres planes, se'ns

1. Text suprimir: “resseguien”.
2. Text suprimir: “eternament”.
3. Text suprimir: “del Art y”.
4. Text suprimir: “extrém”.
5. Text suprimir: “de quins resplandors encara vivím”.

han presentat lliures del fosc envoltall de la barbàrie, en estat de plena civilització, sense que cap altre poble, de nosaltres conegut, els hagués precedit en els països ahon desenrotllàren, desde epoques antiquíssimes, les maravelloses facultats ab que estaven dotats. El misteri que amaga els orígens del Egipte y de la Caldea, continúa impenetrable, de tal manera, que sembla com si 'ls primers homes que ocuparen, en els primers dies dels Anals humans, aquelles encontrades,⁶ no haguessen conegut aqueix estat de semi-salvatgisme ab quin s'inauguraren tots els demés pobles del Assia, de l'Àfrica y de la Europa.

[3] Una de les particularitats mes ressortints en aqueixos pobles, quasi bessons en antigüetat, l'Egipte y la Caldea, que presentan ja en els primers dies de sa aparició, es la de venir provistos d'una escriptura⁷ pera exteriorisar llurs pensaments. Ideogràfica de bon principi, com á caràcter comú; empró, absolutament diferent en el modo de manifestarse.⁸ Aquesta diferencia fou produïda per la diversitat de medis pera fixárhí aqueixos signes: el papirus comportá totes les delicadeses dels geroglífichs; l'argila fou mes pròpia pera rébrer la impressió dels punxons, mitjansant els quals pogueren fixarse els típos cuneiformes en tan dócil materia. Mes, malgrat els avenços que abdos pobles feren en l'art de la escriptura, dintre del sistema admés, cap, empro, pogué enorgullirse d'haver inventat el alfabet, aqueix petit conjunt de signes, no representatius de coses y de idees, sino de⁹ sons, que permeten les mes complicades combinacions.

[4] Altra idea 'ns ha¹⁰ desvetllat l'estudi d'aqueixos dos antiquíssims pobles, ó millor, el caràcter de llurs civilitzacions; aixó es, llur gran vellesa, acompanyada d'una, mes aparent, que real, immobilitat. Sembla, talment, que unes meteixes creéncies, preocupacions, usos, trajos, costums, en tres ó quatre mil anys de durada, en res cambiàren, sustrayéntse de la ley que governa totes les coses, y que les subjecta á la transformació. Certament, á primera vista, sembla que res cambiá á l'Egipte durant ses dinasties memfita, tebana y saíta, y en sos imperis antich, medi y novell; é igualment pot suposarse en el primer imperi caldeu, en el ninivita y en el segon imperi caldeu. Y, no obstant, aqueixa persistencia en el modo d'ésser d'abdos pobles sofrí, en vritat, fondes transformacions, encara que s'exteriorisaren poch en les obres d'Art. Com en tota societat humana, l'esperit inquiet del home, trasbalsá institucions, destruí creéncies, modificá profundament [5] lo que existía, cambiá en un moment donat, de soca arrél, tots els organismes que feren¹¹ el vigor

6. Text suprimít: "haguessin".

7. Text suprimít: "d'uns signes".

8. Text suprimít: "en sos signes".

9. Text suprimít: "sonidos".

10. Text suprimít: "produit".

11. Text suprimít: "la força".

de sa vida; empro, una forsa indestructible, que en certs moments sembla eclipsarse, com es la tradició, la ànima verdadera del poble, quan els trasbalsos han passat, torna á fer sa aparició, y renova, reconstruint y restaurant els elements dispersos, la¹² existencia del poble.

Per lo que 's refereix al Egipte; la seva antiquíssima y poderosa civilisació acabá per assimilarse als mateixos que invadíren el país en só de conquistadors ó de dominadors; aixís es, que, malgrat la multitud de gents, de totes procedencies, que acudíren á aquell gran centre de vida, portant cada hú llurs creencies y llurs costums, acabáren per fónbres en la massa general, com pássa avuy ab els verdaders núcleos civilisats, en els quals, com en una fornal, s'hi fónen els mes distints elements pera adoptar la forma y disposició de qui 'ls governa. Es per aquesta rahó [6] que desde Menes á la dominació romana, l'Egipte no perdé may son carácter, malgrat haver perdut sa independencia; de la mateixa manera que Caldea, sobrevisqué á sos propis enemichs, els assíris, imposant á n'aquéstos tot son art, ciencia y indústria, convertintse els dominadors, en absorvits. Aqueixes antiquíssimes civilisacions tal vegada encare s'haurían mantingut, si dues forses incontrastables no les haguessen definitivament anorreades; com foren, el Cristianisme, primer, y l'Islamisme, despres. Malgrat llur desaparició, quelcom d'elles viu en el esperit de les actuals societats. Es l'Art, en primer terme; son certs principis científichs, purificats, aclarits, humanisats, per medi del gran crissól de la Grecia. Aqueix poble, hereu directe de la civilisació antiga,¹³ sapigué millorar el vell patrimoni que rebé y l'entregá, per medi de Roma, á la civilisació actual. ¿Compreneu ara, com vos diguí en una primera Conversa,¹⁴ que l'Arqueologia no era un [7] entreteniment de richs ó de desvagats, sino un fonament fermíssim pera 'ls coneixements del progrés humá?

El treball acumulat, la feyna feta pels milions de treballadors, á Memfis y á Thebas; á Babilonia y á Ninive, no s'es perdut. Els primers que comensáren á aprofitáren, foren nostres antecessors; aqueixos primitius pobles de la Europa, bárbres, reunits en clans, de pescadors,¹⁵ cassadors, y pastors, separats uns d'altres y enemichs entre si. Desde les capitals enórmes de les vores del Nil, del Eufrates y del Tigris, y per la intermediació dels Fenícis, nostres aborígens rebéren les engrunes, que molt bé aprofitáren, del gran festí que en aqueixos centres de cultura s'hi celebravan. Era en el sigle XI ó X abans de J.C., que Europa fou desvetllada de

12. Text suprimít: "la vida".

13. Text suprimít: "quí no".

14. Casades es referia a la conferència inaugural del seu cicle al CEC, dictada el 28 d'octubre de 1905 (Vidal 2021a).

15. Text suprimít: "cassáyres".

son llarguíssim sómni, de sa quietut ensopida; perque la llum del Orient espléndit, comensá á il·luminar en sa secular foscor, fentla adonar de sa realitat y miseria. Terrible fou, certament, son despertar, mes d'uns efectes que encara duren. Mentres la teoria occidentalista, suara iniciada, no destrueixi arrelades opinions sobre aquest particular, deurém creure que tota llum ens vingué de l'Orient; y també que dels [8] tallers de Egipte y de Babilonia sortiren¹⁶ els models ab quins aprengueren nostres aborígens. La agremiació dels oficis y de les industries, que¹⁷ la societat cristiana de la Edat Mitjana tan feren avansar, y ennobliren el treball, já la tenían els egípcis y caldeus; els quins, una vegada satisfetes les necessitats de llurs mercats nacionals, expandíren arreu els productes per ells fabricats, provehint als pobles bàrbres del Occident de lo que aquests no havian pogut inventarse pera fer mes agradable la existencia y defensarse de la esquerpa naturalesa. Desde les teles ab qué vestirse y els fruyts y llevors ab qué alimentarse; fins á les armes y joyes, ab que defensarse y pulirse, tot ho reberen nostres passats d'aquells centres de tota cultura, no deturant á la gent feynera sa tasca llur comers pera portarla arreu, malgrat les guerres, invasions, revolucions y cámbis de dinasties. El treball no pará may. S'interrompé, á voltas, mes no desdí ni un punt.

D'aprop ó de lluny, directa ó indirectament, la [9] civilisació occidental, europea, té son origen del Egipte y de la Caldea; no devém cansarnos de repetirho.¹⁸ Els productes de la industria d'aqueixos grans centres, foren prou poderosos pera donar una empenta al encantament y passivitat dels nostres antepassats mes primitius, y ferlos caminar apressadament pera assolir el grau de perfecció á que arriváren y que resumeix espléndidament la gran civilisació helénica. En cinch ó sis sigles, se feu el camí, que 'ls egipcis y caldeus, necessitaren dos ó tres mil anys pera recórrel en sa totalitat, y aixó, gracias á no haver d'inventar quasi rés, ni deverse preparar, com degueren fer aquells pobles antiquíssims, quins no tingueren mestres de cap mena.

Si dels invents útils, com presuposa la industria, passém á la manera de comprendre y de realisar la Bellesa, per medi del Art, ¿quanta no ha d'esser nostra admiració y nostra gratitut, pera aqueixos grans mestres del Egipte y de la Caldea-Assiria? Distanciats y diferenciats, entre sí, profundament, [10] aqueixos dos pobles, llur arquitectura, llur esculptura, llurs arts industrials, tota la estética que compregueren y realisáren, no s'assemblá en res, no 's copiaren en res; y, en sa gran varietat y originalitat, donáren feta á nosaltres, per la intermediació dels grechs y dels romans, tot quan nos ha convingut saber pera esser també

16. Text suprimit: "tots".

17. Text suprimit: "nosaltres".

18. Text suprimit: "ni de regoneixerho".

constructors y artistas; homes de ciencia y homes de sentiment. Nosaltres havém pogut aprofitar les ensenyances d'aqueixos dos grans centres de la civilització primitiva. Els Egípcis, ab son modo especial de veure y realisar l'art, y 'ls Babilónis en la manera de presentar sas concepcions artístiques ens han donat dos camíns á seguir;¹⁹ els mestres del Nil, presentant tota la elegancia que pot donarse al cos humá desprovist de vels que amaguin ses linees y contorns; els mestres del Eufrates y del Tigris, mostrannos tota la magestat que la figura humana pot presentar vestida ricament, sumptuosament.²⁰

[11] Tením els moderns un deute de gratitut á aqueixes antiquíssimes civilisacions, de las quals ha descobert la Arqueologia que descendeixen els principis artístichs, en tots los rams de la plástica, y 'ls fonaments de moltes vritats de la Ciéncia. A mes d'aixó; las generacions actuals han de regraciar á l'Egipte molts principis de la moral mes pura,²¹ que 'ns han sigut trasmesos pels mestres de les grans escoles gregues y, despres, confirmats y santificats per les doctrines del Cristianisme; aixís com, han de proclamar á la Caldea com el bressol de grans principis científichs desarrollats pels sábis helens y enfortits per investigacions modernes. Y per fi, ¿perque no dirho? El nostre pa de cada dia 'l devem als Caldeus. “Es als habitants de la Messopotamia, segons tota probabilitat, que la humanitat deu el conreu de la planta alimentícia per [12] excelencia; el froment ordinari. Aqueix cereal preciós sembla ésser originári de les vores de l'Eufrates y de les del Indus; en cap mes part²² fora de les dites se l'ha trovat en estat selvatge; es d'allí que haurá irradiat, que s'ha extés per tot arreu. De les riques campínyes, ahón la tradició hebráica hi coloca 'l bressol del gènre humá, el jardí d'Eden, els vents han portat, pera exténdrels en les terres del Occident, bona cosa d'altres gèrmens, á mes de la grana sagrada del blat que alimenta al cos; llur²³ halé ha fet créixe, com una pols feconda, deixada cáure damunt dels pobles endormiscats, la llevor de totes les arts útils y la fermentació del pensament”.²⁴

Resumint aqueixes idees, que havém tretes de la obra d'en Chipiez y Perrot, dirém en un mot: “Als Caldeus devém el pá del cos y 'l primordial aliment del esperit”.

19. Text suprimit: “els homes”.

20. Text suprimit: “Y del art que té per fi principal la representació principal de la forma humana, recordém altra manera de produir la bellesa, per medi de la combinació fantástica dels elements humans y animals, y l'art ornamental, allavors veurém que res, ó quasi res, havem inventat, concretantnos á copiar lo que la Antigüetat nos ha trasmés”.

21. Nota al marge: “(No debent oblidar les ensenyances de la Sagrada Escriptura)”.

22. Text suprimit: “d'en lloch”.

23. Text suprimit: “hálit ha”.

24. Perrot / Chipiez 1884: 801 i s.

Bibliografia

- Barral, X. 1989. *L'arqueologia a Catalunya*. Barcelona.
- Bohrer, F. N. 2006. Inventing Assyria: Exoticism and Reception in Nineteenth-Century England and France. A: S. W. Holloway (ed.). *Orientalism, Assyriology and the Bible*. Sheffield: 222-266.
- Bottéro, J. 1972. Le déchiffrement “en cascade” dans les Proche-Orient Ancien entre 1800 et 1930. *Archéologia* 52: 37-45.
- Cathcart, K. J. 2011. The Earliest Contributions to the Decipherment of Sumerian and Akkadian. *Cuneiform Digital Library Journal* 1: 1-12.
- Charpin, D. 2022. *En quête de Ninive. Des savants français à la découverte de la Mésopotamie (1842-1975)*. Paris.
- Cooper, J. S. 1972. Bilinguals from Boghazköi. II. *Zeitschrift für Assyriologie* 62: 65-71
- 1991. Posing the Sumerian Question: Race and Scholarship in the Early History of Assyriology. *Aula Orientalis* 9: 47-66.
- Cortadella, J. 1997. La investigación arqueológica en las asociaciones excursionistas catalanas (1876-1915). A: G. Mora / M. Díaz-Andreu (ed.). *La cristalización del pasado. Génesis y desarrollo del marco institucional de la arqueología en España*. Màlaga: 273-286.
- Da Riva, R. 2015. Robert Koldewey y las excavaciones de Babilonia. A: R. Da Riva / J. Vidal (ed.). *Descubriendo el Antiguo Oriente. Estudiosos de Mesopotamia y Egipto a finales del s. XIX y principios del s. XX*. Barcelona: 247-276.
- Daniels, P. 1995. The Decipherment of Ancient Near Eastern Scripts. A: J. M. Sasson (ed.). *Civilizations of the Ancient Near East*, 1. Nova York: 81-93.
- De Morgan, J. 1905. *Histoire et travaux de la délégation en Perse du ministère de l'instruction publique, 1897-1905*. Paris.
- Del Rincón, M. Á. 1988. Difusionisme en arqueologia. A: J. Anfruns / J. A. Dueñas / E. Llobet (ed.). *Corrents teòrics en arqueologia*. Barcelona: 46-61.
- Fagan, B. 2007. *Return to Babylon. Travelers, Archaeologists and Monuments in Mesopotamia* (revised edition). Boulder.
- Fales, F. M. 2010. *Guerre et paix en Assyrie*. Paris.
- Flandin, E. 1845. Voyage Archéologique à Ninive. La sculpture assyrienne et les Bas-Reliefs de Khorsabad. *Revue des Deux Mondes* 11: 88-111.

- Frahm, E. 2006. Images of Assyria in Nineteenth- and Twentieth-Century Western Scholarship. A: S. W. Holloway (ed.). *Orientalism, Assyriology and the Bible*. Sheffield: 74-94.
- 2017. Introduction. A: E. Frahm (ed.). *A Companion to Assyria*. Malden: 1-10.
- Gordon, C. 1968. *Forgotten Scripts. The Story of their Decipherment*. Londres.
- Gracia, F. 2016. Història de l'arqueologia catalana: formació i estabilització (1907-1975). *Tribuna d'Arqueologia* 2013-2014: 365-393.
- 2018. *La construcción de una identidad nacional. Arqueología, patrimonio y nacionalismo en Cataluña (1850-1939)*. Barcelona.
- Gracia, F. / Cortadella, J. 2007. La institucionalización de la arqueología en Cataluña: *El Servei d'Investigacions Arqueològiques del Institut d'Estudis Catalans*. A: M. Belén / J. Beltrán (ed.). *Las instituciones en el origen y desarrollo de la arqueología en España*. Sevilla: 257-321.
- Gudiol, J. 1902. L'excursionisme i l'arqueologia. *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* 87: 89-103.
- Halévy, J. 1882. L'immortalité de l'âme chez les peuples sémitiques. *Revue Archéologique* 44: 44-53.
- Holloway, S. W. 2005. Nineveh sails for the New World: Assyrian envisioned by nineteenth-century America. *Iraq* 49: 243-256.
- Hornung, E. 2000. *Introducción a la egiptología*. Barcelona / Madrid.
- Jones, R. L. 2020. *Anatomists of Empire. Race, Evolution and the Discovery of Human Biology in the British World*. Melbourne.
- Larsen, M. T. 1996. *The Conquest of Assyria. Excavations in an antique land, 1840-1860*. Londres.
- Liverani, M. 2014. *Imaginar Babel. Dos siglos de estudios sobre la ciudad oriental antigua*. Barcelona.
- Lloyd, S. 1947. *Foundations in the Dust. The Story of Mesopotamian Exploration*. Londres.
- Loftus, W. K. 1857. *Travels and Researches in Chaldea and Susiana in 1849-1852*. Nova York.
- Marzahn, J. 2008. Les fouilles archéologiques allemandes. A: B. André-Salvini (ed.): *Babylone*. Paris: 516-525.
- Montero, J. L. 2002. Fuentes greco-latinas para la historia de Asiria y Babilonia. *Eridu* 7: 2-8.
- Pedersén, O. 2021. *Babylon. The Great City*. Münster.
- Perrot, G. / Chipiez, C. 1884. *Histoire de l'art dans l'Antiquité*. Vol. II. *Chaldée et Assyrie*. Paris.
- Rawlinson, G. 1862. *The Five Great Monarchies of the Ancient Eastern World* (3 vol.). Londres.

- Riera, J. 1882. *ACEC. Acta de la Sessió Pública Inaugural del any 1882*. Barcelona.
- Rollinger, R. 2009-2011. Semiramis. *Reallexikon der Assyriologie* 12: 383-386.
- 2017. Assyria in classical sources. A: E. Frahm (ed.). *A Companion to Assyria*. Malden: 570-582.
- Rubió i Ors, J. 1884. *La prehistoria. Breves observaciones sobre la cronología y sus descubrimientos*. Barcelona.
- Said, E. 1978. *Orientalism*. Londres.
- Seymour, M. 2008. Robert Koldewey and the Babylon Excavations. A: I. L. Finkel / M. Seymour (ed.). *Babylon. Myth and Reality*. Londres: 41-45.
- Smith, G. 1875. *Assyrian Discoveries; an Account of Explorations and Discoveries on the Site of Nineveh, during 1873 and 1874*. Londres.
- 1876. *The Chaldean Account of Genesis*. Londres.
- Smith, G. E. 1911. *The Ancient Egyptians and the Origin of Civilization*. Londres.
- Thomas, A. 2022. La réception des Assyriens, avant et après l'invention pionnière de Khorsabad par Paul-Emile Botta. A: D. Nadali / L. Nigro / F. Pinnock (ed.): *Moving on from Ebla, I crossed the Euphrates. An Assyrian Day in Honour of Paolo Matthiae*. Oxford: 47-70.
- Thompson, J. 2015. *Wonderful things. A history of Egyptology, 1. From Antiquity to 1881*. Nova York.
- Torras, C. A. 1888. *ACEC. Acta de la Sessió Pública Inaugural del any 1888*. Barcelona.
- Vidal, J. 2008. El redescubrimiento del Oriente bíblico en el siglo XIX. A: J. L. Montero (ed.): *Arqueología, Historia y Biblia. De la torre de Babel al templo de Jerusalén*. A Coruña: 45-69.
- 2012. Josep Brunet i Bellet y el origen del interés por la Asiriología en Cataluña. *Aula Orientalis* 30: 372-380.
- 2020. “Aquell poble ingrati i pèrfid”. Antisemitisme a les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (1905-1917). *Pyrenae* 51: 181-196.
- 2021a. La doctrina arqueològica del Centre Excursionista de Catalunya, segons Pelegrí Casades i Gramatxes. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 32: 279-318.
- 2021b. Les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (1). Les tombes reials d'Ur (1929). *Historiae* 18: 91-130.
- 2021c. Asiriofobia en Barcelona. Las conferencias arqueológicas de Pelegrí Casades (1906). A: A. Domínguez Monedero et al. (ed.). *Nomina in aqua scripta. Homenaje a Joaquín María Córdoba Zoilo*. Madrid: 129-143.
- 2022. Les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (2). La tomba de Tutankhamon (1924-1929). *Historiae* 19: 39-115.

- 2023a. *Pelegrí Casades. Memòries d'un home que no arribà enlloc*. Bellaterra.
 - 2023b. Les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (3). Prehistòria universal (1905). *Historiae* 20: 71-109.
 - 2023c. Estudis bíblics, política i antisemitisme. Els papers de Pelegrí Casades (1936-1939). *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 34: 271-290.
 - en premsa, a. Les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (4). Prehistòria de Catalunya i de la Península Ibèrica (1905). *Historiae* 21.
 - en premsa, b. Els orígens de l'Antic Egipte. Un text inèdit de Pelegrí Casades. *Revista d'Arqueologia de Ponent*.
- Volney, C. F. 1787. *Voyage en Egypte et en Syrie*. Paris.

Índex onomàstic

- Alcover i Sureda, Antoni Maria 11
Alsius i Torrent, Pere 9
Atché i Ferré, Rafael 178
- Bassols i Iglesias, Josep Maria 11
Bofarull i Sans, Francesc de 11
Bonsor, George 10
Bosch Gimpera, Pere 10
Botta, Paul-Émile 14, 17, 29, 75, 131, 133, 135-137, 174, 187
Breuil, Henri 10
Brugsch, Heinrich 17
Brunet i Bellet, Josep 11, 14
Burckhardt, Jacob 20, 22
- Cambó i Batlle, Francesc 15
Cartailhac, Émile 10
Champollion, Jean-François 17, 18, 43, 133
Childe, Vere Gordon 19
Chipiez, Charles 13, 14, 17, 24, 27, 31, 37, 44, 72, 78, 126, 128, 129, 132, 134, 154, 162, 171, 180, 187, 203
Combes, Émile 122
Comanys i Jover, Lluís 15
Coste, Xavier Pascal 29
- Delattre, Alfred Louis 17, 122
- Engel, Arthur 10
- Fergusson, James 101
Flandin, Eugène 29, 174
Font i Gumà, Josep 103
Franco Bahamonde, Francisco 15
- Gaudí i Cornet, Antoni 16, 103
Genovart i Boixet, Manuel 10
Gudiol i Cunill, Josep 10, 11
- Halévy, Joseph 119
Hincks, Edward 18, 29
- Koldewey, Robert 13, 145
Kossinna, Gustaf 19
- Layard, Austen Henry 14, 17, 20, 29, 30, 38, 45, 46, 101, 131, 133, 148, 171, 172, 187-189
Lenormant, François 39, 43
Lepsius, Carl Richard 17
Llimona i Bruguera, Josep 178

Loftus, William Kennet	43, 101, 102,	Verdaguer i Santaló, Jacint	16, 127
116, 125, 128, 133		Volney, Comte de	15
Mariette, Auguste	17	Westmacott, Richard	20
Martorell i Peña, Francesc	9	Williams, Fenwick	43
Maspero, Gaston	39, 43	Woolley, C. Leonard	12, 18
Menant, Joachim	179		
Morgan, Jacques de	14, 17, 35, 39, 43, 55,		
101, 133, 156, 161-163, 181			
Nicolau II	15, 69		
Niebuhr, Barthold Georg	133		
Niebuhr, Carsten	133		
Oppert, Jules	18, 29, 30, 35		
Paris, Pierre	10, 11		
Perrot, Georges	13, 14, 17, 24, 27, 31, 37,		
44, 72, 132, 154, 162, 180, 187, 203			
Petrie, William Matthew Flinders	19, 35		
Place, Victor	14, 75, 79, 86, 101, 103,		
133, 137, 187			
Rassam, Hormuzd	127, 156		
Rawlinson, George	29, 30, 132		
Rawlinson, Henry	14, 18, 20, 29, 30, 48,		
49, 133			
Reynés i Gurgui, Josep	178		
Rougé, Emmanuel de	17		
Rubio de la Serna, Juan	10		
Rubió i Ors, Joaquim	9		
Said, Edward	15		
Sarzec, Ernest de	43, 70, 109, 162		
Scheil, Jean-Vincent	17, 122		
Serra i Pagès, Rossend	11		
Smith, George	14, 41, 47, 48, 119, 122,		
133, 145			
Smith, Grafton Elliot	19		
Talbot, William Henry Fox	18		
Taylor, John George	43, 101, 105, 124, 128		
Thomas, Félix	101, 134, 136		
Thos i Codina, Silví	11		
Torras i Bages, Josep	15		
Torras i Ferreri, Cèsar August	11		
Vallet i Piquer, Josep	11		

Pelegrí Casades i Gramatxes fou un dels més grans divulgadors catalans en l'àmbit de l'arqueologia de final del segle XIX i principi del XX. Va pronunciar més de tres-centes conferències, principalment al Centre Excursionista de Catalunya (CEC), però també en altres institucions, com la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, el Col·legi dels Escolapis de Sarrià i el Centre Excursionista de Vic, entre d'altres.

El present volum conté un estudi introductori de Jordi Vidal Palomino i la transcripció de les sis conferències que Casades va llegir al CEC entre el 13 de gener i el 17 de febrer de 1906. Malgrat que hi fa una interpretació dels aspectes més destacats de l'arqueologia i l'art mesopotàmics condicionada per la seva ideologia —catolicisme, antisemitisme i assiriofòbia—, queda palès que fou una personalitat destacada i reconeguda en el panorama arqueològic català d'aquella època.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Calidad en
Edición
Académica
Academic
Publishing
Quality